

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS

Agnė ALEKSAITĖ

**LIETUVIŲ KALBOS
NAUJAŽODŽIŲ DARYBA
(2011–2019 M. *NAUJAŽODŽIŲ*
DUOMENYNO PAGRINDU)**

DAKTARO DISERTACIJA
HUMANITARINIAI MOKSLAI, FILOLOGIJA (H 004)

Vilnius, 2022

Mokslo daktaro disertacija rengta 2017–2022 metais Lietuvių kalbos institute pagal suteiktą Lietuvių kalbos institutui, Vytauto Didžiojo universitetui, Klaipėdos universitetui, Šiaulių universitetui (2011 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsaky- mu Nr. V-1124) doktorantūros teisę.

Mokslinė vadovė

Dr. **Daiva Murmulaitytė**

Lietuvių kalbos institutas, humanitariniai mokslai, filologija, H 004

Disertacijos gynimo taryba:

Pirmininkė

Prof. dr. **Dalia Pakalniškienė**

Klaipėdos universitetas, humanitariniai mokslai, filologija, H 004

Nariai:

Prof. dr. **Andra Kalnača**

Latvijos universitetas, humanitariniai mokslai, filologija, H 004

Prof. habil. dr. **Bonifacas Stundžia**

Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija, H 004

Doc. dr. **Jolanta Vaskelienė**

Vilniaus universiteto Šiaulių akademija, humanitariniai mokslai, filologija, H 004

Dr. **Palmira Zemlevičiūtė**

Lietuvių kalbos institutas, humanitariniai mokslai, filologija, H 004

Daktaro disertacija bus ginama viešame filologijos krypties tarybos posėdyje

2022 m. birželio 3 d. 13 val. Lietuvių kalbos instituto Didžiojoje salėje.

Adresas: Petro Vileišio g. 5, Vilnius, Lietuva.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje

ir Lietuvių kalbos instituto, Klaipėdos universiteto, Vilniaus universiteto

Šiaulių akademijos ir Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekose.

VYTAUTAS MAGNUS UNIVERSITY
INSTITUTE OF THE LITHUANIAN LANGUAGE

Agnė ALEKSAITĖ

**FORMATION OF NEOLOGISMS
IN THE LITHUANIAN LANGUAGE
(ON THE BASIS OF THE 2011–2019
DATABASE OF NEOLOGISMS)**

DOCTORAL DISSERTATION
HUMANITIES, PHILOLOGY (H 004)

Vilnius, 2022

This doctoral dissertation has been prepared during the period of 2017–2022 at the Institute of the Lithuanian Language in accordance with the right of doctoral studies granted to the Institute of the Lithuanian Language, Vytautas Magnus University, Klaipėda University, Šiauliai University (by Order No. V-1124 of the Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania of 21 June 2011).

Scientific Supervisor

Dr **Daiva Murmulaitytė**

Institute of the Lithuanian Language, Humanities, Philology, H 004

Council of Defence of the doctoral dissertation:

Chairperson

Prof. Dr **Dalia Pakalniškienė**

Klaipėda University, Humanities, Philology, H 004

Members:

Prof. Dr **Andra Kalnača**

University of Latvia, Humanities, Philology H 004

Prof. habil. Dr **Bonifacas Stundžia**

Vilnius university, Humanities, Philology, H 004

Assoc. prof. Dr **Jolanta Vaskelienė**

Vilnius University Šiauliai Academy, Humanities, Philology, H 004

Dr **Palmira Zemlevičiūtė**

Institute of the Lithuanian Language, Humanities, Philology, H 004

The doctoral dissertation will be defended in a public meeting of the Council of Defence in Humanities at the Great Hall of the Institute of the Lithuanian Language at 1 PM on 3 June 2022.

Address: Petro Vileišio str. 5, Vilnius, Lithuania.

This dissertation is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania and the libraries of the Institute of the Lithuanian language, Klaipėda University, Vilnius University Šiauliai Academy and Vytautas Magnus University.

TURINYS

PAGRINDINĖS SĄVOKOS.....	9
ĮVADAS	13
1. LIETUVIŲ KALBOS NAUJAŽODŽIŲ DUOMENYNŲ SPECIFIKA	19
1.1. <i>Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas</i> – sisteminis naujosios leksikos šaltinis	19
1.2. Naujažodžių klasifikacijos <i>Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne</i> savitumas ir žodžių darybos tyrimai	21
1.3. Naujadarų ir skolinių santykis <i>Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne</i>	24
2. NAUJOJI LIETUVIŲ KALBOS LEKSIKA	28
2.1. Naujažodžių samprata ir rūšys	28
2.2. Naujažodžiai – gyvenamojo meto aktualijų ženklai	31
2.3. Naujažodžiai morfemų kilmės atžvilgiu	37
3. DAIKTAVARDŽIŲ DARYBA	41
3.1. Priesagų ir galūnių vediniai	41
3.1.1. Deminutyvai (mažybiniai daiktavardžiai)	41
3.1.2. Veiksmų pavadinimai (veiksmažodžių abstraktai)	45
3.1.3. Ypatybių pavadinimai (vardažodžių abstraktai)	49
3.1.4. Veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai	57
3.1.5. Vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai	64
3.1.6. Veiksmo rezultato pavadinimai	74
3.1.7. Įrankių pavadinimai	76
3.1.8. Vietų pavadinimai	81
3.1.9. Asmenų pavadinimai pagal profesiją	85
3.1.10. Pavadinimai pagal kilmę bei priklausymą	87
3.1.10.1. Asmenų pavadinimai pagal jų kilimo bei gyvenamąją vietą	87
3.1.10.2. Mėsos pavadinimai	89
3.1.10.3. Žodžių bei posakių pavadinimai	91
3.1.11. Pavadinimai pagal lyties skirtumą	91
3.1.12. Kuopiniai pavadinimai	94
3.1.13. Švenčių bei apeigų pavadinimai	96
3.1.14. Apibendrinamosios pastabos	98
3.2. Priešdėlių vediniai	99
3.2.1. Indigenių priešdėlių vediniai	99
3.2.2. Neoklasikinių priešdėlių vediniai	102
3.2.3. Apibendrinamosios pastabos	107

3.3. Sudurtiniai daiktavardžiai (dūriniai).....	107
3.3.1. Dūriniai su daiktavardiniu antruoju dėmeniu.....	108
3.3.1.1. Dūriniai iš dviejų daiktavardžių.....	108
3.3.1.2. Dūriniai iš būdvardžio ir daiktavardžio.....	113
3.3.1.3. Dūriniai iš skaitvardžio ir daiktavardžio.....	114
3.3.1.4. Dūriniai iš veiksmažodžio ir daiktavardžio.....	115
3.3.1.5. Dūriniai išrieveiksmio ir daiktavardžio.....	116
3.3.1.6. Dūriniai iš prielinksnio ir daiktavardžio.....	117
3.3.1.7. Dūriniai iš įvardžio ir daiktavardžio.....	117
3.3.2. Dūriniai su veiksmažodiniu antruoju dėmeniu.....	118
3.3.2.1. Dūriniai iš daiktavardžio ir veiksmažodžio.....	118
3.3.2.2. Dūriniai iš būdvardžio ar būdvardiniorieveiksmio ir veiksmažodžio.....	121
3.3.2.3. Dūriniai iš įvardžio ir veiksmažodžio.....	122
3.3.2.4. Dūriniai išrieveiksmio ir veiksmažodžio.....	122
3.3.2.5. Dūriniai iš dviejų veiksmažodžių.....	123
3.3.3. Kai kurie kiti dūriniai.....	123
3.3.4. Dūriniai su neoklasikiniais dėmenimis.....	125
3.3.4.1. Dūriniai, sudaryti iš pirmojo neoklasikinio ir antrojo indigenaus dėmens.....	125
3.3.4.2. Dūriniai, sudaryti iš pirmojo indigenaus ir antrojo neoklasikinio dėmens.....	135
3.3.4.3. Dūriniai, sudaryti iš abiejų neoklasikinių dėmenų.....	140
3.3.5. Apibendrinamosios pastabos.....	140
3.4. Mišriosios darybos daiktavardžiai.....	141
4. BŪDVARDŽIŲ DARYBA.....	142
4.1. Priesagų ir galūnių vediniai.....	142
4.1.1. Išskiriamieji (rūšiniai) būdvardžiai.....	142
4.1.2. Panašios bei būdingos ypatybės būdvardžiai.....	146
4.1.3. Vidinės ypatybės būdvardžiai.....	147
4.1.4. Išorinės ypatybės būdvardžiai.....	148
4.1.5. Apibendrinamosios pastabos.....	148
4.2. Priešdėlių vediniai.....	148
4.3. Sudurtiniai būdvardžiai (dūriniai).....	149
4.3.1. Dūriniai su vardažodiniu antruoju dėmeniu.....	149
4.3.1.1. Dūriniai su daiktavardiniu antruoju dėmeniu.....	150
4.3.1.1.1. Dūriniai iš būdvardžio ir daiktavardžio.....	150
4.3.1.1.2. Dūriniai iš dviejų daiktavardžių.....	151
4.3.1.1.3. Dūriniai išrieveiksmio ir daiktavardžio.....	151
4.3.1.1.4. Dūriniai iš skaitvardžio ir daiktavardžio.....	152
4.3.1.1.5. Dūriniai iš įvardžio ir daiktavardžio.....	152
4.3.1.1.6. Dūriniai iš veiksmažodžio ir daiktavardžio.....	152

4.3.1.2. Dūriniai su būdvardiniu antruoju dėmeniu	153
4.3.2. Dūriniai su veiksmažodiniu antruoju dėmeniu	153
4.3.2.1. Dūriniai iš daiktavardžio ir veiksmažodžio	153
4.3.2.2. Dūriniai išrieveiksmio ir veiksmažodžio	154
4.3.3. Dūriniai su neoklasikiniais dėmenimis.....	154
4.3.4. Apibendrinamosios pastabos	155
4.4. Mišriosios darybos būdvardžiai.....	156
5. VEIKSMAŽODŽIŲ DARYBA	157
5.1. Priesagų vediniai.....	157
5.1.1. Vardažodiniai vediniai	157
5.1.1.1. Padaromosios reikšmės veiksmažodžiai.....	157
5.1.1.2. Atitikimo reikšmės veiksmažodžiai	159
5.1.1.3. Būvio kaitos reikšmės veiksmažodžiai	159
5.1.1.4. Instrumentinės reikšmės veiksmažodžiai.....	160
5.1.1.5. Dalyvavimo reikšmės veiksmažodžiai.....	161
5.1.1.6. Būsenos reikšmės veiksmažodžiai	161
5.1.1.7. Apibendrinamosios pastabos.....	161
5.1.2. Išiktukiniai vediniai.....	162
5.2. Priešdėlių vediniai	162
5.2.1. Indigenių priešdėlių vediniai.....	162
5.2.1.1. Rezultatinės veiksmo baigties veiksmažodžiai.....	162
5.2.1.2. Laiko reikšmės veiksmažodžiai	164
5.2.1.3. Intensyvumo reikšmės veiksmažodžiai.....	164
5.2.1.4. Krypties reikšmės veiksmažodžiai	165
5.2.1.5. Mažybinės reikšmės veiksmažodžiai	166
5.2.1.6. Veiksmo pradžios reikšmės veiksmažodžiai.....	166
5.2.1.7. Kartotinės reikšmės veiksmažodžiai.....	166
5.2.2. Neoklasikinių priešdėlių vediniai	166
5.2.3. Apibendrinamosios pastabos	167
5.3. Sangrąžiniai vediniai	167
5.4. Mišriosios darybos veiksmažodžiai	168
5.5. Pavieniai, netipiški veiksmažodžiai	170
6. PRIEVEIKSMIŲ, IŠIKTUKŲ IR JAUSTUKŲ DARYBA	171
6.1. Prieveiksmiai	171
6.2. Išiktukai.....	171
6.3. Jaustukai	172
7. NEMORFEMINĖ, NETIPIŠKA IR NEAIŠKI ŽODŽIŲ DARYBA.....	173
7.1. Kontaminaciniai dariniai.....	173
7.2. Netipiški ir neaiškios darybos dariniai	177

IŠVADOS.....	181
ŠALTINIAI	186
LITERATŪRA.....	188
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	202
LENTELIŲ SĄRAŠAS	203
1 PRIEDAS. <i>Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne</i> pateikti naujadarai (2011–2019).....	204
2 PRIEDAS. <i>Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne</i> nefiksuoti naujadarų darybos pamatai	230
SUMMARY	231
PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS.....	243
CURRICULUM VITAE.....	245

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Žodynylyje vartojama *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno* santrumpa ND.

Adaptacinis hibridas – tai skolinys, lietuvišką priesagą įgijęs pritaikant jį prie lietuvių kalbos morfologinės (kaitymo) sistemos, o ne kaip darybos formantą, pvz., *afokālinis*, *-ė* „optikoje – sistema be židinio, t. y. neturinti optinės galios“ (plg. anglų k. *afocal*) (plačiau žr. 1.2. skyrių). Plg. *darybinis hibridas*; *morfeminis hibridas*.

Besiskolinančioji kalba (Vaicekauskienė et al. 2013–2014: 3) žr. *kalba recipientė*.

Darinys – lietuvių kalboje sudarytas žodis (Jakaitienė 1980: 64; plačiau žr. Urbutis 2009: 73), kuris kalboje turi atramą, yra motyvuotas, t. y. remiasi semantiškai paprastesniu žodžiu (Gudavičius 2000: 101; Paulauskienė 2006: 20). Pagal morfeminę sandarą skiriami *hibridiniai* (turintys kitų kalbų elementų), pvz., *barbekinė* „prietaisas su metalinėmis grotelėmis ar iešmais mėšai, žuviai, daržovėms kepti ant žarijų“ (: *barbekiu*; plg. anglų k. *barbecue*); *galvūzmas* „pripažinimas, kas yra šeimos galva“ (: *galva*), ir *savakilmiai* (*indigenūs*) *naujieji dariniai*, pvz., *daiktādėžė* 1. „dėžė įvairiems daiktams susidėti“; 2. „nedidelis skyrelis automobilio kabinoje ar salone, dažniausiai jo priekyje prieš keleivio sėdynę, įvairiems smulkiems daiktams susidėti“; 3. „skyrius, dėžė ar įrengta vieta kroviniame automobilyje, traukinyje, požeminiame garaže ir pan. įvairiems daiktams sudėti, sandėliuoti“. Dar žr. *darybinis hibridas*.

Darybinė reikšmė – „tai tik apytikrė žodžio sandaros rodoma semantinė schema“ (Urbutis 2009: 174). Disertacijoje pasirinktas vartoti terminas *darybinė reikšmė*, kuris „pritampa prie kitų tos grupės terminų – *leksinė reikšmė* ir *gramatinė reikšmė*“ (Kniūkšta 1998: 30; dar žr. 3.1.10.1 skyrių).

Darybinis hibridas – darinys, kurio vienas iš sudaromųjų sandų (darybos pamatas arba darybos formantas) yra indigenus, o kitas skolintas, pvz., *dekupāžininkas*, *-ė* „kas užsiima dekupažu“ (plg. prancūzų k. *decoupage*). Plg. *adaptacinis hibridas*; *morfeminis hibridas*. Žr. *derivacinis hibridas*.

Darybos afiksas – „morfologinė vedinių darybos priemonė, dedama prie pamatinio žodžio“ (Keinys 1999: 104), t. y. priešdėliai, priesagos ir galūnės (dar žr. *Ibid.*, 119; Jakaitienė et al. 1976: 7; *Kalbotyros terminų žodynas* (toliau – KTŽ) 1990: 12). Pagal afiksus skiriami šie pagrindiniai žodžių darybos būdai – prefiksacija, sufiksacija ir fleksinė derivacija (Keinys 1999: 114).

Darybos formantas – darybos priemonė, kuria naujadaras skiriasi nuo darybos pamato (*Ibid.*, 18; dar žr. Jakaitienė et al. 1976: 15; Jakaitienė 2010: 243), t. y. „tie formos elementai, kurie padaro naują žodį“ (Paulauskienė 2006: 21), pvz., priešdėliai, priesagos ir pan.

Darybos kategorija – dar kitaip vadinama *darybos klase* (Keinys 1999: 106), kurią „sudaro visi tos pačios ar artimos reikšmės darybos tipai, kitaip sakant, į ją įeina

dariniai, sudaryti su įvairiais darybos formantais, bet turintys bendrą darybos reikšmę“ (Jakaitienė 2010: 260). *Darybos kategorija* yra už kitą darybos sistemos vienetą – *darybos tipą* – stambesnis vienetas (Ibid.).

Darybos opozicija – „tai toks santykis tarp žodžių, kai vienas žodis formaliai ir semantiškai remiasi kitu žodžiu (ar kitais žodžiais), yra pastarojo (ar pastarųjų) pamatuotas. Pirmasis tokio santykio narys vadinamas dariniu (pamatuotu žodžiu), o antrasis – (darybos) pamatu (pamatinium žodžiu). Pats tas santykis vadinamas darybos opozicija, pamatavimo (fundacijos) santykiu ar tiesiog darybos santykiu“ (Urbutis 2009: 81–82, dar žr. Ibid., 84, 105–106; Jakaitienė 2010: 240–241).

Darybos pamatas – kaip parodė 2011–2019 m. ND naujadarų tyrimas, tai ne tik žodis, bet ir stambesnis už jį vienetas (žodžių junginys, frazė) arba glaustesnis už jį vienetas (santrumpa), iš kurių su darybos formantu, –ais (priešdėlinės, priesaginės, galūninės ar mišrios darybos atvejais) sudaromas naujadaras (dar žr. Barauskaitė 1985: 21; Urbutis 2009: 81–82). Dūrybos atveju iš dviejų darybos pamatų padaromas naujasis dūrinys. Dar žr. *pamatinis žodis*.

Darybos reikšmė žr. *darybinė reikšmė*.

Darybos tipas – „bendros grupinės darybos reikšmės, to paties leksinio gramatinio pamatinių žodžių pobūdžio ir vieno darybos formanto vienijamų darinių sudarymo schema“ (Keinys 1999: 107; dar žr. Paulauskienė 2006: 24).

Derivacinis hibridas žr. *darybinis hibridas*.

Kalba donorė – kalbos vienetą duodanti, t. y. skolinanti, kalba (Wohlgemuth 2009: 51; Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 10), taip pat *skolinančioji kalba*.

Kalba recipientė – skolinį gaunanti, perimanti kalba (Wohlgemuth 2009: 51; Smetonienė 2016: 70; Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 10), taip pat *besiskolinančioji kalba*.

Kontaminacinis darinys (anglų k. *blend*) – dviejų žodžių (labai retai – kelių (Plag 2003: 155; Bauer 2006: 501; Cook, Stevenson 2010: 130; Renner 2019: 30) maišinys (dar šio termino apibrėžtį žr. Cannon 1989: 107–108; Skardžius 1996 [1943]: 21; Bat-El 1996: 283; Plag 2003: 17; Katamba 2005: 128; Arndt-Lappe, Plag 2013: 537; plačiau žr. Земская 1992: 51, 191–192), pvz., *klaikraštis* „juok. klaikią informaciją pateikiantis laikraštis“ (: *klaikus*, -i + *laikraštis*) (plačiau žr. 7.1. skyrių).

Makroneologija – neologijos šaka, kuri aprėpia konkretaus, apibrėžto laikotarpio naujažodžių visumą (Mikelionienė 2000d: 65).

Mikroneologija – neologijos šaka, kuri tiria pavienius naujus kalbos vienetus (Mikelionienė 2000d: 65).

Morfeminis hibridas – žodis, turintis indigenių ir skolintų morfemų (plg. Keinys 1984: 115), pvz., *feisbukėnas*, -ė „socialinio tinklo *feisbuko* naudotojas“ (: *feisbukas*; plg. anglų k. *Facebook*). *Morfeminių hibridų* terminas vartojamas kalbant apie žodžius ne jų darybos ar skolinimosi (t. y. atsiradimo kalboje), o morfeminės sandaros aspektu (plačiau žr. 1.2. skyrių). Plg. *adaptacinis hibridas*; *darybinis hibridas*.

Naujadaras – naujai lietuvių kalboje pasidarytas žodis. Plg. *naujažodis*; *protologizmas*.

Naujai skolintos šaknies žodis – žyma ND, kurią turi ir morfologiškai adaptuoti, prie lietuvių kalbos sistemos pritaikyti skoliniai, ir morfeminiai hibridai. Žymą

naujai skolinta šaknis turintys ND naujažodžiai disertacijoje skaidomi į dvi grupes: 1) XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje iš kitų kalbų atėjusius skolinius ir 2) darinius, morfeminius hibridus (plačiau žr. 1.2. skyrių).

Naujažodis – įprastai apibrėžiamas kaip naujai kalboje atsiradęs žodis (Urbutis 2009: 36–37; Jakaitienė 2010: 205; Girčienė 2011: 165; plačiau apie mokslinėje literatūroje įvairuojančią *naujažodžio* sampratą žr. 2.1. skyrių). *Naujažodžio* terminas yra abstraktesnis, t. y. aprėpia ir *naujuosius skolinius*, ir *naujadarus*. Dar žr. *protologizmas*. Plg. *naujadaras*.

Neoklasikinis darinys – moderniais laikais pasidarytas naujadaras su klasikinių kalbų elementu, -ais. Toks darinys klasikinėse kalbose nėra fiksuotas (Plag 2003: 198; dar žr. Inčiuraitė 2013b: 60), pvz., *antiskiėpininkas*, -ė „kas nusistatęs prieš skiepus ir skiepijimą“ (: *skiepininkas*, -ė), *runkelizmas* „menk. tamsumu ir pesimizmu pasižyminčių žmonių, vadinamų runkeliais, būvis“ (: *runkelis*).

Neoklasikinis elementas – tai „senovės graikų arba lotynų kalbų kilmės priešdėlis, priesaga, dūrinio dėmuo, šaknis ar kamienas“ (Inčiuraitė–Noreikienė 2017: 10).

Neologizmas žr. *naujažodis*.

Okazinis darinys – ekspresyvus, nuo darybos sistemos nutolęs ir individualiame kontekste sustingęs naujadaras (Blažinskaitė 2004: 59; Urbutis 2009: 323–324; Jakaitienė 2010: 207; Mattiello 2016: 115; plačiau žr. 2.1. skyrių), pvz., *puslapiakarpys*, -ė „juok. įstatymo vykdytojas – užsienio žurnalų puslapių su draudžiama alkoholio reklama karpytojas“ (: *puslapiai* + *karpyti*). Plg. *potencinis darinys*.

Okazionalizmas žr. *okazinis darinys*.

Pamatinis žodis – tai siauresnis terminas už *darybos pamatą*. Naujadaras pasidaromas prie pamatinio žodžio pridėjus darybos formantą arba dūrybos atveju sudūrus du pamatinius žodžius. Plačiau žr. *darybos pamatas*.

Potencinis darinys – kalbos vartotojui visiškai įprastas, naujai sudarytas ir darybos tipo reikalavimui paklūstantis darinys, šnekos akto metu realizuojamas kiekvienu momentu, kai tik jo prireikia (Plag 2003: 57; Paulauskienė 2006: 24; Urbutis 2009: 316; Vaskelienė 2011: 67; plačiau žr. 2.1. skyrių), pvz., *buivoliena* „buivolos mėsa“ (: *buivolas*). Plg. *okazinis darinys*.

Potencializmas žr. *potencinis darinys*.

Protologizmas (anglų k. *protologism* < graikų k. *protos* „pirmutinis, pirmasis“ + *logos* „žodis“) – tai naujai sukurtas ir plačiai nepaplitęs kalbos vienetas, kuriuo siekiama užpildyti atsiradusią žodyno spragą. Šį terminą pasiūlė žymus literatūros teoretikas, rašytojas, filosofas ir kultūrologas Michailas Epšteinas (Mikhail Epstein). Anot M. Epšteino, kiekvienas naujai sukurtas kalbos vienetas yra *protologizmas*, kuris vėliau gali virsti naujažodžiu ir įsitvirtinti pagrindiniame žodyno fonde (dar apie šį terminą žr. Andreescu 2012: 72; Ненарокова 2014: 2; Aleksaitė 2018: 5–6; Miliūnaitė 2020: 98; plg. Маршалек 2016: 60; plačiau žr. 2.1. skyrių). Dar žr. *naujažodis*; *naujadaras*.

Skolinančioji kalba (Smetonienė 2016: 70) žr. *kalba donorė*.

Skolinys – iš kitos kalbos pasiskolintas kalbos vienetas (Palionis 1985: 201; KTŽ 1990: 187; Jakaitienė 2010: 227). Lietuvių kalbotyros veikaluose įprasta skirti *senuosius* ir *naujuosius skolinius*, pabrėžiant, kad *naujaisiais skoliniais* laikytini atkurtos Nepriklausomybės laikotarpiu į lietuvių kalbą atėję arba iš skolintų kamienų pasidaryti kalbos vienetai (Vaicekauskienė et al. 2013–2014: 5; dar žr. Girčienė 2007: 143; Petrėnienė 2017: 82). Kaitomi *skoliniai* turi būti pritaikomi prie lietuvių kalbos kaitybos (linksniavimo, asmenavimo) sistemų, taigi adaptuojant įgauna lietuviškas galūnes, pvz., *adjuvántas* „pagalbinė vaistą sudaranti ir stiprinanti jo poveikį cheminė medžiaga“ (plg. anglų k. *adjuvant*). Tie kalbos vienetai, „kurių lietuviškieji afiksai atlieka vien kaitybos bei morfologinio skolinių integravimo, o ne darybos funkciją“ (*Lietuvių kalbos enciklopedija* (toliau – LKE) 1999: 239), yra *hibridiniai / daliniai skoliniai* (Keinys 1984: 118; Banuševičienė 2017: 23), pvz., *bifokālinis*, *-ė* „turintis du židinius“ (plg. anglų k. *bifocal*); *čilinti* „*ntk.* atsipalaiduoti“ (plg. anglų k. *to chill*). Dar žr. *adaptacinis hibridas*.

Vertinys – kitos kalbos pavyzdžiu sudarytas žodis (Keinys 1999: 13), pvz., *egzomėnūlis* „egzoplanetos palydovas“ (plg. anglų k. *exomoon*; plačiau apie pažodinių ar pamorfeminių vertinių – kalkių – padėtį lietuvių kalbos darybos sistemoje žr. 3.2.1. skyrių). Disertacijoje *vertiniai* nagrinėjami kaip tam tikra darinių rūšis.

IVADAS

Darbo naujumas ir aktualumas. Pastaraisiais porą dešimtmečių vykstantys intensyvūs ekonominiai, politiniai, socialiniai ir kultūriniai procesai skatina leksikos pokyčius, todėl globalizaciją patiriančių kalbų leksikos sluoksnyje daugėja naujas realijas įvardijančių naujažodžių (dar žr. Miliūnaitė 2015: 161), pasidarytų, naudojantis savo kalbos darybos išgalėmis, arba pasiskolintų iš prestižinių svetimų kalbų (Vaicekauskienė 2007: 39). Sparčiai kintanti leksika (dar apie nuolat vykstančius leksikos pokyčius žr. Algeo 1978: 122; Celiešienė 2016: 45; Jakaitienė 2018: 3), tiksliau, naujažodžiai atkreipė kalbininkų dėmesį į naują ir perspektyvią mokslinių tyrimų sritį – neologiją, t. y. mokslą apie naujažodžius (Miliūnaitė 2012a: 3; Girčienė 2005: 78). Užsienyje jau seniai neologijos problematikai skiriama nemažai dėmesio: leidžiami naujažodžių žodyneliai (Algeo 1993; Ayto 2007; Котелова 1995; Складаревская 2006 ir kt.; lyginamąją naujažodžių žodynų analizę žr. Guerra 2016; dar žr. Miliūnaitė 2018a: 2), skelbiami kalbiniai veikalai, kuriuose naujažodžiai nagrinėjami įvairiais aspektais: aiškinamasi jų kilmė, atsiradimo priežastys, vartosenos polinkiai (Forgue 1979; Galinsky 1980; Buckingham 1981; Picone 1996; Fischer 1998; Ahmad 2000; Klajn 2001; Lehrer 2003; Levchenko 2010; Mattiello 2016; Максимов 2001 ir daugelis kt.). Nors „dabartinį lietuvių kalbos raidos tarpsnį galima pavadinti „neologizmų bumu“ (Girčienė 2005: 78; dar žr. Miliūnaitė 2020: 82), „naujadarų amžiumi“ (Naktinienė 2002: 47), tačiau lietuvių kalbotyroje, palyginti su tuo, kas nuveikta užsienyje, „žioji didžiulė spraga“ (Miliūnaitė 2012a: 4) – esama tik pavienių šios srities tyrimų. Kiek išsamiau buvo nagrinėti naujieji skoliniai ir jų atitikmenimis einantys naujadarai (Rudaitienė, Vitkauskas 1998; Vaicekauskienė 2004; 2007), įvairiais aspektais naujažodžius tyrė Jurgita Girčienė (2000; 2005; 2006a; 2006b; 2013 ir daugelis kt.). Jolanta Vaskelienė nuosekliai tiria grožinės literatūros naujažodžius (2010; 2011 ir kt.). Reikšminga Jurgitos Mikelionienės (2000a) disertacija – pirmasis išsamus naujosios leksikos tyrimas, atliktas, remiantis kompiuterinio lietuvių kalbos tekstyno duomenimis (dar žr. Mikelionienė 2000c).

Lietuvoje randasi vis daugiau mokslinių straipsnių, kuriuose naujadarai nagrinėjami darybiškai (Mikelionienė 2008; Murmulaitytė 2014; 2016a; 2019; 2020; Umbrasas 2018 ir kt.; apie naujadarų tyrimų perspektyvas, remiantis *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynu* (toliau – ND, duomenynas, naujažodžių bazė), plačiau žr. Murmulaitytė 2016b; 2021), kaip sąmoningos žodžių darybos rezultatas pradėti tirti ir kontaminaciniai dariniai (Kabašinskaitė 1998; Miliūnaitė 2014; Murmulaitytė 2018), kurie anksčiau mokslininkų buvo vertinami tik kaip *lapsus linguae* (plačiau žr. 7.1. skyrių).

Nors lietuvių neologijos veikaluose naujažodžiai tiriami įvairiais požiūriais (kilmės, darybos, semantikos, paplitimo, stilistinės konotacijos¹ ir kt.) (Girčienė 2000: 36; Vas-

¹ Apie konotacinę reikšmę, konotacinį komponentą žr. Jakaitienė 1988: 48; apie konotaciją žr. KTŽ 1990: 108.

kelienė 2017: 1), vis dėlto akivaizdu, kad mūsų šalyje susiformavusi ydinga praktika – daugiausia publikuojama mikroneologijos darbų, kuriuose pavieniui nagrinėjami naujai pasidaryti ir pasiskolinti kalbos vienetai, sistemiskai neapimant visos naujosios leksikos (Miliūnaitė 2012a: 6).

Disertaciją reikėtų vertinti kaip makroneologijos veikalą, nes joje nagrinėjama 2011–2019 m. laikotarpio naujažodžių visuma bei santykis su kalbos sistema. Darybiškai skaidant naujadarus, juos tiriant, remiamasi žymiausiais lietuvių kalbos žodžių darybos tyrėjų darbais (Jakaitienė 1973; Valeckienė 1998; Keinys 1999; Paulauskienė 2006; Urbutis 2009), nepraleidžiant diachroninės žodžių darybos tyrimų (Ambrazas 1993; 2000; 2011; dar plg. Skardžius 1996 [1943]), taip pat nagrinėjami svarbiausi užsienio autorių veikalai (Marchand 1969; Lipka 2002; Bauer 1983; Plag 2003; Baeskow 2004; Lieber 2005; Wohlgemuth 2009 ir daugelis kt.). Domimasi novatorišku Antano Smetonos (2005; 2017) požiūriu į dabartinės lietuvių kalbos žodžių darybos sistemą, atkreipiant dėmesį, kad „[L]ietuvių kalbos žodžių darybos sistemoje funkcionuojančių pagrindinių darybos būdų samprata tradiciškai gerokai supaprastinta. Toks paprastinimas neatskleidžia darybos opozicijos struktūrinių elementų skirtingų tipų vaidmens darybos procese, tų elementų tarpusavio santykių, net nuklystama į klasifikaciją ne vienu pagrindu“ (Smetona 2005: 88). Žinoma, pamatinis sinchroninės žodžių darybos veikalas, kuriuo daugiausia ir remiamasi disertacijoje, yra Vinco Urbučio, profesoriaus, „padėjusio teorinius pamatus sinchroninės lietuvių kalbos žodžių darybos tyrimams“ (Akelaitienė 2002: 5), monografija „Žodžių darybos teorija“ – „[J]o darbas aprėpė visą specifinę žodžių darybos problematiką, todėl jis ne tik tapo tvirta atrama visiems šios srities tyrėjams, bet ir leido postuluoti žodžių darybos kaip atskiros kalbotyros šakos savarankiškumą“ (Ibid.).

Nors, kaip matyti iš mokslinių veikalų apžvalgos, Lietuvoje esama pavienių neologijos ir žodžių darybos srities tyrimų, tačiau „[S]tambių darbų, kuriuose būtų pateikiamas išsamus dabartinės naujausios leksikos vaizdas, aprašytos kiekybinių ir kokybinių jos pokyčių kryptys bei formos, lietuvių kalbotyroje neturime“ (Miliūnaitė 2015: 161). Ši disertacija – tai pirmasis makroneologijos veikalas, kuriame sistemiskai aprėpiama naujoji leksika ir išsamiai aprašoma dabartinės lietuvių kalbos naujažodžių daryba, remiantis ND medžiaga. Pažymėtina, kad „[L]ietuvių kalbos žodžių darybos tyrimuose vyrauja struktūrinis požiūris, o kognityvinės įžvalgos yra retos“ (Inčiuraitė 2013a: 3)². Šioje disertacijoje naujažodžiai papildomai vertinami kaip gyvenamojo meto aktualijų ženklai, teikiantys vertingos informacijos apie dabartinę lietuvių tautos pasaulėvaizdį ir pasaulėjautą, nes „[K]alba sukuriama visuomenės, tarnauja visuomenės poreikiams ir plėtojasi glaudžiai susijusi su visuomenės gyvenimo raida“ (Palionis 1985: 6).

Disertacija aktuali tuo, kad joje siekiama, remiantis ND, nuodugniai išanalizuoti ir sistemingai aprašyti nuo Lietuvos Atgimimo laikų pakitusią darybos sistemą. Anot

² Apie žodžių darybos ir kognityvinės lingvistikos santykį plačiau žr. Hamawand 2011: 9; apie naujažodžių ir kognityvinės lingvistikos santykį plačiau žr. Попова 2005: 22.

V. Urbučio, pagrindusio tokių tyrimų svarbą, „[Ž]odžių darybos sistema, apskritai, yra bene judriausia iš visų kalbos sistemų, ypač dėl savo atvirumo (esamos darinių serijos dažniausiai gali būti nuolat papildomos, o ir patys darybos tipai bei jų santykiavimas nėra stabilūs)³. Tai tokia sistema, kuri yra kartu ir raidos rezultatas, ir kūrybos procesas. <...> Jeigu sinchroniją reikėtų suprasti kaip tokią būseną, kur viskas statiška, negyva, be jokių raidos žymių, apie sinchroninę žodžių darybą iš tiesų vargiai būtų galima kalbėti. <...> Pačios darybos sistemos elementai kiekvienu momentu juk turi laiko bei raidos žymių – jie funkcionuoja arba kaip nauji, arba kaip pasenę, arba kaip tuo atžvilgiu neutralūs. Tad žodžių daryba negali nesidomėti darybos santykių gyvumu, atskirų darybos tipų aktyvumu bei produktyvumu rūpimuometu“ (Urbutis 2009: 41).

Tikimasi, kad ši disertacija pravers žodžių darybos specialistams, ND sudarytojams, leksikologams ir visiems, kas domisi naująja lietuvių kalbos leksika, be to, bus vienas iš kalbos vartosenos analizės darbų. Atsižvelgus į disertacijoje nustatytus dabartinės lietuvių kalbos naujažodžių darybos polinkius, būtų papildytas Lietuvių kalbos institute pagal projektą „Lietuvių kalbos išteklių informacinės sistemos plėtra (E. kalba)“ sukurtas e. paslaugos „E. patarimai“ dalies skaitmeninis išteklius – *Žodžių darybos vedlys* (toliau – ŽDV; disertacijos autorė kartu su dr. Daiva Murmulaityte ir dr. Rita Miliūnaite parengė šį išteklių ir buvo atsakinga už gramatikose pateikiamos dabartinės lietuvių kalbos žodžių darybos informacijos struktūrinimą).

Tyrimo problema. Lietuvių kalbos naujažodžių daryba – probleminė sritis, nes trūksta mokslinių veikalų, kuriuose būtų iki galo išsamiai ištirta XXI a. pradžios lietuvių kalbos morfologinė sistema. Pagrindinė problema – dabartinės lietuvių kalbos žodžių darybos, daugiau ar mažiau pakitusios nuo Lietuvos Atgimimo laikų, kai lietuvių kalba ėmė sparčiai atsinaujinti ir sąveikauti su kitomis kalbomis, neištirtumas. Per visą Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpį paskelbtas vos vienas veikalas (Mikeliūnienė 2000a), kuriame nuodugniai nagrinėjama 1991–1996 m. laikotarpio rašomojoje lietuvių kalboje fiksuotų naujažodžių daryba, todėl būtina gilintis į porą dešimtmečių išsamiai netirtą lietuvių kalbos žodžių darybos sritį ir nustatyti per šį laikotarpį įvykusius pokyčius – šiuolaikinės žodžių darybos raidos kryptis. Daroma prielaida, kad ND fiksuotų naujadarų įvairovė leistų pastebėti pirmuosius darybos dėsningumą pakitimus (jei tokių esama).

Darbo tikslas – remiantis ND medžiaga, sinchroniniu aspektu ištirti dabartinės lietuvių kalbos naujažodžių darybos būklę ir polinkius.

Nors lietuvių kalbos naujažodžius galima tirti įvairiais aspektais (kilmės, semantikos, stilistikos, etnolingvistikos, kognityvinės lingvistikos, darybos ir kt.), šioje disertacijoje naujadarus pasirinkta tirti vienu – darybos – aspektu (kiti aspektai – tolimesnių naujadarų tyrimų gairės).

³ Plg. „Darybos tipų produktyvumo kitimas apskritai yra natūralus reiškinys“ (Paulauskienė, Tarvydaitė 1986: 43).

Darbo uždaviniai:

- 1) atlikti darybinę ir morfeminę ND naujadarų analizes;
- 2) tyrimo rezultatus palyginti su XX a. II pusės ir pabaigos lietuvių kalbos gramatikose (*Lietuvių kalbos gramatika* (toliau – LKG); *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika* (toliau – DLKG) pateiktais duomenimis;
- 3) tyrimo rezultatus palyginti su J. Mikelionienės daktaro disertacijos (2000a) „Naujoji lietuvių kalbos leksika (1991–1996 m. kompiuterinio periodikos tekstyno pagrindu)“ tyrimo rezultatais;
- 4) papildomai (šios disertacijos reikmėms) atlikti darybinę ir morfeminę J. Mikelionienės daktaro disertacijos (2000a) priede pateiktų naujadarų analizes;
- 5) užfiksuoti naujus darybos būdus, sistemiškai ištirti jų darinius;
- 6) aprašyti naujus darybos polinkius.

Šalia šių darbo uždavinių turėtas dar vienas (daugiau praktinis) uždavinys – fiksuoti į ND dar neįtrauktus, disertacijoje nagrinėtinius naujažodžius, kuriais vėliau galėtų būti papildyta ši duomenų bazė.

Darbo objektas – ND pateiktų lietuvių kalbos naujažodžių daryba. Empirinę medžiagą, kuri rinkta nuo 2017 m. spalio 1 d. iki 2019 m. balandžio 8 d., sudaro 5319 leksikografiškai aprašytų naujų kalbos vienetų⁴. Maždaug 58,2 % jų (3098 dariniai) nagrinėtini darybiškai – tai savakilmiai naujadarai ir mišrios darybos dariniai (hibridai) (žr. 1 priedą). Kiti – skoliniai (31,2 %; 1659), naujos citatos, santrumpos, taip pat semantiniai dariniai, atgiję žodžiai ir kt. (10,6 %; 562) – nėra disertacijos objektas.

Tyrimo metodai ir metodologija. Pagrindinis šios disertacijos tyrimo metodas – *sinchroninė darybinė naujadarų analizė* (dar žr. Jakaitienė et al. 1976: 14). Darybiškai skaidant naujadarus, „dariniais laikomi tokie žodžiai, kurie savo forma ir reikšme remiasi kitais (vadinamaisiais pamatiniais) žodžiais, rodosi esą iš pastarųjų padaryti“ (DLKG 2006: 86) – tai vadinamasis „funkcinis (arba funkcinis struktūrinis) žodžių darybos tyrinėjimo aspektas“, kur „svarbu ne genetiniai, o sinchroniškai suvokiami struktūriniai ir funkciniai priklausymo ryšiai tarp žodžių. Žodžių darybos tyrinėjimas funkcinio aspektu, remiantis vienu metu esančių žodžių gyvais darybos santykiais, vadinamas sinchronine (aprašomąja) žodžių daryba“ (Urbutis 2009: 40). Surinkus empirinę medžiagą, pirmiausia ji buvo suklasifikuota į skolinius ir darinius (tyrimo duomenų perkėlimu iš naujažodžių bazės į *Microsoft Excel* programą pasirūpino Lietuvių kalbos instituto programuotojas Evaldas Ožeraitis). Dariniai pagal pamatinių žodžių skaičių buvo suskirstyti į vedinius ir dūrinius.

Darinys – tai toks naujadaras, kuris formaliai ir semantiškai remiasi kitu žodžiu (*pamatinio žodžiu / darybos pamatu*), kitaip tariant, „pirmiausias darybos analizės už-

⁴ Būtina paminėti, kad ND kartotekoje neapdorotų duomenų yra žymiai daugiau; jie kasdien tvarkomi ir keliami į duomenų bazę, o kartoteką nuolat papildo nauji rengėjų sukaupti ir lankytojų atsiųsti duomenys (dar apie šią kartoteką žr. Miliūnaitė 2015: 170–171; 2018a: 6).

davinys – žiūrėti, ar nagrinėjamas žodis savo forma ir reikšme remiasi kuriuo nors kitu sinchroniškai kalboje esančiu žodžiu (ar kitais žodžiais)“ (Urbutis 2009: 81–82; dar žr. Jakaitienė et al. 1976: 14; Jakaitienė 2010: 240–241), todėl dariniai dar vadinami *darybiškai motyvuotais žodžiais* (Ibid., 238). Toks tarp naujadaro ir pamatinio žodžio susiklostantis santykis vadinamas *darybos opozicija* (Ibid., 240; dar žr. Urbutis 2009: 81–82, 84).

Darinys (be bendros su pamatiniu žodžiu dalies) turi dalį, kuria skiriasi nuo pamatinio žodžio – *darybos formantą* (Keinys 1999: 18, 105; dar žr. Jakaitienė et al. 1976: 15; Urbutis 2009: 246), todėl antrasis darybinės analizės uždavinys – pagal darybos formantą nustatyti darybos būdą: *priešdėlinė daryba / prefiksacija, priesaginė daryba / sufiksacija, galūninė daryba / fleksinė derivacija*. Su priešdėliu, priesaga ar galūne pa(si)darytas naujadaras vadinamas *vediniu*, o naujadaras, besiremiantis dviem pamatiniais žodžiais, laikomas *dūriniu*, toks darybos būdas vadinamas *dūryba / kompozicija*. Darybinės analizės disertacijoje imamasi nuo gausiausiai ND aptinkamų vedinių, priklausančių tam tikrai darybos kategorijai, kurią „sudaro visi tos pačios ar artimos reikšmės darybos tipai, kitaip sakant, į ją įeina dariniai, sudaryti su įvairiais darybos formantais, bet turintys bendrą darybos reikšmę“ (Jakaitienė 2010: 260).

Disertacijoje nagrinėjami ir *mišriuoju darybos būdu*, t. y. „kai žodžio daryboje iš karto reiškiasi du skirtingi darybos būdai“ (Urbutis 2009: 340), pa(si)daryti naujadarai.

Pažymėtina, kad šioje disertacijoje nagrinėjami ir nemorfeminiu būdu pa(si)daryti *kontaminaciniai dariniai* (plačiau žr. 7.1. skyrių), t. y. žodžių sąmaiša, kai nepaisoma morfemų ribų.

Su pagrindiniu tyrimo metodu derinama *morfeminė naujadarų analizė*, kurios „uždavinys – atskleisti žodžių morfologinę (morfeminę) struktūrą, nustatyti žodžių struktūrinius tipus. Svarbiausias šio darbo etapas – žodžių skirstymas mažiausiomis reikšminėmis dalimis – morfemomis“ (Kuosienė 1986: 5; dar žr. Barauskaitė 1985: 4; plačiau apie morfeminės analizės eigą ir jos tyrimo rezultatus žr. 2.3. skyrių).

Papildomai, siekiant atskleisti lietuviškos ir mišrios kilmės naujadarų darybos panašumus ir skirtumus, ND medžiagą gretinant su XX a. II pusės ir pabaigos lietuvių kalbos gramatikose bei J. Mikėlionienės daktaro disertacijoje (2000a) pateiktais duomenimis, taikomas *lyginamasis metodas*. Tiriant ir aprašant lietuvių kalbos naujažodžių darybos ypatumus, taikomas *analitinis aprašomasis metodas*. Produktiviausi darybos afiksai tiriami *kiekybiškai* ir palyginami su diachroninės žodžių darybos veikaluose pateiktais duomenimis (Ambrazas 1993; 2000; 2011).

Su minėtais tyrimo uždaviniais ir apibrėžtu tyrimo objektu bei tikslu yra glaudžiai susiję **ginamieji teiginiai**:

- 1) Keičiasi daiktavardžių darybos būdų produktyvumas.
- 2) Keičiasi kai kurių daiktavardžių darybos tipų produktyvumas.
- 3) Naujadarų pamatinių žodžių struktūra morfemiškai sudėtingesnė nei anksčiau – remiamasi priesaginėmis, priešdėlinėmis, sudurtinėmis, t. y. išvestinėmis, pamatiniais žodžiais, kurie anksčiau retai būdavo darybos pamatu.

- 4) Naujadarų daryba – laisvesnė, nukrypstanti nuo bendrų žodžių darybos taisyklių: remiamasi potencialiu (žodynuose, rašytinėje vartosenoje nefiksuotu) darybos pamatu arba tradiciniuose gramatikų aprašuose nepateikta darybos pamato rūšimi (frazė, žodžių junginiu ir santrumpa).
- 5) Naujadarų morfemika yra daugiau svetima nei sava.
- 6) Kontaminacija – tai ne tik netyčinis, bet ir sąmoningas naujų žodžių darymo(si) būdas. Šiuo tikslingu žodžių sąmaišos būdu pa(si)darytus naujadarus (anglų k. *intentional blends*) būtina skirti nuo *lapsus linguae*, vadinamojo „liežuvio suklypimo“ (anglų k. *speech-error blends*).

Darbo struktūra. Disertaciją sudaro pagrindinių sąvokų žodynėlis bei įvadas, kuriame aprašomas darbo naujumas ir aktualumas, tyrimo problematika, darbo tikslas, uždaviniai, objektas, metodai ir metodologija bei ginamieji teiginiai; apžvelgiama nagrinėjamos problemos tyrimo istorija, kitų autorių darbai. Teorinėje dalyje, kurią sudaro du skyriai, aprašomos ND – sinchroninės žodžių darybos tyrimų priemonės – galimybės, apžvelgiama šio šaltinio specifika, naujadarų ir skolinių santykis duomenyne, pateikiama *naujažodžio* termino definicija, įvardijamos ir aprašomos jų rūšys, pabrėžiama naujažodžių kaip gyvenamojo meto aktualijų ženklų svarba ir pateikiami morfemiškai tirtų naujažodžių rezultatai.

Tiriamosios dalies trečiajame skyriuje pirmiausia darybiškai nagrinėjami daiktavardžiai, vadovaujantis DLKG pateikta klasifikacija: pirmiau tiriami priesagų ir galūnių vediniai, tada priešdėlių vediniai ir dūriniai. Priesagų vediniai aptariami pagal DLKG pateiktas darybos kategorijas. Darybinės analizės imamasi nuo gausiausiai ND aptinkamų vedinių, priklausančių tam tikrai darybos kategorijai. Ketvirtajame skyriuje darybiškai nagrinėjami būdvardžiai, vadovaujantis DLKG pateiktu skirstymu: pirmiau tiriami priesagų ir galūnių vediniai, tada priešdėlių vediniai ir dūriniai. Penktajame skyriuje darybiškai nagrinėjami veiksmažodžiai, t. y. jų priesagų ir priešdėlių vediniai, taip pat apžvelgiami sangrąžiniai vediniai, mišriosios darybos ir pavieniai, netipiški veiksmažodžiai. Šeštajame skyriuje aprašomirieveiksmai, išiktukai ir jaustukai. Septintajame skyriuje aprašomi kontaminacinių darinių darybos polinkiai, nagrinėjami netipiški ir neaiškios darybos dariniai. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, šaltiniai, literatūros sąrašas, kuriame yra 271 pozicija, paveikslų ir lentelių sąrašai, priedai *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne* pateikti naujadarai (2011–2019) ir *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne* nefiksuoti naujadarų darybos pamatai, santrauka anglų kalba, publikacijų disertacijos tema sąrašas ir *curriculum vitae*.

1. LIETUVIŲ KALBOS NAUJAŽODŽIŲ DUOMENYNŲ SPECIFIKA

Šiame skyriuje supažindinama su pagrindiniu tiriamosios medžiagos šaltiniu – ND, jo specifika, privalumais ir trūkumais; apžvelgiamas naujadarų ir skolinių santykis duomenyne.

1.1. LIETUVIŲ KALBOS NAUJAŽODŽIŲ DUOMENYNAS – SISTEMINIS NAUJOSIOS LEKSIKOS ŠALTINIS

Siekiant sinchroniniu aspektu ištirti dabartinės lietuvių kalbos naujažodžių darybos būklę ir polinkius, pasirinktas 2011 m. rudenį Lietuvių kalbos institute pradėtas kurti ND – kol kas tai yra vienintelė Lietuvoje aktyviai pildoma, sistemiškai visus naujus kalbos vienetus kaupianti duomenų bazė⁵, kurioje fiksuojami lietuvių kalboje XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje atsiradę ir viešai vartojami nauji kalbos vienetai (žodžiai, žodžių junginiai ir santrumpos)⁶ (apie duomenyno pravartumą vartotojams plačiau žr. Vaskelaitė 2017: 7). Duomenys jam rankiniu būdu renkami iš daugybės labai įvairių viešosios vartosenos tekstų, nevengiant ir jos paribio ar užribio sričių (tinklaraščių, socialinių tinklų, komentarų ir pan.) (Miliūnaitė 2015: 170), gausiai duomenų siunčia pati juos pastebinti visuomenė (dar žr. Vaskelaitė 2017: 7; Miliūnaitė 2018a: 6). Tiesa, į ND nėra traukiami viešajai vartosenai nepriimtini keiksmažodžiai, vulgarizmai, siauros socialinės žargonybės, specifiniai reti profesionalizmai ir siaurų sričių terminai (Miliūnaitė 2012a: 10). Atrenkant duomenis remiamasi naujažodžių teorijoje ir praktikoje pripažintu kriterijumi – žodžių ir jų reikšmių fiksavimu žodynuose, t. y. nauja-

⁵ Plg. kitas naujažodžių duomenų bazes užsienyje: *Bank of Catalan Neologisms* (toliau – BCN), *Banco de neologismos* (toliau – BN), *Neologismenwörterbuch* (toliau – N), *Databáze excerpčního materiálu Neomat* (toliau – NM), *Neolosfera* (toliau – NS), *NeoUSAL* (toliau – NU), *The Rice University Neologisms Database* (toliau – RUND) ir kt.

⁶ Atskirai reikia paminėti *Naujųjų skolinių duomenų bazę* (toliau – NSDB). Pagrindiniai NSDB duomenys buvo sukaupti, vykdant Valstybinės lietuvių kalbos komisijos remiamą projektą *Naujųjų lietuvių kalbos svetimžodžių vartosenos tyrimas: 1998–2008* (projektas vykdytas 2007–2010 m. Lietuvių kalbos institute; vadovė Loretta Vaicekauskienė) (<http://nsdb.sociolingvistika.lt/apie-baze.htm>; dar žr. Miliūnaitė 2012a: 5–6). 2020 m. rugsėjo 15 d. bazėje buvo pateikti 2295 kalbos vienetai, kurie rodo tik „vienos minėto laikotarpio naujažodžių dalies – naujai pasiskolintų žodžių – vaizdą“ (Ibid., 6). NSDB užribyje buvo visiškai „palikta kita didelė naujažodžių dalis – su skoliniais nesusaisyti naujadarai ir savi naujų reikšmių įgiję žodžiai“ (Ibid.), priešingai nei ND, kuriam „rūpi visa naujoji leksika – tiek sava, tiek svetimą“ (Ibid., 7), todėl disertacijoje remtis NSDB nėra galimybių – sinchroniniams lietuvių kalbos naujadarų darybos tyrimams ji nėra pritaikyta. Beje, skoliniai į NSDB (kaip ir į ND) renkami rankiniu būdu iš įvairių spaudos bei interneto tekstų, viešosios informacijos šaltinių ir Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos dokumentų (Vaicekauskienė 2013: 3). 2021 m. lapkričio 2 d. NSDB buvo pateikta tiek pat įrašų, kiek ir pernai (2295), todėl manytina, kad ši duomenų bazė šiuo metu nėra pildoma.

žodžiais laikomi žodžiai ir jų reikšmės, kurie nėra įrašyti atraminiais pasirinktuose žodynuose – tai elektroninis *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (6-asis leidimas, 2011; toliau – DŽ), internetinis *Lietuvių kalbos žodynas* (toliau – LKŽ_e) ir jo papildymų kartoteka bei *Tarptautinių žodžių žodynas* (Alma littera, 2001; toliau – TŽŽ_e; plačiau apie ND atraminius žodynus žr. <https://ekalba.lt/naujazodziai/apie/ND%20Apie%20nauja%C5%BEod%C5%BEius> [čia ir kitur žiūrėta 2021 06 21]).

Duomenynas kalbos vartotojams teikiamas „kaip nebaigtinė ir nuolat atsinaujinanti, besiplečianti duomenų sandauga“ (Miliūnaitė 2012a: 10), kurioje kaupiamos, sisteminamos ir leksikografiškai aprašomos pagal įvairius leksinius, gramatinius, stilistinius ir normiškumo požymius rankiniu būdu fiksuojamos leksikos naujovės (plačiau apie ND duomenų pobūdį, šaltinius, naujažodžių atranką ir pateikimą žr. <https://ekalba.lt/naujazodziai/apie/ND%20%C4%AEvadas>, taip pat Miliūnaitė 2015). Automatizuota paieška ND leidžia greitai surasti naujažodžius su tam tikrais požymiais, afiksais ar kamienais (pagal raidžių sekas), iš įvairių tekstų pildomas duomenynas yra „ne tik naujų kalbos reiškinių šaltinis, bet ir viena iš dabartinės žodžių būklės ir raidos tyrimo priemonių, suteikianti galimybę, be pačių naujažodžių, gauti ir žodžių darybos tyrimams svarbios informacijos apie juos“ (Murmulaitytė 2016b: 1; dar žr. Miliūnaitė 2018a: 16), kitaip tariant, tai „yra vienas iš svarbiausių ir įdomiausių nuolat pildomų šiuolaikinės lietuvių kalbos išteklių, kuri galima nagrinėti kilmės, normos, semantikos ir kitais aspektais“ (Rimkutė-Ganusauskienė 2019: 185). Rankiniu būdu kaupiama ND medžiaga nerodo visiškai objektyvaus ir išsamaus naujažodžių skaičiaus, paplitimo, darybos ir kt. vaizdo (plg. Miliūnaitė 2012a: 10), nors „[N]uolatinis vartosenos stebėjimas leidžia naujus reiškinius <...> aptikti kur kas greičiau, nei jie galėtų patekti į vienokį ar kitokį tekstyną“ (Miliūnaitė 2009: 98). Siekiant, kad tas vaizdas būtų statistiškai reprezentatyvus, reikėtų naudoti kompiuterines naujažodžių gaudyklės⁷ (plg. Miliūnaitė 2015: 171; dar žr. Murmulaitytė 2016b: 5), remtis tekstynais, pirmiausia *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynu* (toliau – DLKT). Ši autentiškos kalbos bazė leidžia įvairiais metodais rinkti naujažodžius iš didelės apimties tekstų sandaupos, taip išvengiant subjektyvumo (Mikelionienė 2000d: 65, 68; Kazlauskienė et al. 2011: 3), mat vieniems kalbos vartotojams koks nors naujažodis atrodo įprastas, vartosenoje paplitęs ir jau netekęs „naujumo aureolės“; o kitiems – kelia naujumo įspūdį ir be papildomo paaiškinimo yra nesuprantamas (Popova 2005: 9–13; cit. iš Jakaitienė 2010: 205).

⁷ Vieną iš tokių naujažodžių gaudyklių pagal projektą „Lietuvių kalbos sintaksinės–semantinės analizės sistema tekstynui, lietuviškam internetui ir viešojo sektoriaus taikymams“ 2015 m. pateikė Vytauto Didžiojo universitetas (<https://www.raštija.lt/semantika-lt>). Disertacijos rašymo laikotarpiu gaudyklė buvo neveiksni (plg. Miliūnaitė 2015: 171). Dar vieną naujažodžių gaudyklę pagal projektą „Lietuvių kalbos išteklių informacinės sistemos plėtra (E. kalba)“ 2021 m. sukūrė Lietuvių kalbos institutas. Tiesa, ši gaudyklė viešai neprieinama ir yra sukurta kaip pagalbinė priemonė ND tvarkytojams. Pažymėtina, kad bandymų „kurti lietuvių kalbos naujažodžių gaudyklės (pirmiausia iš interneto duomenų) esama, tačiau tokį lygį, kokį šiuo atžvilgiu yra pasiekusios kitų kalbų technologijos, turėsime dar greitai“ (Miliūnaitė 2018a: 4).

Tekstynas (šiuo atveju – DLKT) – „tai išsamus duomenų bankas žodžių darybos tyrimams bei efektyvi priemonė ne tik morfemų išsidėstymo žodžiuose dėsningumams nusakyti, bet ir žodžių darybos modelių struktūrai, afiksų darumui, darinių dažnumui nustatyti“ (Inčiuraitė–Noreikienė 2017: 23), todėl išsamūs naujažodžių tyrimai yra neatsiejami nuo nuolat atnaujinamo DLKT (plg. Miliūnaitė 2015: 161; plačiau apie tekstynų lingvistiką žr. Marcinkevičienė 1997; 2000; dar žr. Rykliene 1998: 98–101). Vartosenos pavyzdžių taip pat ieškoma interneto paieškos sistema *Google*. Tokia elektroninė paieška labai pravarti, tačiau „elektroninės duomenų paieškos savitumas reikalauja iš anksto nors apytikriai žinoti, ko bus ieškoma. Į paieškos langelių reikia įrašyti bent dalį norimo rasti reiškinio raidinės raiškos, taigi iš esmės patikrinti, kaip toje sancaupoje funkcionuoja jau žinomas reiškinys. Tad tokį elektronine paieška atliekamų duomenų kaupimo būdą sąlygiškai galima pavadinti tikrinamuoju. Jis reikalingas ne tiek patiems reiškiniams fiksuoti, kiek turimiems duomenims pildyti, plečiant tyrimams reikšmingų vartojimo pavyzdžių apimtį“ (Miliūnaitė 2009: 95).

Disertacijoje remiamasi ND sukaupta medžiaga, tačiau ir ne tokie gausūs, palyginti su tekstynais, jo duomenys neabejotinai leidžia pastebėti pagrindinius dabartinės lietuvių kalbos naujažodžių atsiradimo būdus ir ryškėjančius darybos polinkius. Duomenynas ir yra unikalus tuo, kad jį faktiškai kuria ne tik profesionalūs kalbos tyrėjai, bet ir pati visuomenė, kuri vadovaujasi savo kalbos jausmu ir gimtosios kalbos žiniomis, atpažindama naujus kalbos reiškinius ir siūsdama juos ND kūrėjams. Taigi negalima teigti, kad ND pernelyg subjektyviai sukonstruotas ar jo pateikiama informacija yra perdėm šališka.

1.2. NAUJAŽODŽIŲ KLASIFIKACIJOS LIETUVIŲ KALBOS NAUJAŽODŽIŲ DUOMENYNE SAVITUMAS IR ŽODŽIŲ DARYBOS TYRIMAI

Duomenyne naujažodžiai skirstomi pagal du – tipo ir formos – požymius (plačiau žr. Miliūnaitė 2015: 167).

Iš ND pateikiamos naujažodžių rūšių lentelės⁸ matyti, kad žodžių darybos tyrėjams tokia klasifikacija nėra paranki, nes darybiškai skirtingi reiškiniai – skoliniai ir jų vadiniai, t. y. skoliniais besiremiantys, bet jau pačioje lietuvių kalboje atsiradę žodžiai, taip pat vertiniai – ND atsiduria vienoje, *naujai skolintos šaknies* žodžių, grupėje, pvz., *dekupāžas*⁹ „daiktų dekoravimo popieriumi technika“ (plg. prancūzų k. *decoupage*), *dekupāžininkas*, –ė „kas užsiima dekupažu“, *dekupāžinis*, –ė „susijęs su dekupažu“ ir *dekupāžinti* „užsiimti dekupažu; taikyti dekupažo techniką“ bei daugelis kt.

⁸ Disertacijoje, atsižvelgus į naujažodžių gausą, teikiami kiti, ND naujažodžių rūšių klasifikacijos lentelėje nenurodyti pavyzdžiai (<https://ekalba.lt/naujazzodziai/apie/ND%20Apie%20nauja%C5%BEod%C5%BEius>).

⁹ Disertacijoje naujažodžiai kirčiuojami ar nekirciuojami (jei jų kirčiavimas dar nėra aiškus) pagal pateiktą ND.

1 lentelė. Naujažodžių rūšių klasifikacija duomenyne

Tipas		Forma	ŽODIS	ŽODŽIŲ JUNGINYS	SANTRUMPA
NAUJAI SKOLINTA	ŠAKNIS		animatronika, beibi-bornas, čatas, deku-pažininkas, -ė, egzekutyvinis, -ė, espre-sas, kesadilija, oks-fordai, risaiklinti	acid džiazas, aštanga joga, baby shower'is	VIP'as
	CITATA		acquis, cool, dafuq, hygge, meh, nude, powa, preppy, wowza	death metal, go go, must-have, red car-pet, stand up (come-dy), take-away	BFF, B2B, OMG, YOLO, YODO, MVP, M2M
NAUJAI PASIDA- RYTA (SUKURTA ARBA IŠSIVERSTA)			algadienis, asmenu-kė, banglentininkas, -ė, dešiniavairis, -ė, dykumėti, gelminti, kietagrūdis, -ė, nau-jienlaiškis	batai žudikai, berni- kas žaisliukas, atmin-ties turizmas, meilės emigrantas, -ė, galvų medžioklė, vidury niekur	BDAR, DI, Eur
NAUJA REIKŠMĖ			apšildyti, atsilupęs, -usi, blakė, daržovė, elfas, -ė, ežys, kra-bas, krokodilas, kur-mis, lubos, nutekinti	Briuselio kopūstas	–
ATNAUJINTA (ATGIJĘ)			arbatvakaris, kiaula-subinis, -ė, meilia-vaistis, šulniakasyba	darbo birža	–

Tokia savita klasifikacija tiesiogiai susijusi su ND, kaip naujažodžių tyrimo ir norminimo priemonės, uždaviniais. Duomenynas nėra pritaikytas išskirtinai žodžių darybai tirti, pirminis jo sumanymo tikslas yra kur kas platesnis – pateikti leksikografiškai aprašytus, bendrinės kalbos normų požiūriu įvertintus naujažodžius (Miliūnaitė 2012a: 8). Dėl šios priežasties jį kuriant ir buvo įsivesta *naujai skolintos šaknies* (žodžio) sąvoka, nes kalbos normintojams svarbu apimti visą skolintos šaknies žodžių lizdą ir kartu vertinti, pvz., naujažodžius *arthausas*¹⁰ „nekomercinis kinas“ ir *arthausinis, -ė* „susijęs su *arthausu* (t. y. nekomerciniu kinu); apibūdinantis nekomercinį kiną“¹¹, patenkančius į tą pačią – *naujai skolintos šaknies* žodžių – grupę.

¹⁰ Plačiau žr. rekomendacinį Svetimžodžių atitikmenų sąrašą, patvirtintą Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) 2010 m. spalio 28 d. protokoliniu nutarimu Nr. PN-6, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.385140> [žiūrėta 2020 09 17].

¹¹ Disertacijoje naujažodžių normiškumas nėra vertinamas: remiamasi ir aprobuotų, ir neteiktinų naujažodžių vartosenos pavyzdžiais.

ND žymą *naujai pasidaryta* (*naujadaras*) turintys naujažodžiai smulkiau neskirstomi į savus, pvz., *aukotùvė* „priemonė aukai (paprastai pinigais) aukoti“, ir mišrius darinius, o pastarieji – dar smulkiau pagal darybos formanto ar šaknies indigenumą, pvz., a) svetima šaknis + indigenus darybos formantas – *barbek-ìnė* „prietaisas su metalinėmis grotelėmis ar iešmais mėšai, žuviai, daržovėms kepti ant žarijų“ (: *barbekiu*); b) indigeni šaknis + svetimas darybos formantas – *runkel-izmas* „*menk.* tamsumu ir pesimizmu pasižyminčių žmonių, vadinamų runkeliais, būvis“. Naujadaras suvokiamas kaip naujas žodis, „pasidarytas iš lietuvių kalboje jau fiksuotų šaknų, remiantis savo darybos modeliais arba verčiant iš kitų kalbų“ (<https://ekalba.lt/naujazodziai/apie/ND%20Apie%20nauja%C5%BEod%C5%BEius>).

Kiek nukrypstant į šalį nuo pagrindinės temos, čia reikėtų paaiškinti kelis disertacijoje vartojamus terminus. Norint atsiriboti nuo daugiaprasmio *hibrido* termino (plačiau žr. Keinys 1984: 113–125; dar žr. Pupkis 1980: 106; Banuševičienė 2017: 23), vartojami keli naujažodžio sandaros ir darybos mišrumą nusakantys terminai. *Morfeminis hibridas* – žodis, turintis indigenių ir skolintų morfemų (plg. Keinys 1984: 115), pvz., *selfūkininkas*, –ė „asmenukių darytojas“ (plg. anglų k. *selphy*). Atsižvelgus į opoziciją darybiškai neskaidus / darybiškai skaidus, skiriami *adaptaciniai* ir *derivaciniai hibridai* (Smetonienė 2016: 73). *Adaptacinis hibridas* – tai toks kalbos vienetas, kurio kalbos donorės darybinė priesaga pakeičiama kalbos recipientės priesaga, be to, kalboje recipientėje nėra fiksuotas potencialus darybos pamatas (plg. Pakerys 2016: 264). Kitaip tariant, *adaptaciniai hibridai* – tai skoliniai, lietuvišką priesagą įgiję pritaikant juos prie lietuvių kalbos morfologinės (kaitymo) sistemos, o ne kaip darybos formantą, pvz., *multifokalinis*, –ė „(optikoje) turintis kelis židinius“ (plg. anglų k. *multifocal*). *Darybiniai (derivaciniai) hibridai* – dariniai, kurių vienas iš sudaromųjų sandų (darybos pamatas arba darybos formantas) yra indigenus, o kitas skolintas, pvz., *skvòtiškas*, –a „būdingas skvotams“ (: *skvotas*; plg. anglų k. *squat*). Darybinių ir adaptacinių hibridų terminai eliminuoja vienas kitą kalbant apie žodžių atsiradimo kalboje būdus – darybiniai hibridai yra žodžių darybos rezultatas, o adaptaciniai hibridai susiję su žodžių skolinimusi. Morfeminių hibridų terminas vartojamas kalbant apie žodžius ne jų darybos ar skolinimosi (t. y. atsiradimo kalboje), o morfeminės sandaros aspektu. Tam tikra prasme šis terminas apima kitus du minėtuosius.

Grįžtant prie ND naujažodžių klasifikacijos, akivaizdu, kad probleminė, žodžių darybos tyrėjams keblumų dėl kitokios jame taikomos klasifikacijos kelianti darinių rūšis – morfeminiai hibridai. Nors duomenynas nėra skirtas išimtinai žodžių darybai tirti, tačiau ateityje, kai bus sukaupta daugiau naujosios lietuvių kalbos leksikos duomenų, ketinama tikslinti ir smulkinti esamą ND klasifikaciją (Miliūnaitė 2015: 166), vadinasi, galima daryti prielaidą, kad naujažodžių bazę planuojama labiau pritaikyti žodžių darybos tyrimams¹² (plg. Murmulaitytė 2016b: 25).

¹² Disertacijos rašymo laikotarpiu ND naujažodžiai buvo suklasifikuoti kilmės aspektu į *skolinius* ir *darinius* (pagal atsiradimo kalboje būdą). Pastarieji dar gali turėti papildomą požymį (*vertinys*; *hibridas*). Tokį duomenyno patobulinimą – dalinį pritaikymą žodžių darybos tyrimams – atliko šios disertacijos autorė (duomenyno bazės tvarkytoja ir rengėja nuo 2013 m.). Šiam tikslui ND buvo sukurtas naujas laukas „žodžio klasė“.

Šiame darbe, į ND sukaupią naująją lietuvių kalbos leksiką žvelgiant iš žodžių darybos pozicijų, *naujai skolintos šaknies* žodžio sąvoka nevartojama. Tokią žymą turintys naujažodžiai, tiriant jų darybą, skaidomi į dvi grupes: 1) XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje iš kitų kalbų atėjusius skolinius ir 2) darinius, morfeminius hibridus.

1.3. NAUJADARŲ IR SKOLINIŲ SANTYKIS *LIETUVIŲ KALBOS NAUJAŽODŽIŲ DUOMENYNE*

Dažniausiai skiriami bent du pagrindiniai naujažodžių atsiradimo būdai: 1) žodžių darymasis savo kalbos darybos priemonėmis ir 2) žodžių skolinimasis¹³ iš kitų (dažniausiai prestižinių) kalbų (Mikelionienė 2000d: 68; plg. Skardžius 1996 [1943]: 587, Keinys 2005: 17; Jakaitienė 2010: 206; Jesenská 2010: 107; Girčienė 2012b: 4; dar apie prestižinės kalbos įtaką žr. Haspelmath 2009: 35). Būtent kilmės kriterijus naujažodžių tyrėjų laikomas bene pagrindiniu leksikos naujovių skirstymo pagrindu.

Disertacijos empirinę medžiagą sudaro 5319 kalbos vienetų¹⁴. Atmetus darybiškai nenagrinėtinas naujasis citatas, santrumpas, taip pat semantinius darinius ir atgijusius žodžius, kurių rasta 562, matyti, kad didžiąją dalį duomenyne sudaro naujadarai (3098; 65 %) ir skoliniai (1659; 35 %) (žr. 1 pav.).

Atsižvelgus į tokį kalbos vienetų pasiskirstymą ND, matyti, kad didžiąją dalį duomenyne sudaro funkcinio aspektu nagrinėtini naujadarai, o antrąją vietą užima darybiškai neskaidomi skoliniai, pvz., *krembriulė* „plikyto kremo desertas su deginta plutele“ (plg. prancūzų k. *crème brûlée*), todėl svarbu panagrinėti skolinių radimosi lietuvių kalboje priežastis ir prielaidas (apie naujadarų sampratą, jų rūšis ir atliekamas funkcijas plačiau žr. 2.1. skyrių).

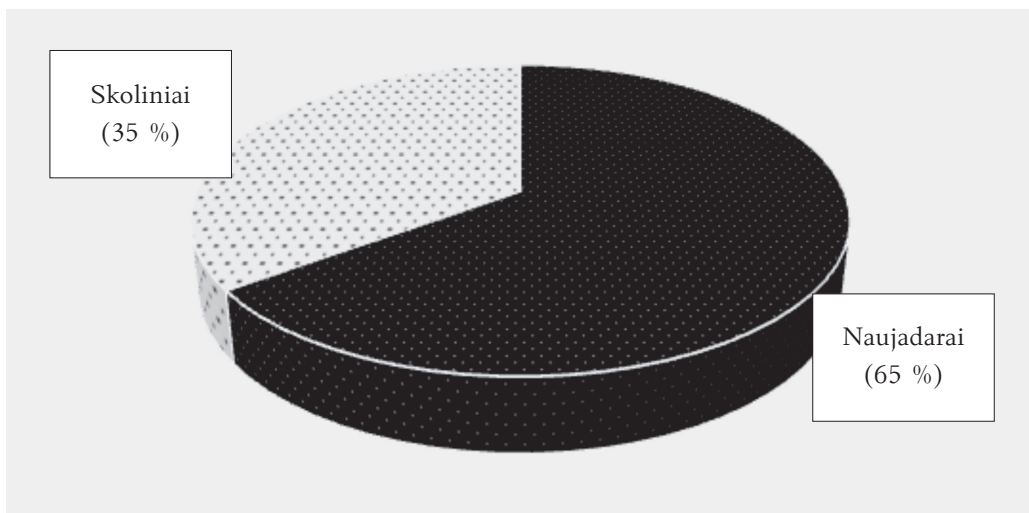
Socialiniai, kultūriniai, ekonominiai ir politiniai tautų ryšiai sudaro sąlygas kalboms sąveikauti, o toks kalbų sąveikos padarinys – skolinių plitimas (Žilinskienė 2003: 74; dar žr. Palionis 1985: 212). Gaji nuostata, kad į lietuvių kalbą iš Vakarų kalbų (ypač anglų kalbos, iš esmės tapusios *lingua franca*¹⁵) (Girčienė 2007: 143; 2012b: 11; plg. Grumadienė 2004: 212; Crystal 2005: 36–37) plūsta *naujieji skoliniai* – atkurtos Nepriklausomybės laikotarpiu į lietuvių kalbą atėję arba iš skolinių kamienų pasidaryti

¹³ Kai kurie mokslininkai kritikuoja terminą *skolinimasis* (anglų k. *borrowing*) ir teikia pirmenybę terminams *kopijavimas* (anglų k. *copying*), *perkėlimas* (anglų k. *transference*) (plačiau žr. Haspelmath 2009: 37).

¹⁴ Plg. 2021 m. gruodžio 7 d. ND buvo pateikti 7165 kalbos vienetai.

¹⁵ Apie kalbai, tapusiai *lingua franca*, gresiančius pavojus žr. Crystal 2003: 2–3.

Plg. danų kalbą, kurioje skolinių (ypač anglų kalbos) – labai daug (Kupčinskaitė 1995: 103, 106). Kitos kalbos, pvz., vengrų, suomių, islandų, prancūzų ir čekų, sąmoningai vengia skolinių (Karaliūnas 1997: 351; Žilinskienė 2003: 74). Netgi anglų kalboje, kuri pasaulio lingvistų vertinama kaip kalba donorė, t. y. skolinius duodanti kalba (dar apie terminą *kalba donorė* žr. Wohlgemuth 2009: 51; Inčuraitė-Noreikienė 2017: 10), gausu įvairių kalbų skolinių. Juos įvertinus, darosi akivaizdu, kad skolinių anglų kalboje yra daugiau nei senosios anglų kalbos žodžių (Melnikienė, Gelažauskas 2015: 140; dar žr. Palionis 1985: 202).

1 paveikslas. Naujadarų ir skolinių santykis duomenyne

kalbos vienetai (plačiau apie *naujųjų skolinių* terminą žr. Vaicekauskienė et al. 2013–2014: 5; Vaicekauskienė 2013: 2; Petrėnienė 2017: 82; apie skolinių sampratą dar žr. Jakaitienė 1980: 59; 2010: 227; Palionis 1985: 201; KTŽ 1990: 187).

Lietuvių ir užsienio lingvistai, nagrinėjantys skolinimosi procesus, priežastis ir prielaidas, nurodo šiuos svarbiausius veiksnius: 1) būtinybė įvardyti naujas skolintas realijas ir 2) kalbos donorės prestižas (Vaičiakauskienė 2016: 82). Nors naujų kalbos vienetų sudarymas lietuvių kalboje – dažnas procesas, vis dėlto „imti vartoti gatavą žodį yra ekonomiškiau nei ieškoti naujo pavadinimo“ (Weinreich 1974: 57–61, cit. iš Vaicekauskienė 2007: 35; dar žr. Karaliūnas 1997: 350). Plg. tokias į lietuvių kalbą patekusias kitų kraštų realijas ir jų skolintus pavadinimus, fiksuotus ND: *nikābas* „musulmonių galvos apdangalas, slepiantis plaukus ir visą veidą, išskyrus akis“ (arabų k., anglų k. perraša *niqab*), *okonomijākis* „japoniškas blynas (pica) su įmaišytomis daržovėmis, mėsa ir pan.“ (japonų k., anglų k. perraša *okonomyaki* > *okonomo* „ko tu tik nori“ + *jaki* „pakepinta“), *petánkė* „sportinis komandinis žaidimas metaliniais rutuliais, paprastai žaidžiamas ant smėlio ar žvyro“ (prancūzų k. *pétanque*) ir daugelis kt.

Pastebėta, kad kalbų donorių, kurios skolina, yra žymiai mažiau nei kalbų recipientių, kurios perima skolinius (dar apie terminą *kalba recipientė* žr. Wohlgemuth 2009: 51; Smetonienė 2016: 70; Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 10), mat skolina tik kultūrinį bei socialinį prestižą ir didelį kultūrinį paplitimą turinčios kalbos¹⁶, o tokių kalbų, palyginti, nėra daug (Karaliūnas 1997: 351; dar žr. Jakaitienė 2010: 210–211). Atsižvelgus į skolinimosi kryptį ir intensyvumą, skiriami adstratiniai santykiai (prestižo atžvilgiu kalbos yra lygiavertės ir vyksta abipusis saikingas skolinimasis) ir nelygiavertiniai santykiai, t. y. skolinimasis iš vienos pusės – substratinę (silpnesniąją) kalbą

¹⁶ Plg. „Lietuvoje anglų kalba laikoma prestižine kalba“ (Rudaitienė 2012: 1123).

veikia superstratinė (stipresnioji) kalba, išgalėjusi socialinėje ir politinėje plotmėje (Grumadienė 2004: 210). Žinoma, tokia dviejų kultūrų sąveika retai kada būna vienodai abipusė, dažniau tai yra „duodančiosios“ ir „imančiosios“ pusių santykis. „Duodančioji“ pusė (kalba donorė) – tai prestižinė kultūra, į kurią „imančioji“ kultūra (kalba recipientė) lygiuojasi ir kurios prestižiškumas daro prestižinę ir jos kalbą (Vaičekauskienė 2007: 39), kitaip tariant, tokia kalbų sąveikia baigiasi „nuvertinimu ir sumenkinimu viso to, kas patys yra ir ką patys turi“ (Karaliūnas 1997: 350).

Pagrindinės skolinių vartojimo sritys:

- 1) gyvenimo būdas (stilius), pvz.: *abajà* „musulmonių viršutinis drabužis – tamsi skraistė nuo galvos iki kojų“ (arabų, anglų k. perraša *abaya*), *biustjė* „liemenėlė be petnešėlių su pailgintu liemeniu“ (plg. prancūzų k. *bustier*), *louferiai* „įsispiriamas, panašus į mokasinus, tik grakštesnis lygiapadis apavas, kurio viršus prisūtas iškiliaja (mokasinine) siūle“ (plg. anglų k. *loafers*);
- 2) mokslas, pvz.: *informètrija* „kiekybinė informacijos analizė“ (plg. anglų k. *informatics*), *okulèsika* „akių kalba kaip kūno kalbos dalis; mokslas apie bendravimą akimis“ (plg. anglų k. *oculesics*);
- 3) kompiuterija, pvz.: *āpsas* „nedidelė, paprastai vieną uždavinių atliekanti kompiuterinė programa, kurią galima parsisiųsti internetu“ (plg. anglų k. *apps* < *application*), *kiñdilas* „skaityklių rūšis – nešiojamas elektroninis skaitymo įrenginys, gaminamas „Amazon.com“ kompanijos“ (plg. anglų k. *Kindle*);
- 4) maistas, pvz.: *arančinas* „sicilietiškas aliejuje virtas ryžių kukulis su įdaru“ (plg. italų k. *arancino*, dgs. *arancini*)¹⁷, *giòdzos* „japoniški plonos tešlos koldūnai su sultingu mėsos ar daržovių įdaru“ (japonų k., anglų k. perraša *gyoza*), *ulòngas* „dalinės fermentacijos arbata, turinti ir žaliosios, ir juodosios arbatos skonio savybių“ (kinų k., anglų k. perraša *oolong*), *charčìò* „gruziniška jautienos (rečiau – kitokios mėsos) sriuba su ryžiais ir aštriais prieskoniais“ (gruzinų k., anglų k. perraša *kharcho*), *kanèlè* „mažas prancūziškas pyragėlis su traškia, karamelizuota plutele ir drėgnu korėtu vidumi“ (plg. prancūzų k. *canelé, cannelé*), *kesadìlija* „meksikietiškas patiekalas – perlenkta per pusę ir su sūrio įdaru apkepata tortilija“ (plg. ispanų k. *quesadilla* < *quesso* „sūris“) ir kt. Kaip matyti iš ND pateiktų pavyzdžių, būtent gastronomijos sričiai būdingos įvairesnės kalbos donorės (ne tik šių dienų *lingua franca*): italų, japonų, kinų, gruzinų, prancūzų, ispanų ir kt. (Girčienė 2015: 156, 163–164).

Dauguma skolinių į lietuvių kalbą ateina kaip naujų realių pavadinimai ir atlieka referentinę (t. y. informacijos perdavimo) funkciją (Petrėnienė 2017: 81), todėl pirmiausia skolinamasi daiktavardžių, nes pagrindinis žodyno fondas „visų pirma yra simbolių pasaulį įvardijančių referencijų talpykla, kurios pagrindas – konkretūs ir abstraktūs pasaulio vienetai“ (Vaičekauskienė 2013: 9). Dėl šios priežasties (poreikio įvardyti naujas sąvokas) daugiausia skolinamasi daiktavardžių (Vaičekauskienė 2007:

¹⁷ Plačiau apie italų kulinarijos svetimžodžius žr. Girčienė 2008a.

36–37) – tarp duomenyne užfiksuotų naujųjų skolinių (beje, ir naujadarų¹⁸) taip pat vyrauja daiktavardžiai (1559) (plg. Vaicekauskienė et al. 2013–2014: 7), kurie sudaro net 94 % visų ND pateiktų naujųjų skolinių ir „dar kartą patvirtina pagrindinę leksinio skolinimosi priežastį – poreikį įvardyti nepažįstamus, pasikeitusius objektus, reiškinius ar sąvokas“ (Ibid.).

Į lietuvių kalbą skolinių ateina dėl kelių priežasčių: 1) designatinių priežasčių (naujoms realijoms ir sąvokoms įvardyti), pvz., *drònas* „nuotoliniu būdu valdoma bepilotė skraidyklė, naudojama karo žvalgybai arba šiaip sunkiai prieinamoms vietoms filmuoti iš oro“ (plg. anglų k. *drone*); 2) semantinių priežasčių (reikšmės skirtumams išryškinti, kai naujos (svetimos) ir savos sąvokos turinys sutampa tik iš dalies), pvz., *deglas* „atviros ugnies žibintas su kotu, fakelas“ (DŽ) ir *fājeris* „signalinis deglas, dažnai naudojamas sporto aistruolių per rungtynes“ (plg. anglų k. *fire* „ugnis“); 3) stilistinių priežasčių (kalbai pagyvinti ar stilistiniam poveikiui sukelti, stilistiškai pažymėti), pvz., *lúzeris*, *-ė* „menk. nevykėlis; pralaimėtojas“ (plg. anglų k. *looser*); 4) sociopsichologinių priežasčių (kitos kultūros išmanymui ir tapatinimuisi su ja demonstruoti, maištaujančiai prieš vyraujančias socialines normas tapatybei išreikšti), pvz., *gòtas*, *-ė* „XX a. pab. subkultūros, garbinančios mirtį, linkusios į mistiką ir pasižyminčios išskirtine išvaizda (baltai grimuotas veidas, juodi plaukai ir drabužiai, liūdna veido išraiška), atstovas“ (plg. anglų k. *goth*) (Vaicekauskienė 2007: 34–43; Vaičiakauskienė 2016: 82; dar žr. Hjelmsov 1995: 73). Būtent „[K]albinės visuomenės atvirumas tarptautiniams ryšiams lėmė didelį svetimos kilmės naujų žodžių kiekį“ (Mikelionienė 2000b: 4). Pastebima, kad 1991–1996 m. laikotarpiu skolinimasis buvo aktyvesnis už darybą (Ibid.; dar žr. Rudaitienė 2001: 94), nors nebūta „pagrindo teigti, jog darybos procesas nėra pakankamai aktyvus“ (Mikelionienė 2000b: 20). Visgi „žodžių daryba neabejotinai tebelieka svarbi kito naujažodžių radimosi būdo – skolinimosi proceso – atsvara“ (Girčienė 2011: 172), ne tik skoliniai, bet ir naujadarai praplečia kalbos žodyną, jį turtina¹⁹ ir padaro tinkamą žmonių bendravimo reikmėms tenkinti (Keinys 1999: 14).

¹⁸ ND naujadarų pasiskirstymas pagal kalbos dalis: daugiausia rasta daiktavardžių (2378), gerokai mažiau veiksmažodžių (407 + 6 dalyviai) ir būdvardžių (288), kitų kalbos dalių fiksuota vos po vieną kitą naujai pasidarytą atvejį (10 prievieksmių, 5 išiktukai, 1 jungtukas ir 1 jaustukas).

¹⁹ Užsienio veikaluose rašoma, kad žodžių daryba atlieka dvi pagrindines funkcijas: 1) referentinę (designatinę) funkciją (kitaip tariant, žodyno turtinimo funkciją) ir 2) transpozicinę funkciją (Bauer 2004: 283; dar žr. Urbutis 2009: 199; plg. Mattiello 2016: 115; apie terminą *transpozicija* žr. Paulauskienė 2006: 22; apie transpozicinius darinius žr. LKE 2008: 565). Plg. „Žodžių daryba yra ne gramatikos (morfologijos), o kalbos žodyno papildymo būdas“ (Keinys 2009: 10).

2. NAUJOJI LIETUVIŲ KALBOS LEKSIKA

Šiame skyriuje nagrinėjama įvairialypė termino *naujažodis* samprata, pateikiama jo definicija, įvardijamos ir aprašomos naujažodžių rūšys, pabrėžiama naujažodžių kaip gyvenamojo meto aktualijų ženklų svarba ir aprašoma naujažodžių morfemikos būklė indigenumo atžvilgiu.

2.1. NAUJAŽODŽIŲ SAMPRATA IR RŪŠYS

Lietuvių kalbotyros veikaluose *naujažodis* (*neologizmas*) įprastai apibrėžiamas kaip naujai kalboje atsiradęs žodis (Urbutis 2009: 36–37; Jakaitienė 2010: 205; Girčienė 2011: 165), nors mokslinėje literatūroje pateikiama naujažodžio samprata įvairuoja (plačiau žr. Girčienė 2012b: 6; Miliūnaitė 2018a: 4): vieni skiriamąją naujažodžio ypatybę laiko keliamą naujumo, neįprastumo išpūdį (Palionis 1985: 212), kiti naujažodžius traktuoja kaip žodžius, iki tol neįtrauktus į atraminius žodynus (plg. Miliūnaitė 2015: 169), pvz., *primintukas* „sutartinis ženklas ar užrašyta žinutė, primenanti, ką reikia padaryti“. Naujažodžiui priskiriama „naujumo aureolė“ mokslininkų polemizuojama, „[M]at naujumas kartais gali būti suprantamas pernelyg subjektyviai: vieniems kalbos vartotojams koks nors žodis gali atrodyti jau įprastas, o kiti dar gali jo ir nesuprasti“ (Popova 2005: 9–13, cit. iš Jakaitienė 2010: 205; dar žr. Kazlauskaitė et al. 2013: 91; Miliūnaitė 2020: 91–92). Patikimesnis esti naujažodžių atrankos kriterijus pagal atraminius leidinius, nors lietuvių kalbos atveju toks kriterijus nėra visiškai patikimas – atraminiuose žodynuose esama leksikografinių plyšių, susiduriama su žodynų nesistemiškumo problema (Miliūnaitė 2015: 169; dar apie žodynus, nespėjančius fiksuoti naujažodžių, žr. Booiij 2005: 232)²⁰. Disertacijoje naujažodžiais laikomi žodžiai, kurie nėra įrašyti atraminiais pasirinktuose žodynuose (žr. 1.1. skyrių).

²⁰ Tokie kalbos vienetai, nepatekę į LKŽ_c ir DŽ₆, ND turi žymą *nenaujas* (*nefiksuotas*). Duomenyne fiksuoti 77 atgiję ir į atraminius žodynus neįtraukti žodžiai [žiūrėta 2021 06 21]. Plg. į ND įtrauktus tokius žodžius: *kiaulasubūnis*, *-ė* „įkyrus, gudrus, asmeninės naudos siekiantis žmogus“, *meiliavaistis* „liaudies medicinos priemonė, sukianti arba didinanti lytinį potraukį“ (ND nurodoma, kad tai yra „kadaisė lietuvių kalboje vartotas, bet į didįjį „Lietuvių kalbos žodyną“ nepatekęs dabartinio skolinio *afrodiziakas* dalinis atitikmuo“), *šiurpė* „vaikų tautosakos žanras – pabaisiškos jų pasakojamos istorijos; šiurpus pasakojimas“ (ND nurodoma, kad „žodis vartotas ne vėliau kaip XX a. pabaigoje, bet į atraminius žodynus nepatekęs“) ir kt.

Čia būtų pravartu paminėti, kad į LKŽ_c nepateko ir „nepatikimi žodžiai“; t. y. tokie žodžiai, kurie „būdavo vienetiniai, jų vartosenos niekas daugiau nepaliudydavo“ (Gritėnienė 2020: 15). Tokie kalbos vienetai, kuriuos galima vertinti kaip okazinės darybos rezultatą, yra saugomi specialioje LKŽ_c kartotekoje, kuri vadinama „Melagių kartoteka“ (plačiau apie šios kartotekos atsiradimo priežastis žr. Zabarskaitė 2011: 506–510; dar žr. 2017: 50–51).

Funkciniu požiūriu naujažodžius įprasta skirti į dvi pagrindines grupes – *referentinius* (dar vadinami *nominatyviniais*, *termininiais*, *būtiniais* ir kt.) ir *ekspresinius*²¹ (dar vadinami *stilistiniais*, *fakultatyviaisiais* ir kt.) (Girčienė 2012a: 249; 2012b: 15; Vaičiakauskienė 2016: 82). „Referentiniai, arba būtinieji, naujažodžiai, įvardija naujas realijas, t. y. atlieka referentinę, kitaip informacijos perdavimo, funkciją, o ekspresiniai, arba fakultatyvieji, naujažodžiai į tekstą įtraukiami stilistiniais sumetimais, čia svarbiausia emocinė ekspresinė funkcija“ (Girčienė 2012b: 15). Referentinių naujažodžių pagrindinis skiriamasis bruožas – stilistinis neutralumas (Ibid., 41).

Žodžių darybos veikaluose daugiau rašoma apie *potencinius darinius* (*potencionalizmus*). Potencinis darinys – kalbos vartotojui visiškai įprastas, naujai sudarytas ir darybos tipo reikalavimui paklūstantis darinys, šnekos akto metu realizuojamas kiekvienu momentu, kai tik jo prireikia (Plag 2003: 57; Paulauskienė 2006: 24; Urbutis 2009: 316; Vaskelienė 2011: 67), pvz., *buivoliena* „buivolo mėsa“. Esminis potencinių darinių skiriamasis bruožas – net ir jų pirmojo pasirodymo metu naujumas dažnai nėra juntamas (Mikelionienė 2000c: 19; Urbutis 2009: 323). Jie kuriami iš būtino reikalo įvardyti naują realiją (Girčienė 2012b: 12) (poreikis užpildyti vadinamąsias „semantines tuštumas“) (Mikelionienė 2000d: 65; dar žr. Offord 2001: 98; Štekauer et al. 2005: 5), priešingai nei ekspresiniai, arba fakultatyvieji, naujažodžiai, kuriais siekiama „naujesnės, ekspresyvesnės ar madingesnės kalbinės raiškos“ (Girčienė 2005: 78). Šie stilistiškai žymėti, arba konotuoti, teksto elementai (Girčienė 2012b: 41; dar žr. Lehrer 2003: 369) kituose veikaluose dar vadinami *okaziniais dariniais* (*okazionalizmais*). Okazinis darinys – ekspresyvus, nuo darybos sistemos nutolęs ir individualiame kontekste sustingęs naujadaras (Gaivenis 1980: 31; Blažinskaitė 2004: 59; Rozenbergs 2004: 156; Urbutis 2009: 323–324; Jakaitienė 2010: 207; Mattiello 2016: 115; Попова 2005: 26–27, 30), dar įvardijamas *autorinio*, *individualaus*, *stilistinio*, *situacinio*, *kontekstinio*, *vienkartinio* ir *neįprastos darybos naujadaras / neologizmo*, taip pat *žodynų nefiksuoto darinio* terminais (Mikelionienė 2000a: 67; 2002: 74; Jakaitienė 2010: 207; Kazlauskaitė et al. 2013: 92; Miliūnaitė 2014: 247), pvz., *puslapiakarpys*, –ė „juok. įstatymo vykdytojas – užsienio žurnalų puslapių su draudžiama alkoholio reklama karpytojas“. Stilistiniais sumetimais vartojami fakultatyvieji, ekspresyvieji okaziniai dariniai kuriami sąmoningai nepaisant darybos dėsnių, o nominatyviniams, referentinę funkciją atliekantiems potenciniams dariniams būdinga savaiminė, nesąmoninga daryba (Girčienė 2005: 79; Urbutis 2009: 323; Vaskelienė 2010: 151).

²¹ Papildomai buvo pasidomėta, kokią dalį 2011–2019 m. duomenyne sudaro stilistiškai konotuoti naujadarai. Rasti 572 stilistiškai žymėti naujadarai, iš kurių didžiąją emocinės-ekspresinės leksikos dalį (69,4 %; 397) sudaro neigiamos konotacijos naujadarai, t. y. ironiškąjį, menkinamąjį, niekinamąjį, vulgarųjį ir familiarųjį atspalvį turintys dariniai. Tokių netolygų pasiskirstymą galima paaiškinti psichologinėmis ir socialinėmis priežastimis: lietuvių kalboje (kaip ir daugelyje kitų kalbų) neigiamas emocinis vertinimas išreiškiamas dažniau negu teigiamas, nes visa, kas gera, priimama kaip norma, o ypatingų emocijų dėl normalių dalykų žmonės nereiškia, todėl visa, kas negera, laikoma nukrypimu nuo normos ir įvertinama neigiamos konotacijos naujažodžiais (Jakaitienė 1988: 51; Gudavičius 2000: 130–131). Plačiau apie šį tyrimą žr. Aleksaitė 2019.

Vietoje „ankstesnių blankių, nusidėvėjusių žodžių stilistiniais ir apskritai didesnio kalbos veiksmingumo sumetimais įsivedama naujų, raiškesnių bei emocionalesnių žodžių“ (Urbutis 2009: 35–36), kurie yra itin pageidaujami poveikio siekiančiuose žiniasklaidos (plačiau apie antraštes ir manipuliavimą jomis žr. Bitinienė 2007: 62; Marcinkevičienė 2008: 175–176; Mažylė 2012: 169; Koženiauskienė 2013: 51, 60) ir reklamos tekstuose (plačiau žr. Smetonienė 2009; 2013) – čia į pirmą vietą išskyla emocinė–ekspresinė funkcija, turinti patraukti skaitytojo ar pirkėjo dėmesį (dar žr. Lehrer 2003: 380). Reklamų kūrėjams, verslininkams svarbu, kad reklamuojamas produktas ne tik patrauktų tikslinės grupės, konkrečių adresatų dėmesį, bet ir giliai įsirežtų į jų atmintį, todėl ieškoma neįprastų kalbinės raiškos būdų, pvz., kuriami okaziniai dariniai (Mattiello 2016: 116). Plg. ND pateiktų rinkodaros priemonių prekybai skatinti (prekybos centruose nemokamai dalijamų žaisliukų) pavadinimus: *būmsis* „prekybos centruose nemokamai (pirkus prekių už tam tikrą sumą) dalijamas mažas plastikinis žaisliukas – kompiuterinių žaidimų herojus – iš įvairiaspalvių žaisliukų serijos, skirtos skatinti šeimas daugiau pirkti“, *emocūukas* 1. „daugkartinis lipdukas – rinkodaros priemonė prekybai skatinti“, *limpakōjis* „prekybos centruose nemokamai dalijamas plastikinis, kojele prilimpantis prie paviršiaus žaisliukas, įsigijus prekių už tam tikrą sumą, – rinkodaros priemonė prekybai skatinti“ ir *puponáutas* „prekybos centruose nemokamai dalijamas pupelės formos plastikinis žaisliukas, įsigijus prekių už tam tikrą sumą, – rinkodaros priemonė prekybai skatinti“.

Beje, lietuvių kalbotyros veikaluose nagrinėjami tik du naujadarų tipai – uzualūs, prigiję, ir okaziniai dariniai, nepaisant labai svarbaus naujadaro radimosi ir įsitvirtinimo vartosenoje etapo. Žymus literatūros teoretikas, rašytojas, filosofas ir kultūrologas M. Epšteinas (Mikhail Epstein) pasiūlė naują terminą – *protologizmas* (anglų k. *protologism* < graikų k. *protos* „pirmutinis, pirmasis“ + *logos* „žodis“). Protologizmas – tai naujai sukurtas ir plačiai nepaplitęs kalbos vienetas, kuriuo siekiama užpildyti atsiradusią žodyno spragą. Anot M. Epšteino, kiekvienas naujai sukurtas kalbos vienetas yra *protologizmas*, kuris vėliau gali virsti naujažodžiu ir įsitvirtinti pagrindiniame žodyno fonde, pvz., palaipsniui skolinį *sel̄fis*, disertacijos autorės nuomone, pakeitė naujadaras *asmenū-kė* „autoportretinė nuotrauka, daroma išmaniuoju telefonu ir dedama į socialinius tinklus“. Nors brėžti aiškia skirtį tarp protologizmo ir naujažodžio, kaip pripažįstama, sudėtinga, vis dėlto pagrindiniu šių skirtinguose raidos etapuose esančių naujų kalbos vienetų skiriamuoju bruožu laikomas vartotojų skaičius. Pabrėžiama, kad įprastai protologizmą vartoja pavieniai asmenys (dažniausiai tik jo autorius, kūrėjas), todėl į plačiąją vartoseną (laikraščius, žurnalus, knygas, interneto svetaines ir kt.) patekęs protologizmas laikomas naujažodžiu, t. y. naujadaru, kurį be jo kūrėjo viešojoje vartosenoje renkasi vartoti ir kiti asmenys (Andreescu 2012: 72; dar apie šį terminą žr. Ненарокова 2014: 2; Aleksaitė 2018: 5–6; Miliūnaitė 2020: 98; plg. Маршалек 2016: 60).

Gimtąją „[K]albą keistis verčia pasikeitusios visuomenės komunikacijos reikmės“ (Karaliūnas 1997: 61), todėl naujažodžių radimasis yra nuolatinis ir intensyvus kalbos raidos procesas (Mikelionienė 2000c: 15), lemiamas įvairių – tiek pragmatinių, tiek stilistinių – paskatų (plačiau žr. Lehrer 2003: 369).

2.2. NAUJAŽODŽIAI – GYVENAMOJO METO AKTUALIJŲ ŽENKLAI²²

Kalba – vienas iš svarbiausių tautos požymių (Gudavičius 1992: 1), nes „[K]iekvienos tautos kalba saugo įdomią istoriją apie daugelio amžių žmonių pastangas pažinti, suvokti ir pajungti sau juos supantį pasaulį“ (Kopylenko 1995: 19, cit. iš Gudavičius 2000: 8), kitaip tariant, nuo seno vartojamuose kalbos vienetuose yra išlikęs per šimtmečius susiklostęs tautos pasaulėvaizdis (Gudavičius 2003: 68). Kalbos ir tautos santykis nagrinėjamas ne tik kalbininkų, bet ir kitų sričių specialistų: „[K]alba daugelio kultūrologų, mitologų seniai suvokiama kaip liaudies kultūros, tautos psichologijos ir filosofijos veidrodis, dažnai ir kaip vienintelis šaltinis tautos istorijai ir jos dvasiai pažinti ir yra tiriama šiuo požiūriu“ (Tolstojus 2009: 82).

Gimtosios kalbos pasaulėvaizdžiui yra būdingas daugiasluoksniškumas ir daugiaspertiškumas, nes kalboje išlieka ne tik visuomenei nebeaktualūs pasaulėvaizdžio elementai (seni įsitikinimai, vaizdiniai), bet randasi ir naujų pasaulio suvokimo aspektų (naujo patyrimo, naujų reiškinių, naujų mokslo tiesų) (Mackiewicz 1999a: 21; 1999: 195, cit. iš Gudavičius 2000: 13), pvz., šalia lietuviams įprastų senovinių namų pavadinimų (*gryčia, pirkia, stuba, troba*), pasikeitus gyvenimo aplinkybėms (sunkus agrarinei kultūrai ir stiprėjus urbanizacijai), palaiptiui kalboje radosi *betonmonstris* „didžiulis, grėsmingai atrodantis betoninis pastatas“ (: *betonas + monstras*), *betonoidas* „harmoningą aplinką dawkantis naujoviškas betoninis pastatas“ (: *betonas*), *dangoraižynas* „vieta modernaus miesto centre, kur daug dangoraižių“ (: *dangoraižis*), naują reikšmę įgavęs *stiklaĩnis* „menk. naujoviškas stiklinis pastatas arba antstatas (paprastai menkavertis, ne visada pastatytas teisėtai)“ ir *žemėraižis* „giliai po žeme įleistas pastatas, dangoraižio priešingybė“ (: *žemė + raižo, raižė*²³). Panašūs naujadarai teikia vertingos informacijos ne tik apie lietuvių tautos kalboje užfiksuotą pasaulėvaizdį, bet ir apie kalbos pasaulėjautą, kuri perteikia emocinį žmogaus santykį su tikrove (Ibid., 16).

Būtent laiko aktualijas bei laikinus, situacinius dalykus (Miliūnaitė 2012a: 4) ar net visuomenės raidos lūžius (Girčienė 2012c: 19) žymi naujų žodžių srautas – „darybos ašis yra žmogaus galvoje, kaip ir gebėjimas rimuoti, ritmo pojūtis, todėl naujų žodžių sudarymas neišvengiamai susijęs su psichologiniais, filosofiniais ir psicholingvistiniais kognityvinės sąmonės aspektais“ (Inčiuraitė 2013a: 3). ND fiksuota keliasdešimt naujadarų, kuriuos derėtų laikyti gyvenamojo meto aktualijų ženklais, pvz., 2019 m. kilęs milžiniškas gaisras Alytaus padangų perdirbimo įmonės sandėliuose parodė, kokie vieningi ir stiprūs nelaimės akivaizdoje gali būti Alytaus miesto gyventojai, todėl patys alytiškiai sukūrė naują žodžio *paspirtukas* reikšmę 2. „kas nuolankus, leidžiasi

²² Naujažodžiai, pateikti ND 2011–2018 m., šiuo aspektu aprašyti mokslo straipsnyje, žr. Aleksaitė 2019: 6–12.

²³ Dažniausiai nurodoma veiksmažodžių bendratis, tačiau tais atvejais, kai galima nustatyti, kokia forma darinys remiasi betarpiškai, pateikiama konkreti veiksmažodžio forma.

paspiriamas“; kuri pirmą kartą pavartota sakinyje *Mes dzūkai – ne paspirtukai*²⁴. Ši frazė tapo tų metų Alytaus miesto šūkiu. Bene tuo pat metu Lietuvos Respublikos Seime vyko *pranckiadà* „iron. ilgai užsitęsusi politinė istorija – valdantieji nesėkmingai mėginant atstatyti Lietuvos Respublikos Seimo pirmininką V. P. iš pareigų, pasikeitus valdančiųjų koalicijos sutarčiai“ (: *Pranckietis*²⁵) ir *pranckèxitas* „iron. ilgai užsitęsę nesėkmingi valdančiųjų mėginimai atstatyti Lietuvos Respublikos Seimo pirmininką V. P. iš pareigų, pasikeitus valdančiųjų koalicijos sutarčiai“ (: *Pranckietis + -xitas* (< anglų k. *Brexit*)²⁶). Šiam politiniam reiškiniui apibūdinti buvo sukurtas naujadaras *išmestùvès* „iron. 2019 m. užsitęsusi nesėkminga Lietuvos Respublikos Seimo pirmininko V. P. šalinimo iš pareigų procedūra, inicijuota valdančiųjų koalicijos“ (: *išmesti*), kuris vėliau, tikėtina, gali įgyti bendresnę reikšmę. Politinių įvykių dėmesio centre atsидūrė ne tik Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas V. P., bet ir prezidentas G. N., kurio rinkimų pažadų netesėjimui apibūdinti buvo pasidarytas ironiškas naujadaras *gèrvalstybè* „ironiškas *gerovès valstybès*, kurios kūrimą kaip tikslą išklėle 2019 m. išrinktas prezidentas G. N., apibūdinimas“²⁷ (: *gerovè / gerti + valstybè*).

2018 m. politikų teikti transporto ir švietimo, maisto srities teisinio reglamentavimo siūlymai nesulaukė visuomenės palaikymo, todėl kalboje radosi stilistiškai žymėtų, laiko aktualijas žyminčių naujadarų: *dyzelheitas* „juok. dyzelinių automobilių nemėgimas“²⁸ (*dyzelis* „dyzelinu varomas automobilis“ + *heitas* < anglų k. *hate* „nepakęsti“); *maistnešys*, *-ė* „juok. kas nešiojasi Sveikatos apsaugos ministerijos nereko-

²⁴ ND paaiškinama, kad „*paspirtukas* šia reikšme pirmą kartą pavartotas Alytaus mero N. C. posakyje „Mes dzūkai, o ne paspirtukai“, telkiant žmones kovai su stichiniu gaisru Alytuje ir jo padariniais“.

²⁵ Tam tikro laikotarpio naujadarai, pasidaryti iš žinomų politikos ar kitų sričių veikėjų pavardžių, vardų ir turintys stiprų (dažniausiai – neigiamą) stilistinę krūvį, vadinami *efemerizmais* (Miliūnaitė 2020: 102). Savaimė suprantama, kad efemerizmai „gyvuoja tol, kol aktyvus pats asmuo, iš kurio pavardės daromi naujažodžiai“, be to, jiems „suprasti būtina ekstralingvistinė kompetencija – orientavimasis konkrečiau laiko politinėse ar kitų sričių aktualijose“ (Kostanian 2015: 8, cit. iš *Ibid.*).

²⁶ ND nurodoma, kad tai yra „kontaminacinių darinių dėmuo ilgam ir nesėkmingam traukimosi procesui žymėti“.

²⁷ *Tiesą sakant, „Vilniaus degtinės“ prajovas – tik smagi išdaiga ir nekaltas pasišaipymas iš demokratiškai rinktų napoleonų, palyginti su tuo, ką valstybėje nuo jos atkūrimo išdarinėjo šūkių „pirma nepriklausomybė paskui demokratija“ autoriai, žemgrobai, draudimų stūmėjai, violetiniai Drąsos kelio gąsdintojai, Urdomos kniaziai, Dosafo lakūnai ir gèrvalstybių kūrimo makaronų kabintojai* (ND (iš: delfi.lt) 2019 10 06; aut. Rimvydas Valatka). Disertacijoje pateikiamų vartosenos pavyzdžių kalba netaisyta.

²⁸ Plg. ND teikiamą pavyzdį: *Peržiūrėjus Vyriausybės pasiūlymą „Dėl Nacionalinio oro taršos mažinimo plano patvirtinimo“; susidaro įspūdis, kad per Lietuvos automobilių pirkėjų įpročius ketinama pervažiuoti buldozeriu, sako „Autoplius.lt“ komunikacijos vadovas M. B. Šis reiškinys, kai dalis automobilių bendruomenės išsako vien tik neigiamą nuomonę apie dyzelinius automobilius, jau įgavo bendrinį pavadinimą – **dyzelheitas** (angl. diesel hate – nekėsti dyzelio), – juokiasi Lietuvos autoverslininkų asociacijos generalinis direktorius V. M. (15min.lt 2018 07 31).*

Beje, naujadaras *dyzelheitas* nederėtų painioti su fonetiškai panašiu skoliniu *dýzelgeitas* „Volkswagen“ dyzelinių automobilių taršos duomenų klastojimo skandalas“ (plg. anglų k. *dieselgate*, rusų k. *дизельгейт*).

menduojamą maistą į mokyklą“ (plg. *užkandnešys, -ė*)²⁹. Į Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktas rekomendacijas akimirksniu sureagavę verslininkai mokiniams ir jų tėvams pasiūlė išeitį – tai kalboje kartu su nauja realija radęsis (galimas) kontaminacinis darinys *sveikatronas* „skatinanti valgyti daržoves užkandžių dėžutė vaikams“³⁰ (: *sveikas, -a + -tronas*).

ND gausu ir daugiau nepasitenkinimą 2016–2020 m. Lietuvos Respublikos Seimu rodančių naujadarų, nukreiptų į „Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungą“ bei į jai prijaučiančius asmenis: *gandragalviai* „*menk.* R. K. vadovaujama politinė jėga – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga, kurios simbolis – skrendantis gandra“³¹ (: *gandras + galva*), *gandragalviškas, -a* „*menk.* būdingas gandragalviam“ (: *gandragalvis, -ė*), *gandramiūtis, -ė* „*menk.* Valstiečių ir žaliųjų partijos žmogus ar jai prijaučiantis“³² (: *gandras + mintis*) ir *gandriniai* „*iron.* R. K. vadovaujama politinė jėga – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga, kurios simbolis – skrendantis gandra“ (: *gandras*). Duomenyne fiksuota naujadarų, pasidarytų iš Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos lyderio R. K. pavardės: *karbauskidà* „istorijos, susijusios su Seimo nario R. K. veikla“ (: *Karbauskis*), *karbauskininkai* „R. K. vadovaujama politinė jėga – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga“ (: *Karbauskis*) ir *karbauskizmas* „*niek.* politiko R. K. ir jo vadovaujamos partijos ideologija“ (: *Karbauskis*). Glaudų politikų S. S. ir R. K. bendradarbiavimą įvardija galimas kontaminacinis darinys *karboskvernėlis* „*niek.* politikų S. S. ir R. K. duetas“ (: *Karbauskis + Skvernelis*). Duomenyne rasta kiek mažiau naujadarų, pasidarytų, remiantis ministro pirmininko S. S. pavarde, pvz., *skvernėlininkas, -ė* „premjero S. S. šalininkas“ (: *Skvernelis*) ir *skvernėlkė* „*menk.* premjero S. S. vadovaujamos Vyriausybės siūlomas sąlyginis piniginis vienetas, skirtas socialiai remtiniems žmonėms apsipirkti smulkiose parduotuvėse“³³ (: *Skvernelis*).

²⁹ Plg. ND teikiamus vartosenos pavyzdžius: *Vieno moksleivio komentaras kai buvo supažindintas su draudimų sąrašu: Buvo knygnešiai, dabar bus maistnešiai*. [Moksleivio, kuris buvo supažindintas su nerekomenduojamo mokykloje maisto sąrašu, komentaras. – *Red. past.*] (facebook.com 2018 09 04).

2018 prasidėjo užkandnešių laikai. Pagal viską, tai tęsis 40 metų. [Reakcija į feisbuko diskusiją apie Sveikatos apsaugos ministerijos nurodymus, kokio maisto mokiniams negalima neštis į mokyklą. – *Red. past.*] (facebook.com 2018 08 31).

³⁰ Plg. ND pateiktą pavyzdį: „*Dėl šios priežasties trečius metus iš eilės vykdome socialinės atsakomybės projektą „Sodinčius“; kurio tikslas – padėti vaikams pažinti daržoves ir vaisius bei tokiu būdu paskatinti mažuosius jų valgyti daugiau. Šiais metais nusprendėme ateiti į pagalbą tėveliams ir dėmesį skirti tam, kad jų vaikai originaliau ir žaismingiau sužinotų apie sveiką mitybą. Sukūrėme specialias užkandžių dėžutes – „Sveikatronas“, kuriuose pavaizduotos daržovės – herojės, tokios kaip pomidoras, brokolis, obuolys, morka ir avietė, simbolizuojantys daržovių ir vaisių super galias. Norėdami, kad vaikai į šias dėžutes įsidėtų sveikus užkandžius, daržovėms, vaisiams ir uogoms davėme specialius pavadinimus, pvz. „morkatronas“, – pasakoja B. Čaikauskaitė* (zmones.lt 2018 09 17).

³¹ Naujadaras pasidarytas pagal analogiją su žodžiu *bukagalvis, -ė*.

³² Naujadaras pasidarytas pagal analogiją su žodžiu *bendramintis, -ė*.

³³ Naujadaras pasidarytas pagal analogiją su žargonybe *vagnorkė* (: *Vagnorius*). *Vagnorkėmis* vadinti po nepriklausomybės atkūrimo įvesti pirmieji lietuviški pinigai (laikinieji talonai, iliustruoti įvairiais žvėreliais).

Naujažodystės – okazinių naujažodžių kūrimo procese, rodant emocinį santykį su Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos vadovu, kuriama ir tokių darinių, kurių darybos pamatu pasirenkamas gyvenvietės Lietuvoje pavadinimas – Naisiai, siejami su R. K.: *naisiadà* „su TV serialu „Naisių vasara“ ir Valstiečių ir žaliųjų sąjungos politinė reklama tame seriale susijusios peripetijos“ (: *Naisiai*), *naisýbė* „iron. ypatybės, reiškiančios neigiamas opozicinių jėgų nuostatas dėl visko, kas susiję su Naisiais kaip Valstiečių ir žaliųjų sąjungos simboliu, pavadinimas“ (: *Naisiai*) (plg. *naisù*, *naisùmas*, *naisùs*, -ì), *naisietijà* „Valstiečių ir žaliųjų sąjungos, kurios vienas iš simbolių – Naisiai, rinkėjai“ (: *naisietis*, -ė), *naisiētis*, -ė 1. „Naisių gyventojas“; 2. „Valstiečių ir žaliųjų sąjungos, kurios vienas iš simbolių – Naisiai, narys ar sekėjas“ (: *Naisiai*), *naisizācija* „iron. R. K. idėjų, įgyvendintų Naisių gyvenvietėje, plėtra“ (: *Naisiai*) ir *naisuvà* „Valstiečių ir žaliųjų sąjungos, kurios vienas iš simbolių – Naisiai, atstovai Seime“ (: *Naisiai*). Aki-vaizdu, kad patys aktualiausi dalykai ilgainiui aplimpa dariniais (dažniausiai neigiamos konotacijos) (plg. Miliūnaitė 2000: 8).

Stilistiškai žymėtų naujadarų kūrėjai atkreipia dėmesį ir į sveikatos apsaugos ministro A. V. veiklą, ypač neigiamai vertinama jo inicijuota alkoholio kontrolės griežtinimo kampanija, todėl darybos pamatu pasirenkama ministro pavardė ir kuriami ne tik neigiamos konotacijos, bet ir juokaujамieji dariniai, pašiepiantys ar pajuokiantys ne tik patį ministrą, bet ir alkoholio kontrolės griežtinimo kampanijos šalininkus: kontaminacinis darinys *verygānas*, -ė „juok. naujadaras blaivininkui, aktyviai palaikančiam alkoholio ribojimus, pavadinti“ (: *Veryga* + *veganas*), *verýgininkas*, -ė „iron. alkoholio kontrolės griežtinimo šalininkas“ (: *Veryga*), *verygizācija* „iron. LR sveikatos ministro A. V. inicijuotas alkoholio kontrolės griežtinimas“ (: *Veryga*), *verýgmetis* „iron. LR sveikatos ministro A. V. inicijuoto alkoholio kontrolės griežtinimo įstatymo įsigaliojimo laikotarpis“ (: *Veryga* + *metas*) ir kontaminacinis darinys *žverýga* „iron. naujadaras, sukurtas ironizuojant Sveikatos ministro A. V. inicijuotą alkoholio kontrolės griežtinimo kampaniją“ (: *žvėris* + *Veryga*). Draudimo pasekmė – kalboje radęsis okazinis darinys *puslapiakarpýs*, -ė „juok. įstatymo vykdytojas – užsienio žurnalų puslapių su draudžiama alkoholio reklama karpytojas“ (: *puslapias* + *karpyti*). Tokių politikos naujadarų „plėtos polinkius, svarbą kalbos vartotojams rodo ne tik <...> vartosenos dažnis, bet ir darybos šakojimasis“ (Girčienė 2013: 85) – tai, kad kuriami ne pavieniai, o gausų darybos lizdą sudarantys nauji dariniai, įrodo, kad lietuvių tauta, kūrybingai naudodamasi žodžių darybos išgalėmis, įvairiai ir gausiai reiškia emocinį santykį su opiomis gyvenamojo meto aktualijomis (plačiau žr. Pikčilingis 1971: 225; Gudavičius 2007: 83). Laikini, situaciniai dalykai (pvz., pavieniai politikų skandalai ir pan.) žymimi tik vienu kitu naujadaru: *markauskiadà* „iron. skandalas dėl žemės ūkio ministro B. M. žemės ūkio verslo“ (: *Markauskas*), *nusišalčiūtinti* „iron. nusifotografuoti asmenukei socialinių tinklų ir pramogų pasaulio veikėjos M. Š. stiliumi“ (: **šalčiūtintis* : **šalčiūtinti* : *Šalčiūtė*), *pakiłdišinti* „juok. sukompromituoti dėl politikos R. K. proteguotos buvusios Seimo narės G. K.“ (: **kildišinti* : *Kildišienė*), *pūkintis* „juok. naujadaras, skirtas apibūdinti parlamentaro K. P. veiklai, dėl kurios jam pareikšti įtarimai dėl seksualinio priekabiavimo“ (: **pūkinti* : *Pūkas*) ir kt.

Dar keli ryškūs 2018 m. gyvenamojo meto aktualijų ženklai, fiksuoti ND „kaip graži kalbos kūrybos apraiška ir kalbos bei jos kūrėjų išgalių paliudijimas“ (Miliūnaitė 2012b: 8): *Sausuva* „sausros apimta Lietuva“³⁴ (: *sausas*, -a) (plg. 2017 m. kontaminacinį darinį *Vilnėcija* „juok. Vilnius, kuris dėl vasaros liūtis patvinus gatvėms, tapo panašus į Veneciją“ (: *Vilnius* + *Venecija*), kontaminacinis darinys *Šiukšliniškės* „menk. apšiukšlintas gyvenamasis rajonas (turimos galvoje Vilniaus Viršuliškės)“³⁵ (: *šiukšlinas*, -a + *Viršuliškės*), tais metais suaktualėjęs naujadaras *vaikmušys*, -ė „menk. kas muša savo vaikus“ (: *vaikas* + *mušti*). Pasaulyje prasidėjęs #metoo judėjimas lietuvių kalbos naujosios leksikos sluoksnį papildė naujažodžiais *mytiūtis*, -ė „seksualinio priekabiavimo auka, paviešinusi šį faktą viešojoje erdvėje su grotažyme #metoo, taip išreikšdama solidarumą su kitomis nukentėjėlėmis“ (: *mytiu* < anglų k. *metoo*), *mytikė* „t. p.“ (: *mytiu*) ir skolinys *mytūšnikė* „t. p.“ (plg. rusų k. *мутушница*, *мутушник*).

2017 m. nesutarimai dėl Vilniaus Lukiškių aikštės paminklo paskatino visuomenę sukurti darinius *vytininkas*, -ė „Vilniaus Lukiškių aikštės paminklo – vyčio statulos – šalininkas“ (: *vytis*) ir *bunkerininkas*, -ė „Vilniaus Lukiškių aikštės paminklo, primenančio partizanų bunkerį, šalininkas“³⁶ (: *bunkeris*).

2016 m. ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje pasaulio šalių paplito politikos skolinys – *trampokalipsė* „apokalipsei – pasaulio pabaigos artėjimui – prilygintas D. T. išrinkimas JAV prezidentu“ (anglų k. *trumpocalypse* < *Trump* (buvusio JAV prezidento D. T. pavardė) + *apocalypse*). Tais pačiais metais į ND (kaip didelį nepasitenkinimą lietuvių visuomenėje sukėlęs reiškinys) pateko *kalafiorgeitas* „juok. skandalas, kurį Lietuvoje žmonės sukėlė dėl itin išaugusių kainų; jo pradžia buvo vieno piliečio pasipiktinimas žiedinių kopūstų kaina (už galvą – 3,49 Eur)“ (: *kalafioras* „žiedinis kopūstas“ + *-geitas* (anglų k. *-gate*³⁷ < *Watergate*) ir *kalafobija* „juok. Baimė pirkti žiedinius kopūstus (kalafiorus) dėl pakilusių jų kainų“ (: *kalafioras* „žiedinis kopūstas“ + *fobija* (graikų k. *phobos*) „baimė“).

³⁴ Plg. ND pateiktą pavyzdį: *Lietuvių kančios: pernai – tikra Lietuva, šiemet – jau Sausuva* [antraštė] <...> *Lietaus šalimi vadinamoje Lietuvoje pernai buvo paskelbta ekstremali padėtis dėl užklupusių liūčių, o šiemet – viskas atvirkščiai* (lrytas.lt 2018 06 12).

³⁵ Plg. ND fiksuotą pavyzdį: *Dėl šiukšlių krūvų Vilniaus Viršuliškes gyventojai jau vadina Šiukšliniškėmis* [antraštė] „Atvažiuoja mašinomis ir išmeta, iš visų namų neša ir meta. Žmonių sąmoningumo nepakeisi, bet kai konteinerių nebuvo prie kelio, tokios nesąmonės nebūdavo. Dabar ne Viršuliškės, o Šiukšliniškės, galima taip pavadinti. Jau net 7–8 metų vaikai piktinasi, kodėl niekas neveža šiukšlių“, – kalbėjo moteris (15min.lt 2018 11 05).

³⁶ Plg. ND pavyzdį: *Valstybės šimtmetį paminėsime „vytininkų“ ir „bunkerininkų“ riaušėmis?* [antraštė] *Jei kiekvieną ginčą dėl skonio paversime pasaulėžiūriniais karais, visai gali būti, kad Lietuvos valstybės šimtmečio jubiliejų paminėsime „vytininkų“ ir „bunkerininkų“ riaušėmis Lukiškių aikštėje, tyliu Gedimino kalno striptizu ir tokiu visuomenės susipriešinimu, kokio nebuvo nuo 1926-ųjų perversmo laikų* (delfi.lt 2017 12 02; Romas Sadauskas Kvietkevičius).

³⁷ ND rašoma, kad tai yra „dūrinių dėmuo, reiškiantis dažniausiai didelio masto politinį ar su nuslėptais valdžios veiksmais susijusį skandalą“.

2015 m. nepalankiai įvertintas vyrų nenoras eiti į kariuomenę, todėl radosi ironiškas visuomenės, karybos vartosenos srities kontaminacinis darinys *verktinis*, -ė „iron. kas verkšlėna dėl šauktinių kariuomenės ir nori nuo jos išsisukti arba kas tai parodiuoja; kas nepagrįstai dėl ko nors virkauja“ (: *verkti* + *šauktinis*).

2014 m. Lietuvos visuomenės dėmesio akiratyje atsidūrė karo, tiksliau, agresyvių politikos, reiškinys, į lietuvių kalbą patekęs kaip skolinys *okupeñdumas* „okupacijos (nekonvencinio karo) sąlygomis 2014 03 16 vykęs Krymo referendumas dėl atsiskyrimo nuo Ukrainos“ (plg. rusų k. *окупендум* < *окупуоти* + *референдум*).

2013 m. duomenyne pateiktas vos vienas gyvenamojo meto aktualijų ženklas – pavienis naujadaras *varškianėšys*, -ė „juok. kontrabandininkas, per 2013 m. spalį Rusijos pradėtą Lietuvos pieno gaminių blokadą plukdantis varškę per Nemuną į Kaliningrado (Karaliaučiaus) sritį“³⁸ (: *varškė* + *nešti*).

Remiantis 2012 m. ND duomenimis, matyti, kad tais metais buvo kilę tariamos pedofilijos ir banko „Snoras“ skandalai. Buvus pedofilijos skandalą rodo į duomenyną įrašyti tokie naujadarai, kaip kontaminacinis darinys *kedofilas*, -ė „menk. D. K., kovojusio prieš pedofiliją ir žuvusio neaiškiais aplinkybėmis, šalininkas“ (: *Kedys* + *pedofilas*), *kedofilija* „D. K. šalininkų (kedofilų) sambūrio palaikymas“³⁹ (: *Kedys* + *pedofilija*), *kedofilinis*, -ė „susijęs su kedofilija ir kedofilais“ (: *kedofilas*, -ė) ir *kedofilizacija* „kedofilijos plitimas“ (: **kedofilizuoti*). Tais metais, panaikinus banką „Snoras“, lietuvių kalboje radosi įvairių neigiamos konotacijos darinių, pvz., *apsinòrinti* „iron. apsikvailinti, svarstant „Snoro“ banko nacionalizavimo klausimus“ (: **apsnorinti* : **snorinti* : *Snoras*), *nusnòrinti* „iron. likviduoti „Snoro“ banką“ (: **sno-rinti* : *Snoras*), *snoriadà* „iron. 2011 m. suvalstybinto banko „Snoras“ istorija ir visa, kas su ja susiję“ (: *Snoras*) ir net mažybinis darinys *snoriùkas* „buvusio (2011 m. pabaigoje suvalstybinto) banko „Snoras“ savitarnos kioskelis gatvėje“ (: *Snoras*). Tai, kad naujadarą *snoriùkas* bei kitus bazėje fiksuotus darinius iš tiesų galima laikyti gyvenamojo meto aktualijų ženklais, pagrindžia prie mažybinio darinio duomenyno kūrėjų nurodyta pastaba – *snoriùkas* yra „po kiek laiko, matyt, nueisiantis į praeitį šnekamosios kalbos žodis“⁴⁰. Tokie okaziniai dariniai, „keleto sezonų“ dalykai „nusi-
sitveriami kaip aktualijos, bet ilgainiui pasitraukia iš aktyviosios vartosenos“ (Miliūnaitė 2006: 159).

Nekyla abejonių, kad ilgainiui aktualūs gyvenamojo meto įvykiai pasimiršta, o juos pavadinę naujadarai be papildomo paaiškinimo – sunkiai suvokiami. Ši teiginį pagrindžia 2011 m. internetinėje žiniasklaidoje sukurtas darinys *varškėfòbija* „juok. taip pavadintas visuomenės judėjimas, atsiradęs kaip ironiškas protestas prieš žiniasklaidą,

³⁸ Naujadaras pasidarytas pagal analogiją su žodžiu *knygnešys*, -ė.

³⁹ Tiesa, čia galima įžvelgti ir priesaginę darybą. Naujadarą *kedofilija* (: *kedofilas*, -ė) būtų galima laikyti priesagos *-ija* vediniu.

⁴⁰ Kai kurie gyvenamojo meto aktualijas žymintys naujadarai, fiksuoti ND, nuo 2017 m. yra įtraukiami į Metų žodžio ir Metų posakio rinkimų sąrašus.

kuri išpūtė iki sensacijos faktą, kad apsauginis neįsileido Z. Č., nešinos grūdėtosios varškės indeliu, į „Anties“ koncertą Mokytojų namų kiemelyje“ (: *varškė + fobija*). Žinoma, suvokti darybos reikšmę („varškės baimė“) nėra sunku, nes naujadarai kuriami iš esamos kalbinės medžiagos, todėl naujas darinys kalboje turi atramą, yra motyvuotas – pavadindami naują daiktą, dalyką ar reiškinių kartu pasakome, kodėl jį taip pavadiname, pabrėždami vieną ar kitą pavadinamojo objekto savybę ar aspektą (Gudavičius 2000: 101; plačiau žr. Urbutis 2009: 69–72).

Duomenyne pateiktą medžiagą pravartu patyrinti ir etnolingvistikos, ir žodžių darybos aspektais. ND sukaupia medžiaga rodo, kad kalbos vartotojai reaguoja į šių dienų aktualijas ir geba prikurti pačių įvairiausių stilistiškai žymėtų naujadarų. Aki-vaizdu, kad leksika yra visuomenės atspindys, o „kiekvienas kalbos raidos periodas atspindi atitinkamą periodą tautos gyvenime“ (Gudavičius 1992: 5; dar žr. Mikeli-nienė 2000b: 20; Wohlgemuth 2009: 258).

2.3. NAUJAŽODŽIAI MORFEMŲ KILMĖS ATŽVILGIU⁴¹

Siekiant įvertinti morfeminį ND naujažodžių indigenumą, atlikta 4757 leksikos vienetų (skolinių ir darinių) morfemų skaida ir jų kilmės analizė. Darybiškai nenagrinėtini naujieji žodžių junginiai, santrumpos, naujosios citatos, semantiniai naujadarai bei atgijusi leksika (562) netirti ir morfemikos atžvilgiu.

Kadangi ND duomenų klasifikacija nevisiškai tinka žodžių darybos tyrimams, šio šaltinio duomenys buvo papildomai indeksuoti (naudota *Microsoft Excel* programa), siekiant juos sužymėti kitais, nei ND kūrėjų numatyti, aspektais. Manoma, kad tikslinga naująją leksiką pirmiausia surūšiuoti pagal morfemų kilmę. Tai leistų išsamiau, įvairesnėmis kryptimis tirti jų darybą bei suteiktų galimybę naujažodžius toliau nagrinėti ir morfeminiu atžvilgiu (turint galvoje, kad morfeminė analizė skiriasi nuo darybinės)⁴². Dėl to pirmiausia rūšiuojant duomenis naudoti indeksai L, S ir H (žr. 2 lentelę). Abejotiniais atvejais (tokių buvo apie 0,4 %; 19) naudoti šių indeksų variantai L?, S? ir H? (plačiau apie tokius atvejus žr. Aleksaitė, Murmulaitytė 2018: 248). Vėliau pagal minėtus indeksus atitinkamai susirūšiačius naujažodžius, kiekviena grupė nagrinėta atskirai, joje aktualius dalykus (darybos, skolinimosi, vertimo, adaptacijos ir kt.) žymint kitais indeksais.

⁴¹ Plačiau apie naujažodžių morfemikos būklę indigenumo atžvilgiu žr. Aleksaitė, Murmulaitytė 2018.

⁴² Vienas iš esminių morfeminės ir darybinės analizių skirtumų yra tas, kad analizuojant morfemiškai žodyje turi būti surasti visi mažiausi reikšmę turintys kalbos vienetai – morfemos (pagrindinis morfeminės skaidos vienetas) (dar žr. Bauer 1983: 13; Kuosienė 1986: 5, 6; Lipka 2002: 68; Plag 2003: 12; Booij 2005: 8–9; Bauer, Lieber, Plag 2013: 14), o darybos analize siekiama išskirti tuos elementus, iš kurių žodis yra tiesiogiai padarytas, t. y. vieną dalį, kuria darinys sutampa su pamatiniu žodžiu (darybos pamata), ir antrą, kuria darinys nuo pamatinio žodžio skiriasi (darybos formantą), todėl darinio skaidymas visada yra tik dvinaris, pagrindiniai vienetai yra darybos pamatas ir formantas (Urbutis 2009: 164, 167). Atliekant šį tyrimą, buvo taikytos abi analizės.

2 lentelė. Morfemų kilmės indeksai

Indeksas	Indekso reikšmė	Indeksuoto žodžio pavyzdys
L	visos žodžio morfemos lietuviškos	<i>apipirk-ėjas, -a</i> (: <i>apipirko</i>), <i>gražūlišk-ai</i> (: <i>*gražul-iškas, -a</i> : <i>Gražulis</i>), <i>irba</i> (: <i>ir + arba</i>)
S	visos žodžio morfemos, išskyrus galūnę ⁴³ , skolintos	<i>apencėlis, baristà, fugù</i>
H	žodis turi savų ir skolintų morfemų	<i>čāt-inti</i> (: <i>čatas</i>), <i>bukagalv-izmas</i> (: <i>bukagalvis, -ė</i>), <i>su-blenderiuoti</i> (: <i>blenderiuoti</i>)

Taigi pagal morfemų kilmę ND naujažodžiai skyla į tris pagrindines grupes: 1) savakilmiai naujažodžiai, 2) skoliniai⁴⁴ ir 3) morfeminiai hibridai. Apibendrinti tyrimo rezultatai pavaizduoti grafiškai (žr. 2 pav.).

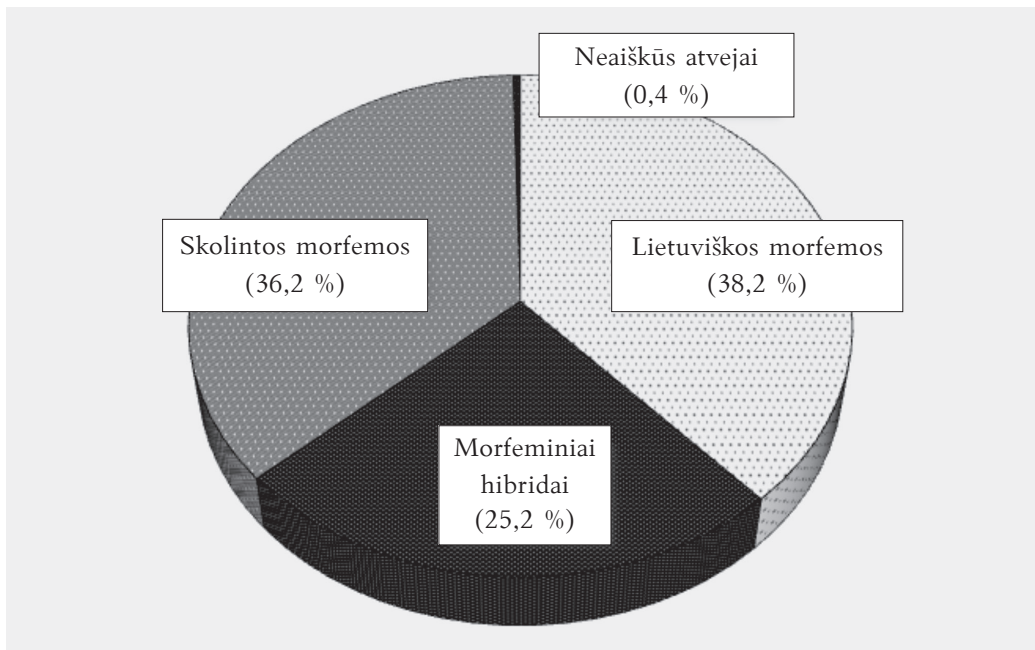
Morfeminė analizė ir morfemų kilmės tyrimas parodė, kad daugiausia ND fiksuota naujažodžių, turinčių tik indigenias morfemas (38,2 %; 1817), pvz.: *apvaliaskruoštis, -ė* „kuris apvaliais skruostais“ (: *apvalus, -i + skruostas*), *bandelinė* „bandelių parduotuvė (kartu paprastai būna ir kepyklėlė)“ (: *bandelė*), *gamtinėti* „leisti laiką gamtoje“ (: *gamta*) ir kt. Plg. 1991–1996 m. laikotarpio naujojoje lietuvių kalbos leksikoje, periodikos tekstyno duomenimis, savųjų darinių rasta tik 23 % (Mikelionienė 2000a: 30).

Šiek tiek mažiau (36,2 %; 1722) yra vien svetimas morfemas turinčių žodžių, daugiausia tai – adaptuoti ar neadaptuoti skoliniai, pvz.: *áuč* „jaustukas ūmiam skausmui ar apmaudui reikšti“ (plg. anglų k. *ouch*), *grāplingas* „įvairių imtynių rūšių derinys“ (plg. anglų k. *grappling*), *karpāčas* „užkandžiui patiekiami labai plonai pjaustyti žali maisto produktai (žuvis, mėsa, rečiau daržovės ar vaisiai) su padažu“ (plg. italų k. *carpaccio*) ir kt. Plg. 1991–1996 m. skoliniai sudarė net 59 % visos naujosios rašytinės lietuvių kalbos (periodikos) leksikos (Ibid.).

Šią grupę tiriant darybiniu aspektu paaiškėjo, kad iš skolintos morfemikos naujažodžių išsiskiria negausi grupelė (keliasdešimt darinių ir vertinių, kai kurie abejotini) lietuviškos darybos, t. y. iš skolintų morfemų akivaizdžiai lietuvių kalbos dirvoje pasidarytų, žodžių, pvz.: *akropolizācija* „laisvalaikio leidimas dideliuose prekybcentriuose (Vilniaus „Akropolyje“ ir pan.)“ (: *akropolizuotis*), *hiperlituanistas, -ė* „kraštutinių pažiūrų lituanistas, perdėtai ginantis lietuvių kalbą“ (: *lituanistas, -ė*), *sakuròzė* „juok. sakurų psichozė – masiškas fotografavimasis prie žydinčių sakurų (ypač Lietuvos didmiesčiuose)“ (: *sakura*) ir kt.

⁴³ Visos žodžio morfemos gali būti svetimos tik nekaitomų skolinių atveju, tokių yra labai nedidelė dalis (pvz.: *aka, áuč, brì, imho, indi, kazù, māčo* ir kt.). Kaitomi skoliniai turi būti pritaikomi prie lietuvių kalbos kaitybos (linksniavimo, asmenavimo) sistemų, taigi adaptuojant įgauna lietuviškas galūnes. Todėl indeksuojant naujažodžius pagal morfemų kilmę galūnei padaryta ši išlyga.

⁴⁴ Disertacijoje skoliniais laikomi tik naujieji skoliniai.

2 paveikslas. Duomenyno naujažodžiai pagal morfemų kilmę

Tarpinę padėtį tarp skolintų ir indigenių žodžių užimantys morfeminiai hibridai (1199) sudaro 25,2 % visos ND pateikiamos naujosios leksikos. Plg. 1991–1996 m. DLKT (periodikos tekstyne) jie sudarė 18 % visos rašytinės lietuvių kalbos leksikos (Ibid.). ND esama įvairių morfeminių hibridų modelių, kaip antai:

- svetima šaknis + indigenus darybos formantas, pvz.: *barmen-áuti* „dirbti barmenu“ (: *barmenas*), *deseřt-inė* „viešojo maitinimo vieta, kur prekiaujama desertais“ (: *desertas*), *etnokultūr-inis*, *-ė* „susijęs su etnokultūra“ (: *etnokultūra*) ir kt.;
- skolintas (neoklasikinis) dėmuo + indigenus dėmuo, pvz.: *agro-vilniėtis*, *-ė* „juok. valstietišku šaknų turintis Vilniaus gyventojas“ (: *vilniėtis*, *-ė*), *bio-úkis* „biologiškai natūraliai tvarkomas ūkis“ (: *úkis*), *kripto-gálas* „kripto valiutų verslo pabaiga“ (: *galas*) ir kt.;
- indigenus dėmuo + skolintas (neoklasikinis) dėmuo, pvz.: *dergo-mānija* „liguistai stiprus potraukis koneveikti kokį nors objektą, reiškinių ar asmenį“ (: *dergti*), *plepo-lògas*, *-ė* „iron. propagandininkas“ (: *plepa*), *šuno-fòbas*, *-ė* „kas bijo, nemėgsta ar nekenčia šunų“ (: *šuo*, *šuns*) ir kt.

Kaip buvo minėta, daugiausia ND fiksuota naujažodžių, turinčių tik indigenias morfemas (38,2 %; 1817). Šiek tiek mažiau (36,2 %; 1722) yra vien svetimas morfemas turinčių žodžių, daugiausia tai – adaptuoti ar neadaptuoti skoliniai. Tarpinę padėtį tarp skolintų ir indigenių žodžių užimantys morfeminiai hibridai (1199) sudaro 25,2 % visos ND pateikiamos naujosios leksikos. Taigi, nors indigenių naujažodžių grupė didžiausia, jų vis dėlto yra mažiau nei skolintų morfemų turinčių žodžių, t. y.

skolinių ir morfeminių hibridų (santykis maždaug 40:60). Tai leidžia daryti prielaidą, kad skolinimasis – paplitęs, pagaulus reiškinys lietuvių kalboje. Aktyvų skolinimąsi lemia kalbų kontaktai (plg. Valeckienė 1967: 108; Booij 2005: 258), stipri kitos kalbos (dažniausiai – prestižinės) įtaka.

Palyginus su J. Mikelionienės 2000 m. atliktų naujosios leksikos tyrimų rezultatais, kurie rodo, kad 1991–1996 m. tekстыne fiksuotą naująją leksiką sudarė 23 % indigėnių darinių, 59 % skolinių ir 18 % morfeminių hibridų, matyti, kad tuo laiku savos morfemikos naujažodžių buvo mažiau nei skolintų morfemų turinčių žodžių (santykis 23:77). Be abejonės, būtina atsižvelgti į skirtingą tyrinėtų šaltinių pobūdį, nevienodą duomenų kiekį ir iš principo skirtingą jų atranką, tačiau abiem atvejais matyti, kad bent jau morfemiškai naujoji leksika buvo ir yra daugiau svetima nei sava.

3. DAIKTAVARDŽIŲ DARYBA

Duomenyne fiksuoti naujai pasidaryti daiktavardžiai (tokių – 2378) disertacijoje nagrinėjami paeiliui pagal darybos būdus: pirmiausia apžvelgiami priesagų ir galūnių vediniai pagal darybos kategorijas, paskui – priešdėlių vediniai (indigenūs priešdėliai nagrinėjami skyrium nuo neoklasikinių), vėliau aprašomi dūriniai: pirmiausia apžvelgiami savakilmiai dūriniai, kurie yra suskirstyti pagal antrojo dėmens kalbos dalį, paskui nagrinėjami kai kurie kiti dūriniai, neįeinantys į gramatikose nurodytus sandūros tipus, ir dūriniai su svetimkilmiais dėmenimis (pavienių, netipiškų darinių analizę žr. 7.2. skyrių), galiausiai nagrinėjami mišriosios darybos vediniai.

3.1. PRIESAGŲ IR GALŪNIŲ VEDINIAI

Gramatikų aprašuose nurodoma, kad daugiausia daiktavardžių duoda sufiksacija, t. y. vien priesagų⁴⁵ vedinių yra „keletą kartų daugiau negu visų likusiųjų darinių“. Antrą vietą pagal produktyvumą (vedinių skaičių) užima fleksinė derivacija (LKG 1965: 252; DLKG 2006: 86), tačiau, remiantis ND duomenimis, matyti, kad darybos būdų eiliškumas (pagal vedinių ir dūrinių skaičių) yra pakitęs. Pagrindiniu darybos būdu išlieka sufiksacija, duodanti daugiausia naujadarų (priesagų vedinių) (50,8 %; 1209) (dar žr. Valeckienė 1998: 296; Umbrasas 2018: 98; plg. kokių anglų kalbos žodžių darybos priemonių yra daugusia, žr. Carstairs-McCarthy 2002: 20), o fleksinė derivacija, kuri duoda 3,9 % galūnių vedinių (93), savo produktyvumu neprilygsta antram pagal svarbą naujadarų darybos būdai – sandūrai (35,6 %; 846)⁴⁶ (plg. koks darybos priemonių santykis anglų k. *Merriam Webster* žodyne, žr. Ahmad 2000: 713).

3.1.1. DEMINUTYVAI (MAŽYBINIAI DAIKTAVARDŽIAI)

Nors lietuvių kalba pasižymi dideliu deminutyvų⁴⁷ gausumu bei jų darybos priemonių įvairumu (LKG 1965: 254; DLKG 2006: 87; dar žr. Klimas 1975: 132) ir tuo skiriasi nuo visų modernių Vakarų Europos kalbų bei artimiausių kaimynų – latvių ir rusų kalbų (Paulauskienė 2006: 29), tačiau duomenyne deminutyvai sudaro vos 0,7 % visų ND fiksuotų naujai padarytų daiktavardžių darinių (žr. 3 lentelę).

⁴⁵ Pažymėtina, kad lietuvių k. priskaičiuojama apie 600 priesagų (Rimkutė et al. 2016: 160–161; dar žr. Keinys 2009: 47).

⁴⁶ Plg. „galūnių darybos daiktavardžių dabartinėje lietuvių kalboje yra ne mažiau negu sudurtinių“ (Urbutis 1961: 28). Apie „sudurtinių žodžių (lyginant juos su priesagų ir galūnių vediniais) santykinį pagausėjimą“ žr. Gaivenis 1980: 31.

⁴⁷ Plačiau apie mažybinių maloninių vedinių vartoseną suaugusiųjų, vaikiškojoje – kalboje, kuria tėvai kalba su savo vaiku (Savickienė 2005: 231) – ir vaikų kalboje žr. Savickienė 2006: 256; Dabašinskienė 2010: 44.

3 lentelė. Deminutyvai pagal darybos priesagas DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	<i>-elis, -ė</i>	1	5,9 %	3.
2.	<i>-ėlis, -ė⁴⁸</i>	1	5,9 %	3.
3.	<i>-(i)ukas, -ė</i>	8? ⁴⁹	47,1 %	1.
4.	<i>-(i)utis, -ė</i>	2	11,7 %	2.
5.	<i>-aitis, -ė</i>	2	11,7 %	2.
6. ⁵⁰	<i>-ytis, -ė</i>	1	5,9 %	3.
7–13.	<i>-ulis, -ė; -užis, -ė; -(i)ūkštis, -ė; -okšnis; -šė; -inas, -a; -ušis, -ė</i>	–		–
14.	<i>-išius (-is), -ė</i>	1	5,9 %	3.
15–26.	<i>-ilis (-ius), -ė; -ėzas; -ikė; -(i)okas, -ė; -iotė; -etė; -utėlis, -ė; -užėlis; -ytėlis, -ė; -ulėlis, -ė; -elytis, -ė; -ulytis, -ė</i>	–		–
	<i>-(i)ūtis, -ė (LKG)</i>	1	5,9 %	3.
Iš viso:		17	100 %	

Pastaba: 1-oje skiltyje darybos afiksai surikiuoti pagal darumą (vedinių skaičių) DLKG duomenimis⁵¹, paskutinėje – pagal naujadarų skaičių ND.

Didesniu darumu pasižymi priesaga *-(i)ukas, -ė⁵²*, pvz.: *babajukas, -ė* „mažybinė skolinio *babajus, -ė* forma; jauno amžiaus *babajus, -ė*“ (: *babajus, -ė*), *gultukas 1.* „lopšį atstojančias supamasis, nešiojamasis kūdikio guolis“; 2. „gulimasis laisvalaikio baldas paplūdimyje“ (: *gultas*), *konversiuškai „malon.* sportinio stiliaus bendrovės „Converse“ ba-

⁴⁸ Disertacijoje darybos priemonių variantai skaičiuojami atskirai, nes ND duomenys lyginami su gramatikomis ir J. Mikelionienės disertacija (2000a), kur variantai aprašomi atskirai, nors DLKG užsiemenama, kad „[L]abiau apibendrinant, *-elis, -ė* ir *-ėlis, -ė* būtų galima laikyti to paties deminutyvų darybos formanto variantais“ (2006: 90).

⁴⁹ Ženklas ? rodo, kad kiekybiniai duomenys yra apytikriai, t. y. skaičiuojama su okaziniais, netipiškais, darybiškai įvairiai traktuotiniais dariniais ir pan.

⁵⁰ Ankstesni DLKT tyrimai rodo, kad su pirmomis šešiomis pagal DLKG „deminutyvinėmis priesagomis yra sudaroma didžioji mažybinių maloninių daiktavardžių dalis“ (Macienė 2005: 30).

⁵¹ „Dabartinės kalbos žodžių darybos būklės aprašuose į darybos tipų darumą yra labai atsižvelgiama – juo grindžiamas darybos tipų išdėstymas (nuo dariausių iki pačių nedariųjų, bet labiau paisoma darinių skaičiaus, o ne tipų atvirumo) V. Urbučio daiktavardžių darybos aprašuose, taip pat jo ir kitų rašytuose žodžių darybos skyriuose „Lietuvių kalbos gramatikoje“ <...> bei „Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje“ (Keinys 1999: 25–26).

⁵² Apie šią produktyvią priesagą vaikų kalboje žr. Dabašinskienė 2010: 44.

teliai medžiaginiu viršumi ir guminiais padais; skiriamasis ženklas – penkiakampė žvaigždė“ (: *konversai*⁵³), nenaujas (nefiksuotas) ir netipiškas naujadaras *mikriukas* „maršrutinis mažasis autobusas (mikroautobusas)“ (: *mikro*⁵⁴), *pabaisiukas* „mžb. nedidelis pabaisa“ (: *pabaisa*), neaiškios darybos *pimpačkiukas* „juok., mžb. animacinio filmo „Bjaurusis aš“ personažas“ (: ?) (plg. anglų k. *minion*), specialiosios reikšmės *snoriukas* „mžb. buvusio (2011 m. pabaigoje suvalstybinto) banko „Snoras“ savitarnos kioskelis gatvėje“ (: *Snoras*) ir *užkandukas* „lengvas nedidelis užkandžiaujant greitai suvalgomas valgis ar užkanda prie gėrimų (paprastai svaigiųjų)“ (: *užkandis*). Visi duomenyne fiksuoti priesagos *-(i)ukas, -ė* vediniai, išskyrus neaiškios darybos, pavienį naujadarą *pimpačkiukas* ir netipišką naujadarą *mikriukas*, yra pasidaryti iš morfologiškai nesudėtingų daiktavardžių, be to, dauguma naujadarų yra vyriškosios giminės ir turi *a* kamieno formas (plg. DLKG 2006: 91). Lyginant 2011–2019 m. ND fiksuotus deminutyvus su J. Mikelionienės disertacijoje pateiktais 1991–1996 m. naujadarais, matyti, kad tais metais vyravo priesagos *-(i)ukas, -ė* vediniai, kurie pavadindavo vaikus ir jaunos žmones; gyvūnų, paukščių ir žuvų jauniklius (Mikelionienė 2000a: 44–45) – tokių vedinių šios disertacijos priede pateikta apie 20. Šio darybos tipo produktyvumą⁵⁵ pagrindžia ir daugiau tyrimų. Sinchroniškai⁵⁶ ištyrus dabartinės lietuvių kalbos vardažodžių su neoklasikiniais elementais⁵⁷ morfeminę sandarą ir darybą, buvo nustatyta, kad dariausia lietuvių kalbos deminutyvų priesaga yra *-(i)ukas, -ė* (Inčiuraitė-Noreikienė 2017 : 94). Vėlesnių metų DLKT duomenys taip pat rodo, kad priesaga *-(i)ukas, -ė* pasižymėjo produktyvumu – ji buvo antroji pagal darumą (1052) po priesagos *-ėlis, -ė* (1101) (Macienė 2005: 28–30). Beje, diachroninės žodžių darybos⁵⁸ tyrimai rodo, kad anksčiau ši darybos priemonė nepasižymėjo produktyvumu. XVI–XVII a. raštuose priesagos *-(i)ukas, -ė* vedinių nerasta, XIX a. pradžioje Liudviko Rėzos parengtame lietuvių liaudies dainų rinkinyje bei Simono Daukanto raštuose ši darybos priemonė vartota retai (Ambrazas 2000: 90–91).

⁵³ Vartosenoje fiksuotas ne tik maloninis darinys *konversiukai*, bet ir stilistiškai neutralus *konversai* (plačiau apie stilistiškai neutralius ir konotuotus žodžius žr. Pikčilingis 1975: 10), pvz.: <...> yra daugiau vietos nei ant naikų. Apie *konversus* tai jau iš viso nėra ko net kalbėti (DLKT (iš: „Atgimimas“) 2006 07 28).

⁵⁴ *Interleksyje* (toliau – INT) *mikro-* apibrėžtas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, reiškianti mažumą, smulkumą: <...>“ (plg. TŽŽ_e). Naujadaras *mikriukas* laikomas netipišku, nes jo darybos pamatas – ne daiktavardis, o sveltikilmis dėmuo.

⁵⁵ Nors kai kurie mokslininkai kvestionuoja *produktyvumo* terminą, pabrėždami, kad šiuolaikinėje kalbotyroje jis nėra aiškiai apibrėžtas (Vaicekauskienė et al. 2013–2014: 2), žodžių darybos specialistų *produktyvumas* (darumas) suprantamas vienodai ir apibrėžiamas kaip „sinchroninėje žodžių daryboje dabar paprastai suprantama tipo galia eiti žodžių darymo pavyzdžiu, jo gebėjimas duoti (realių ar potencialių) naujadarų“ (Urbutis 2009: 309–310; dar žr. KTŽ 1990: 161; Brinton 2000: 86; Plag 2003: 55; Booi 2005: 68; Paulauskienė 2006: 24, 52; Kamandulytė-Merfeldienė 2010: 1), t. y. vertinant darybos tipų produktyvumą ir reguliarumą svarbiausiu laikomas kiekybinis kriterijus.

⁵⁶ Plačiau apie sinchroninę žodžių darybą žr. Barauskaitė 1985: 11; Keinys 1999: 28, 29; Urbutis 2009: 40, 81; Jakaitienė 2010: 222.

⁵⁷ Neoklasikinis elementas – tai „senovės graikų arba lotynų kalbų kilmės priešdėlis, priesaga, dūrinio dėmuo, šaknis ar kamienas“ (Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 10).

⁵⁸ Plačiau apie diachroninę žodžių darybą žr. Keinys 1999: 28; Jakaitienė 2010: 222.

Duomenyne fiksuoti pavieniai deminutyvų priesagų *-aitis*, *-ė*, *-(i)utis*, *-ė*, *-elis*, *-ė*, *-ėlis*, *-ė*, *-išius*, *-ė*, *-(i)ūtis*, *-ė* ir *-ytis*, *-ė* vediniai: specialiosios reikšmės *kaimynaitis*, *-ė* „siūlytas, bet nepatvirtintas renkamosios valdžios nomenklatūrinis vienetas – dešimties kaimynų slaptu balsavimu renkamas atstovas seniūnų taryboje“ (: *kaimynas*, *-ė*) ir *seniūnaitis*, *-ė* „seniūnaitijos bendruomenės išrinktas atstovas“ (: *seniūnas*, *-ė*), *atriedūtis* „neteisėtai įgyto turto ar pelno dalis, atiduodama už nelegalias paslaugas, padedančias to turto įgyti“ (: *atrieda*; plg. rusų k. *omkam*) ir *klepūtės* „lengvas vasarinis apavas be užkulnio“ (: *klepė*⁵⁹), specialiosios reikšmės *sargėlis* „žuvies kibimą rodantis žieminės meškerės antgalis“⁶⁰ (: *sargas*⁶¹), veikiausiai pagal analogiją su žodžiu *užkandėlė* pasidaryta specialiosios reikšmės *užtepėlė* „specialiai pagamintas tirštas augalinis, pieininis, mėsiškas ar mišrus valgis, tepamas ant duonos, sausainio, trapučio ar pan.“ (: *užtepas*), menkinamasis darinys *žurnalšius*, *-ė* „nesilaikantis objektyvumo, tendencingai ką nors pateikiantis žurnalistas“ (: *žurnalistas*, *-ė*) – čia galima išvelgti pamatinio kamieno dezintegraciją vedinyje (priesaga *-istas*, *-ė* išmetama) (apie dezintegracijos vaidmenį žodžių daryboje plačiau žr. Urbutis 2009: 241–244; dar žr. LKE 2008: 137; Murmulaitytė 2020: 42–43), su tarmine (dzūkų ir jų artimų kaimynų vartojama) priesaga *-iūtė* (plg. *kačiūtė*, *paukščiūtė*, *uveriūtė* ir pan.) (LKG 1965: 281–282) pasidarytas pavienis naujadaras *kalbišiūtė* „*menk.* ne itin patyrusi nekokia kalbininkė“ (: *kalbišius*, *-ė*) ir *pupytė* „pabrėžtinai seksuali ir daug dėmesio savo išvaizdai skirianti mergina; pramoginės muzikos grupės tokiu pavadinimu narė“ (: *pupa*⁶²).

Manytina, kad ND daugiausia pateikiami specialesnių reikšmių deminutyvai, o kalbos vartotojų spontaniškai, priklausomai nuo kalbinės situacijos, adresato ir pan. kuriami mažybiniai maloniniai vediniai nėra fiksuojami ne tik ND, bet ir pagrindiniuose lietuvių kalbos žodynuose, t. y. LKŽ_e ir DŽ₇. Plg. DLKT pateiktus tokius mažybinius maloninius priesagos *-elis*, *-ė*, *-ėlis*, *-ė* ir *-(i)ukas*, *-ė* vedinius: *bailelis*, *drieželis*, *gniūžtelė*, *sumelė*; *aktorėlis*, *kreivanosėlis*, *svajonėlė*, *žebenkštėlė*; *agurkiukas*, *festivaliukas*, *kvailiukė*, *nuodėmiukė* ir daugelis kt. [žiūrėta 2020 01 10]. Be to, naujaisi *tinklakalbės* – internete funkcionuojančios kalbos atmainos – (Miliūnaitė 2018b: 13) tyrimai rodo, kad virtualioje erdvėje formuojasi *infantilioji kalba*, kuriai būdinga „deminutyvų gausa ir saldus kalbėjimo būdas, o elektroninėje komunikacijoje dar ir daugybės maloninių jausmaženklių vartojimas“ (Ibid., 250; dar žr. Ibid., 251–252).

ND pateikti negausūs duomenys rodytų, kad vartosenoje vyrauja trečioji pagal darumą gramatikose laikyta priesaga *-(i)ukas*, *-ė*, o dariausios lietuvių kalbos deminutyvų priesagos *-elis*, *-ė*⁶³ (LKG 1965: 254; DLKG 2006: 88) ir antrosios pagal darumą

⁵⁹ LKŽ_e: *klepė* „apavas be užkulnio“.

⁶⁰ Į LKŽ_e įtrauktas *sargelis* „žr. 1 sargas 3“: LKŽ_e: 1 *sargas* 3. „ratelio stulpelis ritei įstatyti“.

⁶¹ Plg. LKŽ_e: 1 *sargas* 7. „tam tikras tinklo įtaisymas“.

⁶² LKŽ_e: *pupa* „toks maloninis kreipimasis, pavadinimas“. Plg. interneto vartoseną: *Pamenu turejau tokia klasioke, nu tokia karsta ir seksuali pupa* (banga.tv3.lt [el. komunikacija] 2006 06 25).

⁶³ Plg. J. Mikelionienės disertacijoje aptarti du priesagos *-elis*, *-ė* vediniai – deminutyvai: *bičelis*, *pankelis*, *-ė* (2000a: 49).

priesagos *-ėlis*, *-ė*⁶⁴ (LKG 1965: 261; DLKG 2006: 90) vedinių tiriamuoju laikotarpiu neaptikta, išskyrus vieną specialiosios reikšmės naujadarą *užtepėlė*. Nors duomenyne pateikti negausūs priesagų vediniai neleidžia daryti svaresnių apibendrinimų apie deminutyvų darybos kategorijos tipų produktyvumą, vis dėlto, šiuos duomenis palyginus su J. Mikelionienės (2000a) disertacijoje pateiktais naujadarais, matyti, kad skirtingais tiriamaisiais laikotarpiais sukaupta empirinė medžiaga deminutyvų gausumu ir jų darybos priemonių įvairumu nepasižymi.

3.1.2. VEIKSMŲ PAVADINIMAI (VEIKSMAŽODŽIŲ ABSTRAKTAI)

Pagal ND duomenis tiriamuoju laikotarpiu produktyviausia veiksmų pavadinimų darybos priemonė – priesaga *-imas* (68,9 %; 146) (žr. 4 lentelę; plg. Mikelionienė 2000a: 33; Vaskelienė 2010: 152; Vaicekauskienė et al. 2013–2014: 14), pvz.: *barmenāvimas* „dirbimas barmenu“ (: *barmenavo*), *dykumėjimas* „virtimas dykuma, dykumų plitimas“ (: *dykumėjo*), *gidāvimas* „vertinasis gido darbu“ (: *gidavo*), *sraigiāvimas* „sraigių rinkimas, paprastai turint tikslą jas parduoti maisto rinkai“ (: *sraigiavo*) ir daugelis kt. Šie rezultatai sutampa su gramatikose pateiktais duomenimis (LKG 1965: 289; DLKG 2006: 94). Diachroninės žodžių darybos tyrimai rodo, kad būtent priesagos *-imas* (ir *-ymas*) vediniai vertinami kaip produktyviausias veiksmų pavadinimų darybos tipas ne tik dabartinėje, bet ir senojoje lietuvių kalboje (Ambrasas 1993: 21).

4 lentelė. Veiksmų pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	<i>-imas</i>	146	68,9 %	1.
2.	<i>-ymas</i>	–		–
3.	<i>-tis</i>	19	8,9 %	3.
4.	<i>-esys</i>	1	0,5 %	7.
5.	<i>-ulyš</i>	–		–
6.	<i>-yba (-ybos)</i>	2	0,9 %	6.
7.	<i>-smas</i>	2	0,9 %	6.
8.	<i>-sena</i>	2	0,9 %	6.
9–10.	<i>-tynės; -ynė (-ynės)</i>	–		–
11.	<i>-mė</i>	1	0,5 %	7.
12.	<i>-(i)onė</i>	3	1,4 %	5.
13.	<i>-alas</i>	1	0,5 %	7.

⁶⁴ Plg. J. Mikelionienės disertacijoje aptarti du priesagos *-ėlis*, *-ė* vediniai – deminutyvai: *skraiduonėlis*, *-ė* ir *vienturėlis*, *-ė* (Ibid., 47).

⁶⁵ Čia ir kitur nurodomos DLKG prie konkrečios darybos kategorijos nepriskirtos darybos priemonės.

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
14.	<i>-inys</i>	3	1,4 %	5.
15–16.	<i>-snis; -tas</i>	–		–
17.	<i>-(i)uotė</i>	5	2,4 %	4.
18–35.	<i>-ga; -atis; -estis; -lius; -astis; -lė; -smė; -na; -ra; -slas; -klė (-ioklė); -utė; -umas; -čia (-čios); -iava; -stis; -lis (-lys); -nis</i>	–		–
36.	<i>-(i)otė</i>	1	0,5 %	7.
37.	<i>-ta</i>	2	0,9 %	6.
38–47.	<i>-urys; -vė; -mas; -sas; -stas; -utis; -ba; -la; -tenos; -tus</i>	–		–
48.	<i>-(i)acija</i>	22	10,4 %	2.
49.	<i>-(...)ija</i>	–		–
	<i>-ena (LKG)</i>	1	0,5 %	7.
	<i>-liava (nepriskirta⁶⁵)</i>	1	0,5 %	7.
Iš viso:		212	100 %	

ND pasitaiko veikslių pavadinimų, kurie remiasi potenciniais (numanomais, bet žodynuose ir vartosenoje nefiksuotais) pamatiniais žodžiais (dar žr. Vaskelienė 2017: 4): *kakadūkavimas* „televizijos laidos „KK2“ apraiškos eteryje“ (: **kakadūkavo*), *pasišeštadieniavimas* „smagus šeštadienio praleidimas“ (: **pasišeštadieniavo*), *varganójimas* „bėdojimas, skundimasis vargais“ (: **varganojo*), *žydšaudžiavimas* „organizuotas žydų šaudymas“ (: **žydšaudžiavo*) ir kt. Duomenyne pateikti priesagos *-imas* vediniai dėsninai remiasi veiksmažodžių būtojo kartinio laiko kamienais.

Nustatyta, kad šiek tiek daugiau nei pusė (56,6 %; 120) veiksmažodžių abstraktų, padarytų su priesaga *-imas*, ND turi pamatinius žodžius (plg. Murmulaitytė 2016c: 71), pvz., *premjerāvimas* „buvimas premjeru, premjero pareigų ėjimas“ ir *premjeráuti* „būti premjeru, eiti premjero pareigas“. Perpus mažiau veiksmažodžių abstraktų (25,9 %; 55), kurių pamatinių veiksmažodžių duomenyne nėra, nors interneto paieškos sistema *Google* rodo, kad tokie naujadarai vartosenoje yra fiksuoti (žr. 2 priedą), pvz., *nureligėjimas* „atsitolinimas nuo religijos“ ir *nureligėti*⁶⁶. Pažymėtina, kad kai kurie priesagos *-imas* vediniai remiasi pavieniais, vartosenoje neprigijusiais pamatiniais veiksmažodžiais, todėl ND, net ir neturint tikslo sudaryti darybiškai išsamų naujadaros vaizdą, jie ne-

⁶⁶ *Abi tautos tuo metu buvo užguitos, abi kitų niekintos. Norintiems to išvengti gyvenimas piršo asimiliavimosi scenarijus – žydams atsiversti į krikščionybę arba visiškai nureligėti, lietuviams tapti vokiečiais, lenkais, net rusais (bernardinai.lt 2008 05 28; Vytautas Toleikis).*

galėjo būti pateikti – pamatiniai žodžiai interneto vartosenoje fiksuoti vėliau nei dariniai, pvz., *įgalūninimas* „galūnės žodžiui suteikimas“ (2011) ir *įgalūninti*⁶⁷ (2012; 2018). Žinoma, dar yra tokių okazinių veiksmy pavadinimų (17,5 %; 37), kurių darybos pamatas – numanomas, todėl vartosenoje negali būti paliudytas, pvz., *išlaimin-gėjimas* „darymasis nelaimingam“ (: **išlaimingėjo*).

Antroji pagal darumą – bene septyniskart rečiau vartojama priesaga *-(i)acija* (10,4 %; 22), kurios įprastų ir plačiau vartojamų vedinių dabartinės bendrinės lietuvių kalbos tekstuose buvo priskaičiuota apie porą šimtų (LKG 1965: 302; DLKG 2006: 99). Šią priesagą turi dauguma tarptautinių žodžių (Ibid.), be to, buvo nustatyta, kad hibridinių naujadarų su šia darybos priemone nėra linkstama darytis (Mikelionienė 2000a: 39). ND duomenys rodo, kad lietuvių kalboje randasi priesagos *-(i)acija* vedinių, pasidarytų iš veiksmažodžių, turinčių priesagą *-uoti* (DLKG 2006: 99), pvz.: *akropolizacija* „laisvalaikio leidimas dideliuose prekybcentriuose (Vilniaus „Akropolyje“ ir pan.)“ (: *akropolizuotis*), *bijūnizacija* „juok. sutelktinis (miesto) puošimas bijūnais“ (: **bijūnizuoti*), *trinkelizacija* „iron. visuotinis viešųjų erdvių klojimas trinkelėmis už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas, niveliuojant vietovių išskirtinumą“ (: *trinkelizuoti*⁶⁸), *verygizacija* „iron. LR sveikatos ministro A. V. inicijuotas alkoholio kontrolės griežtinimas“ (: **verygizuoti*) ir kt. Neatmestina tikimybė, kad dauguma šių ND pateiktų naujadarų galėjo būti pasidaryti pagal analogiją su koku nors plačiai paplitusiu priesagos *-(i)acija* vediniu, nes didžioji dalis duomenyne pateiktų priesagos *-(i)acija* veiksmy pavadinimų (63,6 %; 14) remiasi potencialiais pamatiniais veiksmažodžiais.

Viena daresnių veiksmy pavadinimų darybos kategorijos priesagų yra *-tis* (8,9 %; 19), kuri pagal darumą, remiantis ND ir gramatikų duomenimis, atsiduria trečioje vietoje (LKG 1965: 290; DLKG 2006: 95): *atpažintīs* „atpažinimas, tapatybės nustatymas“ (: *atpažinti*), *atstumtīs* „atstūmimas, nepriėmimas“ (: *atstumti*), *pasirinktīs* „pasirinkimas“ (: *pasirinkti*), *steigtīs* „įsteigimas“ (: *steigti*) ir kt. Visi duomenyne pateikti priesagos *-tis* vediniai yra moteriškosios giminės *i* kamieno daiktavardžiai (plg. Ibid.), kurie dėsnigai padaryti iš veiksmažodžių bendraties kamieno.

ND fiksuoti veiksmažodžių abstraktai pasižymi darybos priemonių įvairumu, pvz.: *-(i)uotė* (2,4 %; 5), *-inys* (1,4 %; 3), *-(i)onė* (1,4 %; 3), *-yba* (0,9 %; 2), *-sena* (0,9 %; 2), *-smas* (0,9 %; 2), *-ta* (0,9 %; 2), *-alas* (0,5 %; 1), *-esys* (0,5 %; 1), *-(i)otė* (0,5 %; 1) ir *-mė* (0,5 %; 1): *spinduliuotė* „erdvėje sklindančių elektromagnetinių bangų arba dalelių srautas“ (: *spinduliuoti*); *liepinỹs* „liepimas, paliepimas“ (: *liepė*); *pavapaliōnė* „iron. niekų kalbėjimas“ (: *pavapalioti*); *skolỹba* „kalbos elementų skolinimasis iš kitų kalbų kaip kalbų sąveikos sritis“ (: *skolinti*); *stebėsenā* „ilgalaikis reiškinio ar sistemos

⁶⁷ *Esame įpratę vartoti: įdarbinti, įvaikinti, įprasminti, įsameninti... Bet dabar turime ir: įbūrinti, įdrauginti, įerdvinti, įgalūninti, <...>* (sskc.lt 2018; nr. 7–8, p. 28; Diana Žėkienė; dar žr. Miliūnaitė 2012b: 9). DLKT nerasta nei pamatinio žodžio, nei darinio vartosenos pavyzdžių [žiūrėta 2020 01 20].

⁶⁸ Internetė randasi pavienių pamatinio žodžio *trinkelizuoti* vartosenos pavyzdžių: *Tada valdžia, architektai ir skulptoriai, puošė ir mylėjo savo miestą. O dabar tesugeba trinkelizuoti, betonuoti, ir naikinti kas buvo sukurta* (skrustas.lt [el. komunikacija] 2019 10 03). DLKT pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2019 10 09].

stebėjimas“ (: *stebėti*) ir pagal analogiją su *šukuosena* naujai pasidaryta *plaukúosena*⁶⁹ „juok. šukuosena“ (: *plaukai*) (dar apie analoginius darinius žr. Skardžius 1996 [1943]: 21; Plag 2003: 48; Szymanek 2005: 431; Onysko, Michel 2010: 4; Mattiello 2016: 104); *plĩsmas* „plitimas“ (: *plisti*); *apkaltà* „parlamentinė procedūra, taikoma aukščiausiems pareigūnams ar parlamento nariams, pažeidusiems konstituciją ar sulaužiusiems priešai“ (: *apkaltinti*); *saĩstalas* „menk. netikras, neįmanomas, nepriimtinas susisaistymas“ (: *saistyti*); *ieškesys* „darybinis ieškojimo sinonimas“ (: *ieško*); *kartõtė* „filosofijos sąvoka – vienas iš laiko modusų“ (: *kartoti*) ir *atitikmė* 1. „atitikmuo“; 2. „atitikimas“ (: *atitikti*)⁷⁰. Be to, ND pateiktas vienas retos ir tarminės priesagos *-ena* (LKG 1965: 302) vedinys: *krĩzena* „menk. negarsaus juoko su potekstėmis srautas“ (: *krizenti*). Dar vienas naujadaras *dergliavà* „iron. dergimas, bjaurojimas žodžiais“ (: *dergti*) pasidarytas su šiai darybos kategorijai nebūdinga priesaga *-liava*.

Iš visų galūnių, pavadinančių veiksmus, duomenyne daugiausia veiksmažodžių abstraktų, padarytų iš priešdėlinių veiksmažodžių su galūne *-a* (65,2 %; 15) (žr. 5 lentelę): *atovėra* „atvėrimas, atsivėrimas, atodanga“ (: *atsiverti*)⁷¹ (dar apie šį pavienį naujadarą žr. Vaskelienė 2005: 463–464; Vaskelienė, Kvašytė 2006: 305–306), *išveika* „susikaupusių paslėptų, neišreikštų emocijų išsiveržimas“ (: *išveikti* „išlieti susikaupusias paslėptas, neišreikštas emocijas“), *įėja* „įėjimas; patekimo kur nors kelias“ (: *įėjo*), *įveika* „įveikimas“ (: *įveikti*), *pėrsamda* „darbuotojo persamdymas“ (: *persamdyti*) ir kt. Šie tyrimo rezultatai sutampa su gramatikose pateiktais duomenimis (LKG 1965: 303; DLKG 2006: 99; plg. Mikelionienė 2000a: 43). Galūnės *-a* darumą pagrindžia ne tik sinchroninės, bet ir diachroninės žodžių darybos tyrimai: senuosiuose raštuose daugiausia fiksuota veiksmonių pavadinimų su galūne *-a* (ir *-as*), jos vedinių ypač gausu Konstantino Sirvydo raštuose (Ambrazas 1993: 26, 27).

Perpus menkesnio produktyvumo yra galūnė *-is* (30,4 %; 7) (plg. Mikelionienė 2000a: 43), nors anksčiau su šia darybos priemone veiksmonių pavadinimų darytasi beveik tiek pat, kiek ir su dariausia galūne *-a* (LKG 1965: 304; DLKG 2006: 99): *įpūtis* „juok. įpūtimas ko nors į vidų“ (: *įpūtė*), *núomelžis* „perkeltine reikšme – tai, kas žiniasklaidoje papildomai išspaudžiama iš jau aprašyto įvykio“ (: *numelžti*), *núovyliis* „nusivylimas“ (: *nusivilti*), pagal analogiją su *sąskrydis* pasidarytas *sąslydis* „organizuotas teminis pasislidinėjimas“ (: *suslysti*) ir kt. Dauguma duomenyne rastų galūnės *-is* vedinių yra padaryti iš priešdėlinių veiksmažodžių (plg. *Ibid.*, 100).

⁶⁹ Okazinis darinys vartosenoje pirmą kartą fiksuotas 1996 m.: <...> *pamatysi, greit spjaus į saują ir brauks per plaukuosena* prie veidrodžio (*atseit, panos ims rūpėti*) (DLKT (iš: Šiaurės Atėnai) 1996).

Neatmestina tikimybė, kad šį naujadarą galėjo pasidaryti ir kontaminacijos būdu (: *plaukai + šukuosena*), nes analoginė daryba kelia abejonių: nėra aišku, iš kur netipiškame darinyje *plaukúosena* atsiranda *-uo-*, jei pamatiniame žodyje *plaukai* jo nėra.

⁷⁰ DLKG nurodoma, kad priesagos *-mė* vediniai „dažnai yra linke turėti kokią konkrečią reikšmę, ir tik dalis iš jų akivaizdžiau siejasi su veiksmažodžių abstraktais“ (2006: 97). Šiuo atveju pirma leksema yra konkreti, o antra – abstrakti.

⁷¹ Šį galūnės *-a* vedinį būtų galima skirti ir prie veiksmo rezultato pavadinimų.

5 lentelė. Veiksmų pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Galūnė	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	-a	15	65,2 %	1.
2.	-is	7	30,4 %	2.
3.	-as	1	4,4 %	3.
4–5.	-ė; -ius	–		–
Iš viso:		23	100 %	

Naujų galūnės *-as* veiksmožodžių abstraktų beveik nepasidaroma (Ibid.). Į ND įtrauktas vienas veiksmo pavadinimas: *būmsas* „menk. primityvi garsiai leidžiama ritmiška muzika“ (: *bumsėti*). Ankstesni naujažodžių tyrimai taip pat rodo, kad veiksmų pavadinimus linkstama darytis tik su galūnėmis *-a* ir *-is* (Mikelionienė 2000a: 43).

Duomenyne pateiktų veiksmų pavadinimų analizė rodo, kad tiriamuoju laikotarpiu produktyviausia darybos priemonė – priesaga *-imas* (68,9 %; 146) (diachroninės žodžių darybos tyrimų, LKG, DLKG ir ND duomenys sutampa), gerokai mažiau darinių rasta su priesaga *-(i)acija* (10,4 %; 22) (su šia darybos priemone daugėja vedinių – hibridinių naujadarų) ir *-tis* (8,9 %; 19). Be to, ši darybos kategorija pasižymi šiokiu tokiu darybos priemonių įvairumu. ND medžiaga rodo, kad veiksmų pavadinimus linkstama darytis pirmiausia su galūne *-a* (65,2 %; 15) (diachroninės žodžių darybos tyrimų, LKG, DLKG ir ND duomenys sutampa) ir *-is* (30,4 %; 7).

3.1.3. YPATYBIŲ PAVADINIMAI (VARDAŽODŽIŲ ABSTRAKTAI)⁷²

Pagal ND duomenis tiriamuoju laikotarpiu produktyviausios ypatybių pavadinimų kategorijos priesagos yra *-ystė*, *-umas* ir *-izmas* (žr. 6 lentelę). Gramatikose teigiama, kad iš šios kategorijos priesagų tikrai darios yra vos trys, t. y. *-umas*, *-ybė* ir *-ystė* (LKG 1965: 306; DLKG 2006: 100). Pastarosios priesagos vediniai buvo labai produktyvūs dar XVI–XVII a. (Ambrasas 2000: 17).

6 lentelė. Ypatybių pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	<i>-umas</i>	32	18,8 %	2.
2.	<i>-ybė</i>	20	11,8 %	3.
3.	<i>-ystė</i>	58	34,1 %	1.
4–5.	<i>-enybė; -uma</i>	–		–

⁷² Šia tema paskelbtas mokslo straipsnis (Aleksaitė 2018).

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
6.	-ovė	1	0,6 %	7.
7.	-ulyš	2	1,2 %	6.
8–9.	-atvė; -atis	–		–
10.	-yba	1	0,6 %	7.
11.	-astis	1	0,6 %	7.
12–15.	-ata; -(i)ava; -umė; -ra	–		–
16.	-izmas	32	18,8 %	2.
17.	-ūra	1	0,6 %	7.
	-esys (LKG)	2	1,2 %	6.
	-iada (nefiksuota)	12	7 %	4.
	-(i)akas (nefiksuota)	5	2,9 %	5.
	-iana (nefiksuota)	1	0,6 %	7.
	-ozė (nefiksuota)	1	0,6 %	7.
	-umynas (nepriskirta)	1	0,6 %	7.
Iš viso:		170	100 %	

Duomenyne vyrauja priesagos *-ystė*, kuri pagal darumą gramatikose užima trečią vietą (LKG 1965: 310; DLKG 2006: 102), vediniai (34,1 %; 58), padaryti iš daiktavardžių (asmenų pavadinimų) ir žymintys „pagrindiniu žodžiu pasakytam asmeniui būdingą ypatybę, būvį, padėtį, verslą, pasielgimą“ (Ibid.): *kailiakeitystė* „kailio (t. y. pažiūrų, vertybinių nuostatų) keitimas“ (: *kailiakeitys*, *-ė*⁷³), *saulininkystė* „saulės energetikos verslas“ (: *saulininkas*, *-ė*), *taikdarystė* „pastangos įvesti taiką, ką sutaisyti“ (: *taikdarys*, *-ė*), *žemgrobystė* „nelegalus nuosavybės teisės į žemę įgijimas“ (: *žemgrobys*, *-ė*) ir daugelis kt. Prie šios grupės šliejasi dalinis vertinys (plačiau žr. Palionis 1985: 207), autorinis, pavienis naujadaras *vyražinystė* „vyro, aiškinimais rodančio savo pranašumą, elgesys su moterimi“ (: *vyražinys*⁷⁴) (plg. anglų k. *mansplaining* < *man* „vyras“ + *explaining* „aiškinimas“), kuris, tikėtina, pasidarytas ne tik nusižiūrėjus į šių dienų *lingua franca*, bet ir pagal analogiją su lietuvišku žodžiu *visažinystė*. Duomenyne apstu novatoriškas ir tradicines ūkio šakas, verslą, amatą žyminčių naujadarų, pvz.: *antreprenerystė* „verslo idėjų generavimas“ (: *antrepreneris*, *-ė*; plg. *entreprenerystė*), *balko-*

⁷³ Įdomu, kuris čia iš jų *kailiakeitys*? (traders.lt [el. komunikacija] 2018 01 27). DLKT vartosenos pavyzdžių nėra [žiūrėta 2020 01 21].

⁷⁴ ND fiksuotas okazinis naujadaras *vyržinys* „vyras, aiškinimais rodantis savo pranašumą prieš moterį“: *Visai neseniai buvo įtrauktas žodis „mansplaining“; kuriuo nusakomas vyro elgesys, kai jis iš aukšto visažiniškai aiškina moteriai, kas ir kaip turi būti. Įdomu būtų sugalvoti lietuvišką atitikmenį. Gal vyržinys? Juk Lietuvoj labai dažnai susiduriame su vyržinystės apraiškėmis, ar ne?* (lrytas.lt 2018 02 06, Zita Čepaitė)

nininkystė „daržininkystė balkone“⁷⁵ (: *balkonininkas*, -ė⁷⁶), *barzdaskutystė* „barzdų skutimo amatas“ (: *barzdaskutys*, -ė), *bulvininkystė* „bulvių auginimo verslas“ (: *bulvininkas*, -ė), *klumpdirbystė* „klumpių dirbimo amatas“⁷⁷ (: *klumpdirbys*, -ė), *kryždirbystė* „kryžių dirbimas, lietuvių liaudies meno dalis“ (: *kryždirbys*, -ė), *kubilininkystė* „kubilų dirbimo amatas“ (: *kubilininkas*, -ė⁷⁸), *vargondirbystė* „vargonų meistravimas“ (: *vargondirbys*, -ė)⁷⁹ ir kt. Priesagos *-ystė* abstraktų, padarytų ne iš asmenų pavadinimų, ND fiksuotas vos vienas (plg. DLKG 2006: 102), t. y. *pakaitalystė* „tendencija anksčiau buvusius dalykus keisti naujais“ (: *pakaitalas*).

Atskirą grupę sudaro, palyginti, neseniai vartosenoje paplitę šios priesagos vediniai, aprėpiantys skirtingus mitybos būdus: *vaisiavalgystė* „mitybos būdas (veganizmo atšaka), kai valgomi vien termišškai neapdoroti vaisiai“ (: *vaisiavalgis*, -ė; plg. anglų k. *fruitarianism*), *visavalgystė* „maitinimasis visais maisto produktais, neatribojant kokios nors jų rūšies“ (: *visavalgis*, -ė), *žaliavalgystė* „maitinimosi termišškai neapdorotu ar iki 40–42 °C apdorotu, paprastai augaliniu maistu sistema (pasaulėžiūra ir praktika)“ (: *žaliavalgis*, -ė). Taip pat kuriami ir okaziniai, vienadieniai naujadarai (dar apie tokius darinius žr. 2.2. skyrių), pasidaryti pagal analogiją su žodžiais *vaisiavalgystė*, *visavalgystė* ir *žaliavalgystė*, pvz., *klaidavalgystė* „klaidinga mityba, kenkianti sveikatai“.

ND priesagos *-ystė* vedinių, pasidarytų iš kitų kalbos dalių (būdvardžio, dalyvio), fiksuota vos vienas kitas: *dvikainystė* „kainų nurodymas dviem skirtingomis valiutomis (konkrečiu atveju turimas galvoje pereinamasis laikotarpis nuo lito prie euro)“ (: *dvikainis*, -ė⁸⁰), *mažaspalvystė* „būseną, kai yra mažai spalvų“ (: *mažaspalvis*, -ė⁸¹), *vie-*

⁷⁵ Interneto vartosenoje esama pavienių morfologiškai trumpesnio naujadaro – darybinio varianto – *balkonininkas*, -ė vartosenos pavyzdžių (apie tos pačios (varijuojančios) priesagos *-ininkas*, -ė ir *-(n)ininkas*, -ė darinius žr. DLKG 2006: 114–115; plačiau apie darybinius variantus žr. Vaskelienė 2013: 206): *Mano daržininkės – balkonininkės patirtis tęsiasi. Sakyčiau, visai neblogai tęsiasi, žemuogės dera, nors jau ir baigia savo derlių, prieskoninės žolelės auga, kai kurios net žydi (peraugo, nespėjau sunaudot), ir smagiasia – mezga ir agurkai, ir pomidorai (ciliukas.lt 2012 07 08)*. Fiksuotas ir šio pamatinio žodžio darinys *balkoninkystė*: ***Balkoninkystė*** – daržininkystė balkone <...> (Izinius.lt 2017 08 29). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2019 10 11].

⁷⁶ *Mano nuomone, šią veislę būtų galima auginti ir balkonininkėms, tik reiktų didesnio vazono, ne mažiau kaip 10 ltr* (supermama.lt [el. komunikacija] 2014 06 21). DLKT pavyzdžių nėra [žiūrėta 2020 01 21].

⁷⁷ Plg. į ND įtrauktą pastabą „verslas senas, bet tokio jo pavadinimo atraminuose žodynuose nėra“.

⁷⁸ ***Kubilininkas*** A. K. kvietė įsigyti kubilų, šaukštų, kitų medžių drožinių (zasliuok.lt 2020 sausis (ne vėliau)).

Plg. LKŽe: *kubilininkystė* „kubiliaus amatas“; DŽ₇: *kubilius* „kubilų dirbėjas“.

⁷⁹ Plg. į LKŽe įtrauktas tik *vargondaris* „vargonų dirbėjas“.

⁸⁰ ***Dvikainis*** tarifas – tai mokestis už vartotojo pareišką vieną aktyvinės galios kilovatą /kW/ energetikos sistemos maksimalių apkrovų valandomis-* ir už vartotojui pateiktos aktyvinės elektros energijos vieną kilovatvalandę /kWh/ (e-seimas.lrs.lt 1995 04 28); *Po dviejų dienų bendrijos apgintos nuo dvikainio šilumos tarifo* (DLKT (iš: „Kauno Diena“) 1996).

Žinoma, naujadarą *dvikainystė* būtų galima laikyti ir mišrios darybos dariniu (: *doi kainos* + priesaga *-ystė*).

⁸¹ *Šioje kalvotoje vietovėje dirvožemis yra klintinis, mažaspalvis, akmeningas* (eur-lex.europa.eu [Europos Sąjungos oficialusis leidinys] 2019 08 19; p. 17). DLKT vartosenos pavyzdžių nėra [žiūrėta 2020 01 21].

nišyštė „vienišumo jausmas“ (: *vienišas*, -a / *vienišius*, -ė); *suaugystė* „amžius, kai žmogus yra jau suaugęs“ (: *suaugęs*, -usi) (plg. *paauglystė*, *vaikystė*, *kūdikystė*).

Duomenyne fiksuoti pavieniai priesagos -ystė vediniai su potencialiu (numanomu) darybos pamatu: *citatmeldystė* „juok. perdėtas citatų pomėgis“ (: **citatmeldys*, -ė), *žmogininkystė* „iron. naujadaras, kartu su pažyminiu *aptoarinė* kuriantis aliuziją į politikų ketinimus masinių renginių metu įvesti prekybos alkoholiu apribojimus – leisti juo prekiauti tik specialiai aptvertose zonose (liaudyje pavadintose „gardais“)“ (: **žmogininkas*, -ė) ir kt.

Gramatikose ypatybių pavadinimų darybos kategorijos dariausia laikyta priesaga -umas (LKG 1965: 306; DLKG 2006: 100; dar žr. Mikelionienė 2000a: 35), remiantis ND duomenimis, atsiduria antroje vietoje – šios priesagos vedinių (18,8 %; 32) rasta tiek pat, kiek darybos priemonės -izmas (18,8 %; 32). Šios priesagos vediniai, turintys abstrahuotos ypatybės reikšmę, įprastai daromi iš būdvardžių, pvz.: *antigėjiškumas* „priešiškumas gėjams“ (: *antigėjiškas*, -a⁸²), *laumiškumas* „to, kas būdinga laumėms, turėjimas“ (: *laumiškas*, -a⁸³), *performatyvumas* „sugebėjimas ką nors raiškiai atlikti; vaidybiškumas“ (: *performatyvus*, -i⁸⁴), *švaistūniškumas* „ypatybės išlaidauti turėjimas“ (: *švaistūniškas*, -a⁸⁵) ir kt. Priesagos -umas abstraktų, padarytų iš neveikiamųjų esamojo laiko dalyvių, iš dalies virtusių būdvardžiais, ir daiktavardžių, pasitaiko vos vienas kitas, pvz.: *atsekamumas* „galimybė atsekti, t. y. išsiaiškinti pradines reiškinio atsiradimo sąlygas“ (: *atsekamas*, -a); *metroseksualumas* „seksualumas, kurį skleidžia išpuoselėtos išvaizdos mieste gyvenantis vyras, besidomintis mada, mėgstantis apsipirkti ir pan.“ (: *metroseksualas* / *metroseksualus*, -i), *sapioseksualumas* „seksualumas, pasireiškiantis proto, o ne kūno trauka“ (: *sapioseksualas*, -ė / *sapioseksualus*, -i), *skolioseksualumas* „lytinė orientacija, nukreipta išimtinai į transseksualus“ (: *skolioseksualas*, -ė / *skolioseksualus*, -i).

Matyti, kad visuomenė yra linkusi kai kuriuos priesagos -umas abstraktus darytis iš potencialiai galimų žodžių: *atlepausiškumas* „menk. nevykėliškumas, žioplumas“ (: **atlepausiškas*, -a), *neužmirštuoliškumas* „rituališkas praeities atminimo puoselėjimas pasitelkiant neužmirštuolės žiedo simboliką“ (: **neužmirštuoliškas*, -a), *vištaprotiškumas* „iron. vištos proto turėjimas“ (: **vištaprotiškas*, -a) ir kt. Akivaizdu, kad naujadarų kūrėjai vadovaujasi savo gimtosios kalbos jausmu ir *naujažodžiaudami*⁸⁶ remiasi potencialiais žodžiais. Tai, kad šie kalbos vienetai nėra įtraukti į pagrindinius lietuvių kalbos

⁸² *Antigėjiškas* G. šou gali užsitraukti užsienio diplomatų nemalonę [antraštė] (alfa.lt 2015 10 02). DLKT pavyzdžių nepateikta [žiūrėta 2020 01 21].

⁸³ *Laumiški* plaukai, kojos ir blakstienos nubarstytos miltais arba neaiškiais milteliais. Ant kūno – tik kelnaitės ir balta persišviečianti drapanėlė (delfi.lt (5braskes.lt) 2013 10 26); *Ypatingas, laumiškas* Savūnės santykis su vandens stichija (DLKT (iš: Elena Bukelienė „Proza ties tūkstantmečio riba: kritikos etudai“) 2004).

⁸⁴ *Performatyvi* ekskursija su virtualiais elementais (neringosmuziejai.lt 2017 07 16); <...> tokia šoki-ruojanti, *performatyvi*, body-artinė „scenografija“ <...> (DLKT (iš: „Šiaurės Atėnai“) 1997).

⁸⁵ *Švaistūniškas* biudžetas pašers augančią infliaciją (vz.lt 2007 10 10); Tokia *švaistūniška* prabanga pateisinama nebent ištaigingiausiuose <...> (DLKT (iš: bernardinai.lt) 2008 04 18).

⁸⁶ ND fiksuotas autorinis naujadaras *naujažodžiauti* „kurti naujažodžius“, kurį viename interviu pavar-tojo kalbininkė, naujažodžių tyrėja: *Tik reikia pasakyti, kad žmonės naujažodžiauja* čia ir dabar. Žodžius kuriame ne tik iš didelio reikalo, bet ir norėdami pajuokauti (balsas.lt 2013 06 30, J. Girčienė).

žodynus, „dar nereiškia, kad jų tikrai nėra, kad jie nerealizuoti ar bent negali būti prireikus realizuojami“ (Urbutis 2009: 319).

Nustatyta, kad apie 34,4 % vardažodžių abstraktų (11), padarytų su priesaga *-umas*, ND turi pamatinius žodžius, pvz., *fifiškūmas* „buvimas fifa, fifos savybių turėjimas“ ir *fifiškas*, *-a* „būdingas fifoms; toks, kaip fifų“. Tiek pat rasta vardažodžių abstraktų (34,4 %; 11), kurių pamatinių žodžių duomenyne nėra, nors interneto paieškos sistema *Google* rodo, kad tokie naujadarai, kurių dauguma – pavieniai, vartosenoje yra fiksuoti (žr. 2 priedą), pvz., *kredibilūmas* „patikimumas; galėjimas pasitikėti“ ir *kredibilus*, *-i*⁸⁷. Žinoma, dar yra tokių okazinių ypatybių pavadinimų (31,2 %; 10), kurių darybos pamatas – numanomas (minėtieji naujadarai *atlēpausiškūmas*, *neužmirštuoliškūmas*, *vištaprotiškūmas* ir kt.) arba įtrauktas į atraminius žodynus, pvz., *akimirksniškūmas* „savybė atskleisti esmę per akimirksnį“ ir *akimirksniškas*, *-a* „labai trumpas“ (LKŽ_o).

Antroji pagal darumą (kartu su priesaga *-umas*) – priesaga *-izmas* (18,8 %; 32), kuri DLKG aiškiai vertinama kaip nedari: „[N]ors priesaga *-izmas* lengvai išsiskiria daugelyje tarptautinių žodžių, naujų vedinių pačioje lietuvių kalboje su ja paprastai nėra daromas“ (2006: 103; plg. LKG 1965: 315; Mikelionienė 2000a: 40; apie šią tarptautinę priesagą dar žr. *Online Etymology Dictionary* (toliau – OED); Marchand 1969: 306–308; Baeskow 2004: 14–33). Vis dėlto pastaruoju metu tarptautinė priesaga *-izmas* lietuvių kalboje tapo gana dari – su ja pasidaryta tiek uzualių, prigijusių, tiek okazinių, viena-dienių naujadarų (dar žr. Mikelionienė 2000d: 69), pvz.: *bukizmas* „siaurakaktiškas moralinių vertybių pamynimas“ (: *bukas*, *-a*), *dabartizmas* „pasaulėžiūra, kurios ašis – susitelkimas į dabarties momentą“ (: *dabartistas*, *-ė*⁸⁸), *vadizmas*⁸⁹ „vadų kultas“ (: *vasas*) ir kt. Dauguma ND fiksuotų „priesagos *-izmas* daiktavardžių eina filosofinių, religinių, meninių, mokslinių, politinių kryptių, sistemų, visuomeninių bei politinių santvarkų pavadinimais“ (DLKG 2006: 103), pvz.: *homosovietizmas* „sovietinės santvarkos suformuotų pažiūrų, mąstymo, elgesio ir gyvenimo būdo visuma“ (: *homosovietas*, *-ė*⁹⁰), *kubilizmas* „menk. A. K. skleidžiama ideologija ir vykdoma politika“ (: *Kubilius*) ir kt.

⁸⁷ *Svarbiausia reikia suprasti, kad visa tai išplaukia iš mokslo ir daugybės tyrimų. Norint tai kuo geriau suprasti, reikia skaityti ne new age knygas ir puslapius (kaip kad bahuriux'as pasirodė daręs aukščiau šioje temoje), bet straipsnius, knygas ir kitus kredibilius (patikimus) šaltinius apie evoliuciją, entropiją, sistemas ir jų formavimąsi, termodinamiką ir kitus gamtos reiškinius (technologijos.lt 2012 08 30). DLKT pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 01 22].*

⁸⁸ Tiesa, tokiais atvejais sunku įžvelgti pamatavimo santykius, todėl „[J]ei čia atskirais atvejais dar galima kalbėti apie pamatavimą, tai dažniau, rodos, apie abipusį, o ne vienos kurios krypties“ (Urbutis 2009: 151), t. y. *dabartistas*, *-ė* ↔ *dabartizmas*. Rodos, naujažodį *dabartizmas* galima laikyti tiek vertiniu (plg. anglų k. *presentism*), tiek hibridiniu dariniu.

⁸⁹ Bendrinės kalbos normų atžvilgiu ši naujadarą vertinusi Inga Mataitytė (2013: 11) mano, kad *vadizmas*, kuris buvo vartojamas jau ir prieškarui Vinco Mykolaičio-Putino romane „Krizė“, galėtų būti semantinis vertinys iš rusų k. *вождизм*.

⁹⁰ Internete pateikiami pavieniai, neinformatyvūs naujadarai *homosovietas*, *-ė* vartosenos pavyzdžiai, pvz.: *Tik vaikai ir homosovietai* „mato dvi spalvas“... (naujas.lt [el. komunikacija] 2019 10 07). Kiek dažniau vartojamas pseudolotyknų k. žodis *homosovieticus* ir aplietuvinta jo forma *homosovietikas*, kuri pateikta ir DLKT [žiūrėta 2020 01 22].

Duomenyne fiksuoti keturi priesagos *-izmas* vediniai su gramatikose neaprašyta darybos pamato rūšimi: *nenutaijotizmas* „*iron.* reiškiny, kai, neturint tvirtos nuomonės, vienu kartu tas pats dalykas ir paneigiamas, ir jam pritariama“ (: *ne, nu tai jo*)⁹¹, *lddpizmas* „*iron.* viskas, kas susiję su Lietuvos demokratine darbo partija (veikusia Lietuvoje 1990–2001 m., pakeitus Lietuvos komunistų partijos pavadinimą)“ (: *LDDP*) ir *vingiųjonizmas* „*iron.* mąstymo ir veikimo vangumas kaip kultūrinė norma“ (: *Vingių Jonas* [rašytojos Žemaitės veikėjas]⁹²); *nusispjovizmas* „*iron.* tyčinis ir sistemiškas ko nors nepaisymas“ (: *nusispjovė*). Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, tokie naujadarai remiasi įvairios struktūros, tradicinėse gramatikose neaprašyta darybos pamato rūšimi – fraze, santrumpa ir žodžių junginiu; priešdėlinio sangražinio veiksmažodžio būtojo kartinio laiko kamieniu (nebūdinga šiam darybos tipui).

Bazėje sukaupia medžiaga rodo, kad toks darybos tipas lietuvių kalboje dabar yra gana produktyvus – nuolat kuriami politinių kryptių, ideologijų, visuomeninių santvarkų, verslo ir veiklos sričių pavadinimai, o darinių su priesaga *-izmas* gali rasti vis naujų (plg. Mataitytė 2013: 11): *daugumizmas* „daugumos mažumai diktuojama nuomonė“ (: *dauguma*), *karbauskizmas* „*niek.* politiko R. K. ir jo vadovaujamos partijos ideologija“ (: *Karbauskis*) (dar apie priesagą *-izmas*, dedamą prie žinomų žmonių pavardžių, žr. Mataitytė 2017: 6–8), *priekvailizmas* „*iron.* priekvailių propaguojama ideologija“ (: *priekvails, -ė*), *runkelizmas* „*menk.* tamsumu ir pesimizmu pasižyminčių žmonių, vadinamų runkeliais, būvis“ (: *runkelis*) ir kt. Kaip rodo pavyzdžiai, dauguma šios priesagos vedinių – neigiamos konotacijos naujadarai.

Duomenyne gerokai mažiau pateikiama šios priesagos žodžių – ypatybių pavadinimų (plg. DLKG 2006: 103), pvz.: *bukagalvizmas* „menkaprotiškumas“ (: *bukagalvis, -ė*), *plurpalizmas* „pomėgis pliorpti, pamokslauti ir kitus protinti“ (: *plurpalas*), *skundizmas* „įsigalėjęs pomėgis rašyti skundas“ (: *skundas*) ir kt.

Remiantis ND duomenimis, matyti, kad priesagos *-ybė* produktyvumas šiek tiek sumenkęs (11,8 %; 20) – ji atsiduria trečioje vietoje, nors DLKG vertinta kaip itin dari (užima antrąją vietą) (Ibid., 101; dar žr. LKG 1965: 307). Priesagos *-ybė* abstraktai, kaip rodo ND, dažniausiai yra padaromi iš būdvardžių ir neveikiamųjų esamojo laiko dalyvių, turinčių būdvardžių reikšmę (plg. DLKG 2006: 101), pvz.: *archajybė* „kas archajiška, senoviška“ (: *archajiškas, -a*⁹³), *nuostabybė* „nuostabus dalykas“ (: *nuostabus, -i*), *virtualybė* „virtualioji tikrovė (realybė)“ (: *virtualus, -i*); *išverčiamybė* „teksto galimybė būti išverstam“ (: *išverčiamas, -a*), *siekiamybė* „siekiamasis dalykas (tai, ko siekiama)“ (: *siekiamas, -a*) ir kt. Pažymėtina, kad kartais, stingant vartosenos pavyzdžių,

⁹¹ Greičiausiai, kad būtų patogiau tarti, papildomai pridedamas priebalsis *-t-*.

⁹² Kai kurie žodžių darybos tyrėjai panašius darinius laiko mišriosios darybos vediniais, pvz., Stasys Keinys žodyje *keturėjininkas, -ė* (: *Keturi vėjai*) įžvelgia kompoziciją-sufiksaciją (1999: 23).

⁹³ Naujadaro *archajybė* apibrėžtis leidžia daryti prielaidą, kad jis gali remtis būdvardžiu *archajiškas, -a* – čia galima įžvelgti pamatinio kamieno dezintegraciją vedinyje (prie būdvardžio *archajiškas, -a* tiesiogiai pridėti priesagos *-ybė* neišeina, todėl priesaga *-iškas, -a* išmetama ir autorius sukuria analoginį darinį (pagal žodį *sveitomybė*).

sunku atskirti, kurie naujadarai žymi ypatybę, o kurie – šią ypatybę turintį dalyką (plg. *nuostabýbė, siekiamýbė*).

ND pateikiama nemažai priesagos *-ybė* vedinių, kurie žymi ne abstrahuotą ypatybę, o patį ypatybę turintį daiktą (plg. *Ibid.*): *beskonýbė* „neskoningas daiktas“ (: *beskonis, -ė*), *geidžiamýbė* „geidžiamas dalykas“ (: *geidžiamas, -a*), *paklausýbė* „paklausi prekė“ (: *paklausus, -i*) ir kt. Esama pavienių šios priesagos vedinių išrieveiksmių, daiktavardžių (asmenų bei gyvūnų pavadinimų) ir įvardžių, pvz.: *anapusybė* „tai, kas yra anapus šio gyvenimo ribų“ (: *anapus*), *šiuolaikýbė* „dabartis, dabar gyvenamas metas“ (: *šiuolaik*); *katalonýbė* „visko, kas susiję su katalonų tauta ir kataloniškumu, palaikymas“ (: *katalonas, -ė*), *katýbė* „nugarbingas poelgis, susijęs su kate“ (: *katė*) (naujadaras akivaizdžiai pasidarytas pagal analogiją su žodžiu *šunybė*); *tokiapatýbė* 1. „tokia pati esybė“; 2. „toks pat (nuolat atkartojamas) turinys socialiniuose tinkluose“ (: *toks pat, tokia pati*).

Bent kiek daresnė yra gramatikose nepaminėta priesaga *-iada* (7 %; 12) – ši darybos priemonė užima ketvirtąją vietą pagal vedinių skaičių. Dauguma šios priesagos vedinių ND remiasi tikriniais daiktavardžiais (garsių žmonių ir personažų pavardėmis, vietovardžiais, bankų pavadinimais), pvz.: *gražuliadà* „genderizmui priešinga ideologija, propaguojama LR Seimo nario P. G.“ (: *Gražulis*), *maironiadà* „viskas, kas susiję su Maironiu ir jo įamžinimu“ (: *Maironis*), *naisiadà* „su TV serialu „Naisių vasara“ ir Valstiečių ir žaliųjų sąjungos politinė reklama tame seriale susijusios peripetijos“ (: *Naisiai*), *poteriadà* „visa, kas susiję su britų rašytojos J. K. Rowling sukurtu Hario Poterio personažu (knygų serija, filmai ir kt.)“ (: *Poteris*), *snoriadà* „iron. 2011 m. suvalstybinto banko „Snoras“ istorija ir visa, kas su ja susiję“ (: *Snoras*) ir kt. (dar apie priesagą *-iada*, dedamą prie žinomų žmonių pavardžių, žr. Mataitytė 2017: 5). Duomenyne fiksuoti du darybos priemonės *-iada* vediniai, kurie yra padaryti iš bendrinių daiktavardžių: *grikiadà* „Alytaus Grikių šventės metu vykstančių sporto varžybų pavadinimas“ (: *grikiiai*) ir *sveikatiadà* „socialinė iniciatyva, kuria siekiama formuoti sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo įgūdžiais pagrįstą kultūrą mokyklose“ (: *sveikata*) (plačiau žr. Inčiraitė-Noreikienė 2017: 121; dar apie priesagos *-iada* vedinius, kurių darybinė reikšmė – sporto renginiai, žr. Mikelionienė 2017: 134)⁹⁴. Kaip matyti iš ND pateiktų pavyzdžių, šių naujadarų reikšmė „galima būtų apibūdinti kaip masišką, ilgai besitesiantį veiksma“ (Mikelionienė 2000a: 42).

Plačiau reikėtų aptarti nedariją, gramatikų aprašuose nefiksuotą žargonybių priesagą *-(i)akas* (2,9 %; 5), kuri dedama prie indigenių šaknų: *buitiākas* 1. „namų apyvokos daiktai“; 2. „viešas kalbėjimas buitiniu stiliumi“ (: *buitis*), *siaubiākas* „siaubą varantis kūrinys (paprastai filmas)“ (: *siaubas*). Dauguma priesagos *-(i)akas* vedinių darybiškai santykiauja su daiktavardžiais, tačiau pasitaiko ir iš būdvardžių padarytų naujadarų: *kraupiākas* „kraupus, pasibaisėtinas įvykis ar situacija“ (: *kraupus, -i*). Į ND įtrauktas vienas priesagos *-(i)akas* vedinys *baudžiākas* 1. „baudžiamoji byla“; 2. „baudžiamoji

⁹⁴ Plg. J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateiktus tokius priesagos *-iada* vedinius: *daukantia-da* (: *Daukantas*), *kirkiliada* (: *Kirkilas*), *kliugeriada* (: *Kliugeris*), *nobeliada* (: *Nobelis*), *plečkaiada* (: *Plečkaitis*); *gimnastiada* (: *gimnastas, -ė*), *indėniada* (: *indėnas, -ė*), *skulptūriada* (: *skulptūra*).

teisė“ (: *baudžia, baudė / baudžiamasis, -oji / baudžiamas, -a*), kuri traktuoti galima dvejopai. Šį naujadarą galima laikyti netipišku dariniu, jei darybos pamatu pasirenkamas veiksmožodis. Kita vertus, čia galima išvelgti pamatinio kamieno dezintegraciją vedinyje (kuriant naujadarą *baudžiākas*, praleidžiama neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvio *baudžiamasis, -oji; baudžiamas, -a* priesaga *-(i)am-*; dar apie šią žargonybių priesagą žr. Ibid. 52; apierieveiksmius su tokia priesaga žr. Kudirka 2020: 5).

Duomenyne fiksuotos šešios neproduktyvios priesagos, t. y. *-esys*⁹⁵ (1,2 %; 2), *-ulyš* (1,2 %; 2), *-astis* (0,6 %; 1), gramatikose neaprašyta *-iana* (0,6 %; 1) ir *-ozė* (0,6 %; 1), *-yba* (0,6 %; 1), *-ovė* (0,6 %; 1), *-umynas* (0,6 %; 1) ir *-ūra* (0,6 %; 1), pvz.: *drovesys* „drovumas“ (: *drovus, -i*); *keistulys* „keistumas“ (: *keistas, -a*); *kiaurastis* „kiaurymė, skylė (ir perkeltine reikšme)“ (: *kiauras, -a*); *blindianà* „kūrinių apie Tada Blindą visuma“ (: *Blinda*⁹⁶)⁹⁷ (dar apie priesagą *-iana*, dedamą prie žinomų žmonių pavardžių, žr. Mataitytė 2017: 4); pavienis naujadaras *sakuròzė* „juok. sakurų psichozė – masiškas fotografavimasis prie žydinčių sakurų (ypač Lietuvos didmiesčiuose)“ (: *sakuros*); *šulniakasyba* „šulinių kasimo amatas“ (: *šulniakasyš, -ė*)⁹⁸; galimai pagal analogiją su žodžiu *vienovė* pasidarytas netipiškas naujadaras *daugóvė* „daugumas“ (: *daug*), kurio darybos pamatas –rieveiksmis; *pigumynas* „didelis pigumas“ (: *pigus, -i*)⁹⁹; *podoktorantūrà* „studijų pakopa – studijos ir tyrimai, atliekami įgijus daktaro laipsnį“ (: *podoktorantas, -ė*) (plg. anglų k. *postdoctoral, post doc*)¹⁰⁰.

Apibendrinant galima pastebėti, kad ND tiriamuoju laikotarpiu produktyviausios ypatybių pavadinimų priesagos yra *-ystė* (34,1 %; 58), *-umas* (18,8 %; 32) ir *-izmas* (18,8 %; 32). Į ND įtraukti priesagos *-izmas* vediniai rodo, kad yra pakitęs šio darybos tipo produktyvumas: ši darybos priemonė LKG ir DLKG aiškiai vertinta kaip nedari su lietuviškais žodžiais, o bazėje sukaupta medžiaga rodo, kad toks darybos tipas lietuvių kalboje dabar yra gana produktyvus – svetimą priesagą *-izmas* linkstama pridėti prie savakilmų šaknų. Be to, šios priesagos vediniai remiasi įvairesniu, tradicinėse gramatikose neaprašytu pamatu. Pažymėtina, kad tiriamuoju metu galūninė vardažodžių abstraktų daryba nėra produktyvi – galūnių vedinių nerasta (plg. Mikelionienė 2000a: 43).

⁹⁵ LKG pateiktų retų ir, kaip pabrėžiama, būdingų tik tarmėms vardažodžių abstraktų priesagų (*-ysta, -asta, -astas, -atva, -iškė*) (1965: 313) ND nerasta, išskyrus afiksą *-esys*.

⁹⁶ Šio naujadarą darybos pamatas – tikrinis daiktavardis (garsaus „svieto lygintojo“ pavardė) (dar žr. Mikelionienė 2000a: 42; Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 121).

⁹⁷ J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateikta šiek tiek daugiau gramatikose nefiksuotos priesagos *-iana* vedinių: *daukantiana* (: *Daukantas*), *donelaitiana* (: *Donelaitis*), *čurlioniana* (: *Čurlionis*), *leniniana* (: *Leninas*), *maironiana* (: *Maironis*) ir *šeksperyiana* (: *Šeksperys*).

⁹⁸ Plg. Į ND įtrauktą pastabą „verslas senas, bet atraminuose žodynuose tokio jo pavadinimo nėra“. Be to, šį naujadarą būtų galima laikyti ir mišrios darybos dariniu (: *šulinį kasti* + priesaga *-yba*).

⁹⁹ Šis naujadaras gali būti pasidarytas su šiai darybos kategorijai nebūdinga priesaga *-umynas* arba su priesaga *-ynas* (: *pigumas*).

¹⁰⁰ DLKT daiktavardžio *podoktorantūrà* pavyzdžių nėra [žiūrėta 2019 11 04], fiksuotas tik būdvardžio *podoktorantūrinis, -ė* vartosenos pavyzdys: <...> *baigusiųjų doktorantūrą ir podoktorantūrinį mokslinį tiriamąjį darbą atlikusių* <...> (DLKT (iš: „Kauno Diena“) 2000).

3.1.4. VEIKĖJŲ IR VEIKSMAŽODINĖS YPATYBĖS TURĖTOJŲ PAVADINIMAI

Duomenyne pateikti veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai iš kitų darybos kategorijų išsiskiria gana didele darybos priemonių – priesagų – įvairove (plg. DLKG 2006: 104; žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	-tojas, -a	48	33,8 %	1.
2.	-ėlis, -ė	13	9,2%	4.
3.	-ėjas, -a	2	1,4 %	8.
4.	-ikas, -ė	1	0,7 %	9.
5.	-lys, -ė	–		–
6.	-ūnas, -ė	1	0,7 %	9.
7.	-tinis, -ė (-inis, -ė)	6	4,2 %	5.
8.	-utis, -ė	2	1,4 %	8.
9.	-alas	1	0,7 %	9.
10.	-ulis, -ė (-ulyš, -ė)	3	2,1 %	7.
11.	-alius, -ė	1	0,7 %	9.
12.	-ovas, -ė	4	2,8 %	6.
13–14.	-eklis, -ė; -ynė	–		–
15.	-uolis, -ė	6?	4,2 %	5.
16.	-(i)uonis (-(i)uonis, -ė)	2?	1,4 %	7.
17.	-uoklis, -ė	2	1,4 %	8.
18.	-ena	1	0,7 %	9.
19.	-inys, -ė	–		–
20.	-(i)ukas, (-ė)	18?	12,7 %	3.
21–24.	-la; -na; -(i)oklis, -ė; -ata	–		–
25.	-ininkas, -ė	1?	0,7 %	9.
26–27.	-eiva; -šas, -ė (-čas, -ė)	–		–
28.	-eika	1	0,7 %	9.
29–31.	-vis, -ė (-vys, -ė); -šis, -ė; -čius	–		–
32.	-enis, -ė	1	0,7 %	9.

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
33.	-snys, -ė	1	0,7 %	9.
34–35.	-sna, -šna; -ša	–		–
36.	-tukas, -ė	21	14,9 %	2.
37–43.	-ila; -klys, -ė (-klė); -tuvė, -tuvis, -ė; -ekšlis, -ė; -elga; -inčius; -(i)okas, -ė	–		–
44.	-išius, -ė	1	0,7 %	9.
45–58.	-yvė; -lius, -ė; -onas, -ė; -agis, -ė; -eda; -ėlius, -ė; -ita; -onis; -ula; -(i)atorius, -ė; -(i)antas, -ė; -entas, -ė; -(t)orius, -ė; -atas, -ė	–		–
	-elis, -ė (LKG)	1?	0,7 %	9.
	-iklis, -ė (LKG)	1	0,7 %	9.
	-okšlis, -ė (LKG)	1	0,7 %	9.
	-rys, -ė (LKG)	1	0,7 %	9.
	-eivis, -ė (nefiksuota)	1	0,7 %	9.
Iš viso:		142	100 %	

Darybos formantas *-tojas, -a* – dauriausia šios kategorijos vedinių priesaga (33,8 %; 48) (LKG 1965: 317; DLKG 2006: 104; dar žr. Murmulaitytė 2016a: 6–9; plačiau apie šią diachroniniu aspektu tirtą darybos priemonę žr. Ambrazas 1993: 112–117). Priesagos *-tojas, -a* vediniai žymi asmenis 1) pagal jų nuolatinį verslą, užsiėmimą ir profesinę veiklą arba 2) pagal trumpalaikį, atsitiktinį darbą ar vienkartinį veiksmą (DLKG 2006: 104), pvz.: 1) *aitvaruotojas, -a* „kas užsiima jėgos aitvarų sportu“ (: *aitvaruoti*), *balinėtojas, -a* „gidas, vedlys po Balio salą“ (: *balinėti*¹⁰¹), *daktarautojas, -a* „besiverčiantis medicinos praktika be specialaus pasirengimo (skurstančiose šalyse)“ (: *daktarauti*), *degustuotojas, -a* „specialistas, nustatantis maisto ar gėrimo kokybę pagal skonį, kvapą“ (: *degustuoti*) ir kt.; 2) *apsisnukiūotojas* „iron. muštynių, per kurias duodama į veidą, dalyvis“ (: *apsisnukiuoti*¹⁰²), *gūglintojas, -a* „kas *guglina*, t. y. naudojami interneto paieškos įrankiu „Google“ (: *guglinti*), *laikintojas, -a* „patiktukų (mygtukų „Like“) socialiniuose tinkluose spaudytojas“ (: *laikinti*), *seneliūotojas* „Kalėdų Senelio vaidintojas“ (: *seneliauti*) ir kt. Priesagos *-tojas, -a* vediniai labai retai eina ne tik tikraisiais

¹⁰¹ *Sala maža ir mums patogiausia balinėti joje su motoroleriais* (balinetojai.lt 2016 12 27).

¹⁰² LKŽ_e: *apsnukiuoti* „apmušti per veidą“. Plg. interneto vartoseną: *O kai baigėsi koncertas ir moksleiviai plūstelėjo pro vartus, policininkai pirma jų sėdo į kažkokį automobilį ir išsinešdino. Kadangi jau šitaip, moksleiviams nieko kito neliko, kaip pasitalžyti ir apsisnukiuoti. Guminė lazda kumštinių būty atvėsinusi, bet nebuvo kam užvelėti ja per šonus ar perjuosti išilgai kupros* (klaipeda.diena.lt 2003 09 05).

veikėjų pavadinimais, bet ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimais. Taip asmenys pavadinami „ne tiek norint pasakyti, kad jie yra kokio veiksmo atlikėjai, kiek norint juos tam tikru būdu charakterizuoti, išskirti jiems būdingą <...> su koku nors veiksmu susijusią ypatybę“ (Ibid.), pvz., *katastrofuotojas*, -a „kas perdėtai suvokia visur esant katastrofų grėsmę“ (: *katastrofuoti*¹⁰³). ND pateiktų priesagos -tojas, -a vedinių darybos pamatas – veiksmažodžių bendraties kamienas.

Antroje vietoje pagal darumą atsiduria priesaga -tukas, -ė (14,9 %; 21), kuri pagal gramatikas laikoma nedaria, pvz.: *atprastùkės* „daugkartinės sauskelnės, padedančios kūdikiams atprasti nuo vienkartinų sauskelnių“ (: *atprasti*), *paruoštùkas* „pagalbiniai užrašai, paprastai naudojami mokinių ir studentų nusirašinėjant“ (: *paruošti*) (plg. *paruoštukė*), *nugirstùkas* „juok. nuogirda“ (: *nugirsti*), *paskirtùkas* „juok. paskirtas į pareigas valstybės tarnautojas“ (: *paskirti*) ir kt. Pažymėtina, kad didžioji dauguma šios priesagos vedinių, pateiktų ND, remiasi priešdėliniais veiksmažodžiais, nors gramatikose nurodoma, kad darybos pamatas – nepriešdėliniai pirminiai veiksmažodžiai (LKG 1965: 332; DLKG 2006: 111). Duomenyne rasti du pavieniai naujadarai, kurie remiasi nepriešdėliniais veiksmažodžiais: *kuistùkas* „pigų dėvėtų drabužių parduotuvė“ (: *kuistis*) ir *pilstùkas* 1. „menk. prastos kokybės namudinis alkoholinis gėrimas – skiestas spiritas“; 2. „menk. nekokybiški, paprastai pilstomi kvepalai“ (: *pilstyti*).

Trečioje vietoje pagal darumą yra priesaga -(i)ukas, (-ė) (12,7 %; 18?), kurios vedinių duomenyne pateikta šiek tiek mažiau nei priesagos -tukas, -ė. Remiantis ND duomenimis, matyti, kad gali būti pakitęs priesagos -(i)ukas, (-ė), kuri gramatikose nepriškirta prie dariųjų veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų darybos priemonių, produktyvumas, pvz.: *migdùkas* „žaislas, kurio skleidžiama muzika, švieselės padeda vaikui užmigti“ (: *migdyti*), *nemiegiùkas*, -ė „malon. mažylis, kuriam sunku užmigti (ypač pietų miego)“ (: *nemiega*), *nenoriùkas*, -ė „nevalgus vaikas“ (: *nenorėti*)¹⁰⁴, *spardùkas* „žaislas mažam vaikui – gulint ant nugaros kojytėmis spardyti specialią atramą, kurioje įsijungia muzika, švieselės“ (: *spardo*, *spardė*), *stumdùkas* „žaislas, į kurį įsikabinęs vaikas mokosi vaikščioti“ (: *stumdyti*), *taupùkas*, -ė „kas taupo“ (: *taupyti*)¹⁰⁵ ir kt. Kaip matyti iš pateiktų ND pavyzdžių, šios priesagos vediniai žymi ir asmenis, ir įvairius daiktus. Apytikriai pusė priesagos -(i)ukas, (-ė) vedinių – tai vaikų, kūdikių ir jų pasauliui priklausančių realiųjų pavadinimai. Nors gramatikose teigiama, kad veikėjų pavadinimai su priesagomis ir galūnėmis yra daromi iš veiksmažodžių (LKG 1965: 317; DLKG 2006: 104), duomenyne rasta nemažai naujadarų, kurie remiasi įvairesniu darybos pamatu: prieveiksniu ir neveikiamiosios rūšies esamojo bei būtojo laiko dalyviu,

¹⁰³ *Kai apima nerimas, labai lengva pasiduoti katastrofinėms mintims, taigi pradėti katastrofuoti dėl nerimą keliančios situacijos. Nepasiduokite šioms mintims* (zmones.lt 2016 12 19).

¹⁰⁴ Plg. DLKT pateiktas vienas kitos reikšmės naujadaro *nenoriukas*, -ė vartosenos pavyzdys: <...> *pavyko įtraukti vaikus į grupės gyvenimą. Tokių „nenoriukų“ būna visose grupėse* (DLKT (iš: „Kauno diena“) 1996).

¹⁰⁵ <...> *kai šeimą sukuria išlaidautojas su taupuku. Jie gyvena tarsi skirtinguose pasauliuose, <...>* (DLKT (iš: „Kauno diena“) 2000).

pvz.: veikiausiai pagal analogiją su *nemiegiukas*, *-ė*, *nenoriukas*, *-ė* ir pan. pasidarytas *ankstukas*, *-ė* „malon. maloninis anksčiau laiko gimusio (neišnešioti) kūdikio pavadinimas“ (: *anksti*), *netyčiukė* „per klaidą ne tam adresatui išsiųsta (intymi) žinutė“ (: *netyčia*)¹⁰⁶; *parengiamukas*, *-ė* „kas lanko kokias nors parengiamąsias (ikimokyklinio ugdymo, choro, šokių ir pan.) grupes“ (: *parengiamas*, *-a*)¹⁰⁷, *neišnešiotukas*, *-ė* „neišnešiotas, per anksti gimęs kūdikis“ (: *neišnešiotas*, *-a*)¹⁰⁸ ir kt. Remiantis DLKT teikiama medžiaga, matyti, kad anksčiausiai vartosenoje atsirado *netyčiukas*, *-ė* (1995) ir *nenoriukas*, *-ė* (1996) – šių reikšmių naujadarai ND nefiksuoti. Neatmestina tikimybė, kad šie pirminiai naujadarai galėjo paskatinti ir kitų analogiškų darinių – vaikų, kūdikių ir jų pasauliui priklausančių realiųjų pavadinimų – atsiradimą.

Kiek mažiau duomenyne rasta priesagos *-ėlis*, *-ė* vedinių (9,2 %; 13). Ši darybos priemonė apibūdinama kaip „pati ryškioji veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesaga, savo darumu žymiai pralenkianti visas kitas šios rūšies vedinių priesagas“ (DLKG 2006: 105; plačiau apie šią diachroniniu aspektu tirtą priesagą žr. Ambrasas 1993: 112–117). Didžioji dalis priesagos *-ėlis*, *-ė* vedinių remiasi veikiamaisiais būtojo kartinio laiko dalyviais (dar žr. Murmulaitytė 2016a: 11–12): *atsilūpėlis*, *-ė* „iron. kas nesiorientuoja besikeičiančioje aplinkoje, yra atsilikęs“ (: *atsilupęs*, *-usi*), *nusvaigėlis*, *-ė* „kas svaičioja; kalba niekus; yra karštai (bet nepagrįstai) įsitikinęs ar susižavėjęs ku nors“ (: *nusvaigęs*, *-usi*), *pagyvėnėlis*, *-ė* „pagyvenęs žmogus“ (: *pagyvenęs*, *-usi*), *sutrikėlis*, *-ė* „iron. kas turi psichinių sutrikimų“ (: *sutrikęs*, *-usi*) ir kt. Daugumą duomenyne pateikiamų priesagos *-ėlis*, *-ė* vedinių darybiškai lengviausia susieti su minėtaisiais dalyviais, o ne veiksmažodžių būtojo kartinio laiko kamienais (plg. DLKG 2006: 105). Atskirą darybos tipą sudaro naujadarai su priesaga *-ėlė*, turintys tik moteriškosios giminės formas (Ibid.), pvz., pavienis naujadaras *sirpėlė* „prisirpusi uoga“ (: *sirpo*).

Duomenyne užfiksuota mažai priesagos *-tinis*, *-ė* (*-inīs*, *-ė*) (4,2 %; 6) vedinių, pvz.: *sluoksniūotinis* 1. „sluoksniuota apranga“; 2. „sluoksniuotas patiekalas“¹⁰⁹ (: *sluoksniuotas*, *-a*); *glaustinis* „vientisas liemenį aptempiantis, dažnai su rankovėmis drabužis“ (: *glausti*), pagal analogiją su žodžiu *augintinis* pasidarytas *glostytinis*, *-ė* „dažnai glostomas augintinis“ (: *glostyti*) ir *tįstinė* „tamprus saugus lynas, kuriuo prisirišama, šokant iš didelio aukščio (sportuojant, pramogaujant)“ (: *tįsti*). Nors šie naujadarai gali remtis ir neveikiamaisiais būtojo laiko dalyviais, ir veiksmažodžių bendraties kamieniu, vis dėlto „dabar į visų šio tipo vedinių darybą teisingiau būtų žiūrėti kitaip, būtent išskir-

¹⁰⁶ DLKT pateikti keli neplanuoto kūdikio – naujadaras *netyčiukas*, *-ė* – vartosenos pavyzdžiai: *Ir visai suprantama. Tai paauglės su „netyčiukais“. Paprastai netekėjusios. Nėštumai neplanuoti* (DLKT (iš: „Moksleivis“) 1995); *Antras vaikas mūsų šeimoje „netyčiukas“ – nelauktas* (DLKT (iš: Aleksandras Žarskus „Gyvybės medžio žaizdos“) 1995).

¹⁰⁷ <...> *suvoikti neįprastas jo paslaptis. Iš viso „parengiamukų“ – beveik penkios dešimtys, o didesnieji, <...>* (DLKT (iš: „Kauno diena“) 1997).

¹⁰⁸ <...> *nei kiti vaikiukai, todėl mane užpuolė daugelis neišnešiotukams būdingų negalavimų. Tik gimus „prikibo“ <...>* (DLKT (iš: „Tavo vaikas“) 2004).

¹⁰⁹ Plg. į LKŽ₆ įtrauktą būdvardį *sluoksniūotinis*, *-ė* „sluoksniuotas“.

ti priesagą *-tinis, -ė*, kuri dedama prie veiksmažodžio (dažniausiai tranzityvinio) bendraties kamieno“ (Ibid., 107–108), pvz.: *išpleiktinė* „išdarinėta ir išskleista žuvis“ (: *išpleikti*¹¹⁰ / *išpleiktas, -a*), *išplėstinė* „išilgai perpjauta ir atlenktais į šonus kraštais žuvis“ (: *išplėsti* / *išplėstas, -a*).

ND pateikti tokie nedariosios priesagos *-uolis, -ė* (4,2 %; 6?), kurių vedinių pagal gramatikas XX a. 7-ajame dešimtmetyje buvo priskaičiuota apie dvidešimt (LKG 1965: 326; DLKG 2006: 109), veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai: *braiduolis, -ė* „kas braidžioja pakrantėm“ (: *braidyti*), *dainuolis, -ė* „neprofesionalus, paprastai pradedantis dainininkas“ (: *dainuoti*), *gyduolis, -ė* „kas gydo liaudiškosios ar netradicinės medicinos priemonėmis (žolelėmis, užkalbėjimais, meditacija, bioenergija ir pan.)“ (: *gydyti*). Likusių naujadarų daryba kelia abejonių, pvz.: *startuolė* „naujoviška pelningo ir greitai augančio verslo modelio ieškanti įmonė, dažniausiai susijusi su informacinėmis technologijomis“ (: *startuoti* / *startas*), *startuolis* „naujoviška pelningo ir greitai augančio verslo modelio ieškanti įmonė, dažniausiai susijusi su informacinėmis technologijomis; naujoviškas, į didelį pelną ir greitą augimą orientuotas verslas“ (: *startuoti* / *startas*), *startuolis, -ė* „naujovišką, greitai augantį ir pelningą verslą siekiantis sukurti verslininkas“ (: *startuoti* / *startas*; plg. anglų k. *startup*). Jei darybos pamatu būtų pasirinktas veiksmažodis *startuoti*, šie vediniai priklausytų veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimams. Priešingu atveju, darybos pamatu pasirinkus daiktavardį *startas*, šių naujadarų grupelė būtų priskirta vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimams (plg. tradicinius darinius: *meduolis, snieguolė, turtuolis, -ė* ir pan.).

ND fiksuotų priesagos *-ovas, -ė* (2,8 %; 4) vedinių, kurių pagal gramatikas XX a. 7-ajame dešimtmetyje buvo priskaičiuota apie dvidešimt žinomesnių žodžių, nėra daug (plg. LKG 1965: 325; DLKG 2006: 108): *gydovas, -ė* „kas gydo liaudiškosios ar netradicinės medicinos priemonėmis (žolelėmis, užkalbėjimais, meditacija, bioenergija ir pan.)“ (: *gydyti*), pagal analogiją su žodžiais *atsakovas, -ė* ir *ieškovas, -ė* pasidarytas *provokovas, -ė* „juok. kas provokuoja (kontekste – duodamas kyšį)“ (: *provokuoti*), *susėdovas, -ė* „greta sėdintis pakeleivis“ (: *susėdo*) ir *verslovas „iron. verslininkas“* (: *verslauti*¹¹¹ / *verslas*)¹¹². Visi priesagos *-ovas, -ė* vediniai – asmenų pavadinimai.

Tiriamuoju laikotarpiu duomenyne rasta po tris priesagų *-ulis, -ė* (*-ulyš, -ė*) (2,1 %; 3) vedinius. ND pateikti tokie priesagos *-ulis, -ė* (*-ulyš, -ė*) vediniai: *karūlis* „dažniausiai reklaminė kabinama etiketė pirkėjų dėmesiui atkreipti pardavimo vietoje“ (: *karo*), *kritulys* „kas guli parkritęs“ (: *krito*) ir *svirdulys* 1. „svirduliuojantis, paprastai neblavius, žmogus“; 2. „aukštas nerangus žmogus“ (: *svirduliuoti*).

¹¹⁰ LKŽ_e *išpleikti*: 1. „ištiesti, išskleisti“; 2. „išskrosti (žuvį)“.

¹¹¹ LKŽ_e *verslauti*: 1. „turėti verslą“.

¹¹² ND lauke *pastabos vartotojams* nurodoma: „sunku nuspėti, ar pateiktame pavyzdyje galima užuomina į žinomo verslininko pavardę Verslovas, ar tai tik atsiktinis sutapimas – naujadaras (netipiškas darinys su priesaga *-ovas*)“. Tiesa, naujadaras *verslovas* būtų netipiškas darinys, jei darybos pamatu būtų pasirinktas daiktavardis *verslas*, nors pamatinis žodis gali būti ir tipiška veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų darybos kategorijos kalbos dalis – veiksmažodis *verslauti*.

Duomenyje rasti du tipiškai priesagos *-(i)uonis* (*-(i)uonis*, *-ė*) (1,4 %; 2) vediniai: *kalbuōnis*, *-ė* „juok. kas kalba“ (: *kalbėti*) ir *klausuōnis*, *-ė* „juok. kas klausosi“ (: *klausyti*).

Kaip matyti iš duomenyje sukauptos medžiagos, nedari yra priesaga *-ėjas*, *-a* (1,4 %; 2), kuri gramatikose vertinama kaip „viena iš tipiškiausių ir dariausių veikėjų pavadinimų priesagų“ (DLKG 2006: 106; dar žr. LKG 1965: 319): *apipirkėjas*, *-a* „stilistas, padedantis klientui apsipirkti“ (: *apipirko*) ir *būvėjas*, *-a* „tas, kuris tiesiog būna“¹¹³ (: *buvo*).

Tiek pat duomenyje rasta ir priesagos *-utis*, *-ė* (1,4 %; 2) vedinių, kurie žymi daiktus. Nors gramatikų aprašuose nurodoma, kad ši darybos priemonė visada dedama prie nepriesaginių esamojo laiko kamienų (Ibid., 324; DLKG 2006: 108), tačiau pavieniai ND pavyzdžiai rodo kiek kitaip: *čėžūtės* „lengvi minkštapaščiai, be pakulnės, paprastai vaikiški šokių bateliai“ (: *čėža*) ir *kibūtis* „dėlionės gabalėlis“ (: *kibti*).

Duomenyje pateikti negausūs priesagos *-uoklis*, *-ė* vediniai (1,4 %; 2) įprastai žymi įvairius daiktus ir gyvas būtybes: *linguōklis* 1. „supamasis žaislas“; 2. „linguojantis į šonus ir kaskart į pusiausvyrą grįžtantis žaislas“ (: *linguoti*) ir *skraiduōklis* „fantastinė skraidanti būtybė“ (: *skraidyti*).

Visai nedarios yra šios priesagos: *-alas* (0,7 %; 1), *-alius*, *-ė* (0,7 %; 1), *-čius* (0,7 %; 1?), *-eika* (0,7 %; 1), *-enis*, *-ė* (0,7 %; 1), *-ena* (0,7 %; 1), *-eivis*, *-ė*¹¹⁴ (dar apie homoniminę priesagą *-eivis*, *-ė* žr. 3.1.5. skyrių) (0,7 %; 1), *-ikas*, *-ė* (0,7 %; 1), *-ininkas*, *-ė* (0,7 %; 1?), *-išius*, *-ė* (0,7 %; 1), *-snys*, *-ė* (0,7 %; 1) ir *-ūnas*, *-ė* (0,7 %; 1). Jų vedinių duomenyje rasta po vieną: *brūkalis* 1. „nepageidaujamas (paprastai) elektroninis laiškas, šlamštlaiškis“; 2. „kas primygtinai, per jėgą brukama“ (: *bruko*); *urzgālius*, *-ė* „kas urzgia (ir perkeltine reikšme – niurzga, reikšdamas nepasitenkinimą)“ (: *urzgti*)¹¹⁵; bendrosios giminės naujadaras *plėšeika* „Kryžiuočių ordino globojamų plėšikų būrių narys“ (: *plėšti*); pagal analogiją su žodžiu *prapuolenis*, *-ė* pasidarytas *papuolēnis* „fantastikos kūrinio herojus, patekęs į praeitį arba ateitį, į magijos pasaulį, kitą planetą, literatūros kūrinio pasaulį ir pan.“ (: *papuolė*); *džiūgena* „juok. besidžiaugiantis žmogus“ (: *džiaugtis*); okazinis darinys *sugrįžeivis*, *-ė* „kas sugrįžta iš emigracijos, reemigrantas“ (: *sugrįžti*)¹¹⁶ (dar apie šio naujadaro darybą žr. Vaskelienė 2019: 10); *švietīkas*, *-ė* „švietimo sistemos darbuotojas“ (: *švietė*); netipiškos darybos *perpūsininkas*, *-ė* „kas dalijasi gėrimo butelį perpus“ (: *perpus*), kurio pamatinis žodis – priešveiksminis; *gailīšius*, *-ė* „kas šykšti ko nors kitiems“ (: *gailėti*); *rūksnys* „rūkytas mėsos

¹¹³ ND nurodoma, kad dėsningesnės darybos rezultatas turėtų būti *buvėjas*.

¹¹⁴ Plačiau apie lietuvių kalbos darinius su baigmeniu *-eivis*, *-ė* žr. Vaskelienė 2019: 5–13.

¹¹⁵ Šis naujadaras – tai asmens pavadinimas. Juo žymimas asmuo pagal garsinę ypatybę, kylančią iš pavadinamo asmens nuolat kartojamo, įprasto veiksmo (DLKG 2006: 108).

¹¹⁶ Gramatikų aprašuose teikiama veikėjų ir veiksmožadinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesaga *-eiva*¹ (pvz., *mušeiva*) bei vardažadinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesaga *-eiva*² (pvz., *pikteiva*) (plg. Vaskelienė 2019: 3). Pažymėtina, kad tais „atvejais, kai darinių (pvz., <...> *sugrįžeivis* ir pan.) semantikoje ne(be)jaučiamas ryšys su veiksmožodžiu *eiti*, baigmuo *-eivis*, *-ė* atlieka priesagos vaidmenį ir galima kalbėti apie besiformuojantį darybos tipą“ (Ibid., 11; dar žr. Ibid., 13), juk, kaip pabrėžia žodžių darybos specialistė J. Vaskelienė, lietuvių kalbos žodžių darybos tipų sąrašas nėra baigtinis (Ibid., 11).

gabalas“ (: *rūkyti*)¹¹⁷; *gydūnas*, *-ė* „netradicinės medicinos praktikuotojas, įsitikinęs, kad gydo savo bioenergija, ir operuojantis plikomis rankomis“ (: *gydo*)¹¹⁸. Į duomenyną įtraukti pavieniai retų ir tarminių priesagų *-elis*, *-ė* (0,7 %; 1?), *-iklis*, *-ė* (0,7 %; 1), *-okšlis*, *-ė* (0,7 %; 1) ir *-rys*, *-ė* (0,7 %; 1) vediniai (LKG 1965: 334–335): pagal analogiją su žodžiu *dainelė* pasidarytas nenaujas (nefiksuotas) naujadaras *murmėlė* „juok. britų rašytojo Aleno Milno personažo Mikės Pūkuotuko kuriama poezija; perkeltine reikšme – paikos kieno nors sapalionės“ (: *murmėti*); *laižiklis* „kas laižo kitus (apie šeimininkus laižančius šunis)“ (: *laižyti*); *kabokšlis* „dažniausiai reklaminiais ar informaciniais tikslais kabinama etiketė“ (: *kabėti*); *sūkrė* „žuvų masalas, padarytas iš strypelio ir aplink jį besisukančio metalinio lapelio“ (: *sukti*).

Duomenyne veikėjų ir veiksmožodinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesagų vedinių yra kur kas daugiau nei šios darybos kategorijos galūnių vedinių (žr. 8 lentelę; plg. Mikelionienė 2000a: 52).

8 lentelė. Veikėjų ir veiksmožodinės ypatybės turėtojų pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Galūnė	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc. ¹¹⁹	
1.	<i>-a (-ia)</i>	4	–	1.
2.	<i>-is, -ė (-ys, -ė)</i>	1	–	2.
3–4.	<i>-as; -ius, -ė</i>	–		–
	<i>-ė (nepriskirta)</i>	1	–	2.
Iš viso:		6	–	

Bent kiek daresnė yra galūnė *-a*, kuri gramatikose vertinama kaip produktyviausia darybos priemonė, savo darumu prilygstanti ketvirtajai pagal darumą priesagai *-ikas*, *-ė* (LKG 1965: 338; DLKG 2006: 112), pvz.: *núokvaka* „menk. kas nukvakęs, sukvailėjęs; senas kvailys“ (: *nukvakti*), *sąžvėra* „niek. sužvėrėjęs žmogus“ (: *sužvėrėti*), *šmėža* „kas vis pasirodo ir pradingsta (šmėžuoja)“ (: *šmėžuoti*) ir *tĩmpos* „plono tampraus audinio aptemptos kelnės, dažnai nešiojamos po ilga palaidine, suknele, sijonu ar kitu ilgesniu viršutiniu drabužiu“ (: *temptis*).

ND pateikta po vieną galūnės *-is* ir *-ė* vedinį: *bũmsis* „prekybos centruose nemo-kamai (pirkus prekių už tam tikrą sumą) dalijamas mažas plastikinis žaisliukas – kompiuterinių žaidimų herojus – iš įvairiaspalvių žaisliukų serijos, skirtos skatinti šeimas daugiau pirkti“ (: *bumsėti*); *vĩrpė* „guminukų rūšis – žuvelės, slieko ar kirmėlės formos guminis arba silikoninis masalas su virpančia uodegėle žuvims gaudyti“ (: *virpėti*).

¹¹⁷ Čia galima įžvelgti ir veiksmo rezultato pavadinimą.

¹¹⁸ ND negausūs priesagos *-ūnas*, *-ė* (0,7 %) vediniai pagrindžia DLKG teiginį, kad naujadarų su šia darybos priemone pasitaiko nedaug (2006: 107; dar žr. LKG 1965: 322).

¹¹⁹ Čia ir kitur dėl itin mažos empirinių duomenų imties, statistinė informacija procentais nepateikiama.

Veikėjų ir veiksmožadinės ypatybės turėtojų pavadinimų analizė atskleidė, kad tiriamuoju laikotarpiu ši darybos kategorija išsiskiria gana didele darybos priemonių – priesagų – įvairove, iš kurių produktyviausios yra *-tojas, -a* (33,8 %; 48), *-tukas, -ė* (14,9 %; 21), *-(i)ukas, (-ė)* (12,7 %; 18?) ir *-ėlis, -ė* (9,2 %; 13). Pažymėtina, kad pagal DLKG ir ND dariausia šios darybos kategorijos vedinių priesaga išlieka ta pati. Duomenyne sukaupta medžiaga leidžia manyti, kad su priesagomis *-tukas, -ė* ir *-(i)ukas, (-ė)*, kurios tradicinėse gramatikose laikytos nelabai dariomis, dabar linkstama darytis dabartinės lietuvių kalbos žodžių, o dariųjų priesagų (pagal LKG ir DLKG) *-ėjas, -a* ir *-ikas, -ė* produktyvumas, rodos, yra šiek tiek sumenkęs. Tiriamuoju laikotarpiu galūninė veikėjų ir veiksmožadinės ypatybės turėtojų pavadinimų daryba nėra labai produktyvi – galūnių vediniai sudaro 4,1 % visų šios darybos kategorijos naujadarų.

3.1.5. VARDAŽODINĖS YPATYBĖS TURĖTOJŲ PAVADINIMAI

Duomenyne fiksuoti vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai iš kitų darybos kategorijų išsiskiria gana didele darybos priemonių – priesagų – įvairove (plg. DLKG 2006: 114; žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	<i>-ininkas, -ė, -(n)inkas, -ė</i>	59	19,4 %	2.
2.	<i>-inė</i>	6	2 %	9.
3.	<i>-inis (-inys)</i>	8	2,6 %	8.
4.	<i>-uolis, -ė</i>	28	9,3 %	3.
5.	<i>-ainis, -ė</i>	26	8,6 %	4.
6.	<i>-ienė</i>	–		
7.	<i>-(i)ukas, -ė</i>	97?	31,9 %	1.
8.	<i>-ūnas, -ė</i>	6	2 %	9.
9.	<i>-(i)okas, -ė</i>	1	0,3 %	13.
10.	<i>-(i)uotis, -ė</i>	11	3,6 %	6.
11.	<i>-ėlis, -ė</i>	1	0,3 %	13.
12.	<i>-utis, -ė</i>	12	3,9 %	5.
13.	<i>-ulis, -ė, -ulyš, -ė</i>	2	0,7 %	12.
14.	<i>-imas</i>	–		–
15.	<i>-eiva</i>	1	0,3 %	13.
16.	<i>-umynas</i>	–		–
17.	<i>-ena</i>	1	0,3 %	13.
18.	<i>-enis, -ė</i>	–		–

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
19.	-kis, -ė	1?	0,3 %	13.
20.	-ikis, -ė	–		–
21.	-mena	1	0,3 %	13.
22.	-ėsis, -ė	2	0,7 %	12.
23.	-očius, -ė	1	0,3 %	13.
24.	-(i)ūkas, -ė	–		–
25.	-ėnas	1	0,3 %	13.
26.	-gis, -ė (-gys, -ė)	–		–
27.	-išius, -ė	5	1,7 %	10.
28–29.	-ymas; -otis, -ė	–		–
30.	-ikas, -ė	2	0,7 %	12.
31–32.	-alas; -ėtis, -ė	–		–
33.	-iena	2	0,7 %	12.
34.	-uonis (-ė)	1	0,3 %	13.
35–36.	-iklis, -ė; -muo	–		–
37.	-ilis, -ė	2	0,7 %	12.
38–39.	-ovė; -šis, -ė	–		–
40.	-uoklis, -ė	1	0,3 %	13.
41–48.	-eklis, -ė; -(i)oklis, -ė; -onis, -ė; -šas, -ė; -(i)ava; -ylis, -ė; -inas; -olis, -ė	–		–
49.	-(i)uočius	1	0,3 %	13.
50–52.	-ūzas, -ė; -ojus; -(i)okšlis	–		–
53–56.	-okšnis; -ožis; -(i)uokė; -alys	–		–
57.	-alius, -ė	1	0,3 %	13.
58–59.	-esa; -ėstas	–		–
60.	-yla	1	0,3 %	13.
61–63.	-ynė; -lys, -ė; -(i)urna	–		–
64.	-istas, -ė	10	3,3 %	7.
65–67.	-ikas, -ė; -(i)antas, -ė; -(i)atas, -ė	–		–
	-uva (LKG)	4	1,3 %	11.
	-oidas (nefiksuota)	5	1,7 %	10.
	-eivis, -ė (nefiksuota)	1	0,3 %	13.
	-ietis, -ė (nepriskirta)	2	0,7 %	12.
	-čius (nepriskirta)	1	0,3 %	13.
Iš viso:		304	100 %	

Dariausias, remiantis ND duomenimis, vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų darybos kategorijos afiksas – priesaga *-(i)ukas, -ė* (31,9 %; 97?). Gramatikose rašoma, kad su šia darybos priemone vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų pasidaroma ne taip jau mažai (LKG 1965: 348; DLKG 2006: 117; plg. Ambrazas 2000: 127). Didžioji dauguma priesagos *-(i)ukas, -ė* vedinių remiasi būdvardžiais (56,6 %; 56) (plg. DLKG 2006: 118), pvz.: *bjauriukas* „bjaurus, siaubingai atrodantis megztinis (dažniausiai kalėdinės tematikos arba su raukiniais)“ (: *bjaurus, -i*), *boksinukės* „apatinės panašios į šortus kelnaitės“ (: *boksinis, -ė*¹²⁰), *cukrinukas, -ė* „malon. kas serga cukriniu diabetu (cukralige)“ (: *cukrinis, -ė*), *nesveikiukas, -ė* „malon. nesveikas gimęs kūdikis“ (: *nesveikas, -a*), *skaniukas* „naminių gyvūnų skanėstas“ (: *skanus, -i*) (plg. su variantu *skanukas*), *sportinukas* „sportinis kūdikių vežimėlis“ (: *sportinis, -ė*) ir daugelis kt. Esama ir naujadarų su potencialiu darybos pamatu, kuriuos, kaip nurodoma ND, sukūrė šeštokas Aurimas¹²¹: *išstumtinukas, -ė* „prieš savo norą į kitą vietą su tėvais išsikeliantis gyventi vaikas“ (: *išstumtinis, -ė*¹²²) ir *pabėgtinukas, -ė* „iš namų pabėgęs vaikas“ (: **pabėgtinis, -ė*)¹²³. Nors gramatikose rašoma, kad priesagos *-(i)ukas, -ė* vedinių, pasidarytų iš daiktavardžių, yra visai nedaug (LKG 1965: 349; DLKG 2006: 118), ND duomenys rodo, kad, kuriant priesagos *-(i)ukas, -ė* naujadarus, apylygiai remiamasi ir būdvardžiais (56,6 %; 56), ir daiktavardžiais (43,4 %; 43), pvz.: *dūzgiukas, -ė* „dūzgių dalyvis“ (: *dūzgės, kvapukas* „automobilių ar patalpų oro gaiviklis“ (: *kvapas*), *miniukas, -ė* „mžb. automobilis „Mini““ (: *mini*¹²⁴ (mažas automobilis), *mytūké* „seksualinio priekabiavimo auka, paviešinusi šį faktą viešojoje erdvėje su grotaziūme #metoo, taip išreiškdamą solidarumą su kitomis nukentėjėlėmis“ (: *mytiu*¹²⁵), *šypsniukas* „šypseną reiškiantis jausmaženklis elektroninėje komunikacijoje“ (: *šypsny*), *vėlinukai* „pagal afrikietišką madą į virvutes suveltai ar

¹²⁰ Internetė fiksuoti pavieniai *boksinis, -ė* vartosenos pavyzdžiai: *Vyriškos boksinės trumpikės* (parduotuves.info 2019 spalio (ne vėliau); *Boksinio stiliaus apatinis trikotažas taip pat gali būti vėsesnis nei trumpikės* (new-medic.com 2018 05 27). DLKT pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2019 10 18]. Neatmestina tikimybė, kad naujadaras *boksinukės* galėjo būti pasidarytas su išplėstine priesaga *-inukas, -ė* iš daiktavardžio *boksas*.

¹²¹ Plačiau apie vaikų kuriamus okazinius darinius žr. Miliūnaitė 2000: 6; Paulauskienė 2006: 24–25; Jakaitienė 2010: 208; Miliūnaitė 2012b: 5; plg. Clark 1993: 15–16.

¹²² Plg. pavienį, rodos, automatiškai verstą sakinį: <...> *jį matė kaip iš savo šalies išstumtinį žaidėją* (lifebogger.com 2018 06 21).

¹²³ Šiuos du naujadarus šeštokas greičiausiai sukūrė pagal analogiją su žodžiais *darželinukas, -ė, pradinukas, -ė* ir pan.

¹²⁴ INT: *mini* 2. „mažas, mažų matmenų“; dar žr. OED. Plg. interneto vartosenos pavyzdžius, iš kurių matyti, kad *mini* vartojamas ir kaip nekaitomas daiktavardis, ir kaip būdvardis: *Naudotas „Mini“: puikus automobilis moterims ir miestiečiams* [antraštė] *Kadaise „Mini“ tapo tikru numylėtiniu Didžiojoje Britanijoje*. <...> *Kai „Mini“ pateko į BMW rankas, buvo nuspręsta šią markę atgaivinti. Buvo pristatytas visiškai naujas ir modernus „Mini“, kuris atrode žaismingai ir priminė savo senelį* (15min.lt 2012 09 25); *„Mini“ automobilis – ant kino teatro sienos* [antraštė] *Trečiądienį ant didžiausio šalies kino teatro „Coca Cola Plaza“ sienos iškilo netradicinė reklama – stačiai sieną važiuoja visame pasaulyje išpopuliarėjusio MINI automobilio modelis* (delfi.lt 2003 06 12).

¹²⁵ Plg.: *Jūs pasižiūrėkite į tos mytiu įkurėjos snukį* (tv3.lt [el. komunikacija] 2018 05 13).

virvutėmis susukti plaukai“ (: *vėlinys*) ir daugelis kt. Neaiškus duomenyje fiksuoto naujadaro *lolutukas* „jausmaženklis, imituojantis raitymą iš juoko“ (: ?) (plg. anglų k. *LOL* „laughing out loud“) darybos pamatas, tiksliau, nekyla abejonų, su kokia darybos priemone padarytas darinys, tačiau darybos pamatą būtų galima atstatyti tik formaliai. Plačiau panagrinėti derėtų du duomenyje pateiktus giminiškus naujadarus: *balsevičiukas* „Kuršių nerijoje naujai aptiktos rūšies grybo pavadinimas pagal juos atradusios Balsevičių šeimos pavardę“ (: *Balsevičius*) (plg. į ND įtrauktą naujos reikšmės žodį *balsėvičius* „t. p.“) ir *balsiukas* „t. p.“ (: *Balsevičius*). Akivaizdu, kad pastarojo naujadaro darymosi priežastis – kalbos ekonomija (dar apie kalbos ekonomiškumo principą ir naujadarus žr. Blažinskaitė 2004: 58; apie šį principą ir žodžių darybą žr. Smetona 2020: 1–3). Ekonomiškiau, glausčiau naujai aptiktos rūšies grybą įvardija darinys *balsiukas* su trumpintu, tiksliau, dezintegruotu pamatiniu kamienu (dar žr. Urbutis 2009: 244).

Antroje vietoje pagal produktyvumą atsiduria priesaga *-ininkas*, *-ė*, *-(n)ininkas*, *-ė* (19,4 %; 59). Dauguma vedinių yra padaryti iš daiktavardžių (94,8 %; 55)¹²⁶ ir žymi asmenų pavadinimus (DLKG 2006: 114): 1) pagal palinkimą į kokį poelgį ar veiksmą: *asmenūkininkas*, *-ė* „kas turi pomėgį daryti asmenukes“ (: *asmenukė*), *autostopininkas*, *-ė* „kas keliauja pakeleivingais automobiliais“ (: *autostopas*), *kompromisininkas*, *-ė* „kas eina į kompromisus“ (: *kompromisas*), *prievartininkas*, *-ė* „kas naudoja prievartą; prievartos šalininkas“ (: *prievarta*) ir kt.; 2) pagal susibūrimą, bendrą veiklą: *euovizininkas*, *-ė* „tarptautinio dainų konkurso „Eurovizija“ dalyvis“ (: *Eurovizija*), *festivālininkas*, *-ė* „festivalio dalyvis“ (: *festivalis*), *gimtādienininkas*, *-ė* „kas švenčia savo ar kito gimtadienį“ (: *gimtadienis*) (plg. darybinį variantą *gimtādieninkas*, *-ė*), *išgertūvininkas*, *-ė* „kas dažnai dalyvauja išgertuvėse“ (: *išgertuvės*); 3) pagal mėgstamą valgį: *dešrainininkas*, *-ė* „dešrainių valgytojas, mėgėjas“ (: *dešrainis*); 4) pagal turimą ligą: *cukrāligininkas*, *-ė* „kas serga cukralige“ (: *cukraligė*); 5) pagal gautą apdovanojimą bei pasiektą rezultatą: *nobelininkas*, *-ė* „Nobelio premijos laureatas“ (: *Nobelis*) ir *šimtūkininkas*, *-ė* „kas išlaikė bent vieną baigiamąjį egzaminą šimtuku“ (: *šimtukas*); 6) pagal tą asmenį, grupę asmenų, kurio šalininku ir sekėju yra vediniu pasakomas asmuo: *karbauskininkai* „R. K. vadovaujama politinė jėga – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga“ (: *Karbauskis*), *tomaševskininkas*, *-ė* „Lietuvoje veikiančios politinės jėgos, atstovaujančios daliai lenkakalbių, lyderio V. T. šalininkas“ (: *Tomaševskis*), *verýgininkas*, *-ė* „iron. alkoholio kontrolės griežtinimo šalininkas“ (: *Veryga*¹²⁷), *výtininkas*, *-ė* „Vilniaus Lukiškių aikštės paminklo – vyčio statulos – šalininkas“ (: *Vytis*) ir kt. (dar žr. Mikelionienė 2000a: 44). Be to, ND esama naujadarų, kurie pavadina asmenį pagal objektą, kuris simbolizuoja tam tikrą idėją (gramatikose toks pogrupis neišskirtas¹²⁸): *būnkerininkas*, *-ė* „Vilniaus Lukiškių

¹²⁶ Plačiau apie diachroninį šios darybos priemonės tyrimą žr. Ambrasas 2000: 120.

¹²⁷ Sveikatos ministras A. V. inicijavo alkoholio kontrolės griežtinimą.

¹²⁸ Plg. DLKG teikiamą tokią informaciją: „čia gali priklausyti ir kitokių asmenų pavadinimų, dar kiek kitaip santykiaujančių su pamatiniais daiktavardžiais, tačiau tie jų santykiai yra labiau individualūs ir neretai sunkiai nusakomi, pvz.: *nakvynininkas*, *-ė*, *pūsininkas*, *-ė*, *viršininkas*, *-ė*“ (2006: 114; dar žr. LKG 1965: 341).

aikštės paminklo, primenančio partizanų bunkerį, šalininkas“ (: *bunkeris*) ir *koloradininkas*, -ė „*menk.* prorusiškai nusiteikęs asmuo, nešiojantis Georgijaus juostelę“ (: *koloradas*¹²⁹). Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, tokie asmenys yra šalininkai tam tikros idėjos, kurią įkūnija pamatiniu žodžiu įvardijamas objektas. Duomenyne nemažą grupę sudaro asmenų pavadinimai pagal sporto rūšį¹³⁰, pvz.: *bañglentininkas*, -ė „kas užsiima banglenčių sportu“ (: *banglentė*), *kanjònininkas*, -ė „kanjonų sporto – keliavimo kalnų upių kanjonais – entuziastas“ (: *kanjonas*), *riedùtininkas*, -ė „kas užsiima riedučių sportu“ (: *riedučiai*), *šonàslydininkas*, -ė „šonaslydžio sportininkas“ (: *šonaslydis*) ir kt. (apie asmenų pavadinimus pagal profesiją su priesaga *-ininkas*, -ė žr. 3.1.9. skyrių).

ND fiksuoti du priesagos *-ininkas*, -ė, *-(n)ininkas*, -ė vediniai su gramatikose neaprašytu darybos pamatu: *liberalsąjùdininkas*, -ė „2006 m. įkurtos Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio partijos narys“ (: *Liberalų sąjūdis*) ir *megztaberètininkai* „*menk.* Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo metais susikūrus radikaliai konservatyviai patriotiškai nusiteikusių vyresnio amžiaus žmonių sambūris, kurio simboliu tapo jų nešiojamos megztos beretės; tokių pažiūrų šalininkai“ (: *megzta beretė*).

Gramatikose nurodoma, kad iš visų priesagų, su kuriomis daromi (daugiausia iš būdvardžių) vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai, priesaga *-uolis*, -ė yra pati darioji (LKG 1965: 346; DLKG 2006: 116). Visi ND pateikti priesagos *-uolis*, -ė vediniai (9,3 %; 28), išskyrus vieną naujadarą, kurio darybos pamatas – daiktavardis, pasidaryti iš būdvardžių ir įprastai žymi asmenis, pvz.: *atsarguòlis*, -ė „kas atsargus, atsargiai elgiasi“ (: *atsargus*, -i), *gabuoòlis*, -ė „gabus žmogus“ (: *gabus*, -i), *niūruòlis*, -ė „kas paniuręs, niūraus būdo“ (: *niūrus*, -i), *skaidruòlis*, -ė „iron. kas veikia arba deklaruoja veikiąs atvirai, nieko neslėpdamas“ (: *skaidrus*, -i) ir kt.; *nuomonuoòlis*, -ė „kas savo nuomonę pateikia kaip faktą“ (: *nuomonė*) (apie naujadarą *neužmirštuòlis*, -ė žr. 7.2. skyrių). Naujadarais dažniausiai pabrėžiama vidinė žymimojo asmens ypatybė: *atkakluòlis*, -ė „kas atkaklus, užsispyręs“ (: *atkaklus*, -i), *padoruòlis*, -ė „kas gero elgesio, išauklėtas“ (: *padorus*, -i) ir kt., retkarčiais iškeliami išorinė ypatybė, pvz., *madinguòlis*, -ė „itin uolus mados sekėjas; aukštosios mados propaguotojas“ (: *madingas*, -a). Į duomenyną įtraukti dviejų elektrotechnikos vartosenos sričiai priklausančių daiktų

¹²⁹ Į ND įtrauktas semantinis naujadaras *koloradas* „*menk.* prorusiškai nusiteikęs asmuo, nešiojantis Georgijaus juostelę“. ND vartotojams paaiškinama, kad taip „pavadinta pagal juostelės spalvų (dryžių) panašumą į kolorado vabalų spalvas“.

¹³⁰ Nors kai kurie naujadarai, pvz.: *bañglentininkas*, -ė, *riedùtininkas*, -ė, galėtų pavadinti asmenis pagal profesiją, vis dėlto jie nagrinėjami prie vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų, nes čia nėra pabrėžiamas profesionalumas, o greičiau rodomas palinkimas į kokią nors sportinę veiklą. Plg. *Ne mažiau svarbus elementas – važiuoklė. Ji gali būti pagaminta iš kompozito, dviejų aliuminio plokščių, vientiso aliuminio lydinio, palengvinto magneziumo ar anglies pluošto. Lengvo svorio riedutininkui ar vaikui tinkama kompozitinė arba iš dviejų atskirų aliuminio detalių pagaminta važiuoklė. Vidutinio svorio arba aktyviau važinėjantis riedutininkas turėtų rinktis vientiso metalo lydinio važiuoklę. Ekspertų teigimu, tokia važiuoklė geresnė, mat ji standesnė, duoda gerą atsipyrimą. Kiti sprendimai – skirti profesionalams arba patyrusiems riedutininkams* (zmones.lt 2015 07 07).

pavadinimai: *išmanuōlis* „išmanusis telefonas“ (: *išmanus*, *-i*) ir *plokštuōlis* „plokščiaekranis skystųjų kristalų televizorius“ (: *plokščias*, *-ia*).

Kiek mažiau rasta priesagos *-ainis*, *-ė* naujadarų (8,6 %; 26), kurių daugumos darybos pamatas – daiktavardis. Į ND įtraukti valgių pavadinimai, „padaryti iš daiktavardžių, žyminčių tą dalyką, iš kurio (arba kurio pridedant) valgis pataisytas“ (Ibid.,117): *druskaīnis* „Druskininkuose kepamų valgomų arba suvenyrinių gaminių, kurių sudėtyje yra daug druskos, pavadinimas“ (: *druska*), *kruopaīnis* „itališkas patiekalas iš kruopų (paprastai perlinių) ir priedų (grybų, mėsos ar pan.)“ (: *kruopos*), *mėsaīnis* „suvožtinis iš perpjautos minkštos apvalios bandelės, kurios viduje – keptos maltos ar kapotos jautienos paplotėlis su padažu, salotų lapais ir kitais priedais“ (: *mėsa*; plg. pavienį, autorinį darinį *mėšlaīnis* „*menk.* greitasis nesveikas mėsainių tipo maistas“ (: *mėšlas*), *sūraīnis* „mėsainis su sūriu – karštas valgomas suvožtinis iš perpjautos minkštos apvalios bandelės, į ją įdėto kepto kapotos ar maltos jautienos paplotėlio, fermentinio sūrio, salotų ir kitų priedų“ (: *sūris*)¹³¹, *šokoladaīnis* „šokoladinis pyragaitis“ (: *šokoladas*) ir kt. Pateikiama ir tokių valgių pavadinimų, kurie įvardijami pagal kurią nors jų dalį (ppr. nevalgomą), maisto ruošimo būdą bei valgymo laiką: *iešmaīnis* „didelis suvožtinis iš pailgos perpjautos duonelės, kurios viduje – ant iešmo kepti mėsos arba paukštienos, omleto, daržovių gabaliukai“ (: *iešmas*); *kimštaīnis* „patiekalas, kurio pagrindinė dalis kuo nors įdaryta (ko nors prikimišta)“ (: *kimštas*, *-a*), *suktaīnis* „užkandis, kurio įdaras susuktas į minkštą tortiliją ar lavašą“ (: *suktas*, *-a*); *pusrytaīnis* „ekologiškas sausainis, rekomenduojamas valgyti per pusryčius“ (: *pusryčiai* / *pusrytis*). Šie naujadarai remiasi daiktavardžiais ir neveikiamosios rūšies būtojo laiko dalyviais. ND fiksuotas vienas daikto pavadinimas, kuris darybiškai santykiauja su daiktavardžiu, nurodančiu medžiagą, iš kurio tas daiktas pagamintas: *vaškaīnis* „drobelė maistui vynioti, kurios sudėtyje yra vaško“ (: *vaškas*). DLKG nurodo, kad „[K]iti daiktavardžių vediniai yra įvairesni – jais daiktai ar asmenys pavadinami pagal kurią nors jų dalį, panašumą ar dar kitaip, pvz.: *ausaīnis*, *brólainis*, *lankaīnis*, *stiklaīnis*, *šakaīnis*, *-ė*, *tinklaīnė*“ (2006: 117).

Duomenyne fiksuoti du asmenų pavadinimai: *kalbaīnis*¹³² „*menk.* pašiepiamas kalbininko pavadinimas (užuomina į ne iš karto prigijusius kalbininkų teiktus naujadarus *mėsaīnis*, *dešraīnis* ir pan.)“ (: *kalba*) ir netipiškos darybos *javaīnis* „amerikietis (JAV gyventojas)“ (: *JAV* (Jungtinės Amerikos valstijos), kuris remiasi tradicinėse gramati-

¹³¹ Žinoma, tokie žodžiai kaip *mėsaīnis*, *sūraīnis* ir pan., kurie yra „atsiradę lietuvių kalbos vartosenoje XX a. pabaigoje ar pačioje XXI a. pradžioje, jau praranda naujumo atspalvį ir tampa įprasta lietuvių kalbos leksikos dalimi. Jie įtraukiami į žodynus arba laikomi bendrinei kalbai neteiktiniais skoliniais. Duomenyne šie žodžiai lieka kaip pasirinkto laikotarpio leksikos raidos istorijos dalis“ (žr. <https://ekalba.lt/naujazodziai/apie/ND%20Apie%20nauja%C5%BEod%C5%BEius>).

¹³² Plg. interneto vartosenoje fiksuotą moteriškosios giminės daiktavardį *kalbainė*: *Tarkime, ji irgi pedagogė, gebanti rašyti be XXI a. klaidų – ir ne kokia nors „kalbainė“; mirtinai įsikibusi „išmaniojo telefono“ beigi peikianti „smartfoną“ <...>* (veidas.lt 2015 05 22; Arūnas Brazauskas). DLKT naujadaras *kalbainis*, *-ė* vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 05 05].

kose neaprašytu pamatu – santrumpa. Pažymėtina, kad šie asmenis žymintys naujadarai pasidaryti pagal analogiją su valgių pavadinimais, turinčiais priesagą *-ainis*, *-ė*.

Remiantis duomenyno medžiaga, matyti, kad menko darumo yra priesagos *-utis*, *-ė* (3,9 %; 12), *-(i)uotis*, *-ė* (3,6 %; 11), *-istas*, *-ė* (3,3 %; 10) ir *-inis* (*-inys*) (2,6 %; 8). Dauguma duomenyne pateiktų priesagos *-utis*, *-ė* vedinių remiasi būdvardžiais (plg. *Ibid.*, 119) ir žymi asmenis (dažniausiai – moteris): *pilnūtė* „malon. stambi jauna moteris“ (: *pilnas*, *-a*), *putlūtė* „putli, stambi moteris ar mergina“ (: *putlus*, *-i*), *stambūtė* „malon. apkūni, stambaus sudėjimo mergina ar moteris“ (: *stambus*, *-i*), *tuštūtė* „menk. pabrėžtinai (dažnai nesكونingai) išpuoselėtos išvaizdos, bet didesniu intelektu nepasižyminti mergina“ (: *tuščias*, *-ia*)¹³³; *nesveikūtis*, *-ė* „kas nesveikas“ (: *nesveikas*, *-a*) ir pavienis, autorinis naujadaras *sumanūtis*, *-ė* „iron. kas vaizduoja sumanų“ (: *sumanus*, *-i*). Kiek mažiau šios priesagos vedinių pavadina daiktus: *glotnūtis* „tyrelės pavidalo vaisių kokteilis“ (: *glotnus*, *-i*), *skaistūtė* „balta juostelės formos, atskira nuo drabužių apykaklė, nešiojama dvasininkų“ (: *skaistus*, *-i*) ir kt. Likę vediniai taip pat žymi daiktus, tik yra padaryti iš daiktavardžių: nenaujas (nefiksuotas) darinys *marškūčiai* „berankoviai (dažniausiai apatiniai) marškinėliai“ (: *marška*) ir *padėkūtė* „pinigai vokelyje ar kitos dovanos, priverstinai duodami vadovui, siekiant įgyti jo palankumą“ (: *padėka*). Kaip matyti iš pateiktų priesagos *-utis*, *-ė* vedinių, dauguma naujadarų turi moteriškosios giminės formą.

Visi ND fiksuoti priesagos *-(i)uotis*, *-ė* naujadarai (3,6 %; 11) darybiškai santykingai su daiktavardžiais, pvz.: *cukruotis* „cukruje virtas, cukraus sirupe įmirkytas ir išdžiovintas vaisius, jo gabaliukas arba žievelė“ (: *cukrus*), *kostiumuotis* „iron. kostiumą vilkintis neaukšto rango tarnautojas“ (: *kostiumas*), *pirštuotė* „pirštų parinkimas groti muzikos instrumentais ir jų žymėjimas kūrinio natose“ (: *pirštas*) ir kt. Šios priesagos daiktavardžių vediniai turi tik arba vyriškosios, arba moteriškosios giminės formas, išskyrus pavienį naujadarą *ausiniuotis*, *-ė* „kas vaikšto su ausinėmis“ (: *ausinės*).

Negausūs priesagos *-istas*, *-ė* (3,3 %; 10) vediniai rodo, kad linkstama šį tarptautinį afiksą (kaip ir priesagą *-izmas*) pridėti prie savakilmių šaknų (plačiau apie priesagą *-istas*, *-ė* žr. OED): vertinys *dabartistas*, *-ė* „apsukriai gyvenantis tik dabartimi; besilaikantis dabartizmo pasaulėžiūros“ (: *dabartis*; plg. anglų k. *nowist*), *smegenistas*, *-ė* „prekybos tinklo „Maxima“ rinkodaros akcijos veikėjas – sumanus eksperimentuotojas“ (: *smegenys*), *spurgistas*, *-ė* „spurgų mėgėjas“ (: *spurga*), *tikrovistas*, *-ė* „kas netiki stebuklais ir remiasi tik tikrove“ (: *tikrovė*), *vabalistas*, *-ė* „Volkswagen“ automobilių – „vabalų“ – mėgėjas, kolekcionierius“ (: *vabalas*) ir kt.

Visų duomenyne pateiktų priesagos *-inis* (*-inys*) vedinių (2,6 %; 8) darybos pamatas – daiktavardis: *bambalinis* „menk. kas įpratęs gerti iš bambalių“ (: *bambalis*), *rutulinis* „sportinis komandinis žaidimas metaliniais rutuliais, paprastai žaidžiamas ant smėlio ar žvyro“ (: *rutulys*) ir kt.; vertinys *pluoštinys* „presuota medžiaga, pagaminta įvairių pluoštų pagrindu (medvilnės, asbesto, medžio drožlių ir kt.), naudojama statybose ir įvairių prietaisų gamyboje“ (: *pluoštas*; plg. rusų k. *волокнит*). ND vyrauja

¹³³ ND nurodoma, kad tai „gali būti rusų k. *пустышка* vertinys“.

substantiva mobilia naujadarai, kurie turi abiejų giminių formas: *pašalpinis*, -ė¹³⁴ „menk. kas savanaudiškai gyvena iš pašalpų“ (: *pašalpa*), *šaligatvìnis*, -ė „menk. vairuotojas, statantis automobilį ant šaligatvio, pėsčiųjų tako“ (: *šaligatvis*) ir kt.

Nedaug vedinių pasidaryta su tokiomis darybos priemonėmis: *-inė* (2 %; 6), *-ūnas*, -ė (2 %; 6), *-išius*, -ė (1,7 %; 5), gramatikose nepateikta priesaga *-oidas* (1,7 %; 5) bei reta ir tarmine priesaga *-uva* (1,3 %; 4). Duomenyne fiksuoti keli priesagos *-inė* vediniai, pvz.: *barbekinė* „prietaisas su metalinėmis grotelėmis ar iešmais mėšai, žuviai, daržovėms kepti ant žarijų“ (: *barbekiu*), *delninė* „nedidelė, paprastai puošni rankinė, nešiojama rankoje (delne)“ (: *delnas*), *jogūrtinė* 2. „prietaisas jogurtui gaminti namų sąlygomis“ (: *jogurtas*), *spragėsinė* 1. „prietaisas kukurūzų spragėsiams gaminti“; 2. „įranga prekiauti kukurūzų spragėsiams“ (: *spragėsis*), *šnekalinė* „juok. mobilusis telefonas“ (: *šnekalas*) ir kt.

Dauguma priesagos *-ūnas*, -ė vedinių pavadina asmenis: *kregždūnas* „iron. Tėvynės sąjungai–Lietuvos krikščionių demokratų partijai, kurios simbolis yra kregždutės, priklausantis Seimo narys“ (: *kregždė*), *šmaikštūnas*, -ė „kas šmaikštus, sąmojingas“ (: *šmaikštus*, -i), forma sutapęs su fiksuotu ir pagal analogiją su žodžiu *seimūnas* naujai pasidarytas *valdžiūnas*¹³⁵ „menk. valdžioje esantis žmogus“ (: *valdžia*) ir kt. Į ND įtraukti pavieniai daiktų ir augalų pavadinimai: *vaizdasklaidūnas* „juok. juokaujamas televizoriaus pavadinimas“ (: *vaizdasklaida*¹³⁶ ir *vingrūnė* „gydomųjų savybių turinčių spiralės formos melsvadumblių rūšis“ (: *vingrus*, -i). Manytina, kad priesagos *-ūnas*, -ė vedinius labiau linkstama darytis iš daiktavardžių, o ne iš būdvardžių (plg. DLKG 2006: 118). Dauguma vedinių turi vienos (arba vyriškosios, arba moteriškosios) giminės formas.

Visi priesagos *-išius*, -ė vediniai (1,7 %; 5) yra padaryti iš daiktavardžių ir įvardija asmenis, pvz.: *draugišius*, -ė „menk. internetinis draugas; internetinius draugus medžiojantis žmogus“ (: *draugas*), *tinklišius* „užkietėjęs kompiuterių ir interneto specialistas“ (: *tinklas*) (plačiau apie naujažodžius su dėmeniu (-) *tinkl-* žr. Girčienė 2011: 165–177), *vaikišė* „menkinamasis moters, turinčios vaikų, pavadinimas“ (: *vaikas*) ir kt. Stilistiškai neutralių ir menkinamųjų asmenų pavadinimų, pasidarytų su priesaga *-išius*, -ė, rasta maždaug po lygiai.

Tiek pat duomenyne rasta tradicinėse gramatikose nepateiktos priesagos *-oidas* vedinių (1,7 %; 5), kurių darybos pamatas – daiktavardis (dar apie šią svetimilmę darybos priemonę žr. OED; Vaskelienė 2017: 7): *betonoidas* „harmoningą aplinką dankantis naujoviškas betoninis pastatas“ (: *betonas*), *kubiloidas* „niek. Lietuvos politiko A. K. pasekėjas“ (: *Kubilius*), *tapinoidas* 1. „menk. žurnalisto ir rašytojo A. T. sekėjas“; 2. „menk. žurnalisto ir rašytojo A. T., pasižyminčio aštria socialinio ir politinio visuo-

¹³⁴ Į LKŽ_e įtrauktas būdvardis *pašalpinis*, -ė: 1. „teikiantis pašalpą, padedantis materialiai“; 2. „lingu. pagalbinis“.

¹³⁵ LKŽ_e nurodoma, kad *valdžiūnas* reikšme „valdovas“ fiksuotas Simono Daukanto raštuose.

¹³⁶ *Bet žiniasklaida ir vaizdasklaida*, žinia, padarys savo darbą, o išvadų teks palikėti jau po rinkimų (tv3.lt 2004 09 03; Gintaras Beresnevičius).

menės gyvenimo kritika, įvardijimas“ (: *Tapinas*) ir kt.¹³⁷ Įprastai dariniai, pasidaryti su šia darybos priemone, yra neigiamos konotacijos, t. y. turi niekinamąjį, menkinamąjį ekspresinį atspalvį.

Į ND įtraukti negausūs priesagos *-uva* vediniai (1,3 %; 4) leidžia daryti prielaidą, kad veikiausiai vartosenoje bent kiek atgijusi reta ir tarminė priesaga *-uva* (LKG 1965: 362): *darnuvà* „iron. visko, kas darnu, visuma“ (: *darnus*, *-i*), *liūdnuvà* „iron. liūdnas reikalas“ (: *liūdnas*, *-a*), *piguvà* „pigus daiktas; kas pigiai parduodama“ (: *pigus*, *-i*) ir *skurduvà* „ilgalaikė skurdo būseną“ (: *skurdas* / *skurdus*, *-i*). J. Mikelionienės disertacijos (2000a) priede rastas vienintelis šios priesagos vedinys – *ramuva* (: *ramus*, *-i*)¹³⁸. DLKT pateikti priesagos *-uva* vediniai – tai pavieniai, tikriniai daiktavardžiai, pvz.: *Aukštuvà* (: *aukštas*, *-a*)¹³⁹, *Bendruvà* (: *bendras*, *-a*), *Budruvà* (: *budrus*, *-i*), *Dailuvà* (: *dailus*, *-i*)¹⁴⁰, *Gabuvà* (: *gabus*, *-i*)¹⁴¹, *Garsuvà* (: *garsus*, *-i*)¹⁴² ir daugelis kt., apie kurių darybos polinkius iš pavienių, dažnai neinformatyvių sakinių sunku spręsti. Bendrinių daiktavardžių su priesaga *-uva* tiriamuoju metu tekstyne nerasta.

Visai nedarios yra šios ND fiksuotos priesagos: *-ėsis*, *-ė* (0,7 %; 2), *-iena* (0,7 %; 2), šiai darybos kategorijai gramatikose nepriskiriama priesaga *-ietis*, *-ė* (0,7 %; 2), *-ikas*, *-ė* (0,7 %; 2), *-ilis*, *-ė* (0,7 %; 2) ir *-ulis*, *-ė*, *-ulyš*, *-ė* (0,7 %; 2), pvz.: *slidėšis* „menk. kas slidus, lengvai praryjamas“ (: *slidus*, *-i*); *kolūkiėna* „iron. kolūkio produkcija“ (: *kolūkis*) (apie naujadarus, kuriais dažniausiai neigiamai pavadinama kokio nors daikto, dalyko, reiškinių gausa, visuma (žaliava) žr. 3.1.10.2. skyrių) – gramatikose nurodomas vos vienas priesagos *-iena* vedinys, pasidarytas iš daiktavardžių, t. y. *mėnesiena* (LKG 1965: 357; DLKG 2006: 121); *blogiėtis*, *-ė* „kas daro bloga, blogai elgiasi“ (: *blogas*, *-a*) ir *geriėtis*, *-ė* „kas daro gera, gerai elgiasi (geras žmogus)“ (: *geras*, *-a*)¹⁴³ (dar apie tokius naujadarus žr. Miliūnaitė 2021: 297–299); *deprėšikas*, *-ė* „depresijos ištiktas arba į ją linkęs žmogus“ (: *depresija*); *žuvilė* „guminukų rūšis – guminis arba silikoninis žuvelės formos masalas“ (: *žuvis*); pagal analogiją su *storulė* pasidaryta *plonulė* „plona, liekna mergina ar moteris“ (: *plonas*, *-a*).

Duomenyne pateikta įvairių vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesagų: *-alius*, *-ė* (0,3 %; 1), šiai darybos kategorijai gramatikose nepriskiriama priesaga *-čius*

¹³⁷ Pažymėtina, kad moteriškosios giminės naujadarų su priesaga *-oidė* nepateikta nei ND, nei DLKT [žiūrėta 2020 05 05].

¹³⁸ <...> *nesunkiai susietume su žodžiais ramus, raminti, ramuva, ramybė, vietovardžiais Romainiai, Ramučiai* <...> (DLKT (iš: „Muzika – mistinis visatos modelis“) 1997; Eirimas Velička); *O Vilniaus universiteto kraštotylininkų klubui „Ramuva“ tikrai nuoširdi padėka* <...> (DLKT (iš: „Šiaurės Atėnai“) 1996).

¹³⁹ <...> *priesaga -uva: Kernuva, Rietuva, Tytuvu, Trakuva, Aukštuvu, Žemuvu* (DLKT (iš: „Reklamos kalba“) 2004; Rita Miliūnaitė).

¹⁴⁰ <...> *dariniai yra Agruva, Aluva, Aušruva, Bendruva, Budruva, Dailuva, Diduva, Dribuva, Eiguva*, <...> (DLKT (iš: „Reklamos kalba“) 2004; Rita Miliūnaitė).

¹⁴¹ „*Gabuvu*“ *administruos daugiau kaip 100 namų*, <...> (DLKT (iš: „Tėviškės žinios“) 2003).

¹⁴² *Su „Garsuvos“ atstovais BNS susisiekti nepavyko* (DLKT (iš: „Verslo žinios“) 2006 06 05).

¹⁴³ J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateikti tokie naujadarai: *blogiėtis*, *-ė*, *darniėtis*, *-ė* (: *darnus*, *-i*) ir *geriėtis*, *-ė*.

(0,3 %; 1), *-ena* (0,3 %; 1), *-eiva* (0,3 %; 1), gramatikose nepaminėta priesaga *-eivis*, *-ė* (0,3 %; 1) (dar apie homoniminę priesagą *-eivis*, *-ė* žr. 3.1.4. skyrių), *-ėlis*, *-ė* (0,3 %; 1), *-ėnas* (0,3 %; 1), *-(i)okas*, *-ė* (0,3 %; 1), *-yla* (0,3 %; 1), *-kis*, *-ė* (0,3 %; 1?), *-mena* (0,3 %; 1), *-očius*, *-ė* (0,3 %; 1), *-(i)uočius* (0,3 %; 1), *-uoklis*, *-ė* (0,3 %; 1) ir *-uonis* (0,3 %; 1), su kuriomis pasidaryta pavienių vedinių, pvz.: *dūzgālius*, *-ė* „kas organizuoja dūzges“ (: *dūzgės*); darybinis hibridas *būkčius* „privatus prekiautojas supirktomis knygomis“ (: *buk*) (plg. anglų k. *book* [*buk*] „knyga“)¹⁴⁴, kurio darybos pamatas – ne-lietuviškas daiktavardis; *pigēna* „menk. pigus daiktas, pigi prekė“ (: *pigus*, *-i*) – gramatikose teikiamas vos vienas priesagos *-ena* vedinys, pasidarytas iš būdvardžių, t. y. *geltena* (LKG 1965: 353; DLKG 2006: 120); daiktavardžio vedinys *žodėiva* „menk. neprofesionalus tekstų rašytojas“ (: *žodis*)¹⁴⁵ – gramatikose fiksuoti tik būdvardžių vediniai (LKG 1965: 353; DLKG 2006: 120–121); *svetimėivis*, *-ė* „ateivis iš kosmoso (paprastai vartojama kuopinė daugiskaita *svetimeiviai*)“ (: *svetimas*, *-a*); *batonėlis* „nedidelis pailgas batono pavidalo skanėstas – saldainis, šokoladas su įdaru, javainis ir pan.“ (: *batonas*); *išvirksčėnai* „iron. viską darantys ir aiškinantys atvirksčiai (apie rusų propagandininkus)“ (: *išvirksčias*, *-ia*); *vyresniokas*, *-ė* „aukštesniųjų klasių mokinys“ (: *vyresnis*, *-ė*); *neįdomylà* „juok. neįdomus, nuobodus žmogus“ (: *neįdomus*, *-i*); *skvernelkė* „menk. premjero S. S. vadovaujamos Vyriausybės siūlomas sąlyginis piniginis vienetas, skirtas socialiai remtiniems žmonėms apsipirkti smulkiose parduotuvėse“ (: *Skvernelis*)¹⁴⁶; *šlapmenà* „viskas, kas sušlapę“ (: *šlapias*, *-ia*); *sriubōčius* „juok. nuolatinis sriubų valgytojas“ (: *sriuba*); *spuoguōčius* „menk. kas spuoguotas“ (: *spuogas*); *baisuōklis*, *-ė* „iron., juok. kas baisus, baisiai atrodo, elgiasi ar pan.“ (: *baisus*, *-i*); *nelabuonis* „nesielgiantis pagal nustatytą tvarką“ (: *nelabas*, *nelabasis*).

Vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų galūninė daryba, priešingai nei priesaginė, remiantis ND duomenimis, nėra itin produktyvi (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Galūnė	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	<i>-is</i> , <i>-ė</i> (<i>-ys</i> , <i>-ė</i>)	5	–	1.
2.	<i>-ius</i> , <i>-ė</i>	1	–	3.
3.	<i>-ė</i>	3	–	2.

¹⁴⁴ Plg. LKŽ_c: *būkčius* „mikčius, miknius“. Plg. INT: *bukinistas* (prancūzų k. *bouquiniste* < *bouquin* – sena knyga) „retų, vartotų arba senų (išleistų ne seniau kaip prieš 50 metų) knygų pardavėjas“.

¹⁴⁵ Naujadaras galimai pasidarytas pagal analogiją su žodžiu *rašėiva*.

¹⁴⁶ Neaišku, ar šis naujadaras pasidarytas pagal analogiją su žodžiu *dešimkė* ir pan. su vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesaga, ar su žargonine priesaga *-kė* (plg. *vagnorkė*). ND rašoma, kad „naujadaras pasidarytas pagal analogišką žargonybę *vagnorkė* (premjero Gedimino Vagnoriaus vadovaujamos Vyriausybės išleistas į apyvartą laikinas piniginis vienetas prieš įvedant litą)“ (plačiau apie žargonines priesagas *-ka* ir *-kė* žr. Smetonienė 2019: 16).

Eil. nr. (DLKG)	Galūnė	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
4.	-a (-ia)	–		–
Iš viso:		9	–	

Į naujažodžių bazę įtraukti pavieniai galūnių *-is*, *-ė*, *-ius*, *-ė* ir *-ė* vediniai, iš kurių didesniu darumu pasižymi galūnė *-is*, pvz.: *rafinuotis* „iron. žmogus, įsivaizduojantis, kad yra labai išsilavinęs ir rafinuoto skonio“ (: *rafinuotas*, *-a*), *sárgis* „lietuviškas prezervatyvo pavadinimas“ (: *sargas*), *trāškis* „traški kepintos ir česnakų ištrintos duonos riekelė“ (: *traškus*, *-i*) ir kt. Šiek tiek mažiau rasta galūnės *-ė* vedinių: *karštė* „arbata“ (: *karštas*, *-a*), nenaujas (nefiksuotas) darinys *šiuŗpė* „vaikų tautosakos žanras – pabaisškos jų pasakojamos istorijos; šiuŗpus pasakojimas“ (: *šiuŗpus*, *-i*) ir kt. Galūnės *-ius*, *-ė* aptiktas vienintelis vedinys *brukālius*, *-ė* „siunčiantis nepageidaujamus elektroninius laiškus – brukalus“ (: *brukalas*).

Kaip rodo ND, vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų darybos kategorija pasižymi priesagų įvairumu, iš kurių tiriamuoju metu produktyviausia darybos priemonė – gramatikų aprašuose pagal darumą septintąją vietą užėmusi priesaga *-(i)ukas*, *-ė* (31,9 %; 97?). Jai savo pozicijas užleido pagal gramatikas dariausia laikyta šios darybos kategorijos priesaga *-ininkas*, *-ė*, *-(n)inkas*, *-ė* (19,4 %; 59). Kiek mažiau vedinių rasta su priesagomis *-uolis*, *-ė* (9,3 %; 28) ir *-ainis*, *-ė* (8,6 %; 26). Priesagų *-ininkas*, *-ė*, *-(n)inkas*, *-ė* ir *-ainis*, *-ė* naujadarai rodo, kad šių priesagų vediniai remiasi įvairesniu, tradicinėse gramatikose neaprašytu pamatu. Negausūs priesagų *-istas*, *-ė* (3,3 %; 10) ir *-oidas* (1,7 %; 5) vediniai rodo, kad linkstama šiuos tarptautinius afiksus pridėti prie savakilmių šaknų. Remiantis ND medžiaga, matyti, kad galūninė vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų daryba nėra labai produktyvi – galūnių vediniai sudaro 2,8 % visų šios darybos kategorijos naujadarų, iš kurių didesniu darumu pasižymi dvi galūnės *-is* ir *-ė*.

3.1.6. VEIKSMO REZULTATO PAVADINIMAI

Duomenyne pateikti veiksmo rezultato pavadinimai sudaro vos 0,5 % visų ND fiksuotų naujadarų. Nors ši darybos kategorija nepasižymi vedinių gausa, tačiau ir iš turimų pavienių duomenų matyti, kad vyrauja veiksmožodiniai galūninės darybos daiktavardžiai (plg. Mikelionienė 2000a: 60; žr. 11 lentelę). Tiriamuoju laikotarpiu veiksmo rezultatų pavadinimai iš kitų darybos kategorijų išsiskiria galūninės darybos produktyvumu (plg. Ambrazas 1993: 104). ND sukaupta empirinė medžiaga pagrindžia gramatikų duomenis, kad „[V]eiksmo rezultato reikšmė galūnių vediniams yra pati būdingoji“ (DLKG 2006: 125; plg. LKG 1965: 368).

Daugiausia veiksmo rezultatų pavadinimų padaryta su galūnėmis *-as* ir *-a*. Nors gramatikose nurodoma, kad galūnės *-as* „veiksmo rezultato pavadinimų nėra nė pusės tiek, kiek padarytų su galūne *-a*“ (DLKG 2006: 128; dar žr. LKG 1965: 379), vis dėlto sinchroniniu ir diachroniniu požiūriu šių darybos priemonių darumas nesutampa.

Su galūne *-as* veiksmo rezultato pavadinimai buvo daryti dar nuo indoeuropiečių prokalbės laikų, o su galūne *-a* senovinių veiksmo rezultatų pavadinimų padaryta žymiai mažiau (Ambrazas 1993: 104, 105). Remiantis ND duomenimis, abu šie darybos formantai vertintini kaip darieji afiksai, pvz.: *brùkas* „turto ar pelno dalis, atiduodama už nelegalias paslaugas, padedančias to turto įgyti“ (: *brukti*), *maūtas* „ant kaklo per galvą užmaunamas apvalus šalikas sujungtais galais“ (: *mauti*)¹⁴⁷, *pānardas* „tirštas padažas indelyje maisto gabalėliams nardinti valgant“ (: *panardinti*), *ūžtepas* „ant duonos, sausainio, trapučio ar pan. tepamas tirštas maistas“ (: *užtepti*) ir kt.; *atriedà* „ne teisėtai įgyto turto ar pelno dalis, atiduodama už nelegalias paslaugas, padedančias to turto įgyti“ (: *atriedėti*), *išdauža* „išdaužta paviršiaus (kelio, sienos ir pan.) vieta“ (: *išdaužti* / *išdaužyti*)¹⁴⁸, *núovaža* „nuožulni vieta, įrengta tarp skirtingo aukščio plokštumų važiuoti, eiti“ (: *nuvažiuoti*) ir kt. Pastarąjį naujadarą veikiausiai galima priskirti ir prie įrankių pavadinimų. Duomenyne rasti keturi galūnės *-is* ir vienas galūnės *-ė* vedinys: *išlindis* „perkeltine reikšme – pasirodymas televizijoje“ (: *išlindo*), *įplyšis* „kas įplyšę“ (: *įplyšti*), *trikis* „kompiuterio arba programinės įrangos sutrikimas“ (: *trikti*) ir kt.; nenaujas (nefiksuotas) darinys *žliùgė* „pažliugusi purvynė“ (*žliurgėti*¹⁴⁹ / *žliurgti*) (plg. gramatikose pateiktą žodį *pliurė*).

11 lentelė. Veiksmo rezultato pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Galūnė	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	<i>-a</i>	5	–	2.
2.	<i>-as</i>	6	–	1.
3.	<i>-is (-ys)</i>	4	–	3.
4.	<i>-ė</i>	1	–	4.
5.	<i>-ius</i>	–		
Iš viso:		16	–	

Duomenyne nėra produktyvūs veiksmo rezultato pavadinimų priesaginės darybos formantai: *-alas*, *-inys*, *-muo*, *-mena* ir *-(i)ukas*, *-ė* (žr. 12 lentelę), jų vartoseną pavienė: *laiž²alas* „gyvuliams laižyti duodamas kieto pavidalo pašaro papildas“ (: *laižo*, *laižė*), nenaujas (nefiksuotas) darinys *narstinỹs* „iš medinių akmeninių ar metalinių dalių sunarstyta (sukonstruota) dekoratyviosios plastikos kūrinys“ (: *narstyti*) ir *trintinỹs* „trintų daržovių tyrė“ (: *trinti*); pagal analogiją su *atitikmuo* pasidarytas *nutikmuõ* „nutikimas, įvykis, atsitikimas“ (: *nutikti*); *rinkmenà* „vardą turintis duomenų rinkinys išorinėje kompiuterio atmintyje“ (: *rinkti*); okazinis naujadaras ir *pabarstùkai* „įvairių

¹⁴⁷ Tai galėtų būti ir priesagos *-tas* vedinys.

¹⁴⁸ Tai galėtų būti ir vietos pavadinimas (plg. *įlanda*).

¹⁴⁹ LKŽ₂: *žliurgėti* „žr. žliurgsėti 1“. LKŽ₂: *žliurgsėti* „telkšoti“.

spalvų ir skonio smulkučiai saldainėliai konditerijos gaminiams puošti apibarstant“ (: *pubarstyti*). Atkreiptinas dėmesys, kad pastarasis naujadaras priklauso veiksmo rezultato (objekto?) pavadinimams, nors yra pasidarytas su šiai darybos kategorijai nebūdinga priesaga *-(i)ukas, -ė* (plg. panašius, gramatikose pateiktus veiksmo rezultato pavadinimus: *bėralas, lesalas*).

12 lentelė. Veiksmo rezultato pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	<i>-inys</i>	2	–	
2.	<i>-alas</i>	1	–	
3.	<i>-muo</i>	1	–	
4–14.	<i>-ena; -uly; -lis (-lys); -ėsis; -tas; -tis; -snis; -ana; -tė; -ulas; -stas</i>		–	–
15.	<i>-mena</i>	1	–	
16–42.	<i>-iava; -ta; -uras; -lė; -liava; -sna; -uolys; -urys; -utis (-utys); -das; -dė; -kas; -ma; -slas; -slė (-šlė); -stė; -da; -eta; -ikas; -ra; -tena; -eklas; -yklas; -tulas; -ula; -ulė; -atas</i>		–	–
	<i>-(i)ukas, -ė (nepriskirta)</i>	1?	–	
Iš viso:		6	–	

Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad veiksmo rezultatų pavadinimai iš kitų darybos kategorijų išsiskiria galūninės darybos produktyvumu. Šie duomenys sutampa su gramatikose pateikta informacija.

3.1.7. ĮRANKIŲ PAVADINIMAI

Gramatikų aprašuose nurodoma, kad „[I]rankių pavadinimų kategorijai priklausančių darybos tipų yra palyginti nemaža, tačiau jie nelabai darūs“ (DLKG 2006: 129; plg. LKG 1965: 381). ND fiksuoti įrankių pavadinimai darybos tipų įvairumu nepasižymi, dariausias šios darybos kategorijos afiksas – priesaga *-iklis* (41 %; 30; žr. 13 lentelę; plg. Mikelionienė 2000a: 55; dar žr. 2002: 76). Pažymėtina, kad ši priesaga yra nauja lietuvių kalbos žodžių darybos priemonė, išsirutuliojusi, kaip manytina, iš senesnės *-yklus*. XVI–XVII a. raštuose fiksuoti tik keli įrankių pavadinimai su darybos priemone *-iklis* (Ambrasas 1993: 176).

13 lentelė. Įrankių pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	-tuvas	7	9,6 %	3.
2.	-iklis	30	41 %	1.
3.	-tas	–		–
4.	-tukas	6	8,2 %	4.
5.	-alas	1?	1,4 %	7.
6.	-yklė	11	15,1 %	2.
7.	-tuvė	2	2,7 %	6.
8.	-ynė	2	2,7 %	6.
9–12.	-tis; -eklis; -klas; -tė	–		–
13.	-klė	1	1,4 %	7.
14.	-lys	–		–
15.	-(i)oklis	3?	4,1 %	5.
16.	-ikas	1	1,4 %	7.
17–29.	-stis; -ukas; -ta; -tuvis (-tuvoys); -lė; -stas (-štas); -las; -slas; -ūnas; -ėčios; -yklas; -urys (-uris); -ata	–		–
30.	-klis	6	8,2 %	4.
31–44.	-onas; -slė (-šlė); -slys; -čiai; -ėlas; -entas; -ilas; -stė; -uly; -(i)atorius; -eris; -torius; -ažas; -yras	–		–
	-ėjas (nepriskirta)	1	1,4 %	7.
	-(i)oklė (nepriskirta)	1	1,4 %	7.
	-uoklis (nepriskirta)	1	1,4 %	7.
Iš viso:		73	100 %	

Priesagos *-iklis* vediniai ND įprastai žymi įrankius, įnagius, įtaisus ir pan., pvz.: *nusunkiklis* „įnagis arbatos maišeliui išspausti“ (: *nusunkė*), *traiškiklis* „traiškymo įnagis (dažniausiai česnakų)“ (: *traiškė*); *jutiklis* „kokį nors fizinį poveikį jaučiantis ir apie tai elektriniu signalu pranešantis įtaisas“ (: *juto*), *nardiklis* „įtaisas, žvejojant padedantis giliai panarinti masalą“ (: *nardinti*); *užspaudiklis* „įrankis ar įtaisas vamzdžiams, kabeliams, laidams, maišams ir pan. užspausti“ (: *užspaudė*) ir kt.

ND sukaupiti priesagos *-iklis* vediniai rodo, kad „formuojasi atskira šios darybos leksinė semantinė maisto priedų pavadinimų grupė“ (Murmulaitytė 2014: 1)¹⁵⁰: *drė-*

¹⁵⁰ Plg. J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateiktus pavienius maisto priedų pavadinimus: *puriklis* ir *saldiklis*. Naujadarai *drėkiklis* ir *gaiviklis* fiksuoti kita reikšme, pvz.: *Toninis drėkiklis yra lengva atspalvį turintis veido losjonas, <...>* (DLKT (iš: „Cosmopolitan“) 2004); *Nepaguodžia ir stiprus oro*

kiklis 2. „medžiaga maisto produktų drėgmei, minkštumui palaikyti“ (: *dreikinti*), *gardiklis* „natūralus arba sintetinis maisto priedas skoniui pagerinti“ (: *gardinti*), *kildiklis* „natūrali arba sintetinė medžiaga tešlai kildinti“ (: *kildinti* / *kildyti*¹⁵¹), *puriklis* 1. „į tešlą dedamas natūralus arba sintetinis maisto priedas, kad kepinys būtų puresnis“ (: *purinti*), *rūgštiklis* 1. „natūralus arba sintetinis maisto ar pašaro priedas rūgščiam skoniui išgauti“ (: *rūgštinti*), *saldiklis* „natūrali maisto medžiaga ar sintetinis priedas maistui saldinti (išskyrus cukrų)“ (: *saldinti*), *skaniklis* „natūralus arba sintetinis maisto priedas skoniui pagerinti“ (: *skaninti*; plg. *skoniklis* „t. p.“ (: *skaninti*), kuriam būdinga šaknies balseių kaita; dar apie svarbesnius darybos pamato pakitimus žr. Barauskaitė 1985: 21), *spalviklis* 3. „maisto priedas – dažančioji medžiaga“ (: *spalvinti*) ir daugelis kt.

Antroji pagal darumą, remiantis ND duomenimis, yra priesaga *-yklė* (15,1 %; 11). 1991–1996 m. sukaupiti naujadarų duomenys rodo, kad tuo metu ši darybos priemonė buvo nedari – fiksuoti vos 4 vediniai (Mikelionienė 2000a: 56). Šios priesagos vediniai ND dažniausiai žymi įvairius įtaisus, įrenginius, prietaisus, kompiuterines programas ir pan.: *draskỹklė* „įtaisas naminėms katėms – nagams galėsti, aštrinti“ (: *draskyti*), *karstỹklė* „įtaisas vaikams arba gyvūnams (paprastai katėms) karstyti“ (: *karstyti*); *skaitỹklė* „nedidelis nešiojamas įrenginys elektroniniams leidiniams ar dokumentams skaityti“ (: *skaityti*); *tampỹklė* „sporto prietaisas viršutinės kūno dalies raumenų grupėms mankštinti tampant spyruokles ar gumines juostas“ (: *tampyti*), *raikỹklė* „prietaisas duonai raikyti“ (: *raikyti*); *naršỹklė* „kompiuterinė programa saityno (žiniatinklio) peržiūrai ir informacijos paieškai jame“ (: *naršyti*), *rengỹklė* „kompiuterinė programa dokumentams rengti“ (: *rengti*)¹⁵² ir kt. Priesagos *-yklė* darumą pagrindžia ir diachroninės žodžių darybos tyrimai. Nustatyta, kad nuo XVI–XVII a. buvo plačiai paplitę kai kurie šios darybos priemonės vediniai ir „tai rodo, kad šis darybos tipas yra produktyvus nuo mūsų raštijos pradžios“ (Ambrasas 1993: 176).

Gramatikose nurodoma, kad priesaga *-tuvas* savo „darumu pralenkia visas kitas šios darybos kategorijos priesagas ir galūnes“ (DLKG 2006: 129; dar žr. LKG 1965: 381; plačiau apie šią ir senuosiuose raštuose dariją priesagą žr. Ambrasas 1993: 179). Remiantis ND duomenimis, manytina, kad yra pakitęs dariausias (pagal LKG ir DLKG)

gaiviklis (DLKT (iš: R. Kundrotas „Oro pilis“) 2002). Nuolat pildomame ND fiksuota gausi maisto priedų pavadinimų grupė: *blizgiklis*, *dreikiklis*, *gardiklis*, *kildiklis*, *kvapiklis* (*kvėpiklis*), *puriklis*, *saldiklis*, *skaniklis* (*skoniklis*), *spalviklis*, *standiklis* ir *stingdiklis*.

¹⁵¹ Formos požyriui šis veiksmažodis yra artimesnis.

¹⁵² Plg. daugiau kompiuterijos sričiai priklausančių terminų su priesaga *-yklė*, teikiamų *Lietuvos Respublikos terminų banke* (toliau – LRTB): *braižỹklė* „kompiuterio programa paveikslams braižyti“, *daryklė* „programa, kuri iš pateiktų komponentų sudaro objektą – naują programą arba programų paketą“, *disko įtaiso tvarkỹklė* „programa, skirta kompiuterio ir diskų įtaiso sąveikai valdyti“, *fotorengỹklė* „grafikos programa skaitmeninėms fotografijoms apdoroti“, *grafikos žiūrỹklė* „programa, skirta įvairių formatų grafikos failams peržiūrėti ir jų kolekcijoms tvarkyti“, *ieškỹklė* „programa, integruota į svetainę ir atliekanti paiešką tik tos svetainės dokumentuose“, *paleidyklė* „operacinės sistemos programa, paleidžianti kitas programas“, *piešỹklė* „kompiuterio programa, naudojama paveikslams piešti“, *vertyklė* „programa, verčianti tekstą iš vienos kalbos į kitą (pvz., iš vokiečių į lietuvių)“ ir daugelis kt.

priesagos produktyvumas. Priesagą *-tuvas* (9,6 %; 7) darumu (vedinių skaičiumi) lenkia antroji pagal darumą priesaga *-iklis* (41 %; 30) (plg. Mikelionienė 2000a: 55–56) ir šeštoji *-yklė* (15,1 %; 11) (pagal gramatikas). Negausūs priesagos *-tuvas* vediniai žymi prietaisus, įrenginius ir pan.: *kartotùvas* „prietaisas veiksams ar procesams atkurti ir pakartoti“ (: *kartoti*), *rašytùvas* „garso, vaizdo ar kitą informaciją į laikmeną įrašantis prietaisas“ (: *rašyti*), *skrudintùvas* „elektrinis prietaisas duonos riekėms skrudinti“ (: *skrudinti*), *spausdintùvas* „išorinis kompiuterio įrenginys tekstui ir grafiniams vaizdams spausdinti ant popieriaus ar kitokios medžiagos“ (: *spausdinti*) ir kt. Visi duomenyne pateikti naujadarai remiasi veiksmažodžių bendračių kamienais.

Tiek pat rasta ir priesagos *-tukas* (8,2 %; 6) vedinių, kurie darybiškai santykiauja su veiksmažodžių bendračių kamienais ir žymi ne tik, kaip pabrėžiama gramatikose, „įnagius ar šiaip kokius nesudėtingus ir nelabai stambius prietaisus“ (DLKG 2006: 129; dar žr. LKG 1965: 384), bet ir didesnius baldus bei transporto priemones: *daužtùkas* „įrankis (vandenyje atsidūrusio) automobilio stiklui išdaužti“ (: *daužti*), *įdegtùkas* „pakuroms naudojamas suspaustų medžio pjuvenų kubelis, išmirkytas augalinių aliejų mišinyje“ (: *įdegti*); *paspiritùkas* „važiuoti stačiomis, koja pasispiriant skirta transporto priemonė – lentelė su dviem ar trimis ratukais ir aukštai iškelta rankena; vaikiška transporto priemonė, primenanti triratuką be pedalų, kuria važiuojama sėdint ir pasispiriant abiem kojomis“ (: *pa(si)sirti*) ir kt.

Šiek tiek mažiau ND priesagos *-klis* (8,2 %; 6) vedinių, kurie žymi įvairius aparatus, įtaisus ir prietaisus, pvz.: *kopijuòklis* „spausdintų dokumentų, leidinių kopijavimo aparatas“ (: *kopijuoti*); *koreguòklis* 1. „prietaisas ar įtaisas kam nors pataisyti ar ištaisyti“ (: *koreguoti*), *skaitmenuòklis* „analoginius duomenis skaitmeniniais duomenimis paverčiantis įtaisas“ (: *skaitmenuoti*), *žingsniuòklis* „treniruoklių rūšis – prietaisas kojų raumenims, klubo, kelio ir čiurnos sąnariams treniruoti, širdies ir kraujagyslių sistemos veiklai aktyvinti žingsniuojant vietoje“ (: *žingsniuoti*) ir kt.

Naujažodžių bazėje fiksuota ir daugiau menkesnio darumo ar visai nedarių darybos priemonių: *-(i)oklis* (4,1 %; 3?), *-tuvė* (2,7 %; 2), *-ynė* (2,7 %; 2), *-alas* (1,4 %; 1?) *-ikas* (1,4 %; 1) ir *-klė* (1,4 %; 1). Pavieniai priesagos *-(i)oklis* vediniai remiasi veiksmažodžių, bendratyje turinčių *-oti*, kamienais: *garbanòklis* „įrankis plaukams garbanoti“ (: *garbanoti*), *plasnòklis* „aparatas, pagrįstas plasnėjimo principu“ (: *plasnoti*)¹⁵³ ir kt. Nors priesaga *-tuvė* laikyta ypač būdingu, tipišku įrankių pavadinimų darybos formantu senojoje lietuvių kalboje: su juo XVI–XVII a. raštuose vedinių darytasi kone tiek pat, kiek ir su priesaga *-tuvas* (Ambrazas 1993: 179), vis dėlto septintosios pagal darumą (pagal DLKG ir LKG) priesagos *-tuvė* vedinių ND pateikiama labai mažai: *aukotùvė* „priemonė aukai (paprastai pinigais) aukoti“ (: *aukoti*) ir *gruzdintùvė* „prietaisas

¹⁵³ Plg. ND pateiktą pavyzdį: *Musių tyrinėtojas 30 metų kuria plasnoklį* [antraštė] *Mažeikiškis mokytojas P. A. P. jau keletą dešimtmečių tyrinėja vabzdžių gyvenimą. Jo svajonė – sukurti aparatą, galintį skristi plasnėjimo principu* („Lietuvos aidas“ 1997 10 07; Regina Ališauskaitė). Neaišku, ar tai yra įrankio pavadinimas (darybinė reikšmė – „priemonė, skirta atlikti pamatiniu žodžiu žymimam veiksmui“), ar veikėjo ir veiksmažodinės ypatybės turėtojo pavadinimas („pamatiniu žodžiu žymimo veiksmo atlikėjas“).

maisto produktams (paprastai bulvytėms) gruzdinti, skrudinti, verdant riebaluose“ (: *gruzdinti*). Tiek pat duomenyne fiksuota ir priesagos *-ynė* vedinių: *džiaustynė* „įtaisas skalbiniams džiauti“¹⁵⁴ (: *džiaustyti*) ir *laipynė* 1. „įtaisas žaidžiantiems vaikams, pramogaujantiems, sportuojantiems suaugusiesiems arba gyvūnams (paprastai katėms) laiptoti“; 2. „įtaisas vijokliniams augalams užsikabinti augant“ (: *laiptoti*). Tiek LKG ir DLKG, tiek ND duomenys parodo, kad dabartinėje bendrinėje lietuvių kalboje darytis įrankių pavadinimų su priesaga *-ynė* beveik nelinkstama (LKG 1965: 386; DLKG 2006: 130). Visai menko darumo tiriamuoju laikotarpiu laikomos priesagos *-alas*, *-ikas* ir *-klė*, pvz.: *pyps alas* „garsą skleidžiantis (dažniausiai automobilių signalizacijos) įtaisas“ (: *pypsėti*)¹⁵⁵; *nukirmėlikas* „gyvūnų priežiūros priemonė, naudojama kirmėlėms išnaikinti“ (: *nukirmėlinti*)¹⁵⁶; *skaičiuoklė* 1. „elektroninė skaičiavimo mašinėlė“; 2. „kompiuterinė programėlė, pritaikyta kokių nors vienos srities dydžių (pvz., piniginių vienetų; amžiaus ir pensijos) santykiui apskaičiuoti“; 3. „kompiuterio programa (pvz., *MS Excel*) įvairioms skaičiavimo operacijoms atlikti“ (: *skaičiuoti*).

Duomenyne fiksuotas po vieną įrankių pavadinimą, pasidarytą su netipiška šios darybos kategorijos priesaga *-ėjas* ir *-uoklis*. Rasta viena veikėjų ir veiksmožadinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesaga *-ėjas*, su kuria pasidarytas bendrinei kalbai neteiktinas, nenorminis įrankių pavadinimas: *pritraukėjas* „prietaisas, kuriame įmontuotas magnetas, padedantis lengviau atidaryti ir uždaryti duris“ (: *pritraukė*). ND pabrėžiama, kad tai yra „bendrinėje kalboje nevartotinas netaisyklingos darybos žodis durų prietaisui vadinti; taisyklingai – *pritraukiklis*“. Veikiausiai pagal analogiją su žodžiu *matuoklis* pasidarytas naujadaras *šypsenuoklis* „kompiuterinė programa žmogaus atvaizdui iš nuotraukos atpažinti ir nuotakai įvertinti“ (: *šypsena*).

Gramatikų aprašuose pateikta priesaga *-(i)oklis*, tačiau į ND įtrauktas ir priesagos *-(i)oklė* vedinys, turintis moteriškąją giminę: *nešioklė* „sėdynė, kuprinė, gultukas, iš ilgų juostų suraišijama ar kitokia priemonė kūdikiams ir mažiems vaikams nešioti, paprastai tvirtinama prie nešėjo krūtinės ar nugaros“ (: *nešioti*).

Įrankių pavadinimų galūninė daryba, remiantis ND duomenimis, nėra itin produktyvi (žr. 14 lentelę).

Bent kiek daugiau fiksuota galūnės *-as* vedinių: *pūkštas* „mažo kalibro šaunamasis ginklas“ (: *pykšėti* / *pykštelėti* / *pykštelti*)¹⁵⁷, *prėvadas* 1. „kompiuterio sąsaja duomenims arba komandoms persiųsti tarp kompiuterio ir jo išorinių įtaisų“; 2. „prietaiso, įrenginio jungtis keliems prietaisams, įrenginiams ar kabeliams sujungti“ (: *privesti*) ir *stābdas* „traukinio vagonė įrengtas avarinių stabdžių įtaisas“ (: *stabdyti*). Sinchroniniu ir diachroniniu požiūriu galūnės *-as* darumas sutampa. Gramatikų aprašuose pabrėžiama, kad su šia darybos priemone sudaryta bene pusė visų galūnių vedinių – įrankių

¹⁵⁴ Plg. LKŽ: *džiaustykla* „vieta skalbiniams džiovinti, džiovykla“.

¹⁵⁵ Tai galėtų būti ir veikėjo ir veiksmožadinės ypatybės turėtojo pavadinimas.

¹⁵⁶ Plg. „Dauguma šio tipo vedinių santykiuoja su pirminiais nepriešdėliniais tranzityviniais veiksmožodžiais“ (DLKG 2006: 131; dar žr. LKG 1965: 389).

¹⁵⁷ Tai galėtų būti ir priesagos *-tas* vedinys (: *pykšt*).

pavadinimų (LKG 1965: 394; DLKG 2006: 132; plg. Ambrazas 1993: 204). Diachroninės žodžių darybos tyrimai parodė, kad galūnė *-as* „yra viena iš pačių seniausių įrankių pavadinimų darybos priemonių“ (Ibid., 203).

14 lentelė. Įrankių pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Galūnė	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	<i>-as</i>	3	–	1.
2.	<i>-a</i>	–	–	
3.	<i>-is (-ys)</i>	2	–	2.
4.	<i>-ė</i>	2	–	2.
Iš viso:		7	–	

Kiek mažiau pateikta galūnės *-ė* ir *-is* vedinių: *kreipė* „socialiniuose tinkluose ir tviteryje sutartiniu ženklu, dažniausiai grotelėmis (#), žymimas žodis ar žodžių junginys kaip kokios nors temos nuoroda“ (: *kreipti*) ir *spaūdė* „dviejų dalių užsegtukas drabužių, piniginių ir pan. dalims susegti, užsegti spaudžiant kauburėlį į įdubėlę“ (: *spaudė*); *riėdis* „elektra varoma dviratė transporto priemonė“ (: *riedėti*) ir *sąšvelnis* „kalbos priemonė, švelninančios autoriaus teiginių kategoriškumą“ (: *sušvelninti*).

Duomenyne sukaupia empirinė medžiaga rodo, kad su galūnėmis įrankių pavadinimų pasidaroma daug mažiau nei su priesagomis (plg. Ibid.; Mikelionienė 2000a: 57).

ND pateiktų įrankių pavadinimų analizė atskleidė, kad produktyviausia darybos priemonė – tai priesaga *-iklis* (41 %; 30), kuriai savo pozicijas užleido pagal gramatikas dariausia priesaga *-tuvas* (9,6 %; 7). Be to, su priesaga *-iklis* linkstama darytis ne tik įvairių įrankių, bet ir maisto priedų pavadinimų. Įrankių pavadinimų galūninė daryba, kaip rodo ND, nėra itin produktyvi.

3.1.8. VIETŲ PAVADINIMAI

Nors gramatikų aprašuose pabrėžiama, kad dariausiais vietų pavadinimų afiksais laikytinos priesagos *-ynas*, *-ynė*, *-inė*, *-ykla* ir *-uma* (LKG 1965: 396; DLKG 2006: 133), tačiau iš ND duomenų (žr. 15 lentelę) akivaizdžiai matyti, kad tiriamuoju laikotarpiu yra pakitęs šių priesagų produktyvumas. Remiantis sinchroninio afiksų produktyvumo (dar žr. Urbutis 2009: 311) tyrimo rezultatais, matyti, kad vienas darusis darybos tipas (*-inė*) yra itin atviras, ND vis pasipildė naujais šios darybos priemonės vediniais, kitų (*-ynas*, *-ynė*, *-ykla*) darumas gerokai sumenkęs. Duomenyne išvis nefiksuota naujadarų, pasidarytų su priesaga *-uma*, todėl LKG ir DLKG dariuoju laikytas darybos tipas, remiantis ND duomenimis, galėtų būti vertinamas kaip kandidatas į uždara tipą, jei ir ateityje nebūtų fiksuota daugiau šios priesagos vedinių (dar apie darybos tipų atvirumą ir uždaramą žr. Keinys 1999: 25).

15 lentelė. Vietų pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	-ynas	9	15 %	2.
2.	-ynė	1	1,7 %	6.
3.	-inė	32	53,3 %	1.
4.	-ykla	5	8,3 %	3.
5–6.	-uma; -iena	–		–
7.	-idė	1	1,7 %	6.
8.	-ija	3	5 %	4.
9.	-tuvė	2	3,3 %	5.
10–11.	-ymė; -mė	–		–
12.	-ainė	5	8,3 %	3.
13–17.	-ystė; -klė; -ovė; -udė; -tinė	–		–
18.	-uva	1	1,7 %	6.
19–26.	-lis (-lys); -einė; -imys (-imis); -vė; -umynas; -umynė; -(i)atas; -ūra	–		–
	-iškės (nefiksuota)	1	1,7 %	6.
Iš viso:		60	100 %	

Tiriamuoju laikotarpiu pati dariausia ir iš kitų vietų pavadinimų vedinių skaičiumi išsiskiria priesaga *-inė* (53,3 %; 32) (dar apie šią 1991–1996 m. nedarią darybos priemonę žr. Mikelionienė 2000a: 59; plačiau apie diachroniniu aspektu tirtą priesagą *-inė* žr. Ambrazas 2000: 64). Šios priesagos vediniai žymi: 1) užkandinę, viešojo maitinimo vietą, kurioje prekiaujama įvairiu maistu (dažniausiai greitmaisčiu)¹⁵⁸, pvz.: *burgerinė* „vieta, kur galima nusipirkti ir suvalgyti suvožtinių (burgerių)“ (: *burgeris*), sukurta (vartojama) išeivių *čikininė* „greitojo maisto užkandinė, prekiaujanti keptais viščiukais“ (: *čikinas*¹⁵⁹, plg. anglų k. *chicken* „viščiukas“)¹⁶⁰, *desertinė* „viešojo maitinimo vieta, kur prekiaujama desertais“ (: *desertas*), *falafelinė* „falafelių užkandinė (vieta, kur gali-

¹⁵⁸ Plg. J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateiktus pavienius viešojo maitinimo vietų pavadinimus: *hamburgerinė* (: *hamburgeris*) ir *šašlykinė* (: *šašlykas*).

¹⁵⁹ Plg.: *Tiek rašydama dienoraštį, tiek Amerikos įkvėptuose apsakymuose Žemaitė švelniai šaiposi iš aplinkinių – puz. moters, kuri per savo storumą niekada savo kojų nemato. Arba suanglėjusios išeivių kalbos – čikinas (višta), uidov (langas), overkotas (paltas)* (mieganemiega.blogspot.com [tinklaraštis] 2017 02 01). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2019 10 31].

¹⁶⁰ ND rašoma, kad naujadaras *čikininė* yra lietuvių emigracijoje vartojamas hibridas; lietuviškai turėtų būti *viščiukinė*. Plg. ND nefiksuotą vartosenos pavyzdį: *Kai gyvenau Londone, greta buvo čikininė. Vieta, kurioje parduodavo gruzdintas vištienos šlauneles ir pan. junk food'ą* (duonosirzaidimu.lt [tinklaraštis] 2019 08 04). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2019 10 31].

ma pavalgyti čia pat gaminamų falafelių“ (: *falafelis*), *grilinė* „vieta, kur kepama gri-liuose ir (ar) prekiaujama juose keptu maistu“ (: *grilis*), *sūšinė* „sušių užkandinė“ (: *sušis*), *wrapinė* „maitinimo įstaiga, kurioje prekiaujama vrapais – užkandžiais, kurių įdaras susuktas į minkštą tortiliją“ (: *wrapas*)¹⁶¹ ir daugelis kt.; 2) uždara vietą (dėžutę, idėklą, krepšelį ar pan.), padarytą nedideliems daiktams susidėti, pvz.: *kortelinė* „idėklas įvairioms banko ir pan. kortelėms laikyti“ (: *kortelė*), *masalinė* „dėžutė žvejybos ma-salams laikyti saugant nuo drėgmės“ (: *masalas*), *rašiklinė* „pailga dėžutė ar pailgas krepšelis su užtrauktuku rašymo ir piešimo priemonėms laikyti“ (: *rašiklis*) ir kt.; 3) specialią didesnę patalpą, pvz.: *kėglinė* „vieta, kur žaidžiama kėgliais“ (: *kėglis*), *karietinė* „vieta, kur laikomos karietos“ (: *karieta*), *štanginė* „patalpa, kurioje mankšti-namasi su štangomis“ (: *štanga*) ir kt. Visi šio darybos formanto vediniai, fiksuoti ND, remiasi daiktavardžiais.

Pagal gramatikas dariausia vietų pavadinimų priesaga *-ynas* (LKG 1965: 396; DLKG 2006: 133) savo darumu (15 %; 9) ND neprilygsta darybos priemonei *-inė* (53,3 %; 32), nors 1991–1996 m. empirinė medžiaga rodo, kad tuomet priesaga *-ynas* išliko tarp dariausiųjų vietų pavadinimų darybos priemonių (Mikelionienė 2000a: 58). Duomenyje fiksuoti visi priesagos *-ynas* vediniai darybiškai santykiauja su daiktavardžiais: *dangoraižynas* „vieta modernaus miesto centre, kur daug dangoraižių“ (: *dangoraižis*), *elnynas* „ūkis, kuriame auginami elniai“ (: *elnias*), *fazanynas* „fazanų auginimo vieta, ūkis“ (: *fazanas*), *kaktusynas* „vieta, kur auga (auginami) kaktusai“ (: *kaktusas*), *lab-darynas* „iron. dėvėtų drabužių, gautų per labdarą, krautuvė“ (: *labdara*)¹⁶² ir kt.

Bent kiek daresnėmis priesagomis būtų galima laikyti darybos priemonės *-ykla* (8,3 %; 5) ir *-ainė* (8,3 %; 5). Nors gramatikų aprašuose pabrėžiama, kad savo darumu priesaga *-ykla* prilygsta dariajai priesagai *-inė* ir yra dažniausia veiksmazodžių vietų pavadinimų priesaga (LKG 1965: 399; DLKG 2006: 134; dar žr. Ambrazas 1993: 209), vis dėlto ND duomenys rodo priešingai – šios darybos priemonės produktyvumas sumenkęs, nėra linkstama darytis daug naujadarų su priesaga *-ykla* (plg. Mikelionienė 2000a: 58). Be to, XVI–XVII a. raštai rodo, kad tuo metu priesaga *-ykla* buvo šalutinė žodžių darybos priemonė: fiksuotas tik vienas šio tipo vedinys *ganykla*, Frydricho Kuršaičio žodyne dar minima *sargykla* „sargybos stovėjimo vieta, stebėjimo, sekimo

¹⁶¹ Plg.: *Brangiausias pasaulyje „wrapas“ su auksu, trumais ir krokodiliena sukurtas Lietuvoje* [anraštė] *Lietuviai sukūrė brangiausią ir ne tik tuo išskirtinį krokodilienos „wrapą“* (lrt.lt 2017 06 06); *Be įpras-tinių pasiūlymų „Sushi Sushi“ siūlys ir dienos pietus: 8-nių sušių rinkinį bus galima derinti su sriuba, vištiena, lašiša ar karštais „wrapais“* (suktinukais) (kaunas.kasvyksta.lt 2019 12 18). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2022 01 24].

¹⁶² Veikiausiai pagal analogiją su žodžiu *skudurynas* pasidarytas netipinis naujadaras *labdarynas*. Iš priesagos *-ynas* vedinių grupės šis naujadaras išsiskiria tuo, kad remiasi abstraktesnės reikšmės žodžiu *labdara* „negrąžinamos materialinės pagalbos teikimas neturtingiesiems, ko stokojantiems ar nelaimės ištiktiems, šalpa“ (DŽ₇), kurį kaip vienetą sudaro daugiau sudedamųjų dalių. Plg. *dangoraižynas* „vieta, kur daug dangoraižių“, *kaktusynas* „vieta, kur daug kaktusų“, *labdarynas* „vieta, kur daug labdaros“ / „vieta, kur daug labdarai atiduotų daiktų“.

punktas“ (Ambrazas 1993: 209). Visi duomenyne pateikti šios darybos priemonės vediniai yra padaryti iš veiksmožodžių ir „žymi tais veiksmožodžiais pasakomo veiksmo vietą <...>, dažniausiai specialiai skirtą veiksmui atlikti“ (DLKG 2006: 134): *engyklà* „menk. darbuotojus engianti įmonė“ (: *engti*), *dalyklà* „iron. vieta, kur kas nors dalijama“ (: *dalyti*)¹⁶³, *kalbyklà* „menk. parlamento kaip kalbų sakymo vietos (menkinamąja reikšme) sinonimas“ (: *kalbėti*), *mainyklà* „fizinė arba virtuali mainų vieta“ (: *mainyti*)¹⁶⁴ ir kt. Didžioji dauguma ND vedinių turi menkinamąją ar ironišką atspalvį (DLKG apie priesagos *-yklà* vedinių ekspresnius atspalvius nerašoma). Tokio pat darumo ND yra ir priesaga *-ainė* (plačiau apie jos diachroninį tyrimą žr. Ambrazas 1993: 215), kurios vediniai remiasi daiktavardžiais ir „žymi specialiai kam skirtas patalpas“ (DLKG 2006: 136): *baldainė* „internetinė baldų parduotuvė“ (: *baldas*), *jogurtainė* „vieta, kur galima paskanauti įvairių rūšių (dažniausiai šaldyto) jogurto“ (: *jogurtas*), *receptainė* „vieta, kur kaupiami kulinarijos receptai (aplankas, interneto svetainė ar pan.)“ (: *receptas*), *smaližainė* „vieta, kur galima nusipirkti įvairių gardėsių ir jais pasmagurianti“ (: *smaližius*, *-ė*)¹⁶⁵ ir kt. 1991–1996 m. nefiksuota naujadarų, vietų pavadinimų, pasidarytų su priesaga *-ainė* (žr. Mikelionienė 2000a: 57).

ND fiksuoti negausūs priesagos *-ija* (5 %; 3) vediniai paremia gramatikų teiginius, kad su šia darybos priemone padarytų plačiau paplitusių, žinomesnių vietų pavadinimų skaičius nesiekia nė dvidešimties (LKG 1965: 401; DLKG 2006: 135), vadinas, remiantis tiek LKG ir DLKG, tiek ND duomenimis, ši priesaga skirtina prie nedarijusių vietų pavadinimų darybos formantų. Duomenyne pateiktas vienas priesagos *-ija* vedinys, kurio darybos pamatas – asmenį žymintis daiktavardis. Šis naujadaras eina to asmens prižiūrimos vietos, tiksliau, administracinio vieneto, pavadinimu (plg. *Ibid.*), pvz., *seniūnaitiją* „mažiausias administracinis teritorinis Lietuvos Respublikos vienetas“ (: *seniūnaitis*, *-ė*) (dar žr. Mikelionienė 2000a: 57–58). Kiti ND fiksuoti priesagos *-ija* vediniai: *debesiją* „debesų kompiuterija – skaitmeninių duomenų laikymo nuotoliniuose serveriuose paslauga, prie kurios galima prisijungti iš bet kurio kompiuterinio įrenginio“ (: *debesis*) ir *komentārija* „komentarų skiltis interneto portaluose“ (: *komentaras*).

ND fiksuotos dar kelios retos priesagos: *-tuvė* (3,3 %; 2), *-idė* (1,7 %; 1), *-ynė* (1,7 %; 1) ir *-uva* (1,7 %; 1), su kuriomis padaryti pavieniai vietų pavadinimai, pvz.: *atiduotuvė* „vieta, kur galima atiduoti dar tinkamą naudoti, bet savininkui nebereika-

¹⁶³ Naujadaras *dalyklà* veikiausiai gali žymėti ne tik specialiai skirtą veiksmui – dalijimui – atlikti vietą, bet ir „tokią, kurioje veiksmas atsitiktinai vyksta ar yra įvykęs“ (DLKG 2006: 134). Plg. ND vartosenos pavyzdį: *Parlamentas kaip ir turėtų būti kalbykla. Iš tikrųjų pavirsta į dalyklą. Visos tautos arba, sakoma, mokesčių mokėtojų pinigų dalyklą. Kas kaip susitarė, kas kaip pasidalino, kokį gabaliuką gavo* (delfi.lt 2018 07 07, Vytautas Landsbergis). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2019 11 04].

¹⁶⁴ Plg. LKŽ_e: *mainykla* „vieta, kur kas mainoma“ (ilustruota vienu Juozo Balčikonio sakiniu). Nepaisant to, ND rašoma, kad „pastaruoju metu vartosenoje gyvuojantis šis žodis greičiausiai yra pasidarytas iš naujo“.

¹⁶⁵ ND rastų naujažodžių grupelė (*receptainė* ir *smaližainė*) rodo, kad naujai pasidaryti priesagos *-ainė* vediniai pavadinami ne tik uždaras patalpas, bet ir interneto svetaines ir pan.

lingą daiktą; su tokiu tikslu socialiniame tinkle suburta grupė“ (: *atiduoti*); *žvėrelidė* „pastatas kailiniams žvėreliams laikyti“ (: *žvėrelis*); *lenkŷnė* „lenkų sutelktai gyvenama vieta Lietuvos pietryčiuose“ (: *lenkas*, *-ė*) ir *Sausuovà* „sausros apimta Lietuva“ (: *sau-* *sas*, *-a*). Be to, pateiktas vienas gramatikose neminimos priesagos *-iškės* vedinys, t. y. okazinis naujadaras *feišbukiškės* „juok. aplietuvintas socialinio tinklo „Facebook“ pavadinimas“ (: *feisbukas*)¹⁶⁶ (plačiau apie oikonimus su priesagos *-išk-* variantais žr. Endzelytė 2004: 1–10; Razmukaitė 2005: 171–174). Pažymėtina, kad „[V]iena produktyviausių vietovardžių daryboje naudojamų priesagų yra *-išk-*, kurios dažniausi variantai bendrinėje kalboje: *-išké*, *-iškės*; *-iškis*, *-iškiai* (tarmėse dar aptinkama *-iška*, *-iškas*). Tai lietuviškos kilmės priesaga <...>“ (Ibid., 171; dar žr. Endzelytė 2004: 1). Kaip rodo ND, su produktyvia vietovardžių priesaga *-iškės*, nusižiūrėjus į paplitusius Lietuvos vietovardžius, galima susikurti ir stilistiškai konotuotą vietos pavadinimą.

Naujažodžių bazėje pateiktas vienintelis galūnės *-a* vedinys: *núožulna* „nuolaidi vieta (gali būti specialiai įtaisyta, pvz., transportui)“ (: *nuožulnus*, *-i*) (plg. Mikėlionienė 2000a: 59).

Duomenyje vietų pavadinimų produktyviausia priesaga yra *-inė* (53,3 %; 32) (pagal DLKG užėmusi trečiąją vietą). Tiriamuoju metu aptiktas vienintelis galūnės *-a* vedinys, kuris pagrindžia gramatikų informaciją, kad „[G]alūnių vedinių yra palyginti nedaug: kiek daresnė yra tik galūnė *-a*“ (DLKG 2006: 133; dar žr. LKG 1965: 396).

3.1.9. ASMENŲ PAVADINIMAI PAGAL PROFESIJĄ

Gramatikose rašoma, kad bendrinėje lietuvių kalboje yra tiksliai du darūs indigenūs asmenų pavadinimų pagal profesiją afiksai, t. y. priesaga *-ininkas*, *-ė* ir galūnė *-ius* (Ibid., 406; DLKG 2006: 137). ND duomenys rodo, kad tiriamuoju laikotarpiu išvis nefiksuota šios darybos kategorijos galūnės *-ius* vedinių, o savo darumu ir vedinių skaičiumi iš kitų šios kategorijos darybos priemonių stipriai išsiskiria priesaga *-ininkas*, *-ė* (apie šios darybos priemonės produktyvumą 1991–1996 m. plačiau žr. Mikėlionienė 2000a: 44; dar žr. Vaicekauskienė et al. 2013–2014: 14; Inčiraitė–Noreikienė 2017: 115–117).

Kaip jau minėta, duomenyje vyrauja priesagos *-ininkas*, *-ė* vediniai (91,6 %; 66) (žr. 16 lentelę; dar žr. Murmulaitytė 2016a: 3–6). Tai patvirtina gramatikų teiginys, kad nauji asmenų pavadinimai pagal profesiją, tiksliau, naujadarai, daromi beveik vien tik su šia priesaga (LKG 1965: 406; DLKG 2006: 137). Priesagos *-ininkas*, *-ė* vediniai dažniausiai žymi mokslininkus, tyrėjus, sportininkus, muzikantus, atlikėjus, prekyautojus, įvairių sričių specialistus, meistrus ir pan., pvz.: *bitbòksininkas*, *-ė* „bitbokso (vokalinės perkusijos) atlikėjas“ (: *bitbòksas*), *beįgelininkas*, *-ė* „prekiautojas beigeliais“

¹⁶⁶ Plg. *Vietovardžių žodyne* (toliau – VŽ) teikiamus oikonimus: *Abromiškės*, *Bajoriškės*, *Burbiškės*, *Eišiškės*, *Fabijoniškės* ir daugelis kt. [žiūrėta 2020 05 15]. Su priesaga *-iškės* VU sistema pateikė daugiau nei 100 vietovardžių.

(: *beigelis*), *driftininkas*, -ė „šonaslydžio sportininkas“ (: *driftas*), *lazerininkas*, -ė „lazerių specialistas“ (: *lazeris*), *margùtininkas*, -ė „margučių marginimo meistras“ (: *margutis*), *neuromòkslininkas*, -ė „neuromokslo (neuromokslų) specialistas“ (: *neuromokslas*), *origãmininkas*, -ė „origamio (japoniškos popieriaus lankstymo technikos) specialistas, meistras“ (: *origamis*), *plytëlininkas*, -ė „(apdailos) plytelių klojėjas, klijuotojas“ (: *plytelė*), *spùrgininkas*, -ė „spurgų pardavėjas“ (: *spurga*), *tatuirúotininkas*, -ė „tatuiruočių meistras“ (: *tatuiruotė*), *vibrafonininkas*, -ė „muzikantas, grojantis mušamuoju muzikos instrumentu – *vibrafonu*“ (: *vibrafonas*) ir daugelis kt. Priesagos -*ininkas*, -ė vediniai taip pat žymi ir asmenis, kurie pavadinami pagal auginamus ir prižiūrimus gyvius, augalus, daržoves ir pan., pvz.: *bùlvininkas*, -ė „bulvių augintojas; prekiautojas bulvėmis“ (: *bulvė*), *grúdininkas*, -ė „javų augintojas; grūdų tiekėjas“ (: *grūdai*), *pomidòrininkas*, -ė „pomidorų augintojas“ (: *pomidoras*), *stumbrininkas*, -ė „stumbrų prižiūrėtojas, specialistas“ (: *stumbras*) ir kt. Į ND įtraukti pavieniai šios darybos priemonės vediniai, kurie pavadinami asmenis pagal jų pragyvenimo bei pelno šaltinį, pvz.: *otkãtininkas*, -ė „kas pelnosi iš *otkato* (gaudamas atlygį už nelegalias paslaugas, padedančias to turto įgyti)“ (: *otkatas*), *vėjininkas*, -ė „kas verčiasi iš vėjo jėgainių energetikos“ (: *vėjas*) ir kt. (apie asmenų pavadinimus pagal sporto rūšį, (ne)profesionalių sportininkus su priesaga -*ininkas*, -ė, -(*n*)*ininkas*, -ė žr. 3.1.5. skyrių).

16 lentelė. Asmenų pavadinimai pagal profesiją (darybos priesagos DLKG ir ND)

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	- <i>ininkas</i> , -ė, -(<i>n</i>) <i>ininkas</i> , -ė	66	91,6 %	1.
2.	- <i>istas</i> , -ė	3	4,2 %	2.
3–5.	-(<i>ion</i>) <i>ierius</i> , -ė; - <i>orius</i> , -ė; - <i>aras</i>	–		
6.	- <i>eris</i> , -ė	2	2,8 %	3.
	- <i>ūnas</i> , -ė (LKG)	1	1,4 %	4.
Iš viso:		72	100 %	

ND duomenys leistų tarptautinę priesagą -*istas*, -ė (4,2 %; 3) laikyti nedaria (plačiau apie šį 1991–1996 m. dariausią asmenų pavadinimų afiksą žr. Mikelionienė 2000a: 49). Svetimos kilmės priesaga -*istas*, -ė pridedama ir prie indigenių, ir prie skolintų šaknų: *kebabìstas*, -ė¹⁶⁷ „kebabinės savininkas; prekiautojas kebabais“ (: *kebabas*; plg. rusų k. *кебаб*; žr. INT 2008), *šeimìstas*, -ė „šeimos gydytojas“ (: *šeima*) ir kt. Reta yra ir tarptautinė priesaga -*eris*, -ė (2,8 %; 2) (plg. Mikelionienė 2000a: 51; dar žr. OED). Ši priesaga pridedama ir prie indigenių, ir prie skolintų šaknų: *seìmeris* „iron. Seimo

¹⁶⁷ Rusakalbiame internete žodžio *кебабист* vartosenos pavyzdžių pateikta apie 30. Lietuviakalbiame internete fiksuoti apytikriai 68 naujadaro *kebabìstas*, -ė vartosenos pavyzdžiai [žiūrėta 2019 11 04]. Remiantis internete pateikta informacija, galima daryti prielaidą, kad šis žodis yra ne skolinsys, o veikia pačioje lietuvių kalboje iš svetimos kilmės morfemų (šaknies ir priesagos) pasidarytas naujadaras.

narys“ (: *Seimas*) ir *reklāmeris*, *-ė* „reklamos kūrėjas“ (: *reklama*; žr. INT 2008). Duomenyne fiksuotas vienas retos priesagos *-ūnas*, su kuria anksčiau pasidaryti žodžiai buvo traktuojami kaip archaizmai arba dialektizmai (LKG 1965: 409), vedinys: *seimūnas*, *-ė* „Seimo narys“ (: *Seimas*). Pažymėtina, kad LKG fiksuota priesaga *-ūnas* (plg. *laivūnas* „laivininkas, jūrininkas“), bet į ND įtrauktas naujadaras *seimūnas*, *-ė*, kuris šalia priesagos *-ūnas* turi ir moteriškosios giminės formą su *-ūnė*.

Išanalizavus asmenų pavadinimus pagal profesiją, nustatyta, kad produktyviausia šios darybos kategorijos priemone išlieka priesaga *-ininkas*, *-ė*, *-(n)inkas*, *-ė* (91,6 %; 66). Šie ND duomenys paremia gramatikų teiginius. Galūnės *-ius* vedinių tiriamuoju laikotarpiu neaptikta.

3.1.10. PAVADINIMAI PAGAL KILMĘ BEI PRIKLAUSYMĄ

ND fiksuotos tokios smulkesnės pavadinimų pagal kilmę bei priklausymą vedinių grupės: 1) asmenų pavadinimai pagal jų kilimo bei gyvenamąją vietą; 2) mėsos pavadinimai (disertacijoje skaidomi į du stambius pogrupius) ir 3) žodžių bei posakių pavadinimai. Į duomenyną neįtraukta naujadarų, priklausančių šioms grupėms: 1) vaikų pavadinimai pagal jų tėvus; 2) augalų stiebų pavadinimai ir 3) odų bei kailių pavadinimai.

3.1.10.1. Asmenų pavadinimai pagal jų kilimo bei gyvenamąją vietą

Duomenyne tiriamuoju laikotarpiu fiksuoti pavieniai asmenų pavadinimų pagal jų kilimo bei gyvenamąją vietą priesagų vediniai, savo darumu išsiskiria tik priesaga *-ietis*, *-ė* (žr. 17 lentelę). Šios darybos kategorijos galūnių vedinių ND – du, vadinasi, naujažodžių empirinė medžiaga pagrindžia gramatikų duomenis – „[A]smenis pagal jų kilimo bei gyvenamąją vietą vadinti galūnių vediniais dabartinėje lietuvių kalboje nėra įprasta“ (DLKG 2006: 140; dar žr. LKG 1965: 414).

17 lentelė. Asmenų pavadinimai pagal jų kilimo bei gyvenamąją vietą (darybos priesagos DLKG ir ND)

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	<i>-ietis</i> , <i>-ė</i>	12?	52,2 %	1.
2.	<i>-iškis</i> , <i>-ė</i>	4	17,4 %	2.
3.	<i>-ėnas</i> , <i>-ė</i>	1	4,4 %	4.
4.	<i>-inis</i> , <i>-ė</i>	3	13 %	3.
	<i>-ininkas</i> , <i>-ė</i> (LKG)	3	13 %	3.
Iš viso:		23	100 %	

Gramatikų aprašuose rašoma, kad priesaga *-ietis*, *-ė* yra įprasčiausia ir dažniausiai bendrinėje lietuvių kalboje vartojama šios darybos kategorijos priesaga¹⁶⁸ (Ibid., 411; DLKG 2006: 139). ND paremia gramatikų teiginius: dariausia yra priesaga *-ietis*, *-ė* (52,2 %; 12?) (plg. Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 112). Pažymėtina, kad su šia darybos priemone beveik nesudaroma asmenų pavadinimų iš jų gyventųjų ar gyvenamųjų miestų, miestelių, kaimų vardų (plg. DLKG 2006: 139), pvz., *naisiētis*, *-ė* 1. „Naisių gyventojas“ (: *Naisiai*). Į ND įtrauktas ir vienas kitas naujadaras, kurio darybos pamatas – bendrinis vietos pavadinimas: *sostiniētis*, *-ė* „sostinės gyventojas“ (: *sostinė*) ir *uostamies-tiētis*, *-ė* „uostamiesčio gyventojas“ (: *uostamiestis*). Duomenyne didžiąją dalį sudaro naujadarai, kurie žymi asmens priklausymą (savo ideologija, veikla) kokiam nors žmonių grupei (Ibid., 140), pvz.: *darbiētis*, *-ė* „Darbo partijos narys“ (: *darbas*), *feisbukiētis*, *-ė* „socialinio tinklo „Facebook“ narys“ (: *feisbukas*), *pegasiētis*, *-ė* „knygų prekybos tinklo „Pegasas“ klubo narys“ (: *Pegasas*), *tvarkiētis*, *-ė* „partijos „Tvarka ir teisingumas“ narys“ (: *tvarka*) ir kt. Šiai naujadarų grupei priklauso ir vienas netipiškas priesagos *-ietis*, *-ė* vedinys: *prisikėliētis*, *-ė* „Tautos prisikėlimo partijos narys“ (: *prisikėlė* / *prisikėlęs*, *-usi*) (apie tokius partijų narių pavadinimus dar žr. Miliūnaitė 2021: 310).

Naujažodžių bazėje pateikta gerokai mažiau priesagos *-iškis*, *-ė* vedinių (17,4 %; 4) – asmenų pavadinimų, pasidarytų iš tų asmenų gyvenamųjų miestų, miestelių ir mikro-rajonų vardų (plg. Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 113), pvz.: *juodkrantiškis*, *-ė* „Juodkrantės gyventojas“ (: *Juodkrantė*), *londoniškis*, *-ė* „kuris gyvena Londone“ (: *Londonas*) ir *pilaitiškis*, *-ė* „Vilniaus miesto Pilaitės mikrorajono gyventojas“ (: *Pilaitė*). Kiek kitokią priklausymo reikšmę turi ND fiksuotas *feisbukiškis*, *-ė* „socialinio tinklo *feisbuko* naudotojas“ (: *feisbukas*). Priesagos *-iškis*, *-ė* vedinių J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede nepateikta.

Duomenyne pateikti pavieniai priesagų *-inis*, *-ė* (13 %; 3) ir *-ėnas*, *-ė* (4,4 %; 1) vediniai remiasi daiktavardžiais ir dažniausiai žymi ne asmens ryšį su vieta, o priklausymą: *bendrabutinis*, *-ė* „kas bendrai su kitais gyvena neteisėtai užimtame name“ (: *bendrabutis*), *gandriniai* „iron. R. K. vadovaujama politinė jėga – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga, kurios simbolis – skrendantis gandras“ (: *gandras*) ir *propatrinis*, *-ė* „*menk.* kas priklauso tautinės krikščioniškosios pakraipos judėjimui, susibūrusiam apie interneto svetainę *propatria.lt*“ (: *propatria*); *feisbukėnas*, *-ė* „socialinio tinklo *feisbuko* naudotojas“ (: *feisbukas*)¹⁶⁹ (*feisbukėnas*, *-ė* ir *feisbukiškis*, *-ė* yra darybiniai sinonimai).

Pagal ND duomenis bent kiek atgijusi yra LKG kaip reta vertinta priesaga *-ininkas*, *-ė* (13 %; 3), kuri dažniausiai žinoma – tik iš tarmių (LKG 1965: 413), pvz.: *devynaukš-*

¹⁶⁸ „Kalbos patarimuose“ (toliau – eKP) nurodoma, kad su šia priesaga nerekomenduota darytis asmenų pavadinimų „iš dvizodžių kolektyvų ar gyvenamųjų vietų pavadinimų“, taip pat asmenų pavadinimų „pagal profesiją, darbo pobūdį, lankymosi vietą“, vadinasi, anksčiau tokie naujadarai su priesaga *-ietis*, *-ė* bendrinės kalbos normų požiūriu buvo intensyviai taisomi (dar žr. Miliūnaitė 2021: 300–302).

¹⁶⁹ J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateiktas vienas priesagos *-ėnas*, *-ė* vedinys – *rajonėnas* (: *rajonas*), kuris žymi asmens ryšį su vieta, pvz.: <...> *sąžiningi ir tiesiog neriasi iš kailio visų „rajo-nėnų“ labui*, <...> (DLKT (iš: „Tėviškės žinios“) 1996).

tininkas, *-ė* „kas gyvena devynių aukštų daugiabutyje“ (: *devynaukštis*), *lòftininkas*, *-ė* „kas gyvena lofte (gamyklabutyje)“ (: *loftas*) ir *skvòtininkas*, *-ė* „kas neteisėtai apsigyvena apleistame ar laikinai negyvenamame svetimame būste“ (: *skvotas*). Darybinė J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateiktų naujadarų analizė parodė, kad 1991–1996 m. šios retos ir tarminės priesagos *-ininkas*, *-ė* vedinių nebuvo fiksuota.

Į duomenyną įtraukti du galūnių (*-is*, *-ė* ir *-as*) vediniai (gramatikose prie šios darybos kategorijos galūnė *-as* nenurodyta): *romùvis*, *-ė* „senovės baltų tikėjimą išpažįstančios Romuvos bendrijos narys“ (: *Romuva*) ir okazinis naujadaras *euròpas*, *-ė* „iron. nauja tautybė – lietuvis, kuris jaučiasi esąs europietis ir varžosi lietuviškumo“ (: *Europa*), nors dėsningos žodžių darybos rezultatas turėtų būti **europis*, *-ė*.

Šio tyrimo rezultatai atskleidė, kad bent kiek didesniu produktyvumu pasižymi priesaga *-ietis*, *-ė* (52,2 %; 12?). Galūninė daryba, kaip rodo ND, nėra produktyvi (tai patvirtina gramatikų teiginius): rasti pavieniai *-is*, *-ė* ir *-as*, kuri šiai darybos kategorijai nepriklauso, galūnių vediniai. Pažymėtina, kad dauguma šios darybos kategorijos vedinių remiasi ne vietovardžiais (kaip buvo įprasta), o bendriniais, vietą reiškiančiais daiktavardžiais, tikriniais pavadinimais (pvz., organizacijų ir pan.). Esama pavienių atvejų, kai galimai remiamasi net ne daiktavardžiu, o visai kita, šiai darybos kategorijai nebūdinga kalbos dalimi, pvz., veiksmažodžiu ar veikiamosios rūšies būtojo kartinio laiko dalyviu ir būdvardžiu.

3.1.10.2. Mėsos pavadinimai

Duomenyne priesagos *-iena* vediniai – mėsos pavadinimai (30,8 %; 8) – sudaro nedidelę grupę, pvz.: *buivolíena* „buivalo mėsa“ (: *buivolas*), *kengūríena* „kengūros mėsa“ (: *kengūra*), *krokodilíena* „krokodilo mėsa“ (: *krokodilas*), *kupranugaríena* „kupranugario mėsa“ (: *kupranugaris*), *sraigíena* „sraigių mėsa“ (: *sraigė*), *škudíena* „škudės (tokios veislės avies) mėsa“ (: *škudė*), *zebríena* „zebro mėsa“ (: *zebras*) ir kt. Plačiau reikėtų panagrinti sąlygiškai prie mėsos pavadinimų priskirtus priesagos *-iena* vedinius (69,2 %; 19). Prie šio darybos tipo šliejasi nemažai naujadarų, kuriais pavadinama (dažniausiai – menkinamai) ne kokio gyvulio ar paukščio mėsa, o kokio nors daikto, dalyko, reiškinio gausa, visuma (žaliava)¹⁷⁰ – darybos pamatu imamas dalies (nedidelio visumos kiekio) pavadinimas: *dokumentíena* „menk. abejotinos vertės dokumentų ruošiniai (žaliava)“ (: *dokumentas*), *internetíena* „menk. internete esanti informacija (informacijos žaliava)“ (: *internetas*), *laikraštíena* „menk. menkavertė, dažnai bulvarinė spausdintinė žiniasklaida“ (: *laikraštis*), *portalíena* „menk. interneto (naujienu) portalų tekstai, dažnai prastai parengti“ (: *portalas*), *skaitalíena* „menk. skaitalas, menkavertė literatūra“ (: *skaitalas*), *televizijíena* „menk. menkavertė televizijos produkcija“ (: *televizija*), *žodíena* „iron. tuščių žodžių gausa“ (: *žodis*) (plg. *žodelíena*), *žurnalíena* „menk. menkaverčiai, dažnai bulvariniai žurnalai“ (: *žurnalas*) ir daugelis kt. (dar žr. Mikelionienė 2000a: 62; 2002: 75–76; Miliūnaitė 2012b: 10). Nors darybos priemonės *-iena* vediniai

¹⁷⁰ Plg.: „[P]rie šio darybos tipo dar šliejasi keletas mokslo terminais einančių naujadarų, kuriais pavadinama kokio nors kūno medžiaga („mėsa“), pvz.: *grybíena*, *medíena*, *uolíena*“ (DLKG 2006: 141).

gali būti priskiriami ir vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų kategorijai (plg. *naujiena*, *seniena*, *žaliena*; *mėnesiena*; plačiau žr. DLKG 2006: 121), vis dėlto manytina, kad šių menkinamųjų, ironiškųjų darinių pavadinimai šliejasi būtent prie mėsos pavadinimų – jais įprastai pavadinama kieno nors neapdirbta, nesutvarkyta medžiaga. Veikiausiai ND fiksuotos pirmosios šios darybos priemonės darybinės reikšmės (plačiau apie terminus *darybinė* ir *darybos reikšmė* žr. Kniūkšta 1998: 30; dar apie darybinę reikšmę žr. Urbutis 2009: 172–175; plg. Girčienė 2003: 23) plėtimosi užuomazgos.

DLKT fiksuoti dar keli šiam pogrupiui priklausantys, bet į ND neįtraukti naujadarai¹⁷¹, pvz.: analoginės darybos naujadaras *bulvariena* (: *bulvāras* „menk. menkavertė, prasto skonio žiniasklaidos produkcija“ / *bulvarinis*, -ė), *radžviliena*¹⁷² (: *Radžvilas* [Kosto Korsako slapyvardis]), *smegeniena* (: *smegenys*) ir *žurnalistiena* (: *žurnalistas*):

„<...> ir save solidžia laikančios spaudos. Grynoji **“bulvariena”** gal taip net neįžeistų žmogaus, <...>“ (DLKT (iš: „Kauno diena“) 2001);

Lietuvoje Vaičiulaitis džiaugėsi, kad jis parinko pavadinimą geriausiai Nėries knygai „Diemedžiu žydėsiu“. Nebūdamas, anot Vinco Krėvės, cvirkalų su **radžviliena** šalininkas, mielai pasakojo apie savo draugystę su Petru Cvirka (DLKT (iš: J. Juškaitis „Lyra ant gluosnio“) 1997);

<...> prakeikta mėsa. Suknistos skersaruožių raumenų krūvos. Kurčia ir žliba **smegeniena**.” Pagriebė ant šaldytuvo gulintį plaktuką mėšai mušti ir žiebė sūrio galvai tiesiai per momenėlį (DLKT (iš: R. Šerelytė „Balzamuotojas“) 2006);

„<...> nes dar daug žmonių maitinasi „laikraštiena“, **“žurnalistiena”**, knygų rinkoje viešpatavo komerciniai leidiniai“ (DLKT (iš: „Santara“) 1997).

Remiantis DLKT rastu ir ND fiksuotais *laikraštienos* pavyzdžiais, matyti, kad iš minėtųjų priesagos *-iena* vedinių vartosenoje anksčiausiai atsirado naujadaras *laikraštiena*, veikiausiai pagal jį ir buvo analogiškai prikurta panašių darinių. Plg.:

<...> mūsų tautiečių, apsiribojančių pačia pigiausia **laikraštiena**, perdėm politizuotu mąstymu, <...> (DLKT (iš: „Nemunas“) 1996);

<...> protų drumstimu **laikraštiena** <...> (DLKT (iš: „Lyra ant gluosnio“) 1997; Jonas Juškaitis);

„Po to per kelerius metus mūsų visuomenė buvo maitinama **laikraštiena** su nuodais“ (ND (iš: „Lietuvos aidas“) 1990 08 16; Jonas Juškaitis);

¹⁷¹ Tiesa, kai kurių naujadarų daryba kelia abejonių (neaiškus darybos pamatas, naujadarų apibrėžtis, darybos kategorija ir pan.), pvz., *bulvariena* ir *smegeniena*.

¹⁷² „1934–1935 m. V. Drazdausko ir K. Korsako keliai susikirsdavo pas Petrą Cvirką, kuris nuomojo kambarį M. Sleževičiaus bute, Donelaičio gatvėje. J. Būtėnas buvo P. Cvirkos kambario kaimynas. Jis prisimena: „du kartus juodu buvau sutaikę, suvedęs, bet neilgam; praeina kiek laiko, vėl V. Drazdauskas viešai kavinėse niekina Korsako literatūrinę liniją. <...> Net terminą sukūrė – „**radžviliena**“, taip vadino Korsako literatūrinę koncepciją; šituo naujadaru jisai mėgavosi“ (vdu.lt (iš: K. Raškauskas „Dar apie Kostą Korsaką: – „Darbai ir dienos“) 2011; nr. 56; p. 223–224).

Pradžioje, gerbiamas Profesoriau, gal susitarkime, kad kalbėsime ne apie leidinius ar eterio laidas profesionalams, mokslo, meno ar kultūros elitui, o apie tą **laikraštieną**, žurnalieną bei šouvieną, kurios kasdien pateikiamos masinio skaitytojo stalui (ND (iš: „Žurnalistų žinios“) 1999 03 31; Domas Šniukas).

Dauguma priesagos *-iena* vedinių remiasi daiktavardžiais. Į duomenyną įtraukti pavieniai naujadarai, kurie darybiškai santykiauja su būdvardžiu ir veikiausiai veiksmažodžiu: *pigiena* „pigus daiktas, pigi prekė“ (: *pigus*, *-i*) ir *skaitmeniena* „dideli su skaitmenintų kalbos duomenų kiekiai kaip kalbos tyrimų žaliava“ (: *skaitmeninti* / *skaitmena* „skaitmeninė terpė; skaitmeninis pavidalas“) (plg. *skerdiena*).

Atsižvelgus į ND sukauptus pavyzdžius, galima daryti prielaidą, kad galbūt formuojasi naujas priesagos *-iena* darybos tipas¹⁷³ (darybos pamatas – daiktavardis; darybos formantas – priesaga *-iena*; darybinė reikšmė – „pamatinio žodžio žymimo daikto, dalyko, reiškinio gausa, visuma (žaliava)“; skiriamasis šio darybos tipo bruožas – neigiamą ekspresinį atspalvį (dažniausiai – menkinamąjį) turintys dariniai). Žinoma, daryti apibendrintų išvadų, remiantis tik duomenyno medžiaga, – negalima, todėl šią prielaidą būtina tikrinti, sukauptus ir nuodugniai išnagrinėjus gausesnę nei ND medžiagą.

3.1.10.3. Žodžių bei posakių pavadinimai

Tradiciskai žodžių bei posakių pavadinimų darybos kategorija smulkiau skaidoma pagal kilmės šaltinį: kalbą, dialektą ir leksikos sluoksnį (LKG 1965: 411; DLKG 2006: 139). Duomenyne pateikti pavieniai šios darybos kategorijos priesagos *-izmas* vediniai remiasi daiktavardžiais, t. y. asmens pavarde, pavadinimu, ir nurodo konkretaus asmens kalbinį išsišokimą ar asmenų grupės sukurtą žodį, posakį: *grybauskizmas* „iron. D. G., kaip politikės, kalbinis išsišokimas“ (: *Grybauskaitė*), padarytas iš moters pavardės, numetus priesagą *-aitė* (Mataitytė 2017: 8), ir *kalbainizmas* „menk. kalbainių nevykusiai sugalvotas žodis ar posakis kuo nors neįtikusiam žodžiui pakeisti“ (: *kalbainis*; dar apie darybos pamatą žr. 3.1.5. skyrių).

3.1.11. PAVADINIMAI PAGAL LYTIES SKIRTUMĄ

Duomenyne pateikti pavadinimai pagal lyties skirtumą, kurie „žymi kitos (priešingos) lyties asmenis ar šiaip gyvas būtybes“ (DLKG 2006: 142). Remiantis ND duomenimis, matyti, kad tai yra vienintelė darybos kategorija, išsiskirianti galūnių vedinių (79,4 %; 27) gausa (žr. 18 lentelę). Tiriamuoju laikotarpiu priesagų darumas yra gana ribotas, vyrauja galūnių (ypač *-ė*) vediniai.

¹⁷³ Pažymėtina, kad kalbėti apie naują darybos tipą galima tik tada, kai jį vienija tokie požymiai: pamatinis žodis (ta pati kalbos dalis), tas pats darybos formantas ir ta pati darybinė reikšmė (dar apie darybos tipo požymius / kriterijus žr. Jakaitienė et al. 1976: 251; Keinys 1999: 107; Paulauskienė 2006: 24; Jakaitienė 2010: 257; Murmulaitytė 2014: 15).

18 lentelė. Pavadinimai pagal lyties skirtumą (darybos galūnės DLKG ir ND)

Eil. nr. (DLKG)	Galūnė	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	-ė	21	77,8 %	1.
	-as (nepriskirta)	2	7,4 %	2.
	-is (nepriskirta)	2	7,4 %	2.
	-a (nepriskirta)	1	3,7 %	3.
	-ius (nepriskirta)	1	3,7 %	3.
Iš viso:		27	100 %	

Į ND įtraukti tokie galūnės *-ė* vediniai¹⁷⁴ (77,8 %; 21) (plačiau apie šią diachroni- niu aspektu tirtą darybos priemonę žr. Ambrazas 2000: 79–83), kurių darybos pama- tas – vyriškosios giminės asmenų, daiktų pavadinimai: *autoritė* „moteriškos lyties autoritetas“ (: *autoritetas*), *kareivė* „karo prievolę atliekanti moteris (taip pat perkeltine reikšme, pavyzdžiui, skruzdėlė)“ (: *kareivis*), *lavonė* „moteriškos lyties žmogaus palai- kai“ (: *lavonas*), *narcizė* „iš graikų mitologijos perimtas *narcizo*, kaip savimi besigėrin- čio, save įsimylėjusio žmogaus vaizdinys moteriškuoju pavidalu“ (: *narcizas*), *ròbotė* „moterišką būtybę imituojančio mechanizmo pavadinimas“ (: *robotas*), *subjektė* „išgy- venimų patirianti literatūros (dažniausiai poezijos) kūrinio veikėja“ (: *subjektas*), *šunytė* „šuns patelė – kalytė“ (: *šunytis*) ir daugelis kt. Akivaizdu, kad anksčiau ir dabar (tiriamuoju laikotarpiu) bendrinėje lietuvių kalboje galūnė *-ė* buvo ir „yra svarbiausia moteriškosios lyties asmenų <...> pavadinimų darybos priemonė“ (Ibid., 79). Galima daryti prielaidą, kad tokį gausų galūnės *-ė* vedinių radimąsi lėmė pasaulyje šiuo metu suaktualėjęs feminizmo judėjimas, tiksliau, mėginimas pertvarkyti kalbą (anglų k. *non- sexist language reform; gender-based language reform* ir pan.), kuriuo siekiama panai- kinti kalboje slypinčią lyčių nelygybę (plačiau apie feministes ir kalbos reformą žr. Pauwels 1998), pvz., lietuvių kalboje, mąstant apie žmogų, visada nežymėta bus vy- riškos lyties pavadinimo forma (Holvoet, Semėnienė 2006: 106).

LKG užsimenama, kad „[A]nksčiau daugelis profesijų moterims iš viso buvo ne- prieinamos, o ir dabar kai kurių profesijų moterų ne per daugiausia, todėl savaime suprantama, kad pačioje realiojoje tikrovėje nebuvo pagrindo atsirasti moteriškosios giminės daiktavardžiams, reiškiantiems tokių profesijų asmenis“ (1965: 165). Plg. tokias žodžių poras: LKŽ₆ ir DŽ₇ fiksuotas *arkivyskupas* – į ND įtraukta *arkivýskupė* „vyres- nioji vyskupė (aukščiausio rango krikščionių dvasininkė), vadovaujanti kelioms vys- kupijoms“ (: *arkivyskupas*), *budelis* – *bùdelė* „mirties bausmės vykdytoja“ (: *budelis*), *popiežius* – *pópiežė* „moteriškos lyties Romos katalikų bažnyčios galva“ (: *popiežius*), *urėdas* – *urėdė* „urėdo pareigas einanti moteris“ (: *urėdas*), *vikaras* – *vikārė* „klebono padėjėja“ (: *vikaras*) ir kt. (apie žodžių darybos ir jos priemonių vaidmenį, sudarant pavadinimus pagal lyties skirtumą kitose kalbose, žr. Pauwels 2003: 557; 559).

¹⁷⁴ J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede, sudarytame iš 1991–1996 m. naujažodžių, galūnės *-ė* vedinių nepateikta.

Naujažodžių bazėje pavadinimai pagal lyties skirtumą pasižymi darybos priemonių (galūnių) įvairove. Į ND įtraukti keli darybos formantai, kurie tradiciškai nepriklauso pavadinimų pagal lyties skirtumą darybos kategorijai. Duomenyne fiksuoti du netipiški galūnės *-as* vediniai (7,4 %; 2) – vyriškosios giminės asmenų pavadinimai: okazinis darinys *mūzas* „juok. daiktavardžio *mūza* (deivė, poetinės kūrybos įkvėpėja) vyriškoji giminė“ (: *mūza*) ir *slaūgas* „ligonių slaugytojas“ (: *slaugė*)¹⁷⁵. ND rastos pavienės, netipiškos pavadinimų pagal lyties skirtumą darybos priemonės *-is* (7,4 %; 2) ir *-ius* (3,7 %; 1), su kuriomis pasidaryti vyriškosios giminės asmenų pavadinimai, pvz.: *sesūtis* „juok. vyras, dirbantis medicinos sesele“ (: *sesutė*)¹⁷⁶, *sesėlis* „juok. vyras, dirbantis medicinos sesele“ (: *seselė*); *áuklius* „vyras, dirbantis auklės darbą; jauniklių prižiūrėtojas“ (: *auklė*). ND fiksuotas pavienis galūnės *-a* vedinys (3,7 %; 1) – moteriškosios giminės asmens pavadinimas *žmogà* „feministinis moters, atsietos nuo moteriškumo, pavadinimas“ (: *žmogus*). Žinoma, didelę įtaką tokiems pokyčiams turi Lietuvoje kilusios diskusijos dėl lyčiai jautrios kalbos (plg. „Vilniaus universiteto lyčiai jautrios kalbos gaires“, toliau – VU LJKG). Šiame dokumente rašoma, kad „konvencija vartoti gramatinę vyriškąją giminę kaip neutralią yra atgyvenusi ir dažnu atveju diskriminacinė“ (žr. https://www.vu.lt/site_files/Apie_VU/VU_lyciai_jautrios_kalbos_gaires_PROJEKTAS.pdf), todėl pavadinimai pagal lyties skirtumą aktyviau daromi ne tik su įprasta galūne *-ė*, bet ir su tradiciškai šiai darybos kategorijai nepriklausančiomis darybos priemonėmis: *-a*, *-as*, *-is* ir *-ius*.

Bent kiek daresnė ND yra priesaga *-ienė* (žr. 19 lentelę) (plg. Ambrasas 2000: 83), kurios vediniai žymi asmenų žmonas ir gyvūnų pateles, pvz.: *eksmerienė* „buvusio mero žmona“ (: *eksmeras*), *konservatorienė* „juok. įtakingo politikos konservatoriaus žmona“ (: *konservatorius*); *šimtakojiėnė* „šimtakojo pati“ (: *šimtakojis*). Šie naujadarai remiasi vyriškosios giminės asmenų pavadinimais, kurie nurodo eitas pareigas ar politines pažiūras, arba vyriškosios giminės gyvūnų pavadinimais. J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateikta žymiai daugiau priesagos *-ienė* vedinių – žmonių pavadinimų: *bankininkienė* (: *bankininkas*), *direktorienė* (: *direktorius*), *eigulienė*¹⁷⁷ (: *eigulys*), *girininkienė* (: *girininkas*), *imperatorienė* (: *imperatorius*), *premjerienė* (: *premjeras*), *prezidentienė* (: *prezidentas*), *profesorienė* (: *profesorius*) ir daugelis kt. 1991–1996 m. sukaupiti naujadarai rodo, kad ir tuo metu pavadinimai pagal lyties skirtumą daugiausia daryti su priesaga *-ienė*.

Duomenyne fiksuoti pavieniai vyriškosios giminės gyvūnų ir asmenų pavadinimai pagal lyties skirtumą, pasidaryti su priesaga *-inas* (dar apie šią diachroniniu aspektu tirtą priesagą žr. Ambrasas 2000: 85–86): *beždžiōninas* „beždžionės patinas“ (: *beždžionė*) ir *davātkinas* „menk. vyras davatka“ (: *davatka*). Dariniai remiasi moteriškosios giminės gyvūnų ir asmenų pavadinimais.

¹⁷⁵ Galimas darybos pamatas – veiksmožodis *slaugyti* (pvz., *slaugė*; plg. *sargas* (: *sergėti*)).

¹⁷⁶ Veikiausiai šį naujadarą galima laikyti ir priesagos *-utis* vediniu, t. y. *sesūtis* (: *sesuo*).

¹⁷⁷ Plg. LKŽ: *eigulaitė* „eigulio duktė“.

19 lentelė. Pavadinimai pagal lyties skirtumą (darybos priesagos DLKG ir ND)

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	-ienė	3	–	1.
2.	-inas	2	–	2.
3.	-ėnas	–		
	-(i)ukas (nepriskirta)	1	–	3.
	-ūnas (nepriskirta)	1	–	3.
Iš viso:		7	–	

Į ND įtraukti pavieniai priesagų *-(i)ukas* ir *-ūnas* vediniai, kurie žymi priešingos lyties asmenis ar gyvūnus, pvz.: *aukliukas* „vyras, dirbantis auklės darbą“ (: *auklė / auklius, auklis, auklys*¹⁷⁸); *žvaigždūnas* „iron. vyrai – įžymybės, garsenybės (paprastai iš pramogų pasaulio)“ (: *žvaigždė*). Pažymėtina, kad nurodyti afiksai gramatikų aprašuose nėra priskirti pavadinimų pagal lyties skirtumą darybos kategorijai.

Tyrimo metu išaiškėjo, kad tai yra vienintelė darybos kategorija, kuri išsiskiria bent kiek didesne galūnių vedinių (79,4 %; 27) gausa. Pavadinimai pagal lyties skirtumą daromiesi ne tik su galūne *-ė*, bet ir tokiomis darybos priemonėmis: *-a*, *-as*, *-is* ir *-ius*, kurios tradiciškai šiai darybos kategorijai nepriklauso (su jomis pasidaryta tik po vieną kitą naujadarą). Priesaginė daryba nėra produktyvi, nors ir pasižymi šokia tokia darybos priemonių įvairove: *-ienė*, *-inas*, *-(i)ukas* ir *-ūnas* (pastarosios dvi priesagos gramatikose prie šios darybos kategorijos nepriskirtos).

3.1.12. KUOPINIAI PAVADINIMAI

Gramatikų aprašuose nurodoma, kad vienos seniausių darybos kategorijų, paveldėtų iš indoeuropiečių prokalbės (Ambrazas 2000: 47), – „[K]uopinių pavadinimų darybos tipų nėra daug, ir tie patys dideliu darumu nepasižymi“ (DLKG 2006: 143; dar žr. LKG 1965: 419). ND vyrauja antrosios pagal darumą priesagos *-ynas* vediniai (44,8 %; 17) (plg. Mikelionienė 2000a: 58), kurie buvo paplitę jau senuosiuose raštuose (Ambrazas 2000: 53). Tai yra naujadarai, žymintys negyvų daiktų ar gyvų būtybių grupę, visumą (plg. DLKG 2006: 143), pvz.: *daiktavardynas* „kokio nors teksto ar autoriaus vartojamų daiktavardžių visuma“ (: *daiktavardis*), *išteklėlynas* „išteklų visuma“ (: *išteklis*), *klausimynas* „apklausoje naudojamų kokios nors srities klausimų visuma (sąrašas)“ (: *klausimas*), *nuolaidynas* „prekybos nuolaidų akcija“ (: *nuolaida*), *sąvokėlynas* „sąvokų visuma“ (: *sąvoka*), *tekstėlynas* „susisteminta skaitmeninių tekstų visuma, pritaikyta kiekybinei ir kokybinei kalbos faktų analizei“ (: *tekstas*) ir kt. Visi ND fiksuoti priesagos *-ynas* vediniai remiasi daiktavardžiais.

¹⁷⁸ Plačiau apie šiuos vyriškosios giminės daiktavardžius žr. *Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banką* (toliau – VLKK KB).

20 lentelė. Kuopiniai pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	-ija	9	23,7 %	3.
2.	-ynas	17	44,8 %	1.
3.	-uomenė	10	26,3 %	2.
4–7.	-(i)ava; -etas; -imas; -ynė	–		
8.	-auja	1	2,6 %	4.
9–11.	-ūra; -(i)atūra; -alitetas	–		
	-uva (nepriskirta)	1	2,6 %	4.
Iš viso:		38	100 %	

Šiek tiek mažiau duomenyne fiksuota ir priesagos *-uomenė* vedinių (26,3 %; 10) (dar žr. Ambrazas 2000: 60), kurie žymi žmonių visumą, bendruomenę ir dažniausiai yra padaryti iš daiktavardžių (plg. DLKG 2006: 143), pvz.: *džiazúomenė* „džiazo pomėgio vienijama bendruomenė“ (: *džiazas*), *feisbukúomenė* „feisbuko bendruomenė“ (: *feisbukas*), *fotografúomenė* „fotografų bendruomenė“ (: *fotografas*), veikiausiai pagal analogiją su žodžiu *varguomenė* pasidaryta *skurdúomenė* „skurdžioji visuomenės dalis“ (: *skurdas*) ir kt. Vienas kitas naujadaras darybiškai santykiauja su būdvardžiu: *girtúomenė* „iron. prasigėrusi visuomenės dalis“ (: *girtas*, -a), *baisúomenė* „pilna ydų visuomenė“ (: *baisus*, -i) ir kt. Į duomenyną įtrauktas vienas netipiškas, galbūt pagal žodžio *visuomenė* analogiją pasidarytas naujadaras *švaistúomenė* „ką nors švaistanti visuomenė (bendruomenė)“ (: *švaistyti*), kurio darybos pamatas – kuopinių pavadinimų darybos kategorijai nebūdingas veiksmazodis.

Remiantis ND duomenimis, trečioje vietoje pagal darumą atsiduria gramatikose dariausia laikyta šios darybos kategorijos priesaga (LKG 1965: 419; DLKG 2006: 143) *-ija* (23,7 %; 9) (plg. Mikeliūnienė 2000a: 57; plačiau apie šį svarbiausią kuopinių pavadinimų darybos formantą žr. Ambrazas 2000: 51–52). Priesagos *-ija* vediniai žymi asmenų visumą, bendruomenę, gyvių būrį ar negyvų daiktų visumą: *paauglijà* „paauglių visuma“ (: *paauglys*, -ė), *pilietijà* „piliečių visuma“ (: *pilietis*, -ė), *trolijà* „iron. trolių bendruomenė“ (: *trolis*, -ė 1. „provokuojančių žinučių elektroninėje komunikacijoje autorius (taip pat dar vadinamas *trolintoju*) arba tam tikslui suprogramuotas interneto robotas“); *žvirblijà* „žvirblių būrys“ (: *žvirblis*); *daiktijà* „aplink esančių daiktų visuma“ (: *daiktas*) ir kt. Visi ND fiksuoti priesagos *-ija* vediniai remiasi daiktavardžiais.

Naujažodžių bazėje pateikti pavieniai priesagos *-auja* (2,6 %; 1) (dar žr. Ibid., 50) ir *-uva* (2,6 %; 1) vediniai, pvz.: *putinaujà* „niek. Rusijos prezidento V. P. pavaldinių komanda“ (: *Putinas*) ir *naisuvà* „Valstiečių ir žaliųjų sąjungos, kurios vienas iš simbolių – Naisiai, atstovai Seime“ (: *Naisiai*). Tiesa, į LKG įtraukta darybos priemonė *-uvė* (plg. *jaunuvė* „jaunimas“), kuri laikyta reta ir tarmine priesaga (1965: 421), tačiau bent kiek išsamiau apie kuopinių pavadinimų priesagos *-(i)ava* apofoninį variantą *-(i)uva* rašoma diachroninės žodžių darybos veikale, pvz., XVI–XVII a. raštuose buvo paplitęs

žodis *velniuva* „velniai; velnias; velniškas darbas“; fiksuoti ir tarminiai vediniai: *broluva* „broliai ir seserys“ bei *sesiuva* „seserija“ (Ambrazas 2000: 51).

Ištyrus ND pateiktus kuopinius pavadinimus, nustatyta, kad pagal gramatikas da-riausia laikyta šios darybos kategorijos priesaga *-ija* tiriamuoju metu, formaliai žiūrint, užleido savo pozicijas darybos priemonei *-ynas*, nors kiekybinis skirtumas tarp vedinių nėra didelis (17 ir 9).

3.1.13. ŠVENČIŲ BEI APEIGŲ PAVADINIMAI

I ND įtraukta, palyginti, nedaug naujadarų – švenčių bei apeigų pavadinimų.

Gramatikose rašoma, kad didesnė šios darybos kategorijos vedinių dalis yra pada-ryta su priesaga *-tuvės* (LKG 1965: 421; DLKG 2006: 144). Remiantis ND duomeni-mis, galima teigti, kad vyrauja darybos formanto *-tuvės* vediniai¹⁷⁹ (žr. 21 lentelę). Tradiciškai daugiskaitiniai šios priesagos vediniai – „tai liaudies apeigų ar vaišių, su-sijusių su vedybomis, darbu ir pan., pavadinimai“ (Ibid.). Iš duomenyne fiksuotų naujadarų matyti, kad prikurta įvairių modernių renginių, susibūrimų, susirinkimų, vakarėlių ir pan. pavadinimų: *išdalytūvės* „draugų susiejimas, kurio metu išdalijami nereikalingi daiktai“ (: *išdalyti*), analoginės darybos naujadaras *guostūvės* „paguodos teikimas“ (: *guosti*), *pratęstūvės* „dažniausiai oficialaus renginio tęsinys linksminantis neoficialioje aplinkoje“ (: *pratęsti*), *ragautūvės* „renginys, skirtas kokiam ypatingam maistui ar gėrimui ragauti“ (: *ragauti*; plg. tarptautinį žodį *degustacija*), *švaistytūvės* „iron. tradicija švaistyti (valdiškus) pinigus“ (: *švaistyti*) ir kt. Visi ND priesagos *-tuvės* vediniai remiasi veiksmažodžių bendraties kamienais.

21 lentelė. Švenčių bei apeigų pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Priesaga	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1.	<i>-tuvės</i>	8	–	1.
2.	<i>-inės</i>	5	–	2.
3.	<i>-ynos</i>	–		
4.	<i>-ynė (-ynės)</i>	1	–	3.
5.	<i>-tai</i>	–		
Iš viso:		14	–	

¹⁷⁹ Plg. J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateiktus pavienius priesagos *-tuvės* vedinius: *atidary-tuvės* (: *atidaryti*), *netikėtūvės* (: *netikėti*), *perlaidotūvės* (: *perlaidoti*). DLKT fiksuoti tokie pavieniai šių naujadarų vartosenos pavyzdžiai: <...> *A. P. perkirpo tradicinę atidarytuočių juostelę ir palinkėjo, kad <...>* (DLKT (iš: „Caritas“) 1995); <...> *mandagių frazių parašyti paskutiniai žodžiai: „Netikėtų vakaras“.* *Susidomėjau ne tiek neįprasta pirmo <...>* (DLKT (iš: „Nemunas“) 1996); *Taip ir neišvėdęs jokių žadėtų netikėtų, laukiau, kada vyrai pereis į gretimą kambarį <...>* (DLKT (iš: „Nemunas“) 1996); <...> *V. K., šių partizanų perlaidotuočių iniciatorius, kuriam reikia nuolat dėkoti <...>* (DLKT (iš: „XXI amžius“) 1996).

Kaip rodo ND ir gramatikų duomenys, pagal darumą priesaga *-inės* užima antrąją vietą. Visi duomenyne fiksuoti priesagos *-inės* vediniai yra padaryti iš daiktavardžių (daugiausia – tikrinių), pvz.: *Kalantinės* „Romo Kalantos susideginimo Kaune 1972 m. gegužės 14 dienos įvardijimas“ (: *Kalanta*), *Šmėklinės* „Visų šventųjų išvakarėse (spalio 31 d.) švenčiama šventė, į Lietuvą atėjusi iš JAV ir Didžiosios Britanijos; jos simbolika susijusi su šmėklų, vaiduoklių pasauliu“ (: *šmėkla*), *Vaižgantinės* „tradicinė šventė, rengiama Svėdasuose, kai teikiama rašytojo Juozo Tumo-Vaižganto premija (įsteigta 2002 m.)“ (: *Vaižgantas*) ir *Vanaginės* „partizanų vado Alfonso Ramanausko-Vanago atminimui skirti renginiai“ (: *Vanagas*). Kaip matyti iš ND teikiamų pavyzdžių, darybos formanto *-inės* vediniai eina įvairių švenčių, minėjimų pavadinimais. Beje, duomenyne fiksuotas vienas Japonijos popkultūros renginį žymintis naujadaras *suknelinės* „Japonijos popkultūrai būdingas kostiuminis animacijos, komiksų, filmų ir pan. personažų pasirodymas“ (: *suknelė*) (plg. anglų k. *cosplay* < *costume play*)¹⁸⁰, pvz.:

Į *cosplay* įsitraukę žmonės nori perteikti kuo tikslesnį vaizdą ir jausmą, todėl čia svarbios tiek žinios, tiek gebėjimai. Dalyviai domisi kostiumų dizainu, muliažų gamyba, modeliavimu, gauna skaitmeninių medijų ir teatro pagrindus. Šiemet šio konkurso nugalėtojas turės galimybę atstovauti Lietuvai tarptautiniame konkurse *Eurocosplay* Londone. Beje, įdomus faktas, kad Lietuvių kalbos komisija buvo užsimojusi *Cosplay* pervadinti ***Suknelinėmis***... (ND (iš: „Kultūros barai“ 2018, nr. 6, p. 55–57; Ina Stončė)¹⁸¹

Žmonių sukurto naujadaras *suknelinės* darybos motyvacija (plačiau apie darybos motyvaciją žr. LKE 2008: 123–124; Urbutis 2009: 70; Jakaitienė 2010: 238; dar žr. Girčienė 2003: 27) kelia abejonių. Neaišku, kodėl buvo pasirinktas darybos pamatas – *suknelė*, rodos, atsižvelgus į ND fiksuotus pavyzdžius ir pateiktą apibrėžtį, ši renginį būtų tikslinga vadinti **kostiuminėmis* (: *kostiumas*).

Duomenyne fiksuotas vienas tarminės priesagos *-ynės* (LKG 1965: 422–423; DLKG 2006: 144) netipiškas vedinys *nuolaidynės* „kainų nuolaidų akcijos prekyboje“ (: *nuolaida*), kuris yra pasidarytas ne iš šiam darybos tipui būdingo veiksmazodžio (plg. *prausynės* „senovinės gimusio kūdikio prausimo apeigos“), o iš daiktavardžio.

22 lentelė. Švenčių bei apeigų pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND

Eil. nr. (DLKG)	Galūnė	Vedinių skaičius (ND)		Eil. nr. (ND)
		abs. sk.	proc.	
1–2.	<i>-os (-a); -ai</i>	–		
3.	<i>-ės</i>	1	–	1.
	Iš viso:	1	–	

¹⁸⁰ DLKT vartosenos pavyzdžių nėra [žiūrėta 2019 11 21].

¹⁸¹ Plg. ND Naujienų skiltyje (2018 07 31) teikiamą informaciją: „*Suknelinės* – naujas mitelis apie VLKK? „Kultūros baruose“ (2018, nr. 6) Ina Stončė rašo: „Beje, įdomus faktas, kad Lietuvių kalbos komisija buvo užsimojusi *Cosplay* pervadinti *Suknelinėmis*...“. Faktas tikrai įdomus, nes niekur viešai nepaliudytas. Maža kokių žodžių žmonės sukuria, bet visada kalti lieka kalbininkai...“

Galūninė daryba tiriamuoju laikotarpiu nėra produktyvi (plg. Ibid.) – rastas vienas galūnės *-ės* vedinys *dūžgės* 1. „dažniausiai oficialaus renginio tęsinys linksminantis neoficialioje aplinkoje“; 2. „didelis šurmuliuojantis, dūzgiantis renginys (masinė šventė)“ (: *dūgzti*) (žr. 22 lentelę).

ND pateiktų švenčių bei apeigų pavadinimų analizė rodo, kad produktyvesnė yra priesaginė daryba (plg. rastas vienintelis galūnės *-ės* vedinys), kurią reprezentuoja bent kiek didesniu darumu pasižyminčios priesagos: *-tuvės* ir *-inės* (šių priesagų eiliškumas pagal vedinių skaičių DLKG ir ND sutampa).

3.1.14. APIBENDRINAMOSIOS PASTABOS

Daiktavardžių priesagų ir galūnių vedinių analizė atskleidė, kad 1) bent kiek ryškiau pakitęs ypatybių pavadinimų (vardažodžių abstraktų), veikėjų ir veiksmožadinės ypatybės turėtojų pavadinimų, vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų, įrankių pavadinimų, vietų pavadinimų ir kuopinių pavadinimų darybos priemonių eiliškumas pagal darumą (plačiau apie darybos priemonių eiliškumo nustatymą LKG, DLKG ir ND žr. 3.1.1. skyrių); 2) priesagų, pvz.: *-imas*, *-(i)acija*, *-ystė*, *-umas*, *-tojas*, *-a* ir *-(i)ukas*, *-ė*, vediniai remiasi potencialiais (numanomais, bet žodynuose ir rašytinėje vartosenoje nefiksuotais) pamatiniais žodžiais; 3) priesagų, pvz.: *-izmas*, *-ietis*, *-ė*, vediniai remiasi gramatikose neaprašyta darybos pamato rūšimi: fraze, santrumpa ir žodžių junginiu¹⁸²; 4) naujažodžių fleksinė derivacija, kuri duoda 3,9 % galūnių vedinių (93), savo produktyvumu neprilygsta sufiksacijai (50,8 %; 1209), išskyrus veiksmo rezultato pavadinimus ir pavadinimus pagal lyties skirtumą¹⁸³, kurie pasižymi galūnių vedinių gausa ir įvairove; 5) kaip rodo ND, bent kiek atgijusios tarminės priesagos, pvz.: *-(i)ūtis*, *-ė*, *-ena*, *-esys*, *-elis*, *-ė*, *-iklis*, *-ė*, *-rys*, *-ė*, *-uva*, *-ūnas*, *-ė* ir *-ininkas*, *-ė*, su kuriomis duomenyne fiksuota po vieną kitą žodį; 6) duomenyne pateikti netipiški priesagos *-ainis*, *-ė* vediniai – valgių pavadinimai, kurie įvardijami pagal kurią nors jų dalį (ppr. nevalgomą), maisto ruošimo būdą bei valgymo laiką (plg. tradiciškai valgių pavadinimai buvo daryti „iš daiktavardžių, žyminčių tą dalyką, iš kurio (arba kurio pridedant) valgis pataisytas“ (DLKG 2006: 117); 7) ND sukaupti priesagos *-iklis* vediniai rodo, kad su šia darybos priemone gausiau daromasi maisto priedų pavadinimų (plg. tradicinė įrankių pavadinimų darybos priesaga); 8) duomenyne pateikti priesagos *-iena* vediniai dažniausiai menkinamai pavadina kokio nors daikto, dalyko, reiškinio gausą, visumą (žaliavą) (plg. tradicinė darybinė reikšmė – „pamatinio žodžiu žymimo gyvulio ar paukščio mėsa“).

¹⁸² Čia svarbu pabrėžti, kad pavieniai, okaziniai naujadarai dar neleidžia užtikrintai rašyti apie aiškų dabartinės lietuvių kalbos naujadarų polinkį darytis su priesagomis daiktavardžių iš netipiško, gramatikose neaprašyto darybos pamato, vis dėlto tokio darybos polinkio nepastebėti negalima, akivaizdu, kad esama pirmųjų užuomazgų.

¹⁸³ Į ND įtraukti negausūs pavyzdžiai rodo, kad pavadinimus pagal lyties skirtumą linkstama daryti ne tik su galūne *-ė*, bet ir su gramatikose prie šios darybos kategorijos neaprašytais darybos priemonėmis: *-a*, *-as*, *-is* ir *-ius*.

3.2. PRIEŠDĒLIŲ VEDINIAI

Gramatikų aprašuose nurodoma, kad „[D]aiktavardžių daryba su priešdėliais yra vienas iš svarbiausių dabartinės lietuvių kalbos daiktavardžių darybos būdų, nors pagal vedinių skaičių ji užima pačią paskutinę vietą“ (Ibid., 145; dar žr. Ibid., 86; LKG 1965: 423). Tarpusavyje lyginant keturis pagrindinius, tradiciškai skiriamus morfologinės lietuvių kalbos žodžių darybos būdus: prefiksaciją, sufiksaciją, fleksinę derivaciją ir kompoziciją¹⁸⁴ (dar žr. Barauskaitė 1985: 32; Keinys 1999: 105; Urbutis 2009: 333; Vaskelienė 2010: 152; 2017: 2; plg. Smetona 2005: 83), matyti, kad ND pagal naujų darų skaičių priešdėlinė daryba (prefiksacija) užima paskutinę (ketvirtąją) vietą – priešdėlių vediniai sudaro, palyginti, nedidelę dalį visų ND fiksuotų daiktavardžių (2,2 %; 54) (plg. Rimkutė et al. 2016: 160–161). Duomenyne fiksuotus priešdėlių vedinius galima skirti į dvi grupes: 1) indigeniųjų priešdėlių vediniai (61,1 %; 33) ir 2) neoklasikinių priešdėlių vediniai¹⁸⁵ (38,9 %; 21).

3.2.1. INDIGENIŲ PRIEŠDĒLIŲ VEDINIAI

Lietuvių kalbos daiktavardžiai daromi su 17 priešdėlių (LKG 1965: 423; DLKG 2006: 145). ND fiksuoti tokie priešdėliai: *ant-*, *apy-* (*ap-*), *at-* (*ato-*), *iš-*, *į-*, *nebe-*¹⁸⁶, *pa-*, *per-*, *po-*, *prie-*, *prieš-* ir *už-* (žr. 23 lentelę), iš kurių bent kiek didesniu darumu išsiskiria *po-* (21,5 %; 8), *pa-* (18,1 %; 6) ir *ant-* (12,1 %; 4), nors gramatikose nurodoma, kad produktyviausias darybos formantas yra tik *pa-* (LKG 1965: 423; DLKG 2006: 145); nerasta vedinių su *ne-*, *nuo-*, *pra-*, *pro-* ir *są-* priešdėliais.

23 lentelė. Indigenūs priešdėliai pagal darumą (vedinių skaičių) ND

Indigenus priešdėlis	Vedinių skaičius	
	abs. sk.	proc.
<i>po-</i>	8	21,5 %
<i>pa-</i>	6	18,1 %
<i>ant-</i>	4	12,1 %
<i>apy-</i> (<i>ap-</i>)	2	6,1 %

¹⁸⁴ Anot A. Smetonos, „[T]radiciškai lietuvių kalboje yra du pagrindiniai darybos būdai – derivacija ir konversija. Derivacija suprantama kaip naujų žodžių iš senų kūrimo procesas įprastai pridedant priesagą, prefiksą arba paradigmą. Konversija suprantama kaip naujų žodžių iš senų kūrimo procesas, kurio metu vienos gramatinės klasės žodis tampa kitos gramatinės klasės žodžiu be išorinės formos pokyčių“ (2017: 77; dar apie konversiją anglų k. žr. Plag 2003: 15, 135; Lieber 2005: 418; Inčiraitė 2013a: 2; Mattiello 2016: 126; apie terminą *konversija* žr. KTŽ 1990: 109; Bauer 1983: 32).

¹⁸⁵ Neoklasikiniais dariniais vadinami moderniais laikais pasidaryti naujadarai su klasikinių kalbų elementais. Tokie dariniai klasikinėse kalbose nėra fiksuoti (Plag 2003: 198; dar žr. Inčiraitė 2013b: 60).

¹⁸⁶ DLKG neigiamasis priešdėlis *nebe-* paminėtas prie neigiamųjų dalelių (2006: 434–435).

Indigenus priešdėlis	Vedinių skaičius	
	abs. sk.	proc.
<i>at-</i> (<i>ato-</i>)	2	6,1 %
<i>iš-</i>	2	6,1 %
<i>į-</i>	2	6,1 %
<i>prie-</i>	2	6,1 %
<i>prieš-</i>	2	6,1 %
<i>nebe-</i>	1	3 %
<i>per-</i>	1	3 %
<i>už-</i>	1	3 %
Iš viso:	33	100 %

Duomenyne dauguma priešdėlio *po-* vedinių (dar žr. Mikelionienė 2000a: 62–63; Inčiuraitė–Noreikienė 2017: 126–128) žymi ko nors smulkesnį vienetą, sudėtinę dalį, porušį ir pan. (dar žr. LKG 1965: 431): *póraštė* „elektroninio (ar internetinio) puslapio dalis, skirta papildyti pagrindinėje teksto dalyje esančiai informacijai“ (: *raštas*), *póveiklė* „kokios nors veiklos porušis, pavyzdžiui, mokslo darbų projektų aprašuose“ (: *veikla*) ir *pósąlygė* „sąlyga, kuri turi įsigalioti po konkretaus programavimo veiksmo“ (: *sąlyga*). ND pateikti pavieniai priešdėlio *po-* vediniai, kurie žymi asmenį, pvz., *podoktorántas*, *-ė* „podoktorantūros stažuotojas“ (: *doktorantas*, *-ė*), arba laiką, „einantį tuojau po pagrindiniu žodžiu pasakymo laiko“ (Ibid., 431), pvz., pagal analogiją su žodžiu *pokaris* pasidarytas okazinis darinys *póšaltkaris* „laikotarpis po šaltojo karo“ (: *šaltasis karas*). Duomenyne fiksuotas vos vienas naujadaras, kuris žymi vietą, t. y. pagal analogiją su žodžiu *potekstė* pasidarytas okazinis darinys *póvaizdė* „kas slypi už vaizdo“ (: *vaizdas*). Veikiausiai į ND įtrauktas priešdėlio *po-* vedinys *pospauda* „leidybės darbai, atliekami po spaudos darbų“ (: *spauda*; plg. anglų k. *post-press*) yra vertinys¹⁸⁷, t. y. iš lietuvių kalbos morfemų, bet pagal kitos kalbos žodžio pavyzdį sudarytas naujadaras (Keinys 1999: 13; dar žr. Palionis 1985: 206–207; Drotvinas 1989: 75; Jakaitienė 2010: 208; Melnikienė, Dovydaitytė 2015: 130), kitaip tariant, vertinio darybos motyvacija „remiasi skolinta šaltinio motyvacija“ (Kaulakienė 2014: 167). Kaip matyti iš duomenyne fiksuotų naujadarų, mažuma priešdėlio *po-* vedinių žymi vietą ir tai kaip ir paneigia gramatikų duomenis, kad šios darybos priemonės vediniai daž-

¹⁸⁷ Kai kurie mokslininkai kvestionuoja pažodinių ar pamorfeminių vertinių – kalkių – padėtį lietuvių kalbos darybos sistemoje, svarstydami, kad „dalis kalkių, ypač vadinamos tikrosiomis, tiksliosiomis arba adekvačiosiomis, nuosekliai atliepia kitos kalbos darinių morfeminę struktūrą ir sudaro pamorfeminio vertimo iliuziją <...>, tačiau tai dar nėra įrodymas, kad naujų žodžių sudarymas kitos kalbos darinių pavyzdžiu remiasi pamorfeminiu vertimu ir mechanišku „išverstų“ morfemų sudėjimu, t. y. iš esmės skiriasi nuo žodžių darybos, vykstančios normaliomis kalbos raidos sąlygomis. Tokios išvados neleidžia daryti patys šio proceso rezultatai: juk tokias kalkes galima laikyti tos pačios kalbos žodžių darybos sistemos realizacijomis“ (Pažūsis 1989: 61; dar žr. Haspelmath 2009: 39).

nokai žymi vietą (DLKG 2006: 148). Nors tradiciškai įprastinis tokių vedinių kamien-galis yra *ia* (Ibid.), ND duomenys rodo, kad vyrauja *ė* kamieno vediniai.

Į ND įtraukti keli priešdėlio *pa-* (dar žr. Mikelionienė 2000a: 62; Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 130–131) vediniai (18,1 %; 6): *pāprogramē* „programos kaip strateginio planavimo dokumento, struktūrinė dalis“ (: *programa*), *pāprojektiš* „savarankiška didelio projekto dalis“ (: *projektas*) ir *pāsvetainē* „sąlygiškai savarankiška pagrindinės interneto svetainės atšaka“ (: *svetainē*). Pažymėtina, kad dauguma priešdėlio *pa-* vedinių žymi ko nors smulkesnį vienetą, sudėtinę dalį ir pan. (dar žr. LKG 1965: 424). Naujažodžių bazėje fiksuotas vienas okazinis darinys *pāpirmininkis*, *-ē* „pirmininko pavaduotojas“ (: *pirmininkas*, *-ē*). Naujadaras žymi asmenį, kuris yra „žemesnės padėties, eina žemesnės pareigas, negu pagrindiniu žodžiu pasakytas asmuo“ (Ibid.). Duomenyne fiksuotas vos vienas priešdėlio *pa-* vedinys, kuris žymi vietą: *pādaiktis* „*juok*. tai, kas yra už daikto (fizine ir metafizine prasme)“ (: *daiktas*). Matyti, kad ND fiksuoti negausūs priešdėlio *pa-* (kaip ir *po-*) vediniai (naujadarai) kaip ir paneigia gramatikų informaciją, kad dauguma šios darybos priemonės vedinių žymi vietą (Ibid.; DLKG 2006: 145). Žinoma, tokie vietos pavadinimai galėjo ir nepatekti į ND (atsižvelgiant į tai, kad duomenynas pildomas rankiniu būdu), todėl reikėtų nuodugnesnių tyrimų, siekiant įvertinti, ar tikrai yra pakitusi tradiciškai šiam priešdėliui priskiriama būdingiausia darybinė reikšmė. Duomenyne vyrauja *ia* ir *ė* kamieno vediniai (plg. Ibid., 146).

ND duomenys leidžia teigti, kad bent kiek dari darybos priemonės yra *ant-* (12,1 %; 4) Duomenyne fiksuoti visi priešdėlio *ant-* vediniai žymi daiktą, dedamą ant (virš) to daikto, kuris įvardytas pamatiniu žodžiu (Ibid.), pvz.: *añtbačiai* 1. „ant avalynės mau-namas apsauginis apdangalas, apavas“; 2. „ant batų užleidžiamos trumpos blauzdinės“ (: *batai*), *añtčiužinis* „neaukštas čiužinys, dedamas ant čiužinio ir jį paminkštintis, saugantis nuo išsitepimo, slepiantis miegamosios dalies nelygumus“ (: *čiužinys*), *añtkojis* „laisvėje gyvenančių nuteistųjų ant čiurnos dėvimas elektroninis prietaisas, skirtas jiems stebėti, kontroliuoti“ (: *koja*; plg. *añtkojai*; dar apie šį darybos formantą žr. Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 131–132). Visi ND pateikti priešdėlio *ant-* vediniai yra *ia* kamieno (plg. DLKG 2006: 146).

Tiriamuoju laikotarpiu ND menko darumo yra šie priešdėliai: *apy-* (*ap-*) (6,1 %; 2), *at-* (6,1 %; 2), *iš-* (6,1 %; 2), *į-* (6,1 %; 2), *prie-* (6,1 %; 2), *prieš-* (6,1 %; 2), *nebe-* (3 %; 1), *per-* (3 %; 1) ir *už-* (3 %; 1), pvz.: *apýkøjė* 1. „ant čiurnos nešiojamas papuošalas, apyrankės analogas“; 2. „laisvėje gyvenančių nuteistųjų ant čiurnos dėvimas elektroninis prietaisas, skirtas jiems stebėti, kontroliuoti“ (: *koja*), duomenyne pateiktas galimai pagal analogiją su žodžiu *apšvieta* pasidarytas okazinis naujadaras su šio priešdėlio variantu *ap-*, t. y. *aptamsà* „*iron*. apšvietos priešingybė“ (: *tamsa*)¹⁸⁸ (plg. tradicinėse gramatikose minimą priešdėlio *apy-* vedinį *apytamsa*; dar apie priešdėlį *apy-* žr. Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 132); ND pateiktas priešdėlio *at-* (*ato-*) vedinys turi individualesnę reikšmę, pvz., naujadaras *atólaiškis* „atsakomasis laiškas“ (: *laiškas*) greičiausiai pasidarytas pagal žodžio *atoveiksmis* analogiją (ir vienu, ir kitu atveju ga-

¹⁸⁸ Veikiausiai būtų galima išvelgti ir priesaginę darybą: *aptamsa* (: *aptenti*).

lima įžvelgti atsakomojo veiksmo semą); **išgriaučiai** „aprasa ar ant žmogaus kūno tvirtinami įtaisai, sukurti pagal kaulinį ar suragėjusį gyvūnų dangalą: turi apsauginę (asmenims, dirbantiems pavojingoje aplinkoje, pvz., gelbėtojams) arba pagalbinę (padeda judėti neįgaliesiems) paskirtį“ (: *griaučiai*); pagal analogiją su žodžiu *įnamis*, -ė pasidarytas okazinis darinys **įkiemis**, -ė „kas gyvena priglobtas svetimame kieme“ (: *kiemas*), **įprezidentis**, -ė „juok. kandidatas į prezidentus“ (: *prezidentas* / *į prezidentus*¹⁸⁹)¹⁹⁰; duomenyne išvis nerasta priešdėlio *prie-* vedinių, kurie žymėtų „vietą ar patalpą, esančią prie (šalia) to daikto, kuris pasakytas pamatiniu daiktavardžiu“ (DLKG 2006: 146; dar žr. LKG 1965: 427; plačiau apie šią darybos priemonę žr. Mikelionienė 2000a: 62; Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 132–133). Į ND įtrauktas vienas artimos reikšmės naujadaras, kuris žymi ne vietą, o kokį kitą dalyką, esantį prie pamatiniu žodžiu įvardyto dalyko (DLKG 2006: 146), pvz., **priekraštis** „nedidelė pailga juostelė, lentelė, tvirtinama prie krašto“ (: *kraštas*); **priešsąlygė** „sąlyga, kuri turi būti įvykdyta prieš tolimesnius programavimo veiksmus“ (: *sąlyga*) (plačiau apie šią darybos priemonę žr. Mikelionienė 2000a: 62–63; Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 128–130); **nebetiesà** „iškraipyta tiesa – melagingos žinios, kurios skleidžiamos kaip tikri faktai, siekiant paveikti viešąją nuomonę“ (: *tiesa*); **pérkrūvis** „per didelis, viršytas krūvis“ (: *krūvis*) ir **užvamzdis** „erdvė gręžinyje tarp vamzdžio ir gręžinio sienelių“ (: *vamzdis*)¹⁹¹.

Duomenyne rasta 13 savakilmių priešdėlių vedinių, iš kurių bent kiek didesniu darumu išsiskiria *po-* (21,5 %; 8), *pa-* (18,1 %; 6) ir *ant-* (12,1 %; 4); nerasta vedinių su *ne-*, *nuo-*, *pra-*, *pro-* ir *są-* priešdėliais. Priešdėlių vediniai pasižymi šokia tokia darybos priemonių įvairove, tačiau daugumos produktyvumas – menkokas ar visai menkas.

3.2.2. NEOKLASIKINIŲ PRIEŠDĖLIŲ VEDINIAI¹⁹²

Lietuvių kalbos daiktavardžiai, kaip rodo gramatikos, daromi su 19 tarptautinių priešdėlių (LKG 1965: 435–436; DLKG 2006: 149–150). Duomenyne fiksuoti pavieniai neoklasikinių priešdėlių *afro-* (neaprašyta gramatikose), *anti-*, *cis-* (neaprašyta gramatikose), *de-* (neaprašyta gramatikose), *ko(n)-*, *sub-*, *super-* ir *trans-*, kilusių iš senovės graikų arba lotynų kalbų, vediniai¹⁹³ (plačiau apie neoklasikinę žodžių darybą ir jos

¹⁸⁹ Tikėtinas darybos pamatas – žodžių junginys *į prezidentus*. Tokiu atveju tai būtų fleksinė derivacija.

¹⁹⁰ Pažymėtina, kad gramatikose aprašytas atskiras priešdėlio *į-* vedinių potipis, kurį „sudaro vediniai, žymintys asmenį, kuris yra kieno netikras (antrinis) giminaitis, atstojantis pamatiniu žodžiu pasakytą giminaitį“ (DLKG 2006: 147; dar žr. LKG 1965: 429). Remiantis ND medžiaga, matyti, kad su šia darybos priemone bent kiek daromasi įvairesnių asmenų pavadinimų – naujadaras *įprezidentis*, -ė neatitinka DLKG pateiktos darybinės reikšmės.

¹⁹¹ Šis naujadaras, kuris laikytinas priešdėlio *už-* vediniu, kaip ir nurodoma DLKG, išlaiko nepakeistą pamatinio daiktavardžio *ia* kamiengalį (2006: 146).

¹⁹² Plačiau apie lietuvių kalbos naujadarų neoklasikinės darybos polinkius žr. Aleksaitė 2021.

Nustatant tokių svetimų kilmės formantų rūšį (priešdėlis ar dūrinio dėmuo), buvo remiamasi lietuviškų gramatikų ir užsienio žodynų duomenimis.

¹⁹³ Plg. anglų k. didžioji priešdėlių dalis yra kilusi iš senovės graikų arba lotynų kalbų (Lieber 2005: 389).

darybos priemonės žr. Skujinia 1979: 62; Plag 2003: 92; Booij 2005: 30; Lüdeling 2009: 1; Petropoulou 2009: 41; Panocová 2012: 31; Inčiuraitė–Noreikienė 2015: 245; 2017: 10). DLKG nurodoma, kad didesnė šių tarptautinių priešdėlių dalis „tiksliai išsiskiria viename kitame iš kitur atėjusiame žodyje, o pačioje lietuvių kalboje naujiems daiktavardžiams pasidaryti nėra vartojami“ (2006: 149–150; dar žr. LKG 1965: 436; LKE 2008: 430). Dauguma mokslininkų mano, kad darybos priemonės produktyvumą dabartiniu metu, t. y. laikantis sinchroninio požiūrio, pagrindžia naujadarų, pasidarytų su tuo afiksu (priešdėliu, priesaga ar galūne), gausa (plg. Lehrer 1995: 135), tačiau, remiantis tik ND medžiaga, negalima užtikrintai teigti, kad dabartinėje lietuvių kalboje nėra linkstama darytis naujadarų su neoklasikiniais priešdėliais (plg. Inčiuraitė–Noreikienė 2017: 138). Reikėtų atsižvelgti į tai, kad naujadarai renkami rankiniu būdu, todėl duomenynas (kaip ir bet kuris atskirai paimtas šaltinis) „negali rodyti visiškai objektyvaus ir išsamaus vartosenos vaizdo“ (Miliūnaitė 2012a: 10). ND medžiagą lyginant su 1991–1996 m. duomenimis, matyti, kad duomenyne fiksuoti svetimų kilmės priešdėlių vediniai nepasizymi šių darybos priemonių įvairove (žr. 24 lentelę).

24 lentelė. Tarptautiniai priešdėliai pagal darumą (vedinių skaičių) DLKT (1991–1996 m.)¹⁹⁴ ir ND (2011–2019 m.)

Tarptautiniai priešdėliai	Vedinių skaičius (DLKT)		Vedinių skaičius (ND)	
	abs. sk.	proc.	abs. sk.	proc.
super- ¹⁹⁵	105	26,3 %	5	–
anti-	103	25,8 %	2	–
eks-	41	10,3 %	–	–
inter-	22	5,5 %	–	–
kontr(a)-	18	4,5 %	–	–
sub-	16	4 %	1	–
post-	15	3,8 %	–	–
re-	15	3,8 %	–	–
de-	14	3,5 %	1	–
meta-	12	3 %	–	–
ultra-	10	2,5 %	–	–
peri-	5	1,2 %	–	–
proto-	5	1,2 %	–	–
ko(n)-	4	1 %	1	–

¹⁹⁴ Lyginant svetimų kilmės priešdėlių darumą, remiamasi J. Mikėlionienės disertacijoje (2000a: 63) pateiktais duomenimis. ND tarptautinių priešdėlių procentiniai duomenys, atsižvelgiant į negausią empirinę medžiagą, nepateikiami.

¹⁹⁵ Lentelėje paryškintu šriftu pateikiami tie tarptautiniai priešdėliai, kurie fiksuoti ir DLKT (1991–1996 m.), ir ND (2011–2019 m.).

Tarptautiniai priešdėliai	Vedinių skaičius (DLKT)		Vedinių skaičius (ND)	
	abs. sk.	proc.	abs. sk.	proc.
<i>arki-</i>	3	0,7 %	–	
<i>trans-</i>	3	0,7 %	6	–
<i>dis- / dez-</i>	2	0,5 %	–	
<i>pre-</i>	2	0,5 %	–	
<i>auf-</i>	1	0,3 %	–	
<i>in-</i>	1	0,3 %	–	
<i>infra-</i>	1	0,3 %	–	
<i>supra-</i>	1	0,3 %	–	
<i>afro-</i>	–		4	–
<i>cis-</i>	–		1	–
Iš viso ¹⁹⁶ :	399	100 %	21	–

Pažymėtina, kad darybos formantai *eks-*, *post-*, *peri-*, *proto-*, *pre-* ir *infra-* TŽŽ_e ir INT laikomi ne priešdėliais, o sudurtinių tarptautinių žodžių pirmaisiais dėmenimis. Gramatikų aprašuose *eks-*, *peri-*, *proto-* ir *infra-* traktuojami kaip svetimos kilmės priešdėliai.

2011–2019 m. duomenyne daugiausia vedinių fiksuota su neoklasikiniu priešdėliu *trans-*, kuris reiškia „kokios nors erdvės perkirtimą, ko nors perkėlimą į kt. vietą, buvimą už ko nors ribų“¹⁹⁷ (INT; dar žr. LKG 1965: 436; Mikelionienė 2000a: 63, 66; DLKG 2006: 150; Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 150; plačiau žr. OED), pvz.: *translỹtis*, *-ė* „laikantis save kitos lyties nei yra gimęs ir (arba) atitinkamai besielgiantis“ (: *lytis*; plg. anglų k. *transgender*), *transmóteris* „transseksuali moteris“ (: *moteris*; plg. anglų k. *trans woman*), *transvỹras* „transseksualus vyras“ (: *vyras*; plg. anglų k. *trans man*), *transriebalaiĩ* „sveikatai žalingos nesočiųjų riebalų rūgštys“ (: *riebalai*; plg. anglų k. *trans fat*; *trans fatty acids*) ir kt. Visi duomenyne pateikti neoklasikinio priešdėlio *trans-* vediniai yra vertiniai.

Bent kiek didesniu darumu ND pasižymi neoklasikinis priešdėlis *super-* (plačiau apie šį diachroniniu aspektu tirtą priešdėlį žr. Marchand 1969: 196–197; dar žr. Hanić 2013: 283, 289–293), kuris reiškia „aukščiausias, didžiausias, geriausias, esantis viršum ko nors, virš visų“ (INT; plg. TŽŽ_e): *superkáina* „ypač gera (palanki pirkėjams) kaina“ (: *kaina*; plg. anglų k. *superprice*), *supermaĩstas* „itin sveikas ir stiprinantis organizmą maistas“ (: *maistas*; plg. anglų k. *superfood*), *supermamà* „mama, perdėtai besirūpinanti savo vaikais, buitimi ir išskirtinai tuo besididžiuojanti“ (: *mama*; plg. anglų k. *supermom*; lietuvių k. *supermamỹtė*)¹⁹⁸ ir *superšpagãtas* „ilgiausias padarytas špagatas (tam tikras gimnastikos pratimas)“ (: *špagatas*) (dar apie šį priešdėlį žr. Mikelionienė 2000a:

¹⁹⁶ Toks didelis tarptautinių priešdėlių vedinių, fiksuotų DLKT ir ND, skirtumas išryškina šių dviejų šaltinių specifiką (plačiau apie tai žr. 1.1. skyrių).

¹⁹⁷ Tiesa, TŽŽ_e *trans-* laikomas sudurtinių tarptautinių žodžių pirmuoju dėmeniu.

¹⁹⁸ Tai galėtų būti ir priesagos *-ytė* vedinys.

63–64; Inčiuraitė–Noreikienė 2017: 136–137; OED). Be to, kai kurie mokslininkai ši tarptautinį priešdėlį *super-* (kartu su *hiper-*, *ekstra-*, *mega-* ir pan.) priskiria prie madingų žodžių darybos priemonių (Pacula–Borowiec 2013: 17; 19). Dauguma ND fiksuotų tarptautinio priešdėlio vedinių rodo, kad svetimos kilmės priešdėlis buvo pridėtas prie indigenių šaknų, nors daugelis hibridinių priešdėlio *super-* vedinių galėtų būti ir vertiniai iš kitų kalbų, pvz., *lingua franca*.

TŽŽ_e ir INT nepateikta darybos priemonė *afro-*. OED *afro-* aprašytas kaip žodžių darybos elementas (anglų k. *word-forming element*), kuris reiškė atitinka „afrikiečių, afrikietiškas; Afrikos“; todėl, remiantis šiuo anglakalbiu žodynu, neaišku, kaip vertinti darybos priemonę *afro-*: kaip priešdėlį ar kaip tarptautinį dėmenį. *Anglone* (toliau – ANG) nurodoma, kad *afro-* – tai priešdėlis, apibrėžiamas kaip „Afrikos, afrikietiškas“. Dėl varijuojančios *afro-* sampratos nuspręsta panagrinėti, kaip ši darybos priemonė traktuojama įvairiuose anglakalbiuose šaltiniuose (žr. 25 lentelę).

25 lentelė. *Afro-* samprata anglakalbiuose žodynuose¹⁹⁹

Žodynas	Priešdėlis (anglų k. <i>prefix</i>)	Tarptautinis sudurtinių žodžių dėmuo, esantis pirmojo kamieno pozicijoje (plg. anglų k. <i>combining form</i> ²⁰⁰)
AHD	+	
CALD	+	
CED		+
DPSCF		+
LDCE	+	
MED	+	
MWD		+
OLD		+

¹⁹⁹ Peržiūrėti tokie žodynai: *The American Heritage Dictionary of the English Language* (toliau – AHD), *Cambridge Advanced Learner’s Dictionary* (toliau – CALD), *Collins English Dictionary* (toliau – CED), *A Dictionary of Prefixes, Suffixes, and Combining Forms from Webster’s Third New International Dictionary* (toliau – DPSCF 2002), *Longman Dictionary of Contemporary English* (toliau – LDCE), *Macmillan English Dictionary* (toliau – MED), *Merriam-Webster’s Dictionary* (toliau – MWD) ir *Oxford Learner’s Dictionaries* (toliau – OLD).

Atkreiptinas dėmesys, kad AHD ir CALD priešdėliais laikomi ir tokie sietiniai kamienai (dar žr. KTŽ 1990: 180; LKE 2008: 487; Urbutis 2009: 144, 147; Inčiuraitė–Noreikienė 2017: 60; Rutkienė 2019b: 156), pvz., *bio-*, *euro-*, *nano-* ir pan., kurie TŽŽ_e ir INT aiškiai vertinami kaip pirmieji sudurtinių žodžių dėmenys. Pažymėtina, kad CED *afro-* (kaip ir *euro-*) laikomas tarptautiniu dėmeniu, o *bio-* ir *nano-* vertinami kaip priešdėliai. DPSCF ir OLD *afro-* (kartu su *bio-*, *euro-*, *nano-* ir pan.) suvokiami kaip sudurtinių žodžių dėmenys. LDCE ir MED *afro-* (kartu su *bio-*, *euro-*, *nano-* ir pan.) laikomi priešdėliais. MWD *afro-* (kaip ir *euro-* bei *nano-*) aprašytas kaip sudurtinių žodžių dėmuo, o *bio-* laikomas priešdėliu.

²⁰⁰ Plačiau apie anglų k. įvairiuojančius terminus ir termino *combining form* kritiką žr. Inčiuraitė–Noreikienė 2015: 247–248.

Akivaizdu, kad žodynuose *afro-* samprata įvairuoja nuo priešdėlio iki tarptautinio dėmens. Nors šios darybos priemonės priskyrimas vienai ar kitai grupei ginčytinas, šiame darbe *afro-* nagrinėtinas kaip svetimkilmis priešdėlis. Duomenyne fiksuoti tokie priešdėlio vediniai, kurių dauguma ND – vertiniai, pvz.: *afroamerikiētis*, *-ė* „nebaltaodis amerikietis, kurio kilmės šaknys Afrikoje“ (: *amerikietis*, *-ė*; plg. anglų k. *afro-american*; rusų k. *афроамериканец*), *afrobrazilas*, *-ė* „nebaltaodis Brazilijos gyventojas, kurio kilmės šaknys Afrikoje“ (: *brazilas*, *-ė*; plg. anglų k. *Afro-Brazilian*; rusų k. *афробразиль*), hibridinis naujadaras *afrolietūvis*, *-ė* „nebaltaodis Lietuvos gyventojas, kurio kilmės šaknys Afrikoje“ (: *lietūvis*, *-ė*) ir *afrošvedas*, *-ė* „nebaltaodis Švedijos gyventojas, kurio kilmės šaknys Afrikoje“ (: *švedas*, *-ė*; plg. anglų k. *afro-swed*, *afro-swedish*; rusų k. *афроведе*). Pažymėtina, kad J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede nėra pateikta naujadarų su priešdėliu *afro-*.

Tiriamuoju laikotarpiu ND rasta po du ar vieną tarptautinio priešdėlio *anti-*, reiškiančio „priešingybę, priešišumą kam nors (atitinka liet. *prieš*), buvimą priešais ką nors (atitinka liet. *prieš*, *priešais*)“ (INT)²⁰¹ (plačiau apie šį diachroniniu aspektu tirtą priešdėlį žr. Marchand 1969: 142–144; dar žr. OED), *sub-*, reiškiančio „buvimą šalia ko nors arba po kuo nors, pavaldumą, prastą kokybę, antraeiliskumą“ (INT; plg. TŽŽ_e; dar žr. OED), *de-*, reiškiančio „atskyrimą, pašalinimą, panaikinimą; judėjimą žemyn, smukimą“ (INT; plg. TŽŽ_e; dar žr. OED), *ko(n)-*²⁰² (dar žr. LKG 1965: 436; DLKG 2006: 150) ir *cis-* vedinį: *antiskiēpininkas*, *-ė* „kas nusistatęs prieš skiepus ir skiepijimą“ (: *skiepininkas*, *-ė*²⁰³; dar apie neoklasikinio priešdėlio *anti-* vedinius žr. Mikelionienė 2000a: 64; Inčiuraitė–Noreikienė 2017: 137–140); veikiausiai pagal analogiją su žodžiu *subnuoma* ir pan. pasidarytas naujadaras *subtiekā* „tiekėjo subtiekėjui perduotas darbų vykdymas ar prekių tiekimas“ (: **tieka*; dar apie svetimės kilmės priešdėlio *sub-* vedinius žr. Mikelionienė 2000a: 65; Inčiuraitė–Noreikienė 2017: 143–144); okazinis darinys *dekioskelizācija*²⁰⁴ „juok. kioskelių sistemos panaikinimas“ (: *kioskelizacija*²⁰⁵)²⁰⁶; *koferistas*, *-ė* „aferistų bendrininkas“ (: *aferistas*, *-ė*) (dar apie priešdėlio *ko-* vedinius žr. Mikelionienė 2000a: 63, 66) ir *cislūtis*, *-ė* „tas, kieno bio-

²⁰¹ Pažymėtina, kad TŽŽ_e esama nenuoseklumo: *anti-* apibrėžiamas kaip sudurtinių žodžių pirmasis dėmuo, nors *super-*, *de-* ir pan. traktuojami kaip priešdėliai.

²⁰² INT (kaip ir ANG) *ko-* apibrėžiamas kaip „priešdėlis, reiškiantis buvimą kartu; abipusiškumą; proporcingumą; bendrą veikimą“. INT ir TŽŽ_e *kon-* pateikiama nuoroda į *ko-*. Atkreiptinas dėmesys, kad TŽŽ_e *ko-* aprašytas kaip „sudurtinių žodžių pirmasis dėmuo, reiškiantis buvimą kartu, bendrą veiklą, <...>“.

²⁰³ Tai galėtų būti ir mišriosios darybos vedinys, t. y. priešdėlio *anti-* ir priesagos *-ininkas*, *-ė*.

²⁰⁴ ND fiksuoti svetimės kilmės priešdėlio *de-* (kaip ir savakilmio *ne-*) vediniai „žymi ne tik pamatiniu žodžiu reiškiamo dalyko priešybę, bet ir suformuoja antonimijos principu naują sąvoką“ (Vaskelienė, Vilčinskienė 2018: 8; dar žr. Mikelionienė 2000a: 65).

²⁰⁵ Plg. į ND įtrauktą okazinį darinį *kioskelizācija* „iron. stambaus ekonominio ar kt. darinio išsiskaidymas į kioskelių lygio vienetus“. DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2019 12 06].

²⁰⁶ Tiesa, naujadaras *dekioskelizācija* darybą galima interpretuoti dvejopai. Jį galima laikyti priešdėlio *de-* arba priesagos *-(i)acija* vediniu, t. y. *dekioskelizācija* (: **dekioskelizuoti*).

loginė ir socialinė lytis sutampa“ (: *lytis*; plg. anglų k. *cisgender*). Pažymėtina, kad į TŽŽ_e ir INT neįtrauktas svetimkilmis priešdėlis *cis-*, kuris anglakalbiuose žodynuose priešpriešinamas tarptautiniam priešdėliui *trans-* (plačiau žr. OED; dar žr. AHD, CALD, CED, DPSCF, MWD).

Neoklasikinių priešdėlių vediniai ND pasižymi šokia tokia darybos priemonių įvairove (fiksuoti 8 tarptautinių priešdėlių vediniai), tačiau bent kiek didesniu darumu išsiskiria priešdėliai *trans-* (6), *super-* (5) ir *afro-* (4). Žinoma, siekiant stilistinio poveikio ar pan., būtų galima sudaryti itin daug naujadarų (ypač su madingaisiais priešdėliais), vis dėlto, jei duomenyne, kuriame didžiąją daugumą sudaro internetinės žiniasklaidos, elektroninės komunikacijos, tinklaraščių, meninių tekstų (verstinių ir originalių) ir kt. tekstai, rasta tiek nedaug neoklasikinių priešdėlių vedinių, veikiausiai galima pagrįstai teigti, kad bent jau tiriamuoju metu neoklasikinė prefiksacija nėra nei produktyvus, nei pagaulus darybos būdas.

3.2.3. APIBENDRINAMOSIOS PASTABOS

Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, nustatyta, kad priešdėlių vediniai pasižymi šokia tokia darybos priemonių įvairove, tačiau daugumos produktyvumas – menkas ar visai menkas. Naujažodžių bazėje vyrauja savakilmių priešdėlių vediniai (61,1 %; 33), mažiau rasta neoklasikinių priešdėlių vedinių (38,9 %; 21). Duomenyne rasta 13 savakilmių priešdėlių vedinių, iš kurių bent kiek didesniu darumu išsiskiria *po-* (7), *pa-* (6) ir *ant-* (4); nerasta vedinių su *ne-*, *nuo-*, *pra-*, *pro-* ir *są-* priešdėliais. Vienas priešdėlio *po-* vedinys remiasi gramatikose neaprašytu darybos pamatu – žodžių junginiu. Iš 8 fiksuotų tarptautinių priešdėlių vedinių bent kiek didesniu darumu pasižymi *trans-* (6), *super-* (5) ir *afro-* (4). Nors su madingaisiais priešdėliais (pvz., *super-* ir kt.) būtų galima sudaryti pačių įvairiausių naujadarų, vis dėlto, jei duomenyne, kuriame didžiąją daugumą sudaro internetinės žiniasklaidos, elektroninės komunikacijos, tinklaraščių, meninių tekstų (verstinių ir originalių) ir kt. tekstai, rasta tiek nedaug neoklasikinių priešdėlių vedinių, veikiausiai galima pagrįstai teigti, kad bent jau tiriamuoju metu neoklasikinė prefiksacija nėra nei produktyvus, nei pagaulus darybos būdas.

3.3. SUDURTINIAI DAIKTAVARDŽIAI (DŪRINIAI)

Gramatikose nurodoma, kad „[L]ietuvių kalbos daiktavardžių tarpe žymiai dažnesni yra dariniai negu paprastieji žodžiai. Dauguma tų darinių yra vediniai ir tik nedidelė dalis – dūriniai“ (DLKG 2006: 86). Nustatyta, kad antrąją vietą pagal vedinių skaičių užima fleksinė derivacija: galūnių vedinių tuo metu priskaičiuota nežymiai daugiau negu sudurtinių daiktavardžių (Ibid.; dar žr. LKG 1965: 252). Kaip jau buvo minėta anksčiau, ND sukaupia medžiaga rodo, kad antras pagal produktyvumą (po

sufiksacijos) naujadarų darybos būdas – kompozicija (35,6 %; 846)²⁰⁷, kuriai savo produktyvumu neprilygsta fleksinė derivacija, duodanti 3,9 % galūnių vedinių (93).

Daugelyje pasaulio kalbų daugiausia naujadarų pasidaroma dūrybos būdu (Booij 2005: 75) – tai produktyviausias žodžių darymosi būdas rusų (Benigni, Masini 2009: 171), olandų ir vokiečių (Hüning 2010: 197; dar žr. Schiller 2005: 239), prancūzų (Villoing 2012: 29) ir kt. kalbose²⁰⁸. Dūriniai plinta dėl semantinio skaidrumo, aiškumo (anglų k. *semantic transparency*) (Booij 2005: 75), jie yra ekonomiškai (Benczes 2010: 221), kompaktiški (Bauer 2006: 496) ir dėl šios priežasties pagaulūs²⁰⁹ (dar žr. Rutkienė 2021: 13).

3.3.1. DŪRINIAI SU DAIKTAVARDINIU ANTRUOJU DĖMENIU

Tiriamuoju laikotarpiu didžiąją dalį visų ND sudurtinių daiktavardžių sudaro dūriniai su daiktavardiniu antruoju dėmeniu (60 %; 517). DLKG nurodoma, kad „[D]ūriniai su daiktavardiniu antruoju sandu sudaro beveik tris ketvirtadalius visų dabartinės lietuvių kalbos sudurtinių daiktavardžių“ (2006: 151; dar žr. LKG 1965: 437). Remiantis ND kiekybiniais duomenimis, matyti, kad dūrinių rūšys pagal produktyvumą (dūrinių skaičių) pasiskirsto taip: 1) dūriniai iš dviejų daiktavardžių (63,4 %; 328), 2) dūriniai iš būdvardžio ir daiktavardžio (19,5 %; 101), 3) dūriniai iš skaitvardžio ir daiktavardžio (4,8 %; 25), 4) dūriniai iš veiksmožodžio ir daiktavardžio (8,7 %; 45), 5) dūriniai išrieveiskmio ir daiktavardžio (1,2 %; 6), 6) dūriniai iš prielinksnio ir daiktavardžio (1,2 %; 6) bei 6) dūriniai iš įvardžio ir daiktavardžio (1,2 %; 6).

3.3.1.1. Dūriniai iš dviejų daiktavardžių

Daugiausia duomenyne pateikta dūrinių iš dviejų daiktavardžių²¹⁰ (328) – jie sudaro 63,4 % visų dūrinių su daiktavardiniu antruoju dėmeniu²¹¹. Pagal dėmenų tarpu-

²⁰⁷ Duomenyne pateikti pavieniai sudurtiniai sutrauktiniai žodžiai, pvz., *socialdarbiėtis* „Lietuvos socialdemokratų darbo partijos, kurią 2018 m. kovą įkūrė iš Lietuvos socialdemokratų partijos (LSDP) 2017 m. spalį pašalinėti socialdemokratai, narys“, kurie į bendrą dūrinių statistiką neįtraukti (plačiau apie lietuvių kalbai nebūdingus sudurtinius sutrauktinius žodžius žr. Smetonienė 2019: 16).

²⁰⁸ Pvz., katalonų kalboje dūryba laikoma antru pagal produktyvumą žodžių darymosi būdu (Bernal 2012: 24).

²⁰⁹ Nors žmonėms patogiau vartoti ir lengva suvokti dūrinius, gausi dūrinių vartoseną kelia keblumų mašiniam vertimui (Tanaka, Baldwin 2003: 17; plačiau apie terminą *mašininis vertimas* žr. Ralys 2017: 1).

²¹⁰ Plg. Remiantis hebrajų vaikų kalbos tyrimais, matyti, kad vaikų kalboje, jiems augant, bręstant, sparčiai daugėja dūrinių: trimečių kalboje dūrinių fiksuota 11 %, keturmečių – 65 %, nuo penkerių metų dūriniai iš dviejų daiktavardžių sudaro apie 75 % vaikų atsakymų, o devynmečių – net 92 % (Clark, Berman 1987: 555; plg. Berman 2009: 303).

²¹¹ Plačiau apie tokius dūrinius, kurių 1991–1996 m. tekstyne buvo daugiausia, t. y. 280, žr. Mikeliūnienė 2000a: 123–126; dar žr. Hüning 2010: 211; Rutkienė 2019a: 6, 15. Plg. prancūzų k. dūriniai iš dviejų daiktavardžių yra vieni produktyviausių (kartu su veiksmožodžio ir daiktavardžio dūriniais), plačiau žr. Villoing 2012: 41; apie maltiečių k. dviejų daiktavardžių dūrinius žr. Fabri 2009: 214–215; apie tokio tipo dūrinius anglų k. žr. Bauer 1998: 65–85; italų k. – Radimský 2015.

savio santykį dūriniai skirstomi į determinatyvinius (apibrėžiamuosius) ir kopuliatyvinius (sudedamuosius).

ND rasta nedaug kopuliatyviųjų sudurtinių daiktavardžių (plg. Larsson 2002: 227), kurių abu daiktavardiniai dėmenys yra lygiaverčiai, vienas kito neaiškina ir gali būti jungiami „+“, „ir“²¹²: *lovākkrēslis* „pusiau gulom ilsėtis skirtas baldas“ (: *lova* + *krēslas*), *maiškrēpšis* „į didelį maišą panašus krepšys, skirtas įvairiems namų ūkio poreikiams“ (: *maišas* + *krēpšys*), *sijōnkelnēs* „sijoną primenančios plačios dažnai tik kelius dengiančios kelnės (paprastai nešiojamos moterų)“ (: *sijonas* + *kelnēs*), *uogāvaisis* „panaši į vaisių didelė uoga“ (: *uoga* + *vaisius*) ir kt.

Daugiausia duomenyne pateikta determinatyviųjų sudurtinių daiktavardžių, kurių vienas dėmuo (įprastai pirmasis) apibrėžia kitą, susiaurindamas, patikslindamas jo reikšmę²¹³. Tokių determinatyviųjų sudurtinių daiktavardžių pirmuoju dėmeniu dažniausiai nurodoma (LKG 1965: 438–440; DLKG 2006: 151–152):

1) paskirtis:

- a) kam laikyti, dėti ar pilti yra skirta antruoju dėmeniu įvardyta nedidelė vieta (dėžė, maišas ir pan.): *balsādėžė* „uždara, turinti angą dėžė, į kurią metami rinkimų, referendumų ar pan. balsalapiai (biuletieniai)“ (: *balsas* + *dėžė*), *kapāduobė* „kapo duobė“ (: *kapas* + *duobė*), *lavōnmaišis* „maišas, į kurį laikinai įdedami žmogaus palaikai (pavyzdžiui, vežant iš žūties vietos)“ (: *lavonas* + *maišas*), *vỹntaurė* „vyno taurė“ (: *vynas* + *taurė*) ir kt.;
- b) kam skirtas (kam tinkamas naudoti, nuo ko apsaugo ir pan.) antruoju dėmeniu įvardytas daiktas (kartais – įrankis): *dantīsiūlis* „specialus siūlas tarpdančiams valyti“ (: *dantis* + *siūlas*), *lėdgrąžtis* „rankinis ar elektrinis įrankis ledui gręžti“ (: *ledas* + *grąžtas*), *liētskraistė* „polietilininė skraistė nuo lietaus“ (: *lietus* + *skraistė*), *maistāžolė* „maistui vartojama žolė“ (: *maistas* + *žolė*) ir kt.;
- c) kuo verčiasi (ką naikina, saugo ir pan.) antruoju dėmeniu įvardytas asmuo (nuolatinė profesija ar laikinas užsiėmimas): *asmėnsargis* „asmens sargybiniš“ (: *asmuo* + *sargas*), *būtovagis* „butų vagis“ (: *butas* + *vagis*), *mašīnvagis*, *-ė* „mašinų vagis“ (: *mašina* + *vagis*), *miškāvagis*, *-ė* „miško vagis“ (: *miškas* + *vagis*) (dar apie asmenis įvardijančius dūrinius žr. Vaskelienė 2012: 149) ir kt.;
- d) kam judėti (važiuoti, eiti ir pan.) skirtas antruoju dėmeniu įvardytas objektas (takas, kelias ir pan.): *dvīrtakis* „dviračių takas“ (: *dvirtatis* + *takas*) su dezintegrutu pamatiniu kamienu, pagal analogiją su žodžiu *šunkelis* pasidarytas *kātkelis* „menkas kačių vaikščiojamas takelis“ (: *katė* + *kelias*) ir *žmōgkelis* „žmonių vaikščiojamas takas ar kelias“ (: *žmogus* + *kelias*) ir kt.;

²¹² Žr. DLKG 2006: 151; Stundžia, Jarmalavičius 2019: 21; plačiau žr. LKG 1965: 438; Jakaitienė et al. 1976: 254; KTŽ 1990: 196; Skardžius 1996 [1943]: 407; Larsson 2002: 221–222; Plag 2003: 177, 187; Booi 2005: 80; Jakaitienė 2010: 253; Vaskelienė 2010: 155; Inčiuraitė-Noreikienė 2015: 251.

²¹³ Žr. DLKG 2006: 151; Stundžia, Jarmalavičius 2019: 21; plačiau žr. Jakaitienė et al. 1976: 253–254; KTŽ 1990: 196; Skardžius 1996 [1943]: 410; Larsson 2002: 209–211; Urbutis 2009: 205; Grossmann, Rainer 2009: 75; Jakaitienė 2010: 253.

- e) kam skirta antruoju dėmeniu įvardyta diena: *algādienis* „diena, kai darbuotojui išmokamas darbo užmokestis (alga), atlyginimas“ (: *alga* + *diena*), *knygādienis* „diena, kai prekybos centre vyksta perskaitytų knygų mugė“ (: *knyga* + *diena*), *pašalpādienis* „diena, kai mokama pašalpa“ (: *pašalpa* + *diena*), *šeimādienis* „visai šeimai skirtas renginys“ (: *šeima* + *diena*)²¹⁴ ir daugelis kt.;
- f) kokioms išlaidoms yra skirti antruoju dėmeniu įvardyti pinigai: *kanceliārpīnigiai* „kanceliarijos išlaidoms skiriami pinigai (pavyzdžiui, Seimo nariams)“ (: *kanceliarija* + *pīnigai*);
- g) įvairi kitokia antruoju dėmeniu įvardyto dalyko paskirtis: *nakvōynbutis* „piligrimų nakvynės namai“ (: *nakvōynė* + *butas*), *darbālaukis* „vaizdas kompiuterio ekrane, imituojantis darbo stalo paviršių su išdėliotomis ant jo darbo priemonėmis“ (: *darbas* + *laukas*) ir kt.;
- 2) priklausymas: *alyvokrūmis* „alyvų krūmas“ (: *alyva* + *krūmas*), *fīrmāvardis* „firmos vardas (pavadinimas)“ (: *firma* + *vardas*), *langōkraštis* „lango kraštas, apvadas“ (: *langas* + *kraštas*), *liētlāšis* „lietaus lašas“ (: *lietus* + *lašas*) ir kt.;
- 3) vieta (kur yra ar tinka būti antruoju dėmeniu įvardytas daiktas, reiškinys ir pan.): *galvājuostė* „ant galvos dėvima juosta, sugerianti prakaitą arba sauganti nuo šalčio; gali būti kaip galvos puošmena“ (: *galva* + *juosta*), *gamtāvvyksmis* „gamtoje vykstantis reiškinys“ (: *gamta* + *vyksmas*), pavienis dūrinys *laužābulvė* „lauže kepta bulvė“ (: *laužas* + *bulvė*) ir kt.;
- 4) panašumas (į ką yra panašus, su koku panašios išvaizdos daiktu yra lyginamas antruoju dėmeniu įvardytas dalykas): *aguŗkžuvė* „šviežiais agurkais kvepianti žuvis – stinta“ (: *agurkas* + *žuvis*), *kātkrūmis* „meniškai apkarpytas katino pavidalo krūmas“ (: *katė* + *krūmas*), *striūkmarškiniai* „striukę primenantys stori ir šilti fiziniam darbui ar laisvalaikiui skirti marškiniai“ (: *striukė* + *marškiniai*), nenaujas (nefiksuotas) dūrinys *veršiāšūnis* „juok. didelis kaip veršis šuo“ (: *veršis* + *šuo*) ir kt.;
- 5) medžiaga (iš kokios medžiagos yra padarytas antruoju dėmeniu įvardytas dalykas): vartosenoje itin retas dūrinys *kailiājuostė* „aprangos dalis – siaura kailio juosta apie kaklą“ (: *kailis* + *juosta*), *sniegāgniūžtė* „iš sniego sulipdytas kamuoliukas (gniūžtė)“ (: *sniegas* + *gniūžtė*), *šokolādplytė* „šokolado gabalėlis (plytelė)“ (: *šokoladas* + *plytelė*) su dezintegruotu pamatiniu kamieniu ir kt.;
- 6) būdingas daiktinis požymis (kuo išsiskiria antruoju dėmeniu įvardytas dalykas): *būrvaltė* „burinė valtis“ (: *burė* + *valtis*), *ekskrementmenis* „menas, kuriamas naudojant ekskrementus“ (: *ekskrementai* + *menas*) ir kt.
- 7) vietos daiktas (kas yra ar buvo antruoju dėmeniu įvardytoje vietoje): *grybāvietė* „grybų augimo vieta“ (: *grybas* + *vieta*), *maistāvietė* „vieta, kur galima gauti maisto (ir perkeltine reikšme)“ (: *maistas* + *vieta*), pavienis dūrinys *želdāvietė*

²¹⁴ Pažymėtina, kad dūriniai iš dviejų daiktavardžių (bet koks daiktavardis + daiktavardis *diena*) – paplitę. Tokių naujadarų disertacijos rašymo laikotarpiu ND pateikta 28. Plg. J. Mikėlionienės (2000a) disertacijos priede pateiktus pavienius dūrinius: *lovādienis* (: *lova* + *diena*) ir *poilsiādienis* (: *poilsis* + *diena*).

- „želdinių augimo vieta (augavietė)“ (: *želdiniai + vieta*) su dezintegruotu pamatiniu kamienu ir kt.;
- 8) vaizduojamasis (reiškiamasis) objektas (ką vaizduoja, žymi, išreiškia antruoju dėmeniu įvardytas dalykas): *erdvėlapis* „kosminės erdvės žemėlapis“ (: *erdvė + lapas*), *garsóvaizdis* „muzikinių ir nemuzikinių garsų mišinys, aplinkos garsų visuma“ (: *garsas + vaizdas*), *sielóraštis* „sielos išgyvenimų užrašymas“ (: *siela + raštas*), *stovyklóraštis* „stovyklos dienoraštis“ (: *stovykla + raštas*) ir kt.;
- 9) laikas²¹⁵: *saváitlaiškis* „kas savaitę rašomas laiškas (konkrečiu atveju – kas savaitinė literatūros skelbinių apžvalga interneto kultūros portale)“ (: *savitė + laiškas*) ir kt.;
- 10) rūšies sąvoka: *mokasinbačiai* „mokasinų konstrukcijos batai su aulais, dengiančiais kulkišnis ir blauzdą“ (: *mokasinai + batai*), *kempinligė* „neoficialus žmogui pavojingos galvijų ir avių ligos (spongioforminės encefalopatijos) pavadinimas“ (: *kempinė + liga*) ir kt.

Duomenyne pateikta ir tokių sudurtinių žodžių, kurių pirmasis dėmuo antrąjį apibrėžia labai įvairiai. Jų „dėmenų santykis būna arba individualus, netipiškas, arba sunkiai nusakomas ar net aiškiai nebesuvokiamas“ (LKG 1965: 440): pagal analogiją su žodžiu *akiratis* pasidarytas okazinis dūrinys *ausiratis* „juok. ausimis pajėgiamas girdėti aplinkos plotas“ (: *ausis + ratas*), *bòmžpakis* „menk. pakelis koncentrato (paprastai su makaronais) greitai išverdamai sriubai; tokiu būdu išvirta sriuba“ (: *bomžas, -ė + pakas*), pavienis dūrinys *klikoeūras* „pelnas ar nepiniginė nauda, priklausanti nuo straipsnių skaitytojų pelės spustelėjimų skaičiaus atsiverčiant straipsnį ar spaudžiant jo patiktuką“ (: *klikas* „spustelėjimas kompiuterio pelės žymekliu“ + *euras*), pavienis dūrinys *liūrmėnis* „menk. menkinamasis „Literatūros ir meno“ savaitraščio pavadinimas“ (: *liurla*?²¹⁶ + *menas*), *skausmāžodis* „žodis, kuriuo apibūdinamas skausmas“ (: *skausmas + žodis*), *vėjāratīs* „burinis pramogoms ir sportui skirtas triratis“ (: *vėjas + ratas*) ir kt.

Kaip nurodoma DLKG, determinatyvinių sudurtinių daiktavardžių, kurių antrasis dėmuo apibrėžia pirmąjį, yra, palyginti, nedaug (2006: 152). Tokių dūrinių, kurių pirmuoju dėmeniu eina daiktavardžiai *pusė*, *vidurys* ir *galas*, duomenyne pateikta vos vienas kitas: *pūsjubiliejis* „25-erių gyvenimo metų sukaktis“ (: *pusė + jubiliejus*), *pūsknygė* „menk. menkos vertės populiariosios literatūros knyga“ (: *pusė / pusiau + knyga*), *pūszresultatis* „menk. tarpinis rezultatas“ (: *pusė + rezultatas*) ir kt., pavienis dūrinys *vidūrkaris* „juok. karo vidurys“ (: *vidurys + karas*) ir *galūscenis* „vieta scenos gale“ (: *galas + scena*). Pažymėtina, kad kai kurių dėmenų reikšmė yra abstraktesnė nei

²¹⁵ Daugiau rasta tokių dūrinių, kur laiką žymi ne pirmasis, o antrasis dėmuo, pvz.: *bóbvakaris* „moterų pasibuvimo vakaras“ (: *boba + vakaras*), *gariūnmetis* „laikas atkūrus nepriklausomybę, kai pirmąjį verslą žmonės pradėdavo didžiausioje Lietuvos turgavietėje Gariūnuose“ (: *Gariūnai + metas*) (plg. *gariūnlaikis* (: *Gariūnai + laikas*), *krizmetis* „laikas, kai ką nors apėmusi krizė“ (: *krizė + metas*), pavienis dūrinys *nuolaidýnmetis* „prekybos nuolaidų metas“ (: *nuolaidynės + metas*), *stintmetis* „metas, kai žvejojamos stintos“ (: *stinta + metas*).

²¹⁶ LKŽ: „skystas, prastas viralas, buza“.

pamatinių daiktavardžių ir kiek primena žodžių darybos afiksų, pvz., priešdėlių, reikšmę (Ibid.). Šiam pogrupiui priskirtinas dėmuo *pus-*, kuriuo įvardijamas tam tikro dalyko nepilnumas, netikrumas (Ibid.). Panašią netikrumo reikšmę, susijusią su menkinimu, niekinimu, turi dėmuo *šun-* (Ibid., 152–153): pavienis dūrinys *šundiplomis* „*menk.* menkavertis, neužtarnautas diplomatas“ (: *šuo*, *šuns* + *diplomas*) ir *šunpaminklis* „*menk.* menkavertis, neskoningas paminklas“ (: *šuo*, *šuns* + *paminklas*). Lietuvių kalbotyros veikaluose tokie dėmenys *pus-*, *šun-*, įgiję atsietinę bendresnę reikšmę ir turintys priešdėlio bruožų (Keinys 1999: 111), laikomi *prefiksoidais* (dar žr. KTŽ 1990: 13, 155; Jarmalavičius 2017: 81).

Šiek tiek daugiau duomenyne pateikta perkeltinės reikšmės sudurtinių daiktavardžių²¹⁷: *benzingalvis*, *-ė* „kieno galva pramušta automobilių lenktynėmis“ (: *benzinas* + *galva*), *blūsturgis* „*menk.* turgus, kuriame prekiaujama naudotais daiktais arba rankdarbiais“ (: *blusa* + *turgus*), *dešranōsis* „įmantrios formos bandelė su kyšančia iš vieno galo dešrele“ (: *dešra* + *nosis*), vertinys *frankenmaistas* „genetiškai modifikuotas maistas“ (: *Frankenšteinas* + *maistas*; plg. anglų k. *frankenfood*), pavienis dūrinys *kaktusāžmogis* „veltinio technikos meno kūrinys – žmogus kaip kaktusas (t. y. dygaus charakterio)“ (: *kaktusas* + *žmogus*)²¹⁸, pavienis, autorinis dūrinys *kultūrpelkė* „kultūros srityje plytinti pelkė (perkeltine reikšme)“ (: *kultūra* + *pelkė*), pavienis dūrinys *plytaveidis*, *-ė* „kas šaltu, bejausmiu kaip plyta veidu“ (: *plyta* + *veidas*), *šiaūdpatriotis*, *-ė* „šiaudinis – netikras – patriotas“ (: *šiaudinis*, *-ė* / *šiaudas* + *patriotas*), *šiukšliamaistis* „pigus ir nevertingas, nenatūralus maistas“ (: *šiukšlės* + *maistas*) ir kt. Dauguma tokių dūrinių pavadina gyvas būtybes (dažniausiai asmenis).

Gramatikų aprašuose nurodoma, kad bendrinės lietuvių kalbos dūrinius labiau linkstama darytis iš paprastųjų žodžių, neturinčių priešdėlių ir priesagų, negu iš vedinių ir dūrinių (LKG 1965: 443; DLKG 2006: 153). Šį darybos polinkį pagrindžia ir duomenyno empirinė medžiaga, nors pasitaiko ir išimčių, pvz.: minėtasis *nakvynbutis* ir *nuolaidynmetis*, *pūskeiksmožodis* „nestiprus (švelnus) keiksmožodis“ (: *pusė* + *keiksmožodis*) ir kt. Pažymėtina, kad dūrinių dėmenys kartais neturi priesagų net ir tada, kai darybiškai santykiauja su priesaginiais daiktavardžiais (LKG 1965: 443; DLKG 2006: 153): *asmėnlazdė* „lazdelė, prie kurios pritvirtinus išmanųjį telefoną, daromos asmenukės“ (: *asmenukė* + *lazdelė*; plg. anglų k. *selfie stick*; lietuvių k. *asmenūklazdė* „t. p.“) su dezintegruotais pamatiniais kamienais, *šokolādplytė* ir kt.

²¹⁷ Kai kurie mokslininkai tokius metoniminius ir metaforinius dūrinius vadina *kūrybiškais dūriniais* (anglų k. *creative compound*) (Benczes 2010: 219–220, 222; plačiau žr. 2005: 250–268; dar apie metoniminius dūrinius žr. 2006: 46–54).

²¹⁸ Duomenyne tiriamuoju laikotarpiu pateikta 17 dūrinių, kurių antrasis dėmuo – daiktavardis *žmogus*, pvz.: autorinis, pavienis dūrinys *gyvūnžmogis* „žmogus, kurį valdo gyvūniški instinktai“ (: *gyvūnas* + *žmogus*) ir *kiauliāžmogis* „kiauliškai besielgiantis žmogus“ (: *kiaulė* + *žmogus*), *tinklāžmogis* „internetto vartotojas“ (: *tinklas* + *žmogus*) ir kt. Plg. J. Mikėlionienės (2000a) disertacijos priede pateikti penki tokie dūriniai: *menžmogis* (: *menas* + *žmogus*), *sovietžmogis* (: *sovietai* + *žmogus*), *žvėržmogis* (: *žvėris* + *žmogus*) ir kt.

Duomenyne dūrinių iš dviejų daiktavardžių su jungiamaisiais balsiais *-a-* (dažniausias), *-ia-*, *-i-*, *-o-*, *-u-*, *-ė-*, *-io-* ir be jungiamųjų balsių pateikta apylygiai (plg. LKG 1965: 444; DLKG 2006: 153). ND vyrauja sudurtiniai daiktavardžiai, kurie yra *ia* arba *ė* kamieno; gyvas būtybes (dažniausiai asmenis) žymintys naujadarai turi abiejų gimiinių (*ia* ir *ė* kamienų) formas (plg. LKG 1965: 447; DLKG 2006: 154).

3.3.1.2. Dūriniai iš būvardžio ir daiktavardžio

Antrąją vietą pagal dūrinių skaičių užima dūriniai iš būvardžio ir daiktavardžio (101) – jie sudaro 19,5 % visų sudurtinių daiktavardžių, kurių antrasis dėmuo – daiktavardis²¹⁹. Šios rūšies sudurtinio daiktavardžio „pirmasis (būvardinis) sandas iškelia dūriniu pasakomam dalykui būdingą ypatybę, išskiriančią jį iš kitų tos pačios rūšies ar grupės (nurodytos antruoju sandu) dalykų“ (DLKG 2006: 154; dar žr. Vaskelienė 2012: 149–150), pvz.:

- 1) išorinį požymį (dydį, formą ir pan.), nustatomą lytėjimu ar rega (Mikelionienė 2000a: 126): *dīdriestainis* „didelis riestainis – žiedo formos kepinys su skyle viduryje“ (: *didelis*, *-ė* + *riestainis*), *minkštālovė* „minkštas gulimasis baldas“ (: *minkštas*, *-a* + *lova*), *putliālūpis*, *-ė* „kas putliomis lūpomis“ (: *putlus*, *-i* + *lūpos*), *žemagrīndis* „autobusas, troleibusas ar tramvajus žemomis grindimis“ (: *žemas*, *-a* + *grindys*) ir daugelis kt.;
- 2) priklausomybę: *bendrabūris*, *-ė* „kas kartu įeina į kokį nors būrį“ (: *bendras*, *-a* + *būrys*), pavienis naujadaras *bendraskliaūtis*, *-ė* „kas kartu studijavęs po tais pačiais Vilniaus universiteto skliautais“ (: *bendras*, *-a* + *skliautas*), *bendradālis*, *-ė* „kas siejamas bendros dalios (bendro likimo)“ (: *bendras*, *-a* + *dalia*), *svetīmraidė* „svetima kokios nors kalbos abėcėlei raidė“ (: *svetimas*, *-a* + *raidė*) ir kt.;
- 3) spalvą: *jūodmetis* „juodas, liūdnas, niūrus metas“ (: *juodas*, *-a* + *metas*), *raudonpādžiai* „kas raudonais padais (dažniausiai turimi galvoje dizainerio Ch. Louboutino sukurti aukštakulniai bateliai)“ (: *raudonas*, *-a* + *padas*), *žaliamarškīnis*, *-ė* „kas apsivilkęs žalius marškinėlius“ (: *žalias*, *-ia* + *marškinėliai*) su dezintegruotu pamatiniu kamienu ir kt.;
- 4) vidinę ypatybę: *šlykštāžmogis* „niek. šlykščiai, bjauriai atrodantis ir (ar) besielgiantis žmogus“ (: *šlykštus*, *-i* + *žmogus*) ir kt.;
- 5) kitą ypatybę: *dykādienis* „diena, kai mobiliojo telefono ryšio paslauga teikiama dykai (t. y. nemokamai)“ (: *dykas*, *-a* + *diena*), *keistalūytis*, *-ė* „kas yra netradicinės lytinės orientacijos“ (: *keistas*, *-a* + *lytis*), autorinis dūrinys su dezintegruotu pamatiniu kamienu *tolerántžmogis* „iron. liberalizmo ideologijos sufor-

²¹⁹ Plačiau apie tokius dūrinius, kurių 1991–1996 m. tekstyne rasta 101, žr. Mikelionienė 2000a: 126–127; plačiau apie graikų k. būvardžio ir daiktavardžio dūrinius žr. Ralli, Stavrou 1997: 243–262; plačiau apie šio tipo anglų k. dūrinius žr. Bennett 2002: 1–10; plačiau apie maltiečių k. būvardžio ir daiktavardžio dūrinius žr. Fabri 2009: 220–227; plačiau apie šio tipo vokiečių k. dūrinius žr. Schlücker, Plag 2011: 1539–1551; dar žr. Van Goethem 2009: 247–248; Hüning 2010: 197–204; Rutkienė 2019a: 7.

muotas tolerantiškumą virš kitų vertybių iškėlęs žmogus“ (: *tolerantiškas*, *-a* + *žmogus*), autorinis, pavienis naujadaras *žemādangis* „žemas dangus (žemai nusi-leidusiais debesimis)“ (: *žemas*, *-a* + *dangus*), *žioplāklaidē* „per žioplumą pada-ryta klaida“ (: *žioplas*, *-a* + *klaida*) ir kt.

Duomenyne pateikta ir perkeltinės reikšmės sudurtinių daiktavardžių, pvz.: pavienis naujadaras *klišākalbē* „juok. kalba, maišyta iš kelių kalbų“ (: *klišas*, *-a* + *kalba*) ir *minkštākalbē* „neryžtingumu pasižymintis kalbėjimo būdas“ (: *minkštas*, *-a* + *kalba*), *nešvankiabuŕnis*, *-ē* „kas kalba nešvankybes“ (: *nešvankus*, *-i* + *burna*), pavienis nau-jadaras *riestazōdis*, *-ē* „kas geba gražbyliauti“ (: *riestas*, *-a* + *žodis*), *silpnablaūzdis*, *-ē* „fiziškai ar dvasiškai silpnas žmogus“ (: *silpnas*, *-a* + *blauzda*), *saldžiarūris*, *-ē* „kas mėgsta saldumynus“ (: *saldus*, *-i* + *rūra*) ir kt.

Gramatikų aprašuose nurodyta, kad daugiau kaip pusė dūrinių iš būdvardžio ir daiktavardžio arba neturi jungiamojo balsio, arba bendrinėje lietuvių kalboje dažniau vartojami be jungiamojo balsio negu su juo (LKG 1965: 450; DLKG 2006: 155). ND duomenys rodo priešingai: duomenyne fiksuota du kartus daugiau dūrinių iš būdvar-džio ir daiktavardžio, kurie turi jungiamąjį balsį *-a-* ir *-ia-* (plg. LKG 1965: 450–451; DLKG 2006: 155).

Daugiausia ND pateikta šios rūšies dūrinių, kurie yra *ia* kamieno, sudurtinių daik-tavardžių su *ē* ir sykiu *ia* bei *ē* kamienu rasta apylygiai (plg. DLKG 2006: 156). LKG rašoma, kad dūriniai, „kurių antruoju dėmeniu imamas *o* kamieno daiktavardis, dažniau yra *ē* kamieno, rečiau – abiejų kamienų ir tik išimtiniais atvejais – *ia* kamieno“ (1695: 453). Plg. LKG minimą išimtinį dūrinių *šventadienis* ir tokius naujai pasidarytus dūri-nius, fiksuotus ND: aprašytas *dykādienis*, *pigiādienis* „diena, kai prekės ar paslaugos parduodamos pigiau nei paprastai“ (: *pigus*, *-i* + *diena*) ir pavienis naujadaras *šaltādie-nis* „šaltą dieną gamtoje vykstantis renginys“ (: *šaltas*, *-a* + *diena*). Pažymėtina, kad dauguma dūrinių iš būdvardžio ir daiktavardžio (be minėtųjų trijų išimtinių atvejų) atitinka kamiengalių keitimo polinkius.

Į duomenyną įtraukti šios rūšies sudurtiniai daiktavardžiai yra determinatyviniai – būdvardinis dėmuo apibrėžia, pažymi daiktavardinį (DLKG 2006: 154).

3.3.1.3. Dūriniai iš skaitvardžio ir daiktavardžio

Duomenyne fiksuoti dūriniai iš skaitvardžio ir daiktavardžio (25) sudaro 4,8 % dūrinių su antruoju daiktavardiniu dėmeniu (plačiau apie tokius dūrinius, kurių 1991–1996 m. tekstyne rasta 24, žr. Mikelionienė 2000a: 127–128). ND vyrauja šios rūšies sudurtiniai žodžiai, kurių pirmasis dėmuo – kiekinis skaitvardis; dūrinių iš kelintinio skaitvardžio ir daiktavardžio ND aptikta vos vienas kitas (plg. LKG 1965: 454; DLKG 2006: 156).

Sudurtiniai žodžiai iš kiekinio skaitvardžio ir daiktavardžio – „tai negyvus daiktus reiškiantys daiktavardžiai, kurių antrasis sandas nurodo kokią nors daikto dalį, o pir-masis pasako, kiek tokių dalių daiktas turi“ (Ibid., 157), pvz.: *aštuonsraigtis* „aštuonis sraigtus turintis sraigtasparnis“ (: *aštuoni* + *sraigtas*; plg. analogiškos darybos *ketūrsraig-*

tis, šešiāšraigis ir trisraigis), *ketūrratis* 1. „keturratė transporto priemonė“; 2. „nedidelė atvira transporto priemonė keturiais ratais“ (: *keturi + ratas*) ir kt. Iš kitokių dūrinių minėtini: *dvimiestis* „bendrą infraskruktūrą turintis dviejų miestų junginys“ (: *du, dvi + miestas*; plg. analogiškos darybos *ketūrmiestis* ir *trimiestis*), *šimtlaidis* „šimtosios laidos sukaktis“ (: *šimtas + laida*), *vienakšnis* „vieno kšnio užkandėlė“ (: *vienas + kšnis*) ir kt. Duomenyne pateikti penki sudurtiniai žodžiai iš kelintinio skaitvardžio ir daiktavardžio, kurie dažniausiai apibūdina asmenis, pvz.: sukurtas (vartojamas) išeivių naujadaras *pirmabañgis*, *-ė* „pirmajai emigrantų iš Lietuvos XIX pab. – XX a. pr. bangai priklausantis išeivis“ (: *pirmas, -a + banga*), *penktakolonis*, *-ė* „vadinamosios penktosios kolonos (t. y. slaptos svetimai valstybei tarnaujančių žmonių grupės) narys“ (: *penktoji kolona*) ir *trečiabañgis*, *-ė* „kas išėjęs su trečiaja (naujausia) banga, priklausantis trečiajai išeivių bangai“ (: *trečias, -ia + banga*), *trečialytis*, *-ė* „trečiosios lyties asmuo (greta vyro ir moters)“ (: *trečias, -ia + lytis*). Šios rūšies dūriniai yra vartojami arba be jungiamojo balsio, arba su jungiamuoju balsiu *-a-*, *-ia-* ir *-i-* – tokių dūrinių ND fiksuota maždaug po lygiai (plg. LKG 1965: 455; DLKG 2006: 157). Naujažodžių bazėje vyrauja *ia* kamieno sudurtiniai žodžiai su pirmuoju skaitvardiniu ir antruoju daiktavardiniu dėmeniu. Pavieniai dūriniai (*substantiva mobilia*) turi *ia* ir *ė* kamienus (plg. *Ibid.*).

Atskirai reikėtų aptarti minėtąjį naujadarą *šimtlaidis*. DLKG nurodoma: kai antruoju dūrinio dėmeniu virsta moteriškosios giminės daiktavardis (*laida*), visam dūriniui yra įprasta suteikti moteriškosios giminės formą su *ė* kamienu (turėtų būti *šimtlaidė*), nors rašoma, kad yra ir išimčių (*Ibid.*, 158; dar žr. LKG 1965: 457). Dar vienas šiuo požiūriu netipiškas yra okazinis dūrinys *dvikalėdis* „*iron*. dvejopai – valdžios ir žmonių – švenčiamos Kalėdos“ (: *du, dvi + Kalėdos*): antruoju dūrinio dėmeniu virsta daugiskaitinis moteriškosios giminės daiktavardis (*Kalėdos*) ir dūrinys įgyja vyriškosios giminės formą su *ia* kamienu.

Visi duomenyne pateikti dūriniai iš skaitvardžio ir daiktavardžio yra determinatyviniai – skaitvardinis dėmuo apibrėžia daiktavardinį (DLKG 2006: 156).

3.3.1.4. Dūriniai iš veiksmažodžio ir daiktavardžio

Gramatikų aprašuose nurodoma, kad dūrinių, kurių pirmasis dėmuo siejasi su būtojo kartinio laiko veikiamuoju ar būtojo laiko neveikiamuoju dalyviu – dauguma, kiek mažiau vartosenoje esama dūrinių, kurių pirmasis dėmuo – veiksmažodis (LKG 1965: 457; DLKG 2006: 158). ND duomenys rodo priešingai: dūriniai iš veiksmažodžio ir daiktavardžio (35) sudaro 7 % visų dūrinių, kurių antrasis sandas – daiktavardis, o dūriniai iš veiksmažodžio formos ir daiktavardžio (10) – 1,7 % (plačiau apie tokius sudurtinius žodžius, kurių 1991–1996 m. tekstyne rasta 13, žr. Mikelionienė 2000a: 129; plg. ND 2011–2019 m. aptikta 45; plačiau apie maltiečių k. veiksmažodžio ir daiktavardžio dūrinius žr. Fabri 2009: 216–217; lyginamąją anglų ir vokiečių k. veiksmažodžio ir daiktavardžio dūrinių analizę žr. Gast 2008: 269–281).

Duomenyne dūrinių su pirmuoju veiksmažodiniu ir antruoju daiktavardiniu dėme- niu, kurie turi jungiamąjį balsį *-a-* arba yra vartojami be jungiamojo balsio, pateikta maždaug po lygiai (plg. DLKG 2006: 159): *krovādėžė* „didelė standartinė mechanizuo- tai kraunama tara kroviniams gabenti ir laikyti“ (: *krovė* + *dėžė*), *nekalbādienis* „diena, kai šeimoje nesikalbama (susipykus)“ (: *nekalba* + *diena*) ir kt.; *aiškĩnraštis* „aiškinama- sis raštas“ (: *aiškĩnti* + *raštas*), *čiuožlėntė* „lenta (paprastai plastikinė), ant kurios galima čiuožti“ (: *čiuožti* + *lenta*) ir kt. Kaip matyti iš pateiktų ND pavyzdžių, dūriniai, kurių antrasis dėmuo – vyriškosios g. daiktavardis, yra vyriškosios g. (su kamiengaliu *ia*), o dūriniai, kurių antrasis dėmuo – moteriškosios g. daiktavardis, yra moteriškosios g. (su kamiengaliu *ė*) (Ibid., 160), išimtį sudaro pavienis dūrinys *žavādienis* (su nedėsningai pakitusiu kamiengaliu *ia*) „žavėjimosi ir skatinimo domėtis augalais diena (toks rengi- nys botanikos sode)“ (: *žavisi* + *diena*; plg. analogiškus pavyzdžius Ibid., 158).

Didžiąją dalį dūrinių iš veiksmažodžio formos ir daiktavardžio sudaro dūriniai, kurių pirmasis dėmuo – būtojo laiko neveikiamosios rūšies dalyvis (plg. Ibid., 159), pvz.: autorinis naujadaras *skustaprōtis* „specifiškos išvaizdos ir elgesio žmogus: trumpai kirptas ir ne itin didelio proto“ (: *skustas*, *-a* + *protas*), *suplotasnūkis*, *-ė* „kas suplotu, plokščiu snukiu“ (: *suplotas*, *-a* + *snukis*) ir kt. Rastas vienas sudurtinis žodis, kurio pirmasis dėmuo yra būtojo kartinio laiko veikiamosios rūšies dalyvis: *išsigimžodis* „iš- sigimęs, iškreipto pavidalo žodis“ (: *išsigimęs*, *-usi* + *žodis*). Duomenyne pateikti dū- riniai iš veiksmažodžio ir daiktavardžio turi arba abiejų giminių formas (*ia* ir *ė* kamie- nų), arba vienos giminės (vyriškosios) formas (*ia* kamieno).

Į ND įtraukti dūriniai, sudaryti iš veiksmažodžio arba veiksmažodžio formos ir daiktavardžio, yra determinatyviniai – veiksmažodinis dėmuo apibrėžia daiktavardinį (Ibid., 158).

3.3.1.5. Dūriniai iš prieveiksmio ir daiktavardžio

Kaip nurodoma gramatikų aprašuose, tokie dūriniai, sudaryti iš prieveiksmio ir daiktavardžio, nėra gausūs (LKG 1965: 460; DLKG 2006: 160). Šį teiginį pagrindžia ir ND medžiaga – tiriamuoju laikotarpiu rasti šeši dūriniai iš prieveiksmio ir daikta- vardžio, kurie sudaro 1,2 % dūrinių su antruoju daiktavardiniu dėmeniu. Pažymėtina, kad 1991–1996 m. tekстыne buvo pateikti du dūriniai su pirmuoju prieveiksminiu dėmeniu *pusiau-* – tuo metu tai buvo „pats nedariausias sudurtinių daiktavardžių su antruoju daiktavardiniu dėmeniu darybos tipas“ (Mikelionienė 2000a: 129).

Į ND įtraukti pavieniai dūriniai, kurių pirmasis dėmuo – prieveiksmis *daug*, *beveik*, *ne visai*, *pusiau* ir *šiandien*: *daugiarỹžis* „itališkas ryžių troškiny su mėsa, daržovėmis, jūros gėrybėmis, prieskoniais“ (: *daug* + *ryžiai*) ir *daugiāsraigtis* „daug sraigtų turintis sraigtasparnis“ (: *daug* + *sraigtas*); pavienis dūrinys *beveikhikikomōris*, *-ė* „žmogus, kuris elgiasi beveik kaip hikikomoris (t. y. gyvena paniręs į virtualųjį pasaulį ir atsiri- bojęs nuo tikrovės)“ (: *beveik* + *hikikomoris*, *-ė*); pagal analogiją su žodžiu *nevisprotis*, *-ė* pasidarytas pavienis naujadaras *nevisžmogis* „iron. paprastas, valdžios maustomas žmogus“ (: *ne visai* + *žmogus*); sukurtas (vartojamas) išėivių dūrinys *pusiaušėĩmis*, *-ė*

„kas turi nepilną šeimą“ (: *pusiau* + *šeima*) ir okazinis naujadaras *šiandienžmogis* „iron. žmogus, kurio atmintis siekia tik šiandieną ir neturi praeities“ (: *šiandien* + *žmogus*). Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, dūriniai išrieveiksmio ir daiktavardžio turi kamiengalį *ia* bei *é* ir yra determinatyviniai, t. y.rieveiksminis dėmuo apibrėžia daiktavardinį (LKG 1965: 460).

3.3.1.6. Dūriniai iš prielinksnio ir daiktavardžio

Duomenyne dūriniai iš prielinksnio ir daiktavardžio (6) sudaro 1,2 % visų dūrinių, kurių antrasis dėmuo – daiktavardis. ND pateikti keturi dūriniai, kurių pirmasis dėmuo – prielinksnis *tarp* (apie tokių sudurtinių žodžių su prielinksniais *tarp* ir *virš* sąlygišką skyrimą prie dūrybos žr. LKG 1965: 461; DLKG 2006: 160–161): *tar̃psezonis* „laikas tarp sezonų (pavyzdžiui, sporto varžybų“ (: *tarp* + *sezonas*), vertinys *tar̃pùkalbė* „kalbinė sistema, kuri įgyjama mokantis svetimos kalbos iki ją išmokstant ir turinti tiek gimtosios, tiek svetimosios kalbos bruožų“ (: *tarp* + *kalba*; plg. anglų k. *interlanguage*), pagal analogiją su žodžiais *tarpušventis*, *tarpukaris* ir pan. pasidarytas autorinis, pavienis dūrinys *tar̃pùrinkimis* „laikas tarp pirmo ir antro rinkimų rato“ (: *tarp* + *rinkimai*) (dar žr. Mikelionienė 2000a: 128). Nors gramatikų aprašuose nurodoma, kad bendrinėje lietuvių kalboje *tarp-* dažniau vartojamas be jungiamojo balsio *-u-* (LKG 1965: 462; DLKG 2006: 161), vis dėlto ND sukaupti pavieniai naujadarai rodo, kad gali būti ir kitaip. Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, du naujadarai *tar̃psezonis* ir *tar̃pùrinkimis* turi laiko reikšmę, o *tar̃pùkalbė* rodo, kad šiuo dūriniu įvardytas dalykas (kalbinė sistema) yra antruoju dėmeniu pasakyto dalyko (kalbos, tiksliau, dviejų kalbų: gimtosios ir svetimos) tarpe (plg. LKG 1965: 462).

Naujažodžių bazėje pateikti du dūriniai su prielinksniu *virš*: *virš̃tampis* „kintantis trumpalaikis įtampos impulsas, viršijantis leidžiamąją elektros įrenginio darbinę įtampą“ (: *virš* + *įtampa*) ir *virš̃sąmonė* „kvantinės fizikos dėsniais aiškinamas už žmogaus sąmonės išeinantis energinis darinys“ (: *virš* + *sąmonė*; dar žr. Mikelionienė 2000a: 128). Tokiais dūriniais su prielinksniu *virš* „pasakomas perviršis, kaupas to dalyko (paprastai abstraktaus), kuris nurodomas antruoju dėmeniu“ (LKG 1965: 462).

Dauguma ND dūrinių su prielinksniais *tarp* ir *virš* turi kamiengalį *ia*, kiek mažiau – kamiengalį *é* (plg. Ibid.; DLKG 2006: 161).

3.3.1.7. Dūriniai iš įvardžio ir daiktavardžio

Duomenyne dūriniai iš įvardžio ir daiktavardžio (6) sudaro 1,2 % visų dūrinių, kurių antrasis dėmuo – daiktavardis. Kaip nurodoma DLKG, tokie dūriniai yra determinatyviniai – įvardinis dėmuo apibrėžia daiktavardinį (2006: 161; dar žr. LKG 1965: 462).

ND pateikti šeši dūriniai su dėmeniu *savi-* (dar žr. Ibid.; Mikelionienė 2003: 93–97), pvz.: *savicitatà* „pacituotas savo paties ankstesnis pasakymas ar tekstas“ (: *savęs* + *citata*), *savivoizdis* „savęs įsivaizdavimas“ (: *savęs* + *vaizdas*; plg. anglų k. *self-image*), *savimasąžas* „savęs masažavimas“ (: *savęs* + *masažas*), *savìsvarba* „perdėtas savęs su-

reikšminimas“ (: *savęs + svarba*) ir kt. Manoma, kad tokių dūrinių kūrimo akstinas yra kalbos ekonomiškumo principas (Ibid., 95). Nors buvo pastebėta, kad dūriniai su dėmeniu *savi-* plinta lietuvių kalboje (Ibid., 97), vis dėlto, remiantis 1991–1996 m. ir 2011–2019 m. naujadarų duomenimis, matyti, kad bendrinės lietuvių kalbos naujadarų sandaupa tokių dūrinių gausa nepasižymi (dar apie dūrinius su dėmeniu *savi-*, kurių 1991–1996 m. tekstyne rasta 14, žr. Mikelionienė 2000a: 128).

Kaip matyti iš pateiktų ND duomenų, dauguma dūrinių su dėmeniu *savi-* „išlaiko antruoju sandu virstančio daiktavardžio kamiengalį, nekeisdami jo įprastiniais dūrinių kamiengalais *ia* ar *ė*“ (DLKG 2006: 161), išskyrus aptartą naujadarą *saviivaizdis*.

3.3.2. DŪRINIAI SU VEIKSMAŽODINIU ANTRUOJU DĖMENIU

Dūrinių su veiksmažodiniu antruoju dėmeniu duomenyne pateikta 2,5 karto mažiau (23,7 %; 204) nei dūrinių su daiktavardiniu antruoju dėmeniu (60 %; 517) (plg. DLKG 2006: 161; dar žr. Murmulaitytė 2019: 112). Remiantis ND kiekybiniais duomenimis, matyti, kad dūrinių rūšys pagal produktyvumą (dūrinių skaičių) pasiskirto taip: 1) dūriniai iš daiktavardžio ir veiksmažodžio (87,8 %; 179), 2) dūriniai iš būdvardžio ar būdvardinio prieveiksmio ir veiksmažodžio (5,8 %; 12), 3) dūriniai iš įvardžio ir veiksmažodžio (3,9 %; 8), 4) dūriniai iš prieveiksmio ir veiksmažodžio (1 %; 2) ir 4) tradicinėse gramatikose neaprašyti dūriniai iš dviejų veiksmažodžių (1,5 %; 3). Pažymėtina, kad tiriamuoju laikotarpiu ND nerasta dūrinių iš skaitvardžio ir veiksmažodžio (dar žr. Ibid., 111, 118; plg. 1991–1996 m. tekstyne pateikti trys šios rūšies sudurtiniai daiktavardžiai, žr. Mikelionienė 2000a: 131).

3.3.2.1. Dūriniai iš daiktavardžio ir veiksmažodžio

Duomenyne dūriniai iš daiktavardžio ir veiksmažodžio (179) sudaro 87,8 % visų dūrinių su veiksmažodiniu antruoju dėmeniu (dar apie tokius dūrinius, kurių 1991–1996 m. tekstyne rasta 110, žr. Ibid., 129–131). Šios rūšies sudurtiniai daiktavardžiai gali būti suskirstyti į tokias grupes (LKG 1965: 463–464; DLKG 2006: 162):

- 1) dūriniai, artimi veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimams:
 - a) asmenų pavadinimai, „kurių antruoju sandu yra nurodoma, kokį tie asmenys darbą dirba ar šiaip veiksmą atlieka, o pirmuoju – į ką tas veiksmas yra nukreiptas, kas eina darbo bei veiksmo objektu“ (Ibid.): *akmendirbỹs*, *-ė* „akmens dirbinių meistras“ (: *akmuo*, *akmens + dirbti*), *kavavirỹs*, *-ė* „kavos ruošimo meistras, profesionalus kavos virėjas, dažniausiai dirbantis kavos bare“ (: *kava + virti*), *medpjovỹs*, *-ė* „kas pjauna medžius“ (: *medis + pjovė*), *picakepỹs*, *-ė* „picos kepėjas“ (: *pica + kepti*), *reklamkūrỹs*, *-ė* „reklamos kūrėjas“ (: *reklama + kūrė*) ir kt.;
 - b) gyvių (gyvūnų, paukščių ir pan.) ir negyvų daiktų pavadinimai, kurių antruoju dėmeniu yra nurodoma, kokį veiksmą tie gyviai ar negyvi daiktai at-

lieka, o pirmuoju – į ką tas veiksmas yra nukreiptas, kas eina veiksmo objektu: *lavónėdis*, -ė „gyvūnas, ėdantis lavonus“ (: *lavonas* + *ėda*, *ėdė*), *žvolesỹs* „paukštis, mintantis žuvimis“ (: *žuvis* + *lesti*) ir kt.; pagal analogiją su žodžiu *dangoraižis* pasidarytas dūrinys *žemėraižis* „giliai po žeme įleistas pastatas, dangoraižio priešingybė“ (: *žemė* + *raižyti*), *vielābraukis* „juok. linksmas troleibuso pavadinimas“ (: *viela* + *braukti*) ir kt.;

- c) asmenų ar negyvų daiktų pavadinimai, kurių pirmuoju dėmeniu yra pasakomas ne veiksmo objektas, o jo vieta, pobūdis, paskirtis ir pan.: pavienis dūrinys *seimasėdis*, -ė „juok. kas sėdi Seime (t. y. Seimo narys)“ (: *Seimas* + *sėdi*), *stebuklatikis*, -ė „kas tiki stebuklais“ (: *stebuklas* + *tiki*), *stoglaipỹs*, -ė „ekstremalių pojūčių mėgėjas – laipiojas stogais; būtinas elementas – nusifotografuoti arba nusifilmuoti kelių šimtų metrų aukštyje ir paskelbti tai internete“ (: *stogas* + *laipioti*) ir kt.;
- d) ND pateikti asmenų pavadinimai, kurių antruoju dėmeniu yra nurodoma, kokį tie asmenys veiksmą atlieka (kalba), o pirmuoju – tautos pavadinimas (išimtis – *gestakālbis*, -ė)²²⁰: *anglakālbis*, -ė „tas, kuriam anglų kalba gimtoji, arba įprastai ja kalbantis“ (: *anglai* + *kalbėti*), *gestakālbis*, -ė „kas kalba gestų kalba“ (: *gestai* + *kalbėti*), *ispanakālbis*, -ė „tas, kuriam ispanų kalba gimtoji, arba įprastai ja kalbantis“ (: *ispanai* + *kalbėti*), *lietuviakālbis*, -ė „tas, kuriam lietuvių kalba gimtoji, arba įprastai ja kalbantis“ (: *lietuviai* + *kalbėti*), *rusakālbis*, -ė „tas, kuriam rusų kalba gimtoji, arba įprastai ja kalbantis“ (: *rusai* + *kalbėti*) ir kt. (apie kontaminacinį darinį – asmens pavadinimą – su veiksmą žodžiu *kalbėti* žr. 7.1. skyrių);
- 2) įrankių, prietaisų, priemonių, mašinų ir transporto priemonių pavadinimai, kurių antruoju dėmeniu nurodoma, kokiam darbui ar veiksmui yra skirtas dūrinis pasakomas daiktas, o pirmuoju dėmeniu paprastai nurodoma, į ką tas veiksmas yra nukreiptas, kas eina veiksmo objektu (DLKG 2006: 162): *barzdākirpė* „barzdos kirpimo mašinėlė“ (: *barzda* + *kirpti*), *indāplovė* „automatinis indų plovimo prietaisas“ (: *indai* + *plovė*), *laikmatis* „automatinis arba rankinis laiko trukmės nustatymo matuoklis“ (: *laikas* + *matuoti*), *sulčiāvirė* „puodas vaisių, uogų, daržovių sultims ar drebučiams gaminti“ (: *sultys* + *virti*), *šakāpjaustė* „automatinis sodo įrankis šakoms, nedideliems krūmams pjaustyti, genėti“ (: *šaka* + *pjaustyti*) ir kt.; didesniu darumu pasižymi dūriniai su antruoju dėmeniu -*vežis* (3,9 %; 7) (dar žr. Mikelionienė 2000a: 130): *gyvuliāvežis* „transporto priemonė gyvuliams vežti“ (: *gyvulys* + *vežti*), *konteīnervėžis* „konteinerius gabenanti transporto priemonė“ (: *konteineris* + *vežti*), *lavónvežis* „transporto priemonė, vežanti lavonus“

²²⁰ Plg. J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateiktus šešis sudurtinius daiktavardžius – asmenų pavadinimus: *anglakālbis*, -ė, *lenkakālbis*, -ė (: *lenkas*, -ė + *kalbėti*), *lietuviakālbis*, -ė, *prancūzakālbis*, -ė (: *prancūzas*, -ė + *kalbėti*), *rusakālbis*, -ė ir *vokiečiakālbis*, -ė (: *vokietis*, -ė + *kalbėti*). Visi dūriniai fiksuoti ND.

(: *lavonas + vežti*), *pupýtvežis* „juok. automobilis, tinkamas merginoms (pupytėms) vežioti“ (: *pupytė + vežti*) ir kt.²²¹;

3) dūriniai, kurie savo reikšme primena veiksmoždžių abstraktus:

- a) pirmuoju dėmeniu pasakomas veiksmo objektas: *gamtojauta* „gamtos jautimas, pajautimas“ (: *gamta + jautė*), pavienis dūrinys *kavogėris* „pabuvimas kartu geriant kavą“ (: *kava + gėrė*), *klimatodara* „klimato formavimasis“ (: *klimatas + daryti*), *miškāsodis* „miško sodinimas“ (: *miškas + sodinti*), pavienis dūrinys *pušiārovis* „aplinkai nenaudingų sumedėjusių augalų rovimo talka“ (: *pušis + rovė*), *tiesósaka* „tiesos sakymas“ (: *tiesa + sakyti*) ir kt.; šios rūšies dūrinių grupėje dažnumu išsiskiria dūriniai, kurių antrasis dėmuo yra *skleisti* (*skleidė*) (7,9 %; 14), *-tyra* (5,6 %; 10) (plg. LKG 1965: 464; DLKG 2006: 162; dar apie gausiausią naujadarų grupę su antruoju dėmeniu *-tyra*, kurių tuo metu rasta 12, žr. Mikelionienė 2000a: 130) ir *-kūra* (pasižymi bent kiek didesniu darumu; 3,4 %; 6): autorinis, pavienis dūrinys *galiāsklaida* „menk. įtakinga žiniasklaida, kuri savo galią pasitelkia tam, kad manipuluotų žmonėmis, formuotų tam tikrą visuomenės nuomonę“ (: *galia + skleidė*), *klaidāsklaida* „iron. klaidinanti, klaidas skleidžianti žiniasklaida“ (: *klaida + skleidė*; plg. darybinį variantą *klaidósklaida*; daugiau apie darybinių variantų skirtumus nuo darybinių sinonimų²²² žr. Vaskelienė 2013: 206, 208; dar žr. 2000: 5, 15, 75), *melāsklaida* „iron. melą skleidžianti žiniasklaida“ (: *melas + skleidė*), *mėšlāsklaida* „niek. nešvarius dalykus skleidžianti žiniasklaida“ (: *mėšlas + skleidė*), *pramogāsklaida* „pramoginė žiniasklaida“ (: *pramogos + skleidė*), *reklāmsklaida* „iron. šališka žiniasklaida, pateikianti tik komerciškai naudingą informaciją“ (: *reklama + skleidė*) ir kt.²²³; *medžioklėtyra* „mokslas apie medžioklę“ (: *medžioklė + tyrė*), *rinkótyra* „informacijos apie rinką paieška, rinkimas, apdorojimas ir vertinimas“ (: *rinka + tyrė*), *smegenótyra* „mokslo šaka, tirianti neinvazinius galvos smegenų veiklos vaizdavimo būdus“ (: *smegenys + tyrė*), *urvoótyra* „mokslas, tiriantis urvus“ (: *urvas + tyrė*) ir kt.;

²²¹ Plg. J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateikti du transporto priemonių pavadinimai, sudurtiniai daiktavardžiai: *benzovežis* (: *benzinas + vežti*) ir *mašínovežis* (: *mašina + vežti*; plg. naujadarą *autovežis* (*auto + vežti*)).

²²² Ateityje būtų pravartu patyrinti, kiek ir kokių darybinių sinonimų / darybinių variantų fiksuota ND.

²²³ Kaip matyti iš pateiktų ND pavyzdžių, didžioji dauguma dūrinių – tai stilistiškai žymėti (neigiamos konotacijos) žiniasklaidos pavadinimai, išskyrus naujadarą *tekstāsklaida* „kultūrinė spauda kaip tekstų sklaidos priemonė“ (: *tekstas + skleidė*). Šie dūriniai veikiausiai negalėtų remtis dabartinėje lietuvių kalboje paplitusiu daiktavardžiu sklaida, nes pagal žodžių darybos taisykles turėtų keistis sudurtinio daiktavardžio galūnė, pvz., *galiasklaidė* (: *galia + sklaida*); plg. *šunuogė* (: *šuo, šuns + uoga*; plačiau žr. LKG 1965: 447–448; DLKG 2006: 154). LKG nurodoma, kad „[D]ariniai, kurių antruoju dėmeniu imamas *io* kamieno daiktavardis, yra *ia* ir *ė* kamienų“ (Ibid., 448). Neatmestina tikimybė, kad šiuos naujadarus galėjo pasidaryti ir kontaminacijos būdu (: bet koks daiktavardis + *žiniasklaida*). Pažymėtina, kad J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateiktas vienintelis dūrinys *žiniasklaida* (: *žinios + skleidė*).

kalbókūra „kalbos kūrimas, jos raiškos priemonių atnaujinimas“ (: *kalba* + *kūrė*), *mitókūra* „mitų kūrimas“ (: *mitas* + *kūrė*) ir kt.;

- b) retais atvejais pirmuoju dėmeniu pasakomas veiksmo subjektas: *mėnulėlydis* „Mėnulio leidimasis“ (: *mėnulis* + *leistas*), *sniėgkritis* „metų laikas, kai krinta sniegas“ (: *sniegas* + *kristi*) ir kt.;
- 4) ND pateikti įvairių sportinių žaidimų, sporto šakų pavadinimai, kurių antruoju dėmeniu yra nurodomas veiksmas, o pirmuoju dėmeniu pasakoma, kas eina veiksmo objektu, subjektu, koks yra veiksmo pobūdis ar vieta ir pan.: *akmėnslydis* „komandinis sportinis ledo žaidimas – akmeninio disko su rankenėle leidimas ledu į išpieštą apskritą taikinį“ (: *akmuo*, *akmens* + *slysti*), *dažāsvydis* „komandinis sportinis žaidimas – kaukėtų žaidėjų šaudymasis iš pneumatinių ginklų kamuoliukais, pripildytais dažų“ (: *dažai* + *sviesti* / *svaidyti*), *šonāslydis* „sporto šaka – šonu slystančio automobilio valdymas“ (: *šonas* + *slydo*), *uolākopa* „sporto rūšis – laipiojimas dirbtinėmis arba natūraliomis uolomis, nenau-do-jant virvių ir kitų priemonių“ (: *uola* + *kopti*) ir kt.

ND medžiaga pagrindžia gramatikose pateiktą informaciją, kad daiktavardžio ir veiksmažodžio dūrinių dėmenimis paprastai eina neišvestiniai kamienai (LKG 1965: 464–465; DLKG 2006: 162), nors pasitaiko ir išimčių, pvz.: minėtasis *gyvuliāvežis* ir *medžioklėtyra* bei kt. Pažymėtina, kad „nedaugelis veiksmažodinių sandų, kurie sieja-si su antriniais veiksmažodžiais, neturi pastariesiems būdingų priesagų“ (Ibid.), pvz., minėtasis *cukrómatis* (: *cukrus* + *matuoti*) ir kt.

Didžioji dauguma (70,2 %; 125) dūrinių iš daiktavardžio ir veiksmažodžio varto-jami su jungiamaisiais balsiais *-a-*, *-ia-* (dažniausi), *-o-*, *-io-*, *-i-*, *-ė-* ir *-y-* (pastarieji keturi pasitaiko labai retai) (plg. Ibid., 163). Šios rūšies sudurtiniai daiktavardžiai (asmenų, gyvių pavadinimai) turi *ia* ir *ė* kamienų formas, labai retai pasitaiko bendro-sios giminės *o* kamieno formos; įrankių reikšmės naujadarai dažniausiai yra *ia* kamie-no, gana dažnai pasitaiko ir *ė* kamieno dūrinių; likusiųjų dūrinių didesnė dalis yra *ia* ir *o* kamieno (plg. LKG 1965: 467–468; DLKG 2006: 163–164).

3.3.2.2. Dūriniai iš būdvardžio ar būdvardinio prieveiksčio ir veiksmažodžio

Gramatikų aprašuose teigiama, kad kartais kyla keblumų, nustatant, iš ko yra atsi-radęs tokių dūrinių pirmasis dėmuo: ar iš būdvardžio, ar iš būdvardinio prieveiksčio (LKG 1965: 468; DLKG 2006: 164), pvz.: okazinis dūrinys *naujāradas* „naujai rastas (nežinotas) žodis“ (: *naujai* / *naujas*, *-a* + *rado*). Duomenyne dūriniai iš būdvardžio ar būdvardinio prieveiksčio ir veiksmažodžio (12) sudaro 5,9 % visų dūrinių su veiksma-žodiniu antruoju dėmeniu (dar apie tokius dūrinius, kurių 1991–1996 m. tekstyne rasta 4, žr. Mikelionienė 2000a: 131; plačiau apie maltiečių k. būdvardžio ir veiksma-žodžio dūrinius žr. Fabri 2009: 216). Tiesa, didžioji dauguma ND dūrinių akivaizdžiai siejasi su būdvardiniu prieveiksčiu, mažuma – su būdvardžiu (plg. LKG 1965: 468). Į

ND įtraukti du dūriniai, kurių pirmąjį dėmenį veikiausiai būtų galima sieti su būdvardžiu, pvz.: *žaliavalgis*, -ė „žaliavalgystės šalininkas, kuris valgo termiškai neapdorotą (nevirtą, nekeptą) ar tik iki 40–42°C apdorotą, paprastai augalinį maistą“ (: *žalias*, -ia + *valgyti*) ir *geltonāsklaida* „geltonoji (bulvarinė) žiniasklaida“ (: *geltonas*, -a + *skleidė*).

Duomenyne pateikti devyni dūriniai, kuriuos sudaro priesagos -(i)ai būdvardinis prieveiksmis ir veiksmažodis: pagal analogiją su žodžiu *naujadaras* pasidarytas pavienis dūrinys *bjaurādaras* „svetimas, netinkamas lietuvių kalboje sudarytas žodis“ (: *bjauriai* + *daryti*), *greitavalgis*, -ė „kas greitai valgo“ (: *greitai* + *valgyti*), *ilgasėdis*, -ė „kas ilgai užsisėdi toje pačioje darbo vietoje“ (: *ilgai* + *sėdėti*), *viešakalbis*, -ė „kas viešai kalba ar turi priedermę viešai kalbėti“ (: *viešai* + *kalbėti*) ir kt.

Didžioji dauguma šios rūšies sudurtinių daiktavardžių, išskyrus pavienį naujadarą *baltprausys*, -ė „iron. uolus automobilio plovėjas neleistinoje vietoje (ironizuojant)“ (: *baltai* + *prausti*), vartojami su jungiamaisiais balsiais -a- (dažniausiais), -ia- ir -o- (pastarieji jungiamieji balsiai fiksuoti tik po vieną kartą) (plg. DLKG 2006: 164). Asmenis žymintys dūriniai turi abiejų giminių (*ia* ir *ė* kamienų) formas, šiek tiek mažiau yra *o* kamieno dūriniai, taip pat pasitaikė pavienių dūrinų su kamiengaliu *a* (plg. LKG 1965: 469; DLKG 2006: 165).

3.3.2.3. Dūriniai iš įvardžio ir veiksmažodžio

Dūriniai iš įvardžio ir veiksmažodžio (8) sudaro 3,9 % visų dūrinų su veiksmažodiniu antruoju dėmeniu (dar apie tokius dūrinius, kurių 1991–1996 m. tekstyne rasta 12, žr. Mikelionienė 2000a: 131). Didžiąją dalį tokių dūrinų sudaro naujadarai, kurių pirmasis dėmuo – įvardis *save* (6), pvz.: *saviğrauža* „sielojimasis, krintimasis dėl savo minčių ar poelgių“ (: *save* + *graužti*), *savitikra* „pasitikrinimas (savęs patikrinimas)“ (: *save* + *tikrinti*; plg. anglų k. *self-checking*), pavienis dūrinys *savižaba* „savęs žabojimas, tramdymas“ (: *save* + *žaboti*), *savižala* „savęs žalojimas“ (: *save* + *žaloti*) ir kt. Pažymėtina, kad 1991–1996 m. tekstyne dominavo dūriniai, sudaryti iš įvardžio *savęs* (*save*) ir veiksmažodžio (Ibid.). Duomenyne fiksuoti pavieniai dūriniai su nežymimuoju įvardžiu *kitas*, -a ir pažymimuoju įvardžiu *visas*, -a: autorinis, pavienis dūrinys *kitóvalda* „priešingybė savivaldai, kai bendruomenę valdo ne jos, o savo interesais besirūpinanti valdžia“ (: *kitas*, -a + *valdyti*) ir *visavalgis*, -ė 1. „kas valgo visokį maistą (vegetarų, veganų ir kt. žmonių, atsisakančių kokios nors rūšies maisto, priešingybė)“; 2. „kas valgo viską, įskaitant nevalgomus dalykus (žemę, smėlį, medieną ir pan.)“ (: *visas*, -a + *valgyti*). Į ND įtrauktas vienintelis dūrinys, kuris žymi asmenį ir turi abiejų giminių (*ia* ir *ė* kamienų) formas, t. y. *visavalgis*, -ė. Likę dūriniai yra *o* kamieno (plg. LKG 1965: 471; DLKG 2006: 166).

3.3.2.4. Dūriniai iš prieveiksmio ir veiksmažodžio

Duomenyne pateikti du dūriniai iš prieveiksmio ir veiksmažodžio – jis sudaro 1 % visų dūrinų su veiksmažodiniu antruoju dėmeniu: *daugiāveika* „kelių veiksmų atlikimas vienu metu“ (: *daug* + *veikti*) ir nenaujas (nefiksuotas) dūrinys *sėngyvena* „menk. žmogus, siekiantis gyventi taip, kaip buvo gyvenama seniau“ (: *seniai* + *gyventi*).

Prieveiksmis dūrinio *daugiāveika* dēmuo *daug* determinuoja veiksmāžodini dēmeni (plg. *Ibid.*). Pažymētina, kad 1991–1996 m. tekstynē tokiū dūrinū buvo rasta taip pat mažai, t. y. *artiveika* ir *pusiaugula* (Mikelionienē 2000a: 131).

3.3.2.5. Dūriniai iš dviejū veiksmāžodžiu

Duomenynē pateikti pavieniai dūriniai su galimai abiem veiksmāžodiniais dēmenimis (1,5 %; 3)²²⁴. Pažymētina, kad šios rūšies sudurtiniai daiktavardžiai neaprašyti tradicinēse gramatikose²²⁵, be to, tokiū dūrinū nebuvo rasta 1991–1996 m. tekstynē (Mikelionienē 2000a: 132). Į ND įtraukti tokie dūriniai: *judāmatis* „prietaisas, fiksuojantis ir matuojantis žmogaus judumą“ (: *judėti* + *matuoti*), *sėdnešē* „į balnā panaši nešioklė dvejų–penkerių metų vaikams nešioti pasisodinus ant sprando“ (: *sėdėti* + *nešti*), *šokvaikštis* „nauja gatvės mada – vaikščiojimas šokant“ (: *šokti* / *šokis* + *vaikščioti*; plg. anglų k. *dance walking*; dar apie pastarųjų dviejū naujadarū galimą darybinį nagrinėjimą žr. Murmulaitytė 2020: 35).

3.3.3. KAI KURIE KITI DŪRINIAI

Duomenynē pateikti trys netipiški, okaziniai dūriniai, pvz.: pagal analogiją su būdvardžiu *bendras*, *-a* + daiktavardis, pvz., *bendradarbis*, *-ė* ir pan., pasidarytas *bendraprokrūstlovis*, *-ė* „juok. perkeltinė reikšmė: į tą pačią Prokrusto lovą išpraustas kolega (t. y. apgyvendintas užsienyje tomis pačiomis sąlygomis)“ (: *bendras*, *-a* + *Prokrusto lova*), du analoginiai dūriniai (plg. *dvidešimtmetis*, *-ė*) *dvidešimtkadžkelintmėtis*, *-ė* „kas turi apytikriai dvidešimt suvirš metų“ (: *dvidešimtkadžkelintas*, *-a* + *metai* (formos atžvilgiu) / *dvidešimt kažkeli* + *metai* (semantiškai) ir *dvidešimtkeliamėtis*, *-ė* „kas turi dvidešimt kelerius metus“ (: *dvidešimt keli* + *metai*; dar apie šiuos dūrinius žr. Murmulaitytė 2019: 109). Pažymētina, kad tokie sandūros tipai (būdvardis + žodžių junginys; žodžių junginys + daiktavardis) tradicinēse gramatikose nepateikti. Pagal tradicinės žodžių darybos taisyklės dėsningas dūrinys – tai iš dviejū žodžių sudurtas kalbos vienetas (Keinys 1999: 22; dar žr. Barauskaitė 1985: 32; Plag 2003: 170; Bauer 2006: 484). Žinoma, šiuo metu užfiksuota pernelyg mažai naujai pasidarytū dūrinū, kad būtų galima išvelgti besiformuojančius naujus sandūros tipus. Tokia „[L]aisvesnė, nuo bendrųjų taisykliū nukrypstanti dūryba būdingesnė pavieniams, autoriniams dūriniam, bet tai yra žinomas okazinės darybos bruožas“ (Murmulaitytė 2019: 119), todėl naujiems polinkiams aprašyti būtina sukaupti daugiau ir įvairesniū naujadarū.

Apibendrinti sudurtinių daiktavardžių dūrybos polinkiai pateikti 26 lentelėje. Čia parodytos dūrinū su daiktavardiniu (60 %; 517) ir veiksmāžodiniu antruoju dēmeniu (23,7 %; 204) bei kai kuriū kitū dūrinū (0,3 %; 3) dēmenū kombinacijos, užfiksuotos ND.

²²⁴ Plg. tokie dūriniai nėra produktyvūs ir prancūzų k. (Villoing 2012: 42).

²²⁵ Gramatikū aprašuose nurodyta, kad dūrinū „su veiksmāžodiniu antruoju dēmeniu pirmasis dēmuo gali būti būdvardinis, skaitvardinis, įvardinis ar prieveiksmis“ (LKG 1965: 463; dar žr. DLKG 2006: 161).

26 lentelė. Naujai pasidarytų sudurtinių daiktavardžių dėmenų statistika²²⁶

Pirmieji dūrinių dėmenys	Antrieji dūrinių dėmenys								
	Daiktavardis	Būdvardis arba būdvardinisrieveiksmis	Skaitvardis	Veiksmažodis	Prieveiksmis	Prielinksnis	Įvardis	Ištiktukas	Žodžių junginys
Daiktavardis	328	-	-	179	-	-	-	-	-
	45,3 %			24,7 %					
Būdvardis arba būdvardinisrieveiksmis	101	-	-	12	-	-	-	-	1
	14 %			1,7 %					0,1 %
Skaitvardis	25	-	-	-	-	-	-	-	-
	3,5 %								
Veiksmažodis arba jo forma	45	-	-	3	-	-	-	-	-
	6,2 %			0,4 %					
Prieveiksmis	6	-	-	2	-	-	-	-	-
	0,8 %			0,3 %					
Prielinksnis	6	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,8 %								
Įvardis	6	-	-	8	-	-	-	-	-
	0,8 %			1,1 %					
Ištiktukas	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Žodžių junginys	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,3 %								
Iš viso:	724; 100 %								

Lyginant ND 2011–2019 m. pateiktus duomenis su DLKT 1991–1996 m. duomenimis, matyti, kad produktyviausias sandūros tipas – daiktavardis + daiktavardis (45,3 % ir 79,32 %²²⁷). Toliau pagal ND fiksuotų dūrinių skaičių rikiuojasi tokie sandūros tipai: daiktavardis + veiksmažodis (24,7 % ir 3,64 %) ir būdvardis + daiktavardis (14 % ir 3,31 %)²²⁸. Pažymėtina, kad 1991–1996 m. nebuvo rasta veiksmažodžio ir veiksmažodžio dūrinių, be to, tuo metu nebuvo aptikti tokie dūriniai, kurių vieno iš dėmens

²²⁶ Plg. analogišką lentelę (Mikelionienė 2000a: 132).

²²⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad J. Mikelionienės disertacijoje pateikti procentiniai duomenys daiktavardis / nesavarankiškas elementas + daiktavardis sandūros tipo (2000a: 132).

²²⁸ Plg. katalonų žodžių darybos procese dalyvauja keturios pagrindinės kalbos dalys: daiktavardis, veiksmažodis, būdvardis irrieveiksmis (Bernal 2012: 5); prancūzų – trys: daiktavardis, veiksmažodis ir būdvardis (Villoing 2012: 31, 41).

pozicijoje eitu žodžių junginys. Disertacijos rašymo laikotarpiu duomenyne nebuvo fiksuota kartotinių dūrinių²²⁹.

3.3.4. DŪRINIAI SU NEOKLASIKINIAIS DĖMENIMIS

Tiriamuoju laikotarpiu dūriniai su svetimkilmiais dėmenimis (122) sudaro 14,4 % visų ND fiksuotų dūrinių. Šiuos dūrinius galima suskirstyti į tokias grupes: 1) svetimkilmis dėmuo + savakilmis dėmuo²³⁰ (55,7 %; 68), 2) savakilmis dėmuo + svetimkilmis dėmuo (42,6 %; 52) ir 3) svetimkilmis dėmuo + svetimkilmis dėmuo (1,7 %; 2). Manytina, kad tokių svetimkilmų (dažniausiai – neoklasikinių) elementų plitimą įvairiose Europos kalbose nulėmė daugelį amžių vyravęs graikų ir lotynų k. kaip *lingua franca* statusas (Lüdeling 2009: 1; Inčiuraitė 2013b: 61)²³¹. Anot kai kurių užsienio mokslininkų, ir šiuo metu neoklasikiniai dūriniai yra pagaulūs, jais nuolat plečiamas žodynas (Díaz-Negrillo 2014: 3), todėl kai kuriose kalbose, pvz., anglų k., tokie dūriniai laikomi produktyviais (Ibid., 5)²³².

3.3.4.1. Dūriniai, sudaryti iš pirmojo neoklasikinio ir antrojo indigenaus dėmens

Kaip matyti iš pateiktų kiekybinių duomenų, tarptautinis dėmuo dažniausiai eina pirmuoju sudurtinio naujadaro dėmeniu (plg. Stundžia, Jarmalavičius 2019: 176). Tokie dūriniai laikytini determinatyviniais, t. y. pirmasis tarptautinis dėmuo visada apibrėžia antrąjį (Rutkienė 2019b: 146). Moksliniuose veikaluose ne tik fiksuotas tokių nesavarankiškų tarptautinių dėmenų plitimas lietuvių kalboje (Valeckienė 1968: 16; Būda 1994: 24; Kupčinskaitė 1997: 56; Rudaitienė 2001: 94, 96; Mikelionienė 2008: 185; Inčiuraitė 2013b: 61; Rutkienė 2019b: 145, 150), bet ir nesutarta dėl šių svetimkilmų dėmenų²³³ statuso sinchroninės lietuvių kalbos žodžių darybos sistemoje. Pa-

²²⁹ Apie tokią produktyvią žodžių darybą maltiečių k. plačiau žr. Fabri 2009: 211–212.

²³⁰ Pažymėtina, kad esama mokslininkų, kurie dūrinius su neoklasikiniais dėmenimis laiko *netikraisiais dūriniais* (Rutkienė 2019b: 144). Manytina, kad „[D]arybos požiūriu dūrinius su klasikiniais sietiniais kamienais reikėtų laikyti netikraisiais dūriniais, nes jiems trūksta tikriesiems dūriniais būdingų požymių. Pirmasis dūrinio sandas paremtas ne sinchroniškai kalboje esančiu žodžiu, o tik kamieniu, kuris neturi gramatinės charakteristikos“ (Ibid., 157).

²³¹ Plg. XVI ir XVII a., siekiant praturtinti anglų k. žodyną madingais elementais, t. y. lotynų ir graikų k. skoliniais, tam tikro stiliaus rašytiniuose tekstuose apščiau vartota tokių skolinių; manyta, kad klasikinų kalbų skoliniai kuria rašytojo – erudito – įvaizdį, žr. Carstairs-McCarthy 2002: 109; dar žr. Lehrer 1995: 134.

²³² Plg. prancūzų k. savakilmė dūryba (anglų k. *native compounding*) yra pagrindinė, o neoklasikinė dūryba – periferinė (Villoing 2012: 30).

²³³ Mokslininkė Lina Rutkienė pažymi, kad užsienio ir lietuvių kalbininkų darbuose klasikinių sietinių kamienų terminai įvairuoja: *pusiau afiksai*, *sietinės šaknys* ar *radiksoidai*, *neoklasikiniai dėmenys*, *neoklasikiniai elementai* ir kt. Bene labiausiai įsitvirtinęs *afiksoidų* (smulkiau skirstytina į *prefiksoidus* ir *sufiksoidus*) terminas (Ibid., 142).

brėžiama, kad „[T]am tikrais atvejais sunku rasti ribą tarp priešdėlių vedinių ir sudurtinių žodžių. Dar nėra tvirtų kriterijų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti, kada žodžio pradžioje esančią morfemą laikyti priešdėliu, kada – sudurtinio žodžio dėmeniu“²³⁴ (Rudaitienė 2002: 39), be to, šie tarptautiniai elementai „neina savarankiškais žodžiais, bet ir tikrais afiksais nelaikomi“ (Keinys 1979: 19), todėl lietuvių kalbotyros veikaluose retkarčiais renkamosi vartoti ir *prefiksoido* terminą (plačiau žr. Keinys 1999: 111). Šiame skyriuje, remiantis TŽŽ, INT ir OED duomenimis, skyrium nuo neoklasikinių priešdėlių nagrinėjami tarptautiniai dėmenys (žr. 27 lentelę; plačiau apie neoklasikinę dūrybą prancūzų k. žr. Villoing 2012: 42–44; dar žr. Bauer 2006: 494).

27 lentelė. Tarptautiniai dėmenys, esantys pirmojo kamieno pozicijoje, pagal darumą (dūrinių skaičių) ND (2011–2019 m.) ir DLKT (1991–1996 m.)²³⁵

Tarptautinis dėmuo	Dūrinių skaičius (ND)		Dūrinių skaičius (DLKT)	
	abs. sk.	proc.	abs. sk.	proc.
<i>bio-</i> [graikų k.]	6	8,8 %	80	–
<i>nano-</i> [graikų k.]	6	8,8 %	3	–
<i>euro-</i> [lotynų k.; graikų k.]	5	7,4 %	40	–
<i>kripto-</i> [graikų k.]	4	5,7 %	1	–
<i>neuro-</i> [graikų k.]	3	4,4 %	14	–
<i>video-</i> [lotynų k.]	3	4,4 %	54	–
<i>eko-</i> [graikų k.]	2	2,9 %	11	–
<i>fito-</i> [graikų k.]	2	2,9 %	11	–
<i>foto-</i> [graikų k.]	2	2,9 %	102	–
<i>mega-</i> [graikų k.]	2	2,9 %	3	–
<i>opo-</i> [lotynų k.]	2	2,9 %	–	–
<i>post-</i> [lotynų k.]	2	2,9 %	1	–
<i>psicho-</i> [graikų k.]	2	2,9 %	15	–
<i>robo-</i> [čekų k.] ²³⁶	2	2,9 %	–	–
<i>soc-</i> [lotynų k.]	2	2,9 %	4	–

²³⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad randasi mokslinių veikalų, kuriuose bandoma nustatyti, kaip atskirti klasikinius priešdėlius, prefiksoidus ir sietinius kamienus (Рыженкова 2002, cit. iš Ibid.).

²³⁵ Lyginant pirmųjų tarptautinių dėmenų darumą, remiamasi J. Mikelionienės disertacijoje (2000a: 103, 105–113, 116–119) ir jos priede pateiktais duomenimis. Be to, čia ir kitur 1991–1996 m. statistinė informacija procentais nepateikiama, nes ji iškreiptų to meto realios vartosenos vaizdą. J. Mikelionienės disertacijoje (2000a) pateikta itin daug įvairių pavienių dūrinių su pirmaisiais skolintais dėmenimis. Čia ir kitur lyginamas tik tų tarptautinių dėmenų, kurie fiksuoti ND ir J. Mikelionienės disertacijoje (2000a), produktyvumas skirtingu laikotarpiu.

²³⁶ Čia ir kitur šliejasi vienas kitas tarptautinis dėmuo, kilęs iš čekų ar anglų kalbos, tačiau ND didžiąją darumą sudaro dūriniai su neoklasikiniais dėmenimis.

Tarptautinis dėmuo	Dūrinių skaičius (ND)		Dūrinių skaičius (DLKT)	
	abs. sk.	proc.	abs. sk.	proc.
<i>termo-</i> [graikų k.]	2	2,9 %	18	–
<i>aero-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	9	–
<i>agro-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	34	–
<i>alko-</i> [lotynų k.]	1	1,5 %	2	–
<i>auto-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	132	–
<i>biblio-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	2	–
<i>egzo-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	2	–
<i>ento-</i> / <i>entomo-</i> [graikų k.]	1?	1,5 %	2	–
<i>etno-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	27	–
<i>gastro-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	3	–
<i>hiper-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	38	–
<i>kiber-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	1	–
<i>lingva-</i> [lotynų k.]	1	1,5 %	–	–
<i>mikro-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	87	–
<i>mizo-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	–	–
<i>multi-</i> [lotynų k.]	1	1,5 %	–	–
<i>neo-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	5	–
<i>noo-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	–	–
<i>paleo-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	1	–
<i>para-</i> [graikų k.]	1	1,5 %	13	–
<i>turbo-</i> [lotynų k.]	1	1,5 %	1	–
<i>vibro-</i> [lotynų k.]	1	1,5 %	12	–
Iš viso:	68	100 %	728	–

Duomenyje 2011–2019 m. daugiausia sudurtinių naujadarų buvo pateikta su dėmenimis *bio-* (8,8 %; 6), *nano-* (8,8 %; 6), *euro-* (7,4 %; 5) ir *kripto-* (5,7 %; 4)²³⁷.

INT *bio-*²³⁸ apibrėžiamas kaip „sudurtinių žodžių pirmoji dalis, reiškianti sąsają su gyvenimu, <...>; gyvybės procesais, <...>; reikšme atitinka žodį „biologinis“, <...>“ (plg. TŽŽ₆; plačiau žr. OED). Į ND įtraukti tokie dūriniai, pvz.: hibridinis dūrinys

²³⁷ Beje, ANG *bio-*, *nano-*, *euro-* vertinami kaip sudurtinių žodžių dėmenys, išskyrus *kripto-*, apie kurį informacijos šiame žodyne nėra.

²³⁸ Daugiau argumentų, kodėl *bio-* ir pan. negalima laikyti afiksais, žr. Petropoulou 2009: 41.

Nors tokiems neoklasikiniam dėmenims (sietiniams kamienams), palyginti su afiksais, priskiriamas didesnis *semantinis tankis* (anglų k. *semantic density*) (Ibid.), vis dėlto kai kurių žodžių darybos pamatu negalima laikyti priešdėlio ir priesagos, pvz., anglų k. *biography* „biografija“ (: *bio-* + *-graphy*) – toks dūrinys neturi leksinio pagrindo ir tokia daryba nepaklūsta esminioms žodžių darybos principams (Villoing 2012: 38; 2009: 41).

bioŭkis „biologiškai natūraliai tvarkomas ūkis“ (: *bio-* + *ūkis*), vertinys *bioanglīs* „ekologiško kuro rūšis, gaminama išdžiovinus biomase“ (: *bio-* + *anglis*; plg. anglų k. *biocoal*; rusų k. *биоуголь*), vertinys *biospausdintūvas* „spausdintuvas, gaminantis gyvus audinius ar organų fragmentus“ (: *bio-* + *spausdintuvas*; plg. anglų k. *bioprinter*; rusų k. *биопринтер*) ir kt. (dar apie dūrinius su tarptautiniu dėmeniu *bio-*, kurių ankstesniame naujažodžių tyrime fiksuota 80, žr. Mikelionienė 2000a: 106; Вальчак 2018: 146–148). Tokie duomenyne pateikti naujadarai rodo sąsają su ekologija, biologija ir pan.

INT tarptautinis dėmuo *nano-* aprašytas kaip 1. „pirmoji sudurt. žodžių dalis, reiškianti: labai mažas“ (plg. TŽŽ_e; plačiau apie šį dėmenį, anksčiau laikytą priešdėliu, žr. OED). Duomenyne pateikti tokie vertiniai su dėmeniu *nano-* (8,8 %; 6): *nanodalėlė* „labai smulki nanometrais matuojama dalelė, pasižyminti unikaliomis fizikinėmis savybėmis“ (: *nano-* + *dalelė*; plg. anglų k. *nanoparticle*), *nanopalydovas* „naudojant nanotechnologijas sukurtas nedidelis kosminis aparatas – Žemės palydovas“ (: *nano-* + *palydovas*; plg. anglų k. *nanosatellite*; rusų k. *наноспутник*), *nanováistas* „nanodalelės, turinčios teigiamą medicininį poveikį“ (: *nano-* + *vaistas*; plg. anglų k. *nanocure*) ir kt. (dar apie šį 1991–1996 m. neproduktyvų dėmenį žr. Mikelionienė 2000a: 113).

INT tarptautinis dėmuo *euro-* apibūdinamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, reiškianti jų sąsają su Europa, ypač su Europos Sąjunga arba Europos Ekonominė Bendrija“ (dar žr. Kupčinskaitė 1997: 59; Rykliene 1999: 50; OED). Duomenyne fiksuoti tokie hibridiniai dūriniai su svetimkilmio dėmeniu *euro-* (7,4 %; 5): *euromąstymas* „juok. mąstymas, būdingas Europos Sąjungos gyventojui, naudojančiam eurus“ (: *euro-* + *mąstymas*), *europašaipūnas*, *-ė*, *juok.* kuris šaiposi iš Europos Sąjungos idėjų“ (: *euro-* + *pašaipūnas*, *-ė*), *eurosąžinė* „Europai priskiriama kolektyvinė sąžinė kaip civilizacijos apraiška“ (: *euro-* + *sąžinė*) ir kt. (dar apie tokius dūrinius, kurių 1991–1996 m. aptikta 40, žr. Mikelionienė 2000a: 116–117; taip pat žr. Inčiuraitė-Noreikienė 2017: 163).

INT *kripto-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti antrosios žodžio dalies reiškiamos sąvokos slaptumą, <...>“ (plg. TŽŽ_e; Stunžinas 2018: 2–3; plačiau žr. OED). Į ND įtraukti tokie dūriniai su dėmeniu *kripto-* (5,7 %; 4): vertinys *kriptorinkà* „internete generuojama ir funkcionuojanti rinka“ (: *kripto-* + *rinka*; plg. anglų k. *cryptomarket*), hibridinis dūrinys *kriptogālas* „kripto valiutų verslo pabaiga“ (: *kripto-* + *galas*) ir kt. 1991–1996 m. tekстыne buvo pateiktas vienas dūrinys su neoklasikiniu dėmeniu *kripto-*, t. y. *kriptoanalizė* (Mikelionienė 2000a: 113).

Kiek mažiau duomenyne pateikta dūrinių su tarptautiniais dėmenimis *neuro-* (4,4 %; 3), *video-* (4,4 %; 3), *eko-* (2,9 %; 2), *fito-* (2,9 %; 2), *foto-* (2,9 %; 2), *mega-* (2,9 %; 2), *opo-* (2,9 %; 2), *post-* (2,9 %; 2), *psicho-* (2,9 %; 2), *robo-* (2,9 %; 2), *soc-* (2,9 %; 2) ir *termo-* (2,9 %; 2). Pažymėtina, kad 1991–1996 m. šie svetimkilmiai dėmenys taip pat vertinti kaip ne itin produktyvūs (Ibid., 110–111, 113), išskyrus tuo metu vieną dariausių *foto-* (Ibid., 103, 105–106) ir darųjį *video-* (Ibid., 107–108).

INT neoklasikinis dėmuo *neuro-* (4,4 %; 3), tiksliau, *neur-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su nervais, su nervų sistema“ (plg. TŽŽ_e; plačiau žr. OED). ND pateikti tokie hibridiniai dūriniai, tiksliau, vertiniai, pvz.: *neu-*

rorinkódara „rinkodaros sritis, tyrinėjanti žmogaus smegenų reakciją į rinkodaros stimulus remdamasi neuropsichlogijos ir neurobiologijos technologijomis“ (: *neuro-* + *rinkodara*; plg. anglų k. *neuromarketing*; rusų k. *нейромаркетинг*) ir *neuromókslas* „nervų sistemos ir smegenų veiklą tiriantis mokslas“ (: *neuro-* + *mokslas*; plg. anglų k. *neuroscience*; rusų k. *нейронаука*; plg. lietuvių k. *neuromókslai*). Tokių dūrinių su svetimkilmiumi dėmeniu *neuro-* 1991–1996 m. aptikta 14 (Mikelionienė 2000a: 110).

Tiek pat ND pateikta dūrinių (vertinių) su svetimkilmiumi dėmeniu *video-* (4,4 %; 3), kuris pridėtas prie indigenaus kamieno: *videobrūkalas* „brukalų atmaina – nepageidaujamas (dažnai reklaminis) vaizdo kūrinėlis“ (: *video-* + *brukalas*; plg. anglų k. *videospam*; rusų k. *видеоспам*) ir *videotinklāraštis* „internete paprastai viešai skelbiamas dienoraštis, kuriame vyrauja pasakojimas vaizdais (nuotraukomis, filmuotais siužetais ir pan.)“ (: *video-* + *tinklāraštis*; plg. anglų k. *videoblog*, *video blog*²³⁹; rusų k. *видеоблог*), išskyrus veikiausiai skoliniu laikytiną naują žodį *videošėdėvras* „tobulai sukurtas video-filmas“ (: *video-* + *šėdevras*; plg. rusų k. *видеошедевр*²⁴⁰; dar apie dūrinius su svetimkilmiumi dėmeniu *video-*, kurių 1991–1996 m. aptikta 54, žr. Ibid., 107–108). INT *video-* aprašytas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su vaizdo perdavimu, įrašymu“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED).

Duomenyne pateikta nemažai dūrinių (dauguma jų – vertiniai) su įvairiais tarptautiniais dėmenimis, tačiau daugelis šių dėmenų didesniu darumu nepasižymi²⁴¹, pvz.: *ekovairāvimas* „ramus, racionalus, nuosaikus, nekenkiantis aplinkai vairavimo būdas“ (: *eko-* + *vairavimas*; plg. anglų k. *ecodriving*; rusų k. *эко-вождения*)²⁴²; *fitoarbata* „gydomųjų žolių arbata“ (: *fito-* + *arbata*; plg. anglų k. *phytotea*; rusų k. *фиточай*)²⁴³; *photomedžiotojas, -a* „kas užsiima fotomedžiokle“²⁴⁴ (: *foto-* + *medžiotojas, -a*; plg. anglų k. *photohunter*; rusų k. *фотоохотник*)²⁴⁵; galimai vertinys *megauniversitėtas* „uni-

²³⁹ Plačiau apie naujuosius svetimžodžius su šaknimi *blog-* ir jų atitikmenis žr. Girčienė 2008b.

²⁴⁰ Internete pateikta 130 žodžio *видеошедевр* vartosenos pavyzdžių, o lietuviakalbėje interneto dalyje fiksuoti 4 naują žodžio *videošėdėvras* paieškos rezultatai. DLKT vartosenos pavyzdžių nėra [žiūrėta 2019 12 30]. Žinoma, neatmestina tikimybė, kad ir lietuviai, ir rusai ši naujadarą galėjo pasidaryti savarankiškai.

²⁴¹ Dėmenys pateikiami paryškintu šriftu.

²⁴² INT *eko-* aiškinamas kaip „sudurtinių žodžių pirmoji dalis, reiškianti jų sąsają su namais, ūkiu, augimo, buvimo vieta, aplinka, ūkio tvarkymu“ (plg. TŽŽ_e). Tiesa, ND pateikti dūriniai rodo sąsają su ekologija, gamtosauga ir pan. (dar žr. OED; ANG). Beje, ankstesni naujadarų tyrimai rodo, kad ir tuomet šis dėmuo nebuvo itin produktyvus – dūrinių su *eko-* fiksuota 11 (Mikelionienė 2000a: 110).

²⁴³ INT *fito-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, rodanti jų sąsają su augalais, <...>“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED; ANG). 1991–1996 m. dūrinių su *fito-* aptikta tiek pat, kiek ir su dėmeniu *eko-*, t. y. 11 (Mikelionienė 2000a: 110–111).

²⁴⁴ ND *photomedžioklė*: „retų fotokadrų gaudymas – laukinių gyvūnų (kartais – žinomų žmonių) fotografavimas natūralioje aplinkoje“.

²⁴⁵ INT *foto-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, rodanti sąsają su šviesa arba su fotografija“ (plg. TŽŽ_e; OED; ANG). Dūrinį *photomedžiotojas, -a* reikėtų laikyti vertiniu, pvz., anglų k. *photohunter* pateikti 88 paieškos rezultatai; rusų k. *фотоохотник* fiksuota 180 vartosenos pavyzdžių. Internete pateikta 12 dūrinio *photomedžiotojas* paieškos rezultatų. DLKT šio naujadaro neaptikta, iš-

versitetas, kuriame mokosi labai daug (beveik ar daugiau nei milijonas) studentų ir kuris funkcionuoja ne tik skirtingose geografinėse vietose, bet ir virtualioje erdvėje“ (: *mega-* + *universitetas*; plg. anglų k. *mega-university*; rusų k. *мегауниверситет*)²⁴⁶; veikiausiai vertinys *opotyрэjas*, -a „opozicijos tyrėjas, -a politinėje kovoje“ (: *opo-* + *tyрэjas*, -a; plg. anglų k. *oppo researcher*), be to, ND fiksuotas giminiškas naujadaras *opoanalitikas*, -ė „opozicijos tyrėjas, -a (analitikas) politinėje kovoje“ (: *opo-* + *analitikas*)²⁴⁷; *posttiesà* „iškraipyta tiesa – melagingos žinios, kurios skleidžiamos kaip tikri faktai, siekiant paveikti viešąją nuomonę“ (: *post-* + *tiesa*; plg. anglų k. *post-truth*; rusų k. *постправда*)²⁴⁸; *psichokalbótyra* „mokslas, tiriantis psichologinius kalbos mokymosi ir vartojimo veiksnius“ (: *psicho-* + *kalbotyra*; plg. anglų k. *psycholinguistics*; rusų k. *психолнгвистика*)²⁴⁹; *robobitė* „robotinė bitė“ (: *robo-* + *bitė*)²⁵⁰; *socebras*

skyrus 5 visų linknių naujadarą *fotoedžioklė* vartosenos pavyzdžius [žiūrėta 2019 12 30]. Atkreiptinas dėmesys, kad, remiantis 1991–1996 m. tekstyno duomenimis, tuo metu *foto-* (kartu su *auto-* ir *pseudo-*) laikytas dariausiu dėmeniu – pateikti 102 dūriniai (Mikelionienė 2000a: 103, 105–106).

²⁴⁶ TŽŽ_e *mega-* apibrėžiamas kaip „pirmasis tarptautinių sudurtinių žodžių dėmuo, rodantis: 1. sąsają su dideliais matmenimis, didumu, didingumu, <...>; 2. milijoną kartų didesnį už pagrindinį mato vienetą, <...>“ (plg. INT; dar žr. OED; ANG; dar apie dūrinius su neproduktyviu skolinu dėmeniu *mega-*, kurių 1991–1996 m. buvo 3, žr. Mikelionienė 2000a: 113; Вальчак 2018: 149–151). Dūrinį *megauniversitetas* reikėtų laikyti vertiniu, pvz., anglų k. *mega-university* pateikta 170 paieškos rezultatų; rusų k. *мегауниверситет* – 127. Naujadarą *megauniversitetas* vartosenos pavyzdžių – 7; DLKT duomenų nėra [žiūrėta 2019 12 30]. Žinoma, lietuvių kalboje galima pasidaryti pačių įvairiausių naujadarų su neoklasikiniu dėmeniu *mega-*, kuris, remiantis skirtingų šalių tyrimais, laikytinas vienu produktyviausiu dėmeniu ir priskirtinas prie vienu madingiausių žodžių darybos elementų (Plag 2003: 74; Pacuła-Borowiec 2013: 17, 21).

²⁴⁷ INT ir TŽŽ_e nepateikta informacijos apie *opo-*. OED *oppo* neaprašytas, o ANG prie *oppo* pateikta nuoroda į *opposite*, kurio nurodomos tokios reikšmės: 1. „priešingas, esantis prieš, kitas“; 2. „priešingas, visiškai skirtingas“. CED *oppo* – tai slengo daiktavardis, reiškiantis „asmuo, einantis analogiškas pareigas kitoje įstaigoje ir pan.“ (plg. CALD). Viena vertus, šiuos naujadarus būtų galima laikyti vertiniais ir formaliai išskirti žodžių darybos elementą *opo-*, tik, šiuo atveju nesukaupus reprezentatyvios empirinės medžiagos, neaišku, kaip jį vertinti: kaip priešdėlį ar kaip tarptautinį dėmenį. Kita vertus, ND nurodoma, kad ir vienas, ir kitas žodis yra „netipiškos lietuvių kalbai darybos pavienis naujadaras“; pvz., *opotyрэjas*, -a (: *opozicija* + *tyрэjas*) ir *opoanalitikas*, -ė (: *opozicija* + *analitikas*). Toks darybinis skaidymas leidžia manyti, kad šiuos naujadarus būtų galima vertinti kaip kontaminacinius darinius. Į DLKT įtraukti tik du skoliniai: *opozicija* ir *oponentas*, -ė; minėtų naujadarų nėra [žiūrėta 2019 12 30].

²⁴⁸ INT *post-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, reiškianti: (esantis) po (ko nors), tolesnis, vėlesnis“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). Pažymėtina, kad ANG *post-* laikomas priešdėliu. Beje, J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateiktas vienas vertinys *postistorija* (: *post-* + *istorija*; plg. anglų k. *posthistory*; rusų k. *постистория*).

²⁴⁹ INT *psicho-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su psichika“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED; ANG). Beje, remiantis ankstesnių metų naujadarų tyrimu, matyti, kad tuomet *psicho-* taip pat vertintas kaip neproduktyvus dėmuo – fiksuota 15 dūrinių (Mikelionienė 2000a: 110).

²⁵⁰ TŽŽ_e ir INT neaprašytas tarptautinis dėmuo *robo-*. Toks dėmuo neįtrauktas ir į šiuos anglakalbius žodynus, pvz.: AHD, CALD, DPSCF, LDCE, MWD, OED ir OLD, išskyrus CED, kuriame *robo-* aprašytas kaip sudurtinių žodžių dėmuo ir MED, kuriame *robo-* laikomas priešdėliu. Beje, J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede ir DLKT [žiūrėta 2020 01 13] nepateikta dūrinių su šiuo dėmeniu.

„*iron*. Lietuvos socialdemokratų darbo partijos narys“ (: *soc-* + *bebras*)²⁵¹, vertinys *socitiņklas* „socialinis tinklas“ (: *soc-* + *tinklas*; plg. anglų k. *social network*; rusų k. *социальная сеть* (sutrumpintai – *соуцем*) ir *termopuodėlis* „termoso principu išlaidkantis šilumą puodelis“ (: *termo-* + *puodelis*; plg. anglų k. *thermo cup, thermal cup*; rusų k. *термокружка*²⁵²; dar apie dūrinius su dėmeniu *termo-*, kurių ankstesniame naujažodžių tyrime nagrinėta 18, žr. Mikelionienė 2000a: 110).

ND apščiai fiksuota įvairiausių pavienių dūrinių (dauguma jų – vertiniai) su tokiais tarptautiniais dėmenimis: *aerorogė*s „Šiaurės kraštuose populiaru transporto priemonė, varoma oro sraigto (propelerio), kurį suka lėktuvo, automobilio ar motociklo variklis“ (: *aero-* + *rogė*s; plg. anglų k. *aerosledge*)²⁵³; okazinis hibridinis dūrinys *agrovilniētis*, *-ė* „juok. valstietiškų šaknų turintis Vilniaus gyventojas“ (: *agro-* + *vilniētis*, *-ė*)²⁵⁴; *alkospynà* „transporto priemonėje montuojamas prietaisas, neleidžiantis vairuotojui paleisti variklio, jei alkoholio kiekis iškvepiamame ore viršija maksimalią leistiną normą“ (: *alko-* + *spyna*; plg. anglų k. *alcolock*)²⁵⁵; *autolaužynas* „vieta nebenaudojamiems automobiliams laikyti; įmonė, kuri verčiasi nebenaudojamų automobilių tvarkymu“ (: *auto-* + *laužynas*)²⁵⁶; *bibliomūšis* „bibliotekininkų rengiamas protų mū-

²⁵¹ J. Mikelionienės disertacijoje užfiksuoti 4 dūriniai su dėmeniu *soc-* (2000a: 119). TŽŽ_e ir INT nepateikta dūrybos priemonė *soc-*. Ji nėra fiksuota ir šiuose anglakalbiuose žodynuose: AHD, CALD, CED, DPSCF, LDCE, MED, MWD, OED ir OLD. Tiesa, DLKT, atmetus skolinius, pateikti tokie dūriniai: *socarokas*, *socdavatka* ir *socdraudimas*. Remiantis ND, DLKT ir J. Mikelionienės disertacijoje pateiktais duomenimis, galima daryti prielaidą, kad formuojasi naujas sudurtinių žodžių dėmuo.

²⁵² INT neoklasikinis dėmuo *termo-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su šiluma, su aukšta temperatūra“ (plg. TŽŽ_e).

²⁵³ INT neoklasikinis dėmuo *aero-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su oru, dujomis, aviacija“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). Pažymėtina, kad 1991–1996 m. *aero-* taip pat laikytas ne itin produktyviu dėmeniu – tekстыne fiksuoti 9 dūriniai su šiuo svetimkilmiumi dėmeniu (Mikelionienė 2000a: 111).

²⁵⁴ INT neoklasikinis dėmuo *agro-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su dirbamąja žeme, žemdirbyste arba agronomija, <...>“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). Šie duomenys nesutampa su 1991–1996 m. naujadarų tyrimo rezultatais – tais metais *agro-* buvo gana produktyvus dėmuo (fiksuoti 34 dūriniai) (Mikelionienė 2000a: 108–109).

²⁵⁵ Į TŽŽ_e, INT ir OED neįtrauktas dėmuo *alko-*. Be to, jis nėra atskirai aprašytas ir kituose anglakalbiuose šaltiniuose, pvz.: AHD, CALD, CED, LDCE, MED, MWD, OLD, išskyrus DPSCF, kuriame nurodyta, kad anglų k. *alco-* ar *alcoo-* yra pirmasis sudurtinių žodžių dėmuo. Beje, remiantis ankstesnių metų tyrimu, matyti, kad ir tuomet *alko-* nebuvo produktyvus dėmuo – tekстыne fiksuoti 2 dūriniai su šiuo svetimkilmiumi dėmeniu (Mikelionienė 2000a: 116).

²⁵⁶ INT neoklasikinis dėmuo *auto-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, reiškianti savo, savas; savaiminis, automatinis; savaeigis, automobilinis“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). Atkreiptinas dėmesys, kad 1991–1996 m. *auto-* buvo vienas dariausių sudurtinių žodžių dėmenų (Mikelionienė 2000a: 103–104). Esama svarstymų, kad *auto-* negalima „laikyti sietiniu kamieniu – tai savarankiškas žodis, daiktavardis, nors ir stokojuantis tam tikrų gramatinių požymių (tokių nesugramatintų žodžių lietuvių kalboje ir dabar yra ne vienas), dalyvaujantis žodžių daryboje ir sudarantis tikrąjį dūrinių. Nors, kita vertus, tokia daryba, kai kaip pamatinis žodis imamas nesugramatintas skolinys, lietuvių

šis“ (: *mūšis*)²⁵⁷; *egzomėnūlis* „egzoplanetos palydovas“ (: *egzo-* + *mėnulis*; plg. anglų k. *exomoon*; rusų k. *экзолуна*)²⁵⁸; *entomėsaĩnis* „mėšainis su vabzdiena (vabzdainis)“ (: *ento-*? + *mėšainis*)²⁵⁹; *etnobambizmas* „iron. manymas, kad sava tauta yra pasaulio bambaba (pati svarbiausia)“ (: *etno-* + *bambizmas*)²⁶⁰²⁶¹; *gastroreketininkas*, *-ė* „kas reketuoja verslininkus, versdamas juos pirkti tik nurodyto tiekėjo maisto produktus“ (: *gastro-* + *reketininkas*, *-ė*)²⁶²; *hiperlituanistas*, *-ė* „kraštutinių pažiūrų lituanistas, perdėtai ginantis lietuvių kalbą“ (: *hiper-* + *lituanistas*, *-ė*)²⁶³; *kiberšauktinis*, *-ė* „jaunuolis ar jaunuolė, turintis informacinių technologijų įgūdžių, pašauktas tarnauti specialiaame kibernetines užduotis atliekančiame dalinyje“ (: *kiber-* + *šauktinis*, *-ė*)²⁶⁴; *lingvaoptimistas*, *-ė* „kas optimistiškai nusiteikęs dėl kalbos, kaip savaime besirutuliojančio ir nereikalaujančio

kalbai taip pat nėra būdinga“ (Rutkienė 2019b: 154; plg. užsienio kalbotyros veikaluose tokiems sietiniams kamienams pavadinti (pvz., *auto-*, *foto-*, *video-* ir pan.) vartojamą terminą *pusiau žodis* (anglų k. *semi-words*), žr. Radimský 2015: 26).

Beje, *autolaužynas* galėtų būti ir priesagos *-ynas* vedinys (: *autolaužas*).

²⁵⁷ INT neoklasikinis dėmuo *biblio-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, savo reikšme atitinkanti žodį „knyga“, <...>“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). 1991–1996 m. tekstyne buvo pateikti 2 dūriniai su šiuo svetimkilmio dėmeniu (Mikelionienė 2000a: 113).

²⁵⁸ INT neoklasikinis dėmuo *egzo-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, rodanti jų sąsają su išore“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). J. Mikelionienės disertacijos priede pateikti du dūriniai su šiuo svetimkilmio dėmeniu (2000a: 113).

²⁵⁹ INT neoklasikinis dėmuo *ento-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, reiškianti buvimą viduje“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). 1991–1996 m. tekstyne buvo pateikti 2 dūriniai su šiuo svetimkilmio dėmeniu (Mikelionienė 2000a: 113).

Tiesa, naujažodyje *entomėsaĩnis* tik formaliai galima išskirti *ento-*, o semantiškai šis žodis susijęs su *entomo-*. INT neoklasikinis dėmuo *entomo-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, rodanti jų sąsają su vabzdžiais“ (plg. TŽŽ_e).

²⁶⁰ *Tas pats Rusijos egocentrizmas ir bambizmas...* (tv3.lt [el. komunikacija] 2008 09 30).

²⁶¹ INT neoklasikinis dėmuo *etno-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, rodanti jų sąsają su žmonėmis, tauta, visuomenės grupe“ (plg. TŽŽ_e; dar apie tokius dūrinius, kurių 1991–1996 m. aptikta 27, žr. Mikelionienė 2000a: 109).

²⁶² INT *gastro-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su skrandžiu, virškinimu arba su kulinarija“ (plg. TŽŽ_e 2003).

²⁶³ INT neoklasikinis dėmuo *hiper-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti normos viršijimą, <...>“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). Remiantis ankstesniu naujažodžių tyrimu, matyti, kad tuo metu *hiper-* vertintas kaip vienas daresnių dėmenų – fiksuoti 38 dūriniai (Mikelionienė 2000a: 108; dar žr. Вальчак 2018: 151–153).

²⁶⁴ TŽŽ_e ir INT neaprašytas dėmuo *kiber-*. AHD, CALD, LDCE ir MED *kiber-* laikomas priešdėliu, CED, DPSCF, MWD ir OLD aprašytas kaip pirmasis sudurtinių žodžių dėmuo. Beje, Lina Inčiuraitė-Noreikienė savo disertacijoje *kiber-* laiko sietiniu dūrinio kamieniu (2017: 163). J. Mikelionienės disertacijoje fiksuotas pavienis naujadaras *kibergangsteris*, *-ė* (2000a: 118). Tiriamuoju laikotarpiu DLKT, atmetus skolinius, pateikti tokie dūriniai: *kiberataka*, *kibererdoė*, *kibergulbė*, *kiberkalba*, *kiberkavinė*, *kiberpinigai*, *kiberpuolimas*, *kibertaisyklės*, *kibervartotojas*, *kibervieta* ir *kiberšuo* [žiūrėta 2019 12 30]. Šiame darbe (kaip ir L. Inčiuraitės-Noreikienės bei J. Mikelionienės disertacijose) *kiber-* laikomas sudurtinių žodžių dėmeniu.

priežiūros dalyko, ateities“ (: *lingva-* + *optimistas*, -ė)²⁶⁵; **mikropluoštas** „poliesterio ir poliamido pluoštų junginys“ (: *mikro-* + *pluoštas*)²⁶⁶; akivaizdus autorinis, pavienis naujadaras **mizoesperija** (< *mizo* (*miseō* „neapkenčiu“) + *esperia* „vakarai“ (šalis, kur leidžiasi saulė) „neapykanta Vakarų civilizacijai“ (: *mizo-* + **esperija*)²⁶⁷, pvz.:

Viena vertus, yra kultūra, sankcionuojanti moterų ir vaikų prievartavimą. Tos kultūros nešiotojai nevaržomai platina ją selektyvaus multikultūriškumo, christianofobijos ir **mizoesperijos** sąlygomis (autorinis gana nerangus žodžių lipdiny **mizoesperija** apibūdina neapykantą Vakarų civilizacijai, kurstomą pačių tos civilizacijos periklių. Aritmetinis veiksmas labai paprastas: *μῖσος* + *Εσπερία*. Jei suklydau, antikinės graikų kalbos specialistai, neabejoju, mane pataisys). („Kultūros barai“ 2016; nr. 1, p. 7; Ramūnas Trimakas)

Tęsiant duomenyne fiksuotų dūrinių apžvalgą ir analizę, matyti, kad dūrybos procese dar vartojami tokie pavieniai tarptautiniai dėmenys: **multivisatà** „neaprėpiama visata, sudaryta iš begalinio skaičiaus visatų“ (: *multi-* + *visata*; plg. anglų k. *multiverse*; rusų k. *мультиверс*)²⁶⁸; **neokonservatorius**, -ė „neokonservatizmo kaip politinės ideologijos šalininkas“ (: *neo-* + *konservatorius*, -ė; plg. anglų k. *neoconservative*)²⁶⁹; **nooprogramà** (< graikų k. *noos* „protas“) „kompiuterinių informacinių komandų blokas, platinantis *noovirusus*“ (: *noo-* + *programa*)²⁷⁰; vertinys **paleomityba** 1. „akmens

²⁶⁵ TŽŽ_e ir INT neaprašytas tarptautinis dėmuo *lingva-*. Informacijos apie tokį dėmenį nėra ir šiuose anglakalbiuose žodynuose: AHD, CALD, CED, LDCE, MED, MWD, OED ir OLD, išskyrus DPSCF, kuriame nurodyta, kad anglų k. *lingu-*, *lingua-*, *lingui-* ir *linguo-* yra pirmasis sudurtinių žodžių dėmuo. DLKT nepateikta dūrinių su šiuo dėmeniu, išskyrus vieną skolinį *lingvasfera* (plg. anglų k. *lingua-sphere*) [žiūrėta 2020 01 13]. Beje, J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede nepateikta dūrinių su dėmeniu *lingva-*.

²⁶⁶ INT neoklasikinis dėmuo *mikro-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, reiškianti mažumą, smulkumą: <...>“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). 1991–1996 m. *mikro-* vertintas kaip produktyvus dėmuo – dūrinių su šiuo svetimkilmio dėmeniu fiksuota 87 (Mikelionienė 2000a: 106; plg. Rutkienė 2019b: 149).

²⁶⁷ INT neoklasikinis dėmuo *mizo-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su neapykanta kam nors, bjaurėjimusi kuo nors“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede nepateikta dūrinių su dėmeniu *mizo-*; jų, atmetus skolinius, nėra ir DLKT [žiūrėta 2019 12 30].

²⁶⁸ INT neoklasikinis dėmuo *multi-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su gausumu, dideliais kiekiais“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede nepateikta daiktavardinių dūrinių su svetimkilmio dėmeniu *multi-*.

²⁶⁹ INT neoklasikinis dėmuo *neo-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su naujumu, naujo atsiradimu, kūrimusi, formavimusi“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede pateikti 5 dūriniai su dėmeniu *neo-*. Pažymėtina, kad kai kuriuose moksliniuose veikaluose *neo-* laikomas priešdėliu, atkreipiant dėmesį, kad „elemento reikšmė nuosekliai blėsta, jis ima atlikti tik darybinę, modifikacinę funkciją, konkretina leksinę po jo einančios šaknies reikšmę (t. y. atlieka priešdėlio funkciją)“ (Рыженкова 2002, cit. iš Rutkienė 2019b: 142).

²⁷⁰ TŽŽ_e ir INT atskirai neaprašytas dėmuo *noo-*. Informacijos nėra ir šiuose anglakalbiuose žodynuose: AHD, CALD, CED, LDCE, MED, MWD, OED ir OLD, išskyrus DPSCF, kuriame *noo-* aprašytas kaip sudurtinių žodžių dėmuo. Interneto vartosenoje nefiksuotas anglų k. žodis *nooprogramme*; rusų k.

amžiaus žmonių mityba“; 2. „mityba, pagrįsta akmens amžiaus žmonių maitinimosi būdu“ (: *paleo-* + *mityba*; plg. anglų k. *paleo nutrition*; rusų k. *палео питание*)²⁷¹; **parasparnis** „į parašūtą panaši skraidyklė, sudaryta iš lengvo audinio ir plonų virvelių“ (: *para-* + *sparnas*²⁷²; plg. anglų k. *parawing*²⁷³); **turbóvežis** „juok. galingiausias tautos renkamas automobilis“ (: *turbo-* + *vežti*)²⁷⁴ ir **vibrosvarmuō** „vibruojamasis svarmuo“ (: *vibro-* + *svarmuo*)²⁷⁵.

ND dūrinių, sudarytų iš pirmojo neoklasikinio ir antrojo indigenaus dėmens, analizė parodė, kad duomenyne tokie dūriniai pasižymi dūrybos priemonių (svetimkilmų dėmenų) įvairove. Žinoma, remiantis tik ND duomenimis, negalima spręsti apie šių dūrybos priemonių produktyvumą – būtinas nuodugnus dabartinės vartosenos tyrimas, empirinę medžiagą surinkus iš gausių ir reprezentatyvių šaltinių, vis dėlto, ND medžiagą lyginant su J. Mikelionienės (2000a) disertacijoje ir DLKT pateiktais duomenimis, matyti, kad dauguma svetimkilmų dėmenų, esantys pirmojo kamieno pozicijoje, nėra itin produktyvūs, nors prireikus su šiomis dūrybos priemonėmis galima pasidaryti pačių įvairiausių potencinių darinių. Pažymėtina, kad tiriamuoju laikotarpiu neaptikta trikamenių dūrinių (apie tokius dūrinius, pvz., *fotoheliografas* ir kt., žr. Inčiuraitė 2013b: 65; apie statybos terminijos dūrinius, pvz.: *autocementovežis*, *aerofotovaizdas*, *autohidrokeltuvas* ir kt., žr. Rutkienė 2019b: 148), t. y. nėra linkstama skolintą dėmenį jungti su dūriniu, turinčiu neoklasikinį sietinį kamieną.

žodžio *ноопрограмма* pateikta 30 paieškos rezultatų. Naujažodis *nooprograma* interneto vartosenoje pavartotas 20 kartų, vadinasi, tai gali būti ir skolinys, ir lietuvių kalboje, nenusižiūrėjus į rusus, sukurtas dūrinys. J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede nepateikta dūrinių su dėmeniu *noo-*; jų, atmetus skolinius, nėra ir DLKT [žiūrėta 2019 12 30].

²⁷¹ INT neoklasikinis dėmuo *paleo-* aiškinamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su senove“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). 1991–1996 m. fiksuotas vienas dūrinys su dėmeniu *paleo-*, t. y. *paleoastronomija* (Mikelionienė 2000a: 113). DLKT, atmetus skolinius, pateiktas vienas kitas dūrinys, pvz.: *paleoežeras*, *paleoslėnis*, *paleotelevizija* ir *paleoupė* [žiūrėta 2019 12 30].

²⁷² INT neoklasikinis dėmuo *para-* (< graikų kalba *para* „prie, šalia, nuo“) aiškinamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų buvimą šalia ko nors, nukrypimą nuo ko nors, kokį nors sutrikimą“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED). ND fiksuotas naujadaras su pakitusia galūne – **parasparnis**, nors interneto vartosenoje pateikta 13 naujadarų su nepatikusia galūne paieškos rezultatų (dauguma tekstų – verstiniai), pvz., *Mėgaukitės nemokama kava ar arbata „Dos Caminos“ kiekvieną rytą prieš eidami į paplūdimį ir išbandykite įvairias veiklas, tokias kaip slidžių čiuožimas ar parasparnas* (lit.scissorspaperpen.org 2019 gruodis (ne vėliau)). Internete pateikti 67 naujadarų **parasparnis** vartosenos pavyzdžiai; DLKT fiksuota tik viena forma – **parasparnis** [žiūrėta 2019 12 30]. 1991–1996 m. tekstyne buvo pateikta 13 dūrinių su dėmeniu *para-* (Mikelionienė 2000a: 110), nagrinėjamas naujadaras tuo metu nebuvo fiksuotas.

²⁷³ CED pateikta tokia *parasparnio* apibrėžtis: „į sparną panašus parašūtas, kurį galima valdyti“ (anglų k. *a wing-like parachute that can be steered*).

²⁷⁴ INT *turbo-* aiškinamas kaip 1. „pirmoji sudurtinių žodžių dalis, rodanti jų reikšmės sąsają su turbina“ (plg. ANG). Į TŽŽ_e tokia darybos priemonė neįtraukta. 1991–1996 m. tekstyne buvo fiksuotas vienas dūrinys su svetimkilmų dėmeniu *turbo-*, t. y. *turboreanimacija* (Mikelionienė 2000a: 118).

²⁷⁵ INT neoklasikinis dėmuo *vibro-* apibrėžiamas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su virpesiais, su vibracija“ (plg. TŽŽ_e). 1991–1996 m. tekstyne buvo fiksuota 12 dūrinių su dėmeniu *vibro-* (Mikelionienė 2000a: 110).

3.3.4.2. Dūriniai, sudaryti iš pirmojo indigenaus ir antrojo neoklasikinio dėmens

Duomenyne šiek tiek mažiau pateikta dūrinių, sudarytų iš pirmojo indigenaus ir antrojo skolinto dėmens (42,6 %; 52) (plg. Stundžia, Jarmalavičius 2019: 158, 176; dar apie tokius dūrinius, kurie nėra aktualūs ir statybos terminijai, plačiau žr. Rutkienė 2019b: 141; žr. 28 lentelę). Primintina, kad dūrinių su tarptautiniu ir indigeniu dėmeniu (68) tiriamuoju laikotarpiu fiksuota 55,7 %.

28 lentelė. Tarptautiniai dėmenys, esantys antrojo kamieno pozicijoje, pagal darumą (dūrinių skaičių) ND (2011–2019 m.) ir DLKT (1991–1996 m.)²⁷⁶

Tarptautinis dėmuo	Dūrinių skaičius (ND)		Dūrinių skaičius (DLKT)	
	abs. sk.	proc.	abs. sk.	proc.
<i>-holikas, -ė</i> [anglų k.]	7	13,5 %	1? ¹¹	–
<i>-geitas</i> [anglų k.]	6	11,6 %	–	–
<i>-logija</i> [graikų k.]	6	11,6 %	37	–
<i>-fobija</i> [graikų k.]	4	7,7 %	1	–
<i>-logas, -ė</i> [graikų k.]	4	7,7 %	75	–
<i>-nautas</i> [graikų k.]	4	7,7 %	–	–
<i>-kratija</i> [graikų k.]	3	5,8 %	7	–
<i>-manija</i> [graikų k.]	3	5,8 %	14	–
<i>-manas, -ė</i> [graikų k.]	3	5,8 %	11	–
<i>-filas, -ė</i> [graikų k.]	2	3,8 %	5	–
<i>-fobas, -ė</i> [graikų k.]	2	3,8 %	–	–
<i>-teka</i> [graikų k.]	2	3,8 %	5	–
<i>-fonas</i> [graikų k.]	2	3,8 %	–	–
<i>-metrija</i> [graikų k.]	1	1,9 %	11	–
<i>-mobilis</i> [lotynų k.]	1	1,9 %	–	–
<i>-nautika</i> (?) [graikų k.]	1	1,9 %	–	–
<i>-tonija</i> (?) [graikų k.]	1	1,9 %	–	–
Iš viso:	52	100 %	167	–

Daugiausia dūrinių pateikta su tarptautiniu dėmeniu *-holikas, -ė* (13,5 %; 7) (dar apie šio dėmens produktyvumą žr. Seifart 2015: 513), pvz.: *alachohòlikas, -ė* „juok.

²⁷⁶ Lyginant antrųjų tarptautinių dėmenų darumą, remiamasi J. Mikelionienės disertacijoje (2000a: 120–121) ir jos priede pateiktais duomenimis.

²⁷⁷ J. Mikelionienės disertacijoje (2000a) neapartas dėmuo *-holikas, -ė*, nors disertacijos priede pateikti tokie naujažodžiai, kurie yra fiksuoti ir ND: vertinys *darbohòlikas, -ė* (plg. anglų k. *workaholic*; rusų k. *трудоголик*; *работоголик*) ir *seksohòlikas, -ė* (plg. anglų k. *sexoholic, sexaholic*).

atsidėjęs Alacho šlovintojas“ (: *Alachas* + *-holikas*, *-ė*), minėtasis vertinys *darbohòlikas*, *-ė* „priklausomas nuo darbo žmogus; ilgai, bet dažniausiai neefektyviai dirbantis žmogus“ (: *darbas* + *-holikas*, *-ė*; plg. anglų k. *workaholic*; rusų k. *трудоголик*; *работоголик*), *rūbahòlikas*, *-ė* „kas mėgsta kuistis dėvėtų drabužių parduotuvėse“ (: *rūbas*, *rūbai* + *-holikas*, *-ė*), *tekstohòlikas*, *-ė* „priklausomas nuo SMS žinučių rašymo žmogus“ (: *tekstas* + *-holikas*, *-ė*) ir kt. DPSCF nurodyta, kad anglų k. *-aholic* arba *-oholic* yra sudurtinių žodžių dėmuo (dar žr. OED). Beje, į TŽŽ_e ir INT nėra įtraukti tarptautiniai dėmenys *-aholicas*, *-ė* ir *-oholicas*, *-ė*.

Duomenyne šiek tiek mažiau pateikta dūrinių su tarptautiniu dėmeniu *-geitas* (11,6 %; 6) (plačiau apie šią dūrybos priemonę žr. AHD; LDCE; MED; OED – šiuose anglakalbiuose žodynuose ji laikoma priesaga; CED; DPSCF; MWD – šiuose anglakalbiuose žodynuose ji vertinama kaip sudurtinių žodžių dėmuo), pvz.: *kalafiorgeitas* „juok. skandalas, kurį Lietuvoje žmonės sukėlė dėl itin išaugusių kainų; jo pradžia buvo vieno piliečio pasipiktinimas žiedinių kopūstų kaina (už galvą – 3,49 Eur)“ (: *kalafioras* + *-geitas* (anglų k. *-gate* < *Watergate*) „dūrinių dėmuo, reiškiantis dažniausiai didelio masto politinį ar su nuslėptais valdžios veiksmais susijusį skandalą“), *koldūngeitas* „skandalas, kuris Lietuvoje kilo dėl bakterijomis užkrėstų koldūnų ir šį faktą galėjusios nuslėpti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos, taip pat su tuo susijusio vieno Seimo nario“ (: *koldūnai* + *-geitas*), vertinys *šungeitas* „iron. skandalas, į kurį buvo įsivėlęs buvusio JAV prezidento B. K. įbrolis R. K. (R. C.)“ (: *šuo*, *šuns* + *-geitas*; plg. anglų k. *dog-gate*, *dog gate*), dūriny su dezintegruotu pamatiniu kamienu – *Vanageitas* „iron. skandalas, kilęs dėl teatro kritikės ir rašytojos R. V. požiūrio į Lietuvos pokario partizanų vadą Adolfą Ramanauską-Vanagą“ (: *Vanagaitė* + *-geitas*; plg. Mataitytė 2017: 8) ir kt. Lietuviakalbiuose žodynuose, pvz., TŽŽ_e ir INT, bei J. Mikelionienės (2000a) disertacijoje toks dėmuo nėra fiksuotas. DLKT, atmetus skolinius, rasti tokie lietuvių kalboje pasidaryti dūriniai, pvz.: *orlengaitas*, *Paksogeitas*²⁷⁸ ir *rubikonogeitas* [žiūrėta 2020 01 14]:

<...> Lenkiją sudrebino vadinamasis **Orlengaitas** – korupcijos skandalas, kuriame figūravo „LUKoil“ <...>. (DLKT (iš: „Veidas“) 2006 12 21)

<...> šie pažadai netrukus sprogo it muilo burbulas, o „**rubikonogeitas**“ atskleidė, jog partijos yra labai pažeidžiamos <...>. (DLKT (iš: „Atgimimas“) 2005 03 25)

ND vienas daresnių antrojo kamieno pozicijoje esančių dėmenų yra neoklasikinis dėmuo *-logija* (11,6 %; 6), kuris INT aprašytas kaip „antroji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su tam tikru mokslu“ (plg. TŽŽ_e; plačiau žr. DPSCF ir OED), pvz.: *maistologija* „mokslas apie maistą, jo gaminimą“ (: *maistas* + *-logija*), *nuobodologija* „nuobodus mokomasis dalykas, pamoka“ (: *nuobodus*, *-i* + *-logija*), pavienis dūriny *šalikologija* „išmanymas, kaip nešioti šalikus“ (: *šalikas* + *-logija*) ir kt. ND rasti okaziniai sudurtiniai žodžiai su tarptautiniu dėmeniu *-logija* pasižymi pamatinių žodžių kalbos dalių įvairove – dūriniai remiasi ne tik daiktavardžiu, bet ir skaitvardžiu, pvz.,

²⁷⁸ ND pateiktas *paksogeitas* „politinis skandalas dėl Lietuvos Respublikos prezidento R. P., pažeidusio prezidento priesaiką“ (: *Paksas*).

keturlògija „keturių dalių kūrinys“ (: *keturi* + *-logija*), ar būdvardžiu. Atkreiptinas dėmesys, kad 1991–1996 m. tekstyne antrasis pagal darumą (po dėmens *-logas*, *-ė*) buvo *-logija* – su šiuo dėmeniu fiksuoti 37 dūriniai (Mikelionienė 2000a: 120).

Šiek tiek mažiau duomenyne pateikta dūrinių su skolintu dėmeniu *-fobija* (7,7 %; 4), kuris INT apibrėžiamas kaip „antroji sudurtinių žodžių dalis, reiškianti ko nors baimę, vengimą, neprisitaikymą, menką sąveiką su kuo nors“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED): *meškafobija* „politinių santykių su Rusija baimė“ (: *meška*²⁷⁹ + *-fobija*), *romofobija* „čiigonų (romų) baimė“ (: *romas*, *-ė* + *-fobija*), pavienis dūrinys *uošvienfobija* „juok. žento akimis – uošvės keliama baimė“ (: *uošvienė* + *-fobija*) ir kt. Beje, tekstyne 1991–1996 m. rastas skolinys *rusofobija* (Mikelionienė 2000a: 121) (plg. rusų k. *русофобия*).

Tiek pat duomenyne rasta dūrinių su skolintu dėmeniu *-logas*, *-ė* (7,7 %; 4), kuris INT aiškinamas kaip „antroji dalis sudurt. žodžių, reiškiančių žmogų, tiriantį kurią nors mokslo šaką, arba reiškiančių sąsają su kalba, žodžiu“ (plg. TŽŽ_e; plačiau žr. DPSCF ir OED), pvz.: *dvasingològas*, *-ė* „iron. dvasingumo specialistas“ (: *dvasingas*, *-a* + *-logas*, *-ė*), pavienis sudurtinis žodis *plepològas*, *-ė* „iron. propagandininkas“ (: *plepa* + *-logas*, *-ė*), *spintològas*, *-ė* „spintologijos (gebėjimo tinkamai rengtis) specialistas“ (: *spinta* + *-logas*, *-ė*) ir kt. Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, dūriniai su dėmeniu *-logas*, *-ė* (kaip ir su *-logija*) remiasi įvairesniu darybos pamatu: būdvardžiu, veiksmažodžiu ir daiktavardžiu. Pažymėtina, kad 1991–1996 m. pats produktyviausias dūrinių dėmuo, esantis antrojo kamieno pozicijoje, buvo *-logas*, *-ė* – su šiuo dėmeniu fiksuoti 75 dūriniai (Mikelionienė 2000a: 120).

Tarptautinis dėmuo *-nautas* (7,7 %; 4), su kuriuo dūrinių pasidaryta tiek pat, kiek su dėmeniu *-logas*, *-ė*, INT aiškinamas kaip „sudurtinių žodžių dalis, reiškianti: keliautojas (jūrų laivu, orlaiviu, erdvėlaiviu), tyrėjas (ppr. neįprastomis sąlygomis), <...>“ (plg. TŽŽ_e), pvz.: *literatūronáutas*, *-ė* 1. „kas pasukęs iš technokratų į literatus“; 2. „iron. su ironija: plaukiojantis po literatūros kosmosą grafomanas“ (: *literatūra* + *-nautas*)²⁸⁰, *seimonáutas*, *-ė* „iron. Seimo senbuvis, atitrūkęs nuo tikrovės ir nenutuokiantis, kaip Lietuva iš tikrųjų gyvena pagal Seimo kuriamus įstatymus“ (: *Seimas* + *-nautas*)²⁸¹ ir kt. Pažymėtina, kad 1991–1996 m. nebuvo fiksuota dūrinių su skolintu dėmeniu *-nautas* – J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede tokių dūrinių nerasta. Jų nėra ir tiriamuoju metu DLKT [žiūrėta 2020 01 14].

Šiek tiek mažiau duomenyne pateikta dūrinių su neoklasikiniu dėmeniu *-kratija* (5,8 %; 3), kuris INT apibrėžiamas kaip „antroji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su valdymo forma, su valdančiuoju visuomenės sluoksniu; <...>“ (plg. ANG; plačiau žr. DPSCF ir OED): *teismokrātija* „valdymo forma, kai vyrauja teismų valdžia“ (: *teismas* + *-kratija*), *tapinokrātija* „iron. aštri ir valdingai žurnalisto ir rašytojo A. T. reikiama kritika įvairiais visuomenės gyvenimo klausimais“ (: *Tapinas* + *-kratija*) ir kt.

²⁷⁹ Meška, tiksliau, lokys dažnas simbolis Rusijos herbuose.

²⁸⁰ ND, prie antros šio žodžio reikšmės, nurodyta, kad tai yra „kontaminacinis darinys iš žodžių *literatūra* ir *kosmonautas*“:

²⁸¹ Tai galėtų būti ir kontaminacinis darinys (: *Seimas* + *kosmonautas*, *-ė* / *ufonautas*, *-ė*).

(dar apie tokius dūrinius su skolintu dėmeniu *-kratija* žr. Mikelionienė 2000a: 121). DLKT, atmetus skolinius, pateiktas naujai lietuvių kalboje pasidarytas dūrinys, nefikuotas J. Mikelionienės (2000a) disertacijoje ir ND, t. y. *pilvokratija*:

Demokratiniam pasauly įsivyravo **pilvokratija**. Pilvocentrizmas. (DLKT (iš: Kazys Saja „Lazdos išradimas“) 1999)

Naujažodžių bazėje pateikti trys dūriniai ir su neoklasikiniu dėmeniu *-manija* (5,8 %; 3), kuris INT aiškinamas kaip „antroji sudurtinių žodžių <...> dalis, rodanti jų sąsają su meile, dideliu pomėgiu, liguistu potraukiui kam nors“ (plg. TŽŽ_e): *poteromānija* „perdėtas britų rašytojos J. K. Rowling knygų apie Hari Poterį garbinimas“ (: *Poteris* + *-manija*), *užkalmānija* „juok. perdėtas domėjimasis žurnalisto A. U. rašiniiais ir veikla“ (: *Užkalmnis* + *-manija*)²⁸² su dezintegruotu pamatiniu kamienu ir kt. (dar apie tokius dūrinius žr. Mataitytė 2017: 8). 1991–1996 m. užfiksuota 14 sudurtinių žodžių su šiuo svetimkilmio dėmeniu (Mikelionienė 2000a: 120), taigi tuo metu *-manija* buvo ganėtinai produktyvi dūrybos priemonė.

INT neoklasikinis dėmuo *-manas*, *-ė* (5,8 %; 3) apibrėžiamas kaip „antroji sudurt. žodžių dalis, rodanti asmenį, kuris aistringai ką nors mėgsta arba turi kokį nors liguistą potraukį“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. OED): *darbomānas*, *-ė* „turintis perdėtą polinkį į darbą žmogus“ (: *darbas* + *-manas*, *-ė*), *kvapomānas*, *-ė* „kas perdėtai domisi parfumerija“ (: *kvapas* + *-manas*, *-ė*) ir *legomānas*, *-ė* „prisiekęs LEGO kaladėlių mėgėjas“ (: *lego* + *-manas*, *-ė*). Plg. 1991–1996 m. fiksuota 11 dūrinių su šiuo dėmeniu (Mikelionienė 2000a: 120).

Duomenyne pateikta nemažai pavienių dūrinių su tokiais tarptautiniais dėmenimis: *lituanofīlas*, *-ė* „Lietuvą, lietuvius ir visa, kas lietuviška, gerbiantis, tuo besidomintis kitatautis“ (: lotynų k. *lituanus* „lietuvis“ + *-filas*)²⁸³; *šunofobas*, *-ė* „kas bijo, nemėgsta ar nekenčia šunų“ (: *šuo*, *šuns* + *-fobas*, *-ė*)²⁸⁴; *žaislotekà* „vieta, kur yra daug žaislų ir žaidimų“ (: *žaislas* + *-teka*)²⁸⁵; *kvortafōnas* „mušamasis muzikos instrumentas,

²⁸² Dėsningos žodžių darybos rezultatas turėtų būti *užkalniomanija*, pvz.: *Užkalniomanija jau yra tapusi reiškiniu. Kam A. U. rašiniai ir knygos nepatinka, tas turės milijoną priekaištų, o kas jas mėgsta – mėgšausis nuo pirmo iki paskutinio puslapio* (radikalai.lt 2010 06 18; Mindaugas Peleckis).

²⁸³ INT neoklasikinis dėmuo *-filas*, *-ė* aiškinamas kaip „antroji sudurtinių žodžių dalis, reiškianti ko nors pomėgį, palinkimą į ką nors, buvimą kieno nors bičiuliu“ (plg. TŽŽ_e; ANG; plačiau žr. DPSCF ir OED; dar apie šį 1991–1996 m. nelabai produktyvų dėmenį, kurio buvo fiksuoti 5 dūriniai, žr. Mikelionienė 2000a: 121).

²⁸⁴ INT neoklasikinis dėmuo *-fobas*, *-ė* apibrėžiamas kaip „antroji sudurtinių žodžių dalis, rodanti, kad kas bijo, vengia ko, neprisitaikęs prie ko ar priešiškas kam“ (plačiau žr. DPSCF ir OED). Pažymėtina, kad J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede nepateikta dūrinių su tarptautiniu dėmeniu *-fobas*, *-ė*. Tiriamuoju metu DLKT, atmetus skolinius, pateikti tokie dūriniai: *lenkofobas* ir *judofobas*, pvz.: <...> *nepirks nieko pas žydus*. *Julius Streicheris, judofobas* ir „*Der Stuermer*“ redaktorius, buvo paskirtas <...> (DLKT (iš: Alfonsas Eidintas „Lietuvos žydų žudynių byla“ 2001) [žiūrėta 2020 01 14]).

²⁸⁵ INT neoklasikinis dėmuo *-teka* aiškinamas kaip „antrasis sudurt. žodžių dėmuo, reiškiantis kokių nors daiktų rinkinį ir jo laikymo vietą“ (dar apie šį 1991–1996 m. nelabai produktyvų dėmenį, kurio buvo fiksuoti 5 dūriniai, žr. Mikelionienė 2000a: 121).

padarytas iš puskvortės ir kvortos talpos alaus butelių“ (: *kvorta* + *-fonas*)²⁸⁶; vertinys *mokslomėtrijs* „mokslo darbų analizė, pagrįsta statistiniais skaičiavimais“ (: *mokslas* + *-metrija*; plg. anglų k. *scientometrics*)²⁸⁷; vertinys *sniegomobilis* „žimos kelio važiavimo priemonė (pvz., rogės, motociklas), dažnai naudojama pramogai“ (: *sniegas* + *-mobilis*)²⁸⁸; sąlyginai čia priskirta *puponautika* „puponautų ir visa, kas su jais susiję, pirkimo karštligė“ (: *pupa* + *-nautika*)²⁸⁹, kuri greičiausiai yra priesagos *-ika* vedinys (: *puponautas*); autorinis dūrinys *citatatonijs* „juok. perdėtas citatų pomėgis“ (: *citata* + *-tonijs*)²⁹⁰ pasidarytas pagal analogiją su sveikatos sutrikimų pavadinimais, pvz.: *hipertonija*, *hipotonija* ir pan.:

– Ačiū už pastabą, daugiau pasistengsiu to nedaryti. Nežinau, gal organizme ženshenio trūksta... Mano bėda ta, kad dažnai nesusilaikau ko nors nepacitavęs ar neprisiminęs kokio aforizmo. Kaip sakė V. Nabokovas: „Polinkis aforizmomams – sklerozės požymis.“ Matot, kas darosi, čia jau ne polinkis, čia jau liga, lyg kokia **citatatonijs**. (ND (iš: bernardinai.lt) 2011 08 22; aut. Rolandas Kazlas)

Išanalizavus ND pateiktus dūrinius, sudarytus iš pirmojo indigenaus ir antrojo neoklasikinio dėmens, nustatyta, kad dauguma jų – tai pavieniai, autoriai sudurtiniai žodžiai, iš kurių bent kiek didesniu darumu pasižymi šie tarptautiniai dėmenys: *-geitas*,

²⁸⁶ INT neoklasikinis dėmuo *-fonas* apibrėžiamas kaip „antroji sudurtinių žodžių dalis, rodanti jų sąsają su garsu, balsu“ (plg. TŽŽ_e; plačiau žr. DPSCF ir OED). J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede nepateikta dūrinių su šiuo svetimkilmio dėmeniu. DLKT, atmetus skolinius, pateikti du dūriniai: *agurkofonas* ir „*Kaunofonas*“ – abu tekstyne fiksuoti 2005 m. Plg. interneto vartoseną, nes DLKT pateikiama tokie iliustraciniai sakiniai, iš kurių neaiškios dūrinių apibrėžtys: <...>, *kuriame pasirodys ekscentriškas ir madingai ekologiškas „Daržovių orkestras“ („The Vegetable Orchestra“) iš Austrijos, <...>. Šis orkestras groja tik iš daržovių pagamintais instrumentais (kaip antai agurkofonas arba ridikorimba), <...>* (tv3.lt 2005 04 15); „*Rodikliui*“ *priklauso Mažeikių radijo stotis „Ventus“ ir Marijampolės – „Kapsai“*. *Bendrovė taip pat turi 50 proc. Kauno radijo stoties „Kaunofonas“ akcijų* (delfi.lt (iš: BNS) 2005 03 03).

²⁸⁷ INT neoklasikinis dėmuo *-metrija* aiškinamas kaip „antroji sudurt. žodžių dalis, rodanti jų sąsają su matavimu“ (plg. TŽŽ_e; plačiau žr. DPSCF ir OED). Remiantis ankstesnių naujažodžių tyrimais, matyti, kad 1991–1996 m. rasta 11 dūrinių su šiuo dėmeniu (Mikelionienė 2000a: 121).

²⁸⁸ TŽŽ_e ir INT nepateiktas dėmuo *-mobilis*. Tiesa, DPSCF nurodyta, kad anglų k. *-mobile* yra antroji sudurtinių žodžių dalis (dar žr. MWD; plg. šiame žodyne pateiktą pavyzdį, anglų k. žodį *snowmobile*). Pažymėtina, kad J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede nepateikta dūrinių su dėmeniu *-mobilis*. Disertacijos rašymo laikotarpiu DLKT, atmetus skolinius, rasti tokie dūriniai su svetimkilmio dėmeniu *-mobilis*: vertinys *knygomobilis* (plg. anglų k. *bookmobile*) ir *sulamobilis* (anglų k. *sunmobile*) bei *paksomobilis*.

²⁸⁹ Į TŽŽ_e ir INT neįtrauktas dėmuo *-nautika* (plg. *-nautas*). Apie tokią dūrybos priemonę informacijos nerasta ir anglakalbiuose žodynuose: AHD, CALD, CED, DPSCF, LDCE, MED, MWD, OED ir OLD. Dūrinių su dėmeniu *-nautika* nepateikta J. Mikelionienės (2000a) disertacijos priede ir DLKT [žiūrėta 2020 01 14]. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu vartosenoje fiksuotas pavienis dūrinys *puponautika*, kol kas negalima ištirti, ar formuojasi naujas dėmuo. Žinoma, ši naujadarą būtų galima laikyti ir kontaminaciniu dariniu (: *pupa* + *kosmonautika* / *astronautika*).

²⁹⁰ INT neoklasikinis dėmuo *-tonijs* apibrėžiamas kaip „antrasis sudurt. žodžių dėmuo, rodantis jų reikšmės sąsają su įtampa, slėgiu“. J. Mikelionienės (2000a) disertacijoje nepateikta dūrinių su šiuo dėmeniu.

-logija, -fobija, -logas, -ė ir *-nautas*. Dūrinų su svetimkilmiais dėmenimis pavyzdžių analizė rodo, kad svetimkilmiai dėmenys jungiami su įvairios sandaros žodžiais: dariniais, dūriniais ir paprastaisiais žodžiais, nors didžiosios dalies naujai pasidarytų dūrinų pamatinis žodis – paprastasis.

3.3.4.3. Dūriniai, sudaryti iš abiejų neoklasikinių dėmenų

Duomenyne pateikta empirinė medžiaga rodo, kad dūriniai, kurių abu dėmenys yra skolinti, sudaro labai menką naujadarų dalį (plg. Stundžia, Jarmalavičius 2019: 168, 176). Tiriamuoju laikotarpiu ND pateikti tokie pavieniai sudurtiniai žodžiai (1,7 %; 2): *kakofāgas, -ė* „*iron*. kas turi naudos iš kakokratų²⁹¹ valdžios (ja „minta“)²⁹²“ ir sąlyginai čia priskirta *kakofāgija* „*iron*. gyvenimas iš kakokratų valdžios („mitimas“ ja)²⁹²“ (plačiau apie dūrinius, kuriuos sudaro vien neoklasikiniai dėmenys, žr. Lüdelling 2009: 5), kuri greičiausiai yra priesagos *-ija* vedinys.

INT neoklasikinis dėmuo *kako-* apibrėžtas kaip „pirmoji sudurt. žodžių dalis, reiškianti: blogas, prastas, negražus, nemalonus“ (dar žr. DPSCF), o svetimkilmiai dėmenys *-fagas, -ė* – „antroji sudurtinių žodžių dalis, rodanti jų sąsają su kuo naikinančiu, ryjančiu“ (plg. TŽŽ_e; dar žr. DPSCF) ir *-fagija* – „antroji sudurtinių žodžių dalis, rodanti jų sąsają su naikinimu, rijimu“ (plg. TŽŽ_e; dar apie šį 1991–1996 m. neproduktyvų dėmenį, su kuriuo buvo pasidarytas vienintelis dūrinys, žr. Mikelionienė 2000a: 121; DPSCF; dar apie neoklasikinę dūrybą žr. Villoing 2012: 30). DLKT dūrinų su neoklasikiniais dėmenimis *kako-, -fagas, -ė* ir *-fagija* nerasta [žiūrėta 2020 01 15].

3.3.5. APIBENDRINAMOSIOS PASTABOS

ND sukaupta medžiaga rodo, kad antras pagal produktyvumą (po sufiksacijos) naujadarų darybos būdas – kompozicija (35,6 %; 846). Tiriamuoju laikotarpiu didžiąją dalį visų ND sudurtinių daiktavardžių sudaro dūriniai su daiktavardiniu antruoju dėmeniu (60 %; 517), kiek mažiau rasta dūrinų su veiksmažodiniu antruoju dėmeniu (23,7 %; 204); pasitaikė vienas kitas dūrinys su dezintegruotu pamatiniu kamienu. Pažymėtina, kad duomenyne aptikti tradicinėse gramatikose neaprašyti sandūros tipai: veiksmažodis + veiksmažodis (1,5 %; 3), būdvardis + žodžių junginys (0,1 %; 1) ir žodžių junginys + daiktavardis (0,2 %; 2). Nors tai yra netipiški, okaziniai dūriniai, kurių šiuo metu užfiksuota pernelyg mažai, kad būtų galima išvelgti besiformuojančius naujus sandūros tipus, tačiau ND empirinė medžiaga rodo, kad randasi ir laisvesnių, tradicinėse gramatikose aprašytoms taisyklėms nepaklūstančių dūrinų.

Duomenyne dūriniai su neoklasikiniais dėmenimis (122) sudaro 14,1 % visų ND dūrinų, t. y. neoklasikinė dūryba tiriamuoju metu nėra labai produktyvi. Šie dūriniai

²⁹¹ ND skolinys *kakokrātas, -ė* aiškinamas kaip „*iron*. blogio valdžios atstovas“ (plg. rusų k. *какокрам*).

²⁹² Interneto vartosenoje pateikti pavieniai rusų k. žodžių *какофаг* ir *какофагия* pavyzdžiai; atitinkamai – 3 ir 2 [žiūrėta 2020 01 15]. Tiesa, jie vartojami kitomis, nei ND nurodyta, reikšmėmis. DLKT mīnėti lietuvių kalbos naujadarai nepateikti [žiūrėta 2020 01 15].

pasižymi svetimkilmių dėmenų, kurie nėra itin produktyvūs, įvairove. Dūriniai su tarptautiniais dėmenimis *-logija* ir *-logas*, *-ė* remiasi įvairesniu darybos pamatu: būdvardžiu, veiksmožodžiu, skaitvardžiu ar daiktavardžiu. Tiriamuoju laikotarpiu neaptikta trikamenių dūrinių t. y. nėra linkstama skolintą dėmenį jungti su dūriniu, turinčiu neoklasikinį sietinį kamieną.

3.4. MIŠRIOSIOS DARYBOS DAIKTAVARDŽIAI

Duomenyne daugiausia rasta kompozicijos-sufiksacijos darybos būdu (apie žodžių darybos veikaluose aptartus pagrindinius mišriuosius darybos būdus²⁹³ (kompoziciją-sufiksaciją ir prefiksaciją-sufiksaciją) žr. Keinys 1999: 23, Urbutis 2009: 253, 340–341) pasidarytų naujadarų (15; 0,6 %), pvz.: pagal analogiją su žodžiu *sugyventinis*, *-ė* pasidarytas naujadaras *bendragyvėntinis*, *-ė* „kas nuomojasi kambarį tame pačiame name ar bute“ (: *bendrai gyventi* + *-inis*, *-ė*), *didžiažodynininkas*, *-ė* „didžiojo „Lietuvių kalbos žodyno“ rašytojas“ (: *didysis žodynas* + *-ininkas*, *-ė*), *doisantuokystė* „dvių sutuoktinių (žmonių, vyrų) turėjimas vienu metu“ (: *du, dvi santuokos* + *-ystė*), pavienis, veikiausiai pagal *rugiapjūtės* ar pan. pavyzdį naujai pasidarytas daiktavardis *galvapjūtė* „juok. masiškas ilgai vadovaujamus postus užimančių valdininkų atleidimas iš darbo, siekiant atsinaujinimo ir skaidrumo“ (: *galva, pjauti* + *-tė*)²⁹⁴ (plg. pavienį naujadarą *kainapjūtė* „juok. kainų mažinimo akcija mažmeninėje prekyboje“ ir *valdžiapjūtė* „juok. ilgamečių valstybės įmonių vadovų atleidimo iš pareigų banga“; apie šiuos naujadarus dar žr. Murmulaitytė 2020: 39, 45), *laisvariņkininkas*, *-ė* „laisvosios rinkos propaguotojas“ (: *laisvoji rinka* + *-ininkas*, *-ė*; plg. *laisvarinkiētis*, *-ė* „t. p.“), okazinis naujadaras *navakarorizmas* „salstelėjęs kai kurių dabartinių lietuvių eseistų stilius (ironizuojant)“ (: *Navakas, RoRa* [Rolando Rastausko slapyvardis] + *-izmas*), *plokščiažėmininkas*, *-ė* „teorijos, kad Žemė plokščia, šalininkas“ (: *plokščia žemė* + *-ininkas*, *-ė*), autorinis, pavienis naujadaras *protgėdystė* „menk. gėda dėl proto“ (: *protas, gėda* + *-ystė*), okazinis naujadaras *subinšaldystė* „fam. sėdimosios šaldymas“ (: *subinė, šaldyti* + *-ystė*), veikiausiai pagal analogiją su žodžiu *žmogėdra* pasidarytas naujadaras *trešnėdra* „juok. trešnių ēdrūnas“ (: *trešnė, ēda* + *-ra*) (dar žr. Urbutis 2009: 253; Murmulaitytė 2020: 38) ir *viešaryšininkas*, *-ė* „viešųjų ryšių specialistas“ (: *viešieji ryšiai* + *-ininkas*, *-ė*) (dar apie mišriosios darybos būdvardžius ir veiksmožodžius žr. 4.4. ir 5.4. skyrius).

Nors kompozicijos-sufiksacijos darybos būdu pasidarytų daiktavardžių nėra daug, vis dėlto, kaip rodo ND medžiaga, dabar teigti, kad „[G]yvų dūrybos-priesagų darybos būdo darinių visai nedaug tėra“ (Keinys 1999: 23) – kaip ir nebūtų visai tikslu.

²⁹³ „Mišrųjį darybos būdą turime tada, kai žodžio daryboje iš karto reiškiasi du skirtingi darybos būdai. Tada mišriųjų darinių formantas irgi yra sudėtinis: viena jo dalis rodo vieną, o kita – kitą darybos būdą“ (Urbutis 2009: 340).

²⁹⁴ Tai galėtų būti ir dūrinys (: *galva* + *pjūtis*), kuris atitinka kamiengalių keitimo polinkius: *ė* kamieno naujadaras *galvapjūtė* antrasis dėmuo yra *a* kamieno daiktavardis *pjūtis* (dar žr. LKG 1965: 447).

4. BŪDVARDŽIŲ DARYBA

Duomenyne fiksuoti naujai pasidaryti būdvardžiai (tokių – 298) disertacijoje nagrinėjami paeiliui pagal darybos būdus: pirmiausia apžvelgiami priesagų ir galūnių vediniai pagal darybos kategorijas, paskui – priešdėlių vediniai, vėliau aprašomi dūriniai: pirmiausia apžvelgiami savakilmiai dūriniai, kurie yra suskirstyti pagal antrojo dėmens kalbos dalį, ir dūriniai su neoklasikiniais dėmenimis (pavienių, netipiškų darinių analizę žr. 7.2. skyrių), galiausiai nagrinėjami mišriosios darybos būdvardžiai.

4.1. PRIESAGŲ IR GALŪNIŲ VEDINIAI

DLKG apie būdvardžius rašoma, kad „[L]ietuvių kalboje daugiausia daroma priesagų vedinių. Mažiau yra galūnių vedinių ir mažiausiai – priešdėlių vedinių“ (2006: 191). ND sukaupia empirinė medžiaga rodo, kad daugiausia būdvardžių duoda sufiksacija (priesagų vediniai sudaro 59,1 % (176) visų būdvardžių) (dar žr. Keinys 1999: 22; plg. Jakaitienė et al. 1976: 263; Vaskelienė, Kučinskienė 2012: 153; Vaskelienė 2017: 12). Antrą vietą pagal produktyvumą (dūrinių skaičių) užima dūryba (dūriniai sudaro 30,2 % (90) visų būdvardžių). Mažiausiai rasta galūnių (6,7 %; 20) ir priešdėlių vedinių (2 %; 6). Mišrios darybos vedinių, apie kuriuos gramatikose nerašoma, rasta 2 % (6).

4.1.1. IŠSKIRIAMIEJI (RŪŠINIAI) BŪDVARDŽIAI

Pagal DLKG ypač darūs yra priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžiai (2006: 209)²⁹⁵. Tyrimo metu ND rasti 136 priesagos *-inis*, *-ė* vediniai²⁹⁶ (94,4 %; dar apie mišriosios darybos vedinius su šia priesaga žr. 4.4. skyrių). Tokie būdvardžiai laikomi „viena dažniausių dabartinės lietuvių kalbos formų“ (Kniūkšta 1976: 3)²⁹⁷, nes priesagos *-inis*, *-ė* naujadarai „yra išvestiniai žodžiai, lengvai susiejami su tomis formomis, iš kurių jie sudaryti. Lengva jų sąsaja su pamatiniu žodžiu leidžia turimųjų būdvardžių pavyzdžiu darytis naujus žodžius. Būdvardžių darymas su priesaga *-inis* yra ne tik gyvas, bet ir plačiai paplitęs dabartinės lietuvių kalbos reiškiny“ (Ibid., 7).

²⁹⁵ Dar apie diachroniniu aspektu tirtą priesagą *-inis*, *-ė* žr. Ambrazas 2011: 71–74.

²⁹⁶ Plg. 1991–1996 m. pagrindinis šios darybos kategorijos darybos formantas buvo priesaga *-inis*, *-ė* (1707 vediniai) (Mikelionienė 2000a: 69).

²⁹⁷ Plg. Priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžiai „XVI–XVII a. raštuose <...> paplitę labai nevienodai. K. Sirvydo žodynuose, kaip ir dabartinėje lietuvių kalboje, jie vyrauja tarp visų kitų išvestinių būdvardžių darybos tipų“ (Ambrazas 2011: 71). Įdomu pažymėti, kad tokių būdvardžių „kituose to meto raštuose <...> buvo vengiama. Pats Sirvydas, į du žodynus sudėjęs per 300 šio tipo būdvardžių, *Punktuose Sakymų* tepavartojo 5, Daukša *Postilėje* 14, o Jaknavičius 1647 m. Evangelijose – tik vieną ir tą patį skliausteliuose greta vedinio su *-iškas*“ (Ibid., 72).

Dauguma vedinių (96,3 %; 131) remiasi daiktavardžiais (plg. DLKG 2006: 210). Nors DLKG rašoma, kad priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžių nelinkstama darytis iš „sudurtinių daiktavardžių, ypač su jungiamaisiais balsiais, taip pat iš daiktavardžių, turinčių darybinių morfemų arba žyminčių asmenų pavadinimus“ (Ibid.), tačiau, kaip rodo ND, dabartiniame naujosios leksikos sluoksnyje tokių vedinių nestinga, pvz.: *aplinkosauginis*, *-ė* „susijęs su *aplinkosauga*“ (: *aplinkosauga*), *bjauražodinis*, *-ė* „susijęs su bjauražodžiais“ (: *bjauražodis*), *didkepsninis*, *-ė* „susijęs su *didkepsniais*“ (: *didkepsnis*), *šviesolaidinis*, *-ė* „susijęs su šviesolaidžių technologijomis“ (: *šviesolaidis*), *tinklaraštinis*, *-ė* „susijęs su tinklaraščiais“ (: *tinklaraštis*); *jutiklinis*, *-ė* „susijęs su jutikliu, reaguojantis į fizinį poveikį, dažniausiai lietimą ar judesį“ (: *jutiklis*), *kaziukinis*, *-ė* „susijęs su Kaziuko muge Vilniuje“ (: *Kaziukas*).

Tokių priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžių, kurių darybos pamatas yra savakilmis – ND mažuma (16,2 %; 22), likusi dalis (83,8 %; 114) remiasi skoliniais (dar apie tarptautinius žodžius su lietuviška priesaga *-inis*, *-ė*²⁹⁸ žr. Drotvinas 2000: 3; Vaicekauskienė et al. 2013–2014: 18; plg. DLKG 2006: 210), pvz.: *bistronominis*, *-ė* „susijęs su bistronomija“ (: *bistronomija*; plg. prancūzų k. *bistronomie*), *dabstepinis*, *-ė* „susijęs su elektroninės šokių muzikos stiliumi – dabstepu“ (: *dabstepas*; plg. anglų k. *dubstep*), *epigenetinis*, *-ė* „susijęs su *epigenetika*“ (: *epigenetika*; plg. anglų k. *epigenetics*), *ksenofobinis*, *-ė* „susijęs su *ksenofobija* (t. y. priešišku nusiteikimu prieš svetimšalius)“ (: *ksenofobija*; plg. anglų k. *xenophobia*), *leftistinis*, *-ė* „*menk.* susijęs su kairiosiomis partijomis; kairiųjų pažiūrų“ (: *leftistas*, *-ė*; plg. anglų k. *leftist*) ir daugelis kt²⁹⁹. Kaip rodo pateikti ND pavyzdžiai, darantis priesagos *-inis*, *-ė* vedinius iš tarptautinių daiktavardžių su formantais *-ij-* ir *-ik-*, šie formantai darinyje visada praleidžiami (plg. DLKG 2006: 210). Daugumos būdvardžių kalba donorė – anglų k.³⁰⁰, šių dienų *lingua franca* (plačiau apie polinkį skolinis iš prestižinių, dominuojančių kalbų žr. Wohlgemuth 2009: 259; plg. Katamba

²⁹⁸ Plačiau apie Jurgio Pakerio siūlomą penkianarę svetimkilmų dabartinės lietuvių kalbos būdvardžių morfologinės adaptacijos klasifikaciją, t. y. 1) nulinė adaptacija, 2) priskyrimas kaitybos klasei, 3) darybinės priesagos pridėjimas, 4) darybinės priesagos keitimas ir 5) darybinės priesagos trumpinimas, žr. 2016: 242–262.

²⁹⁹ ND pateikta 16 priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžių, kurie „aplietuvinami dviem morfemomis – priesaga su galūne“ (Mikelionienė 2000d: 70). Be to, nekyla abejonių, kad šie naujažodžiai – tai prie lietuvių kalbos sistemos pritaikyti skoliniai (šių būdvardžių darybos pamatas lietuvių kalboje nėra fiksuotas arba interneto vartosenoje pasitaiko labai retai), pvz.: *afokalinis*, *-ė* „optikoje – sistema be židinio, t. y. neturinti optinės galios“ (plg. anglų k. *afocal*), *multimodalinis*, *-ė* „susijęs su keliomis rūšimis, būdais; transporte – susijęs su to paties krovinio gabenimu iš pradžių vienos, o paskui kitos ar kitų rūšių transporto priemonėmis (pavyzdžiui, oro ir geležinkelio)“ (plg. anglų k. *multimodal*); *viskoelastinis*, *-ė* (49 vartosenos pvz.) „turintis tamprios, elastingos medžiagos savybių“ (: *viskoelastika* (24 vartosenos pvz. [žiūrėta 2020 05 02]) (plg. anglų k. *viscoelastic*) ir kt. Atsižvelgiant į tai, kad tokių būdvardžių kaip *viskoelastinis*, *-ė* darybos pamatas internete fiksuotas rečiau nei pats darinys, tikėtina, kad tai greičiausiai yra aplietuvintas skolinys. Pravartu priminti, kad nėra linkstama skolinis daug būdvardžių (kaip ir veiksmožodžių), dažniau skolinamasi daiktavardžių (Pakerys 2016: 239–240).

³⁰⁰ Primintina, kad anglų k. „leksikone skolinių skaičius yra netgi didesnis nei originalios angliškos kilmės žodžių“ (Melnikienė, Gelažauskas 2015: 139; dar žr. Katamba 2005: 138).

2005: 136). Akivaizdu, kad perimti skolintą pavadinimą ir jį adaptuoti prie kalbos recipientės sistemos yra lengviau nei ieškoti savakilmio atitikmens (dar žr. Ibid., 135).

Daugumos priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžių darybinė reikšmė – „[P]riklausęs pamatiniu žodžiu pasakytam daiktui, susijęs su tuo daiktu (asmeniu, kolektyvu, reiškiniu, sritimi ir pan.)“ (DLKG 2006: 211), pvz.: *aromaterāpinis*, *-ė* „susijęs su aromaterapija (kvapų terapija)“ (: *aromaterapija*; plg. anglų k. *aromatherapy*), *dekupāžinis*, *-ė* „susijęs su dekupažu“ (: *dekupažas*; plg. prancūzų k. *decoupage*), *feisbukinis*, *-ė* „susijęs su socialiniu tinklu *feisbuku*“ (: *feisbukas*; plg. anglų k. *Facebook*), *mezoaterāpinis*, *-ė* „susijęs su *mezoaterapija*“ (: *mezoaterapija*; plg. anglų k. *mesotherapy*), *rotavirusinis*, *-ė* „susijęs su *rotavirusu*“ (: *rotavirusas*; plg. anglų k. *rotavirus*) ir daugelis kt. Į ND įtrauktas vienas kitas naujadaras, kurio darybinė reikšmė – „[P]adarytas iš pamatiniu žodžiu pasakyto daikto ar su tuo daiktu, susideda iš jo“ (Ibid., 210), pvz.: *galinstāpinis*, *-ė* „padarytas iš galinstano; turintis savyje galinstano“ (: *galinstanas*; plg. anglų k. *galinstan*) ir kt. Taip pat duomenyne fiksuotas vienas būdvardis, kurio darybinė reikšmė – „[P]anašus į pamatiniu žodžiu reiškiamą daiktą, turįs jo pavidalą, formą, išvaizdą, primenančią pamatinio žodžio reiškiamą daiktą“ (Ibid., 211), pvz., *kapsulinis*, *-ė* 1. „kapsulės pavidalo; sudarytas kapsulių“ (: *kapsulė*). Dar ND rastas vienas priesagos *-inis*, *-ė* būdvardis, kurio darybinė reikšmė – „[E]santis, atsitinkantis, vykstantis tuo metu, kurį rodo pamatinis žodis, pasikartojantis, atliekamas pamatinio žodžio reiškiamais laiko tarpais“ (Ibid., 212), pvz., *pikosekundinis*, *-ė* „susijęs su *pikosekunde*“ (: *pikosekundė*; plg. anglų k. *picosecond*).

Duomenyne rasti pavieniai priesagos *-inis*, *-ė* vediniai, kurie remiasi veiksmazodžiu, neveikiamosios rūšies būtojo laiko dalyviu ir neįprastu arba DLKG šio darybos kategorijos skyriuje neaprašytu darybos pamatu: žodžių junginiu, santrumpa ir jaustuku, pvz.: *čiulpinis*, *-ė* „čiulpiamasis; skirtas čiulpti (paprastai saldainis)“ (: *čiulpti*), *suvežtinis*, *-ė* „susidedantis iš suvežtųjų (konkrečiu atveju – imigrantų)“ (: *suvežtas*, *-a*); *kovovienuoliktadieninis*, *-ė* „skirtas Kovo 11-ajai, susijęs su Kovo 11-ąja“ (: *kovo vienuoliktą diena* / **kovovienuoliktadienis*?); *uābinis*, *-ė* „susijęs su uždarąja akcine bendrove“ (: *uab* / *uabas*); *superinis*, *-ė* „pats geriausias; aukščiausias rūšies, geriausios kokybės“ (: *super*³⁰¹). Vienas būdvardis remiasi potencialiu (numanomu) darybos pamatu: *fašistoidinis*, *-ė* „būdingas esantiems fašistinės pakraipos“ (: **fašistoidas*). Be to, į ND įtrauktas vienintelis priesagos *-inis*, *-ė* vedinys, kurio daryba kelia neaiškumų, t. y. *kakadūkinis*, *-ė* „susijęs su pramogine televizijos laida „KK2“; paskalų pobūdžio“ (: *kakadu*³⁰² / *kakadukas*, *-ė*³⁰³). Neatmestina tikimybė, kad šio naujadarą darybos

³⁰¹ Šis būdvardis gali būti pasidarytas ir iš jaustuko, kurio apibrėžtis – „jaustukas pasitenkinimui, geram įvertinimui reikšti“, ir iš būdvardžio, kurio apibrėžtis – „puikus, nuostabus, šaunus“.

³⁰² Plg. interneto vartoseną: „**Kakadu**“ nuo rudens taps „KK2“ [antraštė] Nuo naujojo LNK sezono populiariusis infošou „**Kakadu**“ reikalą turės ne tik su papūgomis, bet ir su kitomis paukščių bei žinduolių rūšimis bei porūšiais (delfi.lt 2010 07 09).

³⁰³ Išsisišfravome, kad ponija Milda yra žinomo dailininko <...> dukra ir dar televizinio **KAKADUKO** Tomo žmona (respublika.lt [el. komunikacija] 2019 01 31). DLKT vartosenos pavyzdžių nėra [žiūrėta 2020 04 27].

pamatu galėtų būti ir daiktavardis *kakadu*, tačiau tokiu atveju neaišku, kodėl darinyje atsiranda *-k-*, todėl veikiausiai remiamasi daiktavardžiu *kakadukas*, *-ė*.

Į ND įtraukti 8 galūnės *-is*, *-ė* vediniai, pvz.: *becùkris*, *-ė* 1. „neturintis cukraus, nesaldintas cukrumi“; 2. „draudžiantis cukraus vartojimą“ (: *be cukraus*), *bepėdis*, *-ė* 1. „neturintis apatinės kojos dalies“; 2. „neturintis kojinės dalies pėdai apmauti“ (: *be pėdos*), *bepilòtis*, *-ė* 1. „automatiniu arba nuotoliniu būdu valdomas be įgulos (apie skraidomuosius aparatus)“; 2. „nevairuojamas, valdomas ne automobilyje esančio vairuotojo (apie transporto priemones)“ (: *be piloto*), *beprezideñtis*, *-ė* „pagal darybinę reikšmę „kuris yra be prezidento“ (: *be prezidento*), *besimptòmis*, *-ė* „neturintis matomų ar kitaip besireiškiančių simptomų (požymių)“ (: *be simptomų*), *betelefonis*, *-ė* „juok. kuris neturi su savim mobiliojo telefono“ (: *be telefono*) ir *bežidinis*, *-ė* „optikoje – sistema be židinio, t. y. neturinti optinės galios“ (: *be židinio*). Svarbu pažymėti, kad tokius būdvardžius laikyti priešdėlio *be-* vediniais (plačiau apie priešdėlių vedinius žr. 4.2. skyrių) nebūtų tikslu. Anot tradicinės sinchroninės žodžių darybos kritiko A. Smetonos, „paplitusi nuomonė, kad „prefiksacija duodanti priešdėlių vedinių“. Pagal tokį teiginį ir *begalvis* derėtų laikyti priešdėlio vediniu. Deja, tai negali būti laikoma tiesa, nes (1) darybos pamatas yra ne vienas žodis, o žodžių junginys (*begalvis raitelis* : *raitelis be galvos*), ir (2) jei ir išvelgtume čia prefiksaciją, niekaip negalėtume paaiškinti vienos bendrosios kalbotyros aksiomos – prefiksas neturi transpozicijos funkcijos, t. y. darybos procesai turėtų vykti vienos kalbos dalies ribose. Tačiau čia matome, kad priešdėlinis būdvardis gaunamas iš daiktavardžio. Todėl geriau jį vadinti prefiksatu, o ne priešdėlio vediniu“ (2005: 85–86; plg. priešingą poziciją, Pakerys 1994: 375). Bene pirmoji tokių vedinių darybą nagrinėti ėmė Aldona Paulauskienė. Jos nuomone, šiais atvejais darybos pamatas yra prielinksninė konstrukcija (tarnybinio ir savarankiškojo žodžio junginys), o darybos priemonė – galūnė, pvz.: *beprotis* (: *be proto*), *palovis* ir *palovė* (: *po lova*), *užstalė* (: *už stalo*). Čia priešdėliai į daiktavardžių sudėtį pateko iš prielinksninių konstrukcijų, jas verčiant vienu žodžiu (2006: 39; 81; 193), kitaip tariant, „[P]rielinksnis *be* yra jau pamatinėje konstrukcijoje; darinys nuo darybos pamato skiriasi ne elementu *be*, o galūne. Galūnė formaliai atskiria darinį ir yra jo darybos priemonė; <...>. Tad jeigu darinio rūšį nustatome pagal paskutinį darybos žingsnį ir darybos formantą, tai *begalvis*, *begėdis* tipo dariniai yra galūninės darybos sudurtiniai žodžiai, sudurti iš vieno savarankiško, kito tarnybinio žodžio. Tokia yra priešdėlinių daiktavardžių ir priešdėlinių būdvardžių daryba, kurios pamatu eina ne vienas žodis, o žodžių junginys, sintaksinė forma“ (Ibid., 193). Toks darybinis skaidymas, atrodo, yra logiškesnis, tačiau, paisant šio inovatyvaus požiūrio, svarbu pažymėti, kad gramatikų aprašuose „taikoma funkcinė darinių samprata: dariniais laikomi tokie **žodžiai** (čia ir kitur paryškinta – A. A.), kurie savo forma ir reikšme remiasi kitais <...> **žodžiais**, rodosi esą iš pastarųjų padaryti. Dariniai, kurie remiasi vienu pamatiniu žodžiu, vadinami vediniais, o dariniai, kurie remiasi iš sykio dviem pamatiniais žodžiais, vadinami sudurtiniais žodžiais, arba dūriniais“ (DLKG 2006: 86; dar žr. LKG 1965: 251–252; plg. Keinys 1999: 10, 15;

Urbutis 2009: 37). Būtent ND 2011–2019 m. sukaupta empirinė medžiaga rodo, kad naujus žodžius (daiktavardžius, būdvardžius) linkstama darytis ne tik iš žodžių, bet ir iš žodžių junginių, santrumpų ir pan.

Duomenyne išskiriamųjų (rūšinių) būdvardžių darybos kategoriją reprezentuoja ir didesniu produktyvumu pasižymi priesagos *-inis*, *-ė* ir galūnės *-is*, *-ė* vediniai. Visi ND pateikti galūnės *-is*, *-ė* būdvardžiai remiasi žodžių junginiais. Be to, kai kurie pavieniai priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžiai galimai remiasi ne tik žodžių junginiu, bet ir santrumpa.

4.1.2. PANAŠIOS BEI BŪDINGOS YPATYBĖS BŪDWARDŽIAI

DLKG rašoma, kad panašios bei būdingos ypatybės būdvardžių „grupės branduolį sudaro būdvardžiai su priesaga *-iškas*, *-a*“ (2006: 207; plg. Vaskelienė 2017: 12)³⁰⁴. Šią darybos kategoriją ND sudaro išimtinai priesagos *-iškas*, *-a* vediniai (33)³⁰⁵, padaryti iš daiktavardžių (dar apie mišriosios darybos vedinius su šia priesaga žr. 4.4. skyrių).

Nors DLKG nurodoma, kad su šia darybos priemone „būdvardžiai dažniausiai daromi iš neišvestinių daiktavardžių, rečiau iš vedinių ir sudurtinių žodžių“ (2006: 207), tačiau lietuvių kalbos dirvoje pasidaryti naujadarai, kaip rodo ND, dažniau remiasi priesagų ir priešdėlių vediniais, pvz.: *blogiūkiškas*, *-a* „būdingas blogiukui“ (: *blogiukas*, *-ė*), *svajokliškas*, *-a* „būdingas svajokliams (tiems, kurie mėgsta svajoti)“ (: *svajoklis*, *-ė*), *konjaunuoliškas*, *-a* „iron. būdingas konjaunuoliams (t. y. konservatorių jaunimui)“ (: *konjaunuolis*, *-ė*)³⁰⁶ ir kt.; sudurtiniais žodžiais, pvz.: pavienis naujadaras *gandragalviškas*, *-a* „menk. būdingas gandragalviams“ (: *gandragalvis*, *-ė*) ir *žaliavalgiškas*, *-a* „susijęs su žaliavalgyste“ (: *žaliavalgis*, *-ė*); skoliniais, pvz.: *lōftiškas*, *-a* „būdingas loftui (*gamyklabučiui*)“ (: *loftas*; plg. anglų k. *loft*), *mėmiškas*, *-a* „būdingas *memams*; susijęs su *memais*“ (: *memas*; plg. anglų k. *meme*) ir kt.; vedinių, kurie remiasi savakilmiais, darybiškai neskaidomais žodžiais, ND vos vienas kitas, pvz.: *māmiškas*, *-a* „būdingas mamoms“ (: *mama*) ir *ruņkeliškas*, *-a* „menk. būdingas *runkeliui*“ (: *runkelis*)³⁰⁷. Be to, rastas vienas būdvardis, kurio darybos pamatas – numanomas, vartosenoje nefiksuotas, t. y. *ganguriėtiškas*, *-a* „būdingas japonių merginų *ganguro* stiliui“ (: **gangurietis*, *-ė*).

³⁰⁴ Dar apie šią diachroniniu aspektu tirtą priesagą žr. Ambrazas 2011: 82–86. Pažymėtina, kad būdvardžiai su priesaga *-iškas*, *-a* „XVI–XVII amžiaus raštuose dažniausiai žymėjo ne panašumą, kaip yra dabartinėje lietuvių kalboje, bet posesyvumą“ (Ibid., 82).

³⁰⁵ Plg. „Tai vienintelė priesaga, su kuria padaryti panašios bei būdingos fizinės ar vidinės ypatybės būdvardžiai. Tokių tekstyne yra 212 leksinių vienetų“ (Mikelionienė 2000a: 83).

³⁰⁶ Plg. interneto vartoseną: *Niekada nejučiau K. tokios neapykantos, kokią jaučia visokie konjaunuoliai, bet po visų jo nesąmonių su Seimo pirmininko postu aš siūlyčiau K. <...>* (kauno.diena.lt [el. komunikacija] 2019 07 04). DLKT vartosenos pavyzdžių nėra [žiūrėta 2020 04 27]. Veikiausiai pasidaryta pagal analogiją su žodžiu *konjaunuoliškas*, *-a*.

³⁰⁷ Į ND įtrauktas semantinis naujadaras *runkelis* „menk. tamsuoliu laikomas pesimistiškai nusiteikęs žmogus, priešinamas elitui“ (apie etiškai netinkamus žodžius žr. Župerka 2005: 25–28).

Dauguma ND pateiktų vedinių remiasi asmenų pavadinimais (rečiau – bendriniais arba tikriniais daiktavardžiais, kurie pavadina ne subjektą, o objektą) ir rodo tam asmeniui būdingą bruožą, rečiau – panašumą (Mikelionienė 2000a: 83), pvz.: *afroamerikietiškas*, -a „būdingas afroamerikiečiams“ (: *afroamerikietis*, -ė), *kalbainiškas*, -a „menk. būdingas kalbainiams“ (: *kalbainis*, -ė), *lūzeriškas*, -a „menk. būdingas lūzeriui (nevykėliui), nevykėliškas“ (: *lūzeris*, -ė), *tuštūtiškąs*, -a „būdingas tuštutėms; toks, kaip tuštūčių“ (: *tuštutė*) ir kt.; *vipiškas*, -a „būdingas labai svarbiems asmenims“ (: *vipas / vip*), *sakartvėliškas*, -a „būdingas sakartvelams (seniau vartota – gruzinams“ (: *Sakartvelas*) ir kt. Šiek tiek mažiau į ND įtraukta priesagos -iškas, -a vedinių, kurių darybinė reikšmė – „būdingas, įprastas, priskiriamas pamatiniu žodžiu pasakytam daiktui, susijęs su tuo daiktu“ (DLKG 2006: 207): *ikėjiškąs*, -a „susijęs su žinoma švedų baldų gamintoja „IKEA“ (: *Ikeja*), *poliamòriškąs*, -a „būdingas poliamorijai“ (: *poliamorija*), sukurtas (vartojamas) išėivių naujadaras *skvòtiškąs*, -a „būdingas *skvotams*“ (: *skvotas*), *supermàrketiškas*, -a „būdingas supermarketui (lietuviškai – *prekybos centru*)“ (: *supermarketas*³⁰⁸) ir kt.

Duomenyne panašios bei būdingos ypatybės būdvardžiai darybos priemonių įvairove nepasižymi: rasti vien priesagos -iškas, -a vediniai, padaryti iš daiktavardžių (ND tyrimo rezultatai sutampa su gramatikų duomenimis). Šios darybos kategorijos inovacija: dažnai remiamasi morfologiškai sudėtingesniu darybos pamatu (vediniu, dūriniu ir pan.).

4.1.3. VIDINĖS YPATYBĖS BŪDWARDŽIAI

DLKG rašoma, kad „[I]š priesaginių vedinių gausiausi priesagos -ingas, -a būdvardžiai. Jie sudaro šios grupės branduolį“ (2006: 197)³⁰⁹. Duomenyne pateikti 4 pavieniai šios darybos kategorijos priesagos -ingas, -a vediniai (kitų priesagų vedinių tiriamuoju metu nerasta): *čìobrelingas*, -a „priaugęs čìobrelių“ (: *čìobrelis*), *dìlgėlingas*, -a „priaugęs dilgėlių“ (: *dìlgėlė*), *kritulingas*, -a „gausus kritulių“ (: *krituliai*) ir nenaujas (nefiksuotas) *kūpolingas*, -a „priaugęs kūpolių“ (: *kūpolė*)³¹⁰. Šių negausių priesagos -ingas, -a vedinių pamatiniai žodžiai – daiktavardžiai. Visi jie „reiškia ypatybės, susijusios su pamatinio žodžio reiškiamu daiktu, gausumą“ (DLKG 2006: 197; dar žr. LKG 1965: 556).

Šiek tiek daugiau (9) rasta vidinės ypatybės būdvardžių galūnės -us, -i vedinių: *įrankùs*, -ì „galintis būti įrankiu“ (: *įrankis*), *naisùs*, -ì „iron. ypatybė, reiškianti neigiamas opozicinių jėgų nuostatas dėl visko, kas susiję su Naisiais kaip Valstiečių ir žaliųjų sąjungos simboliu“ (: *Naisiai*), *sąveikùs*, -ì „susijęs su sąveika, abipusiu, grįžtamuoju ryšiu, kuris paremtas elektroninių duomenų sistemų mainais“ (: *sąveika*), okazinis naujadaras *stabarùs*, -ì „nelankstus kaip stabaras“ (: *stabaras*) ir kt. Nors DLKG

³⁰⁸ *Lietuviai – supermarketų vergai* [antraštė] (delfi.lt [el. komunikacija] 2001 12 27).

³⁰⁹ Plg. Priesaga -ingas, -a „yra vienas iš dažniausių būdvardžių darybos afiksų. Ypač tai pasakytina apie senąją lietuvių kalbą, kurioje su ja buvo daroma daug dabar nebevartojamų vedinių“ (Ambrasas 2011: 74).

³¹⁰ Dar apie šią diachroniniu aspektu tirtą priesagą žr. *Ibid.*, 15, 74–78.

rašoma, kad „[D]aiktavardinių galūnės *-us, -i* būdvardžių daromasi mažiau“ (2006: 203), tačiau ND duomenys rodo priešingai – tokių tiriamuoju metu rasta daugiausia (66,7 %; 8). Duomenyne rastas vienintelis veiksmožodinis galūnės *-us, -i* būdvardis, t. y. *įgalūs, -i* „pajėgus; galintis, sugebantis ką nors atlikti; priešingas neįgaliam“ (: *įga-lėti*), kurio darybos pamatas – priešdėlinis veiksmožodis.

Apibendrinant ND fiksuotus vidinės ypatybės būdvardžius, galima teigti, kad ši darybos kategorija nepasižymi priesagų ir galūnių vedinių gausa (13). Lyginant šiuos duomenis su 1991–1996 m. tyrimu, matyti, kad ir tuomet šią darybos kategoriją reprezentavo nedaug naujažodžių (15): buvo rasta 12 priesagos *-ingas, -a* ir 3 galūnės *-us, -i* vediniai (Mikelionienė 2000a: 85).

4.1.4. IŠORINĖS YPATYBĖS BŪDWARDŽIAI

Duomenyne rasti du išorinės ypatybės būdvardžių priesagos *-(i)uotas, -a* vediniai, pvz.: *chalatúotas, -a* „kuris vilkti chalatą“ (: *chalatas*) ir *pampersúotas, -a* „esantis su sauskelnėmis“ (: *pampersai*), kurių pamatiniai žodžiai – daiktavardžiai. Nors rasta itin mažai naujadarų, tačiau jie atitinka DLKG aprašytus darybos dėsningumus, t. y. priesaga *-uotas, -a* pridedama prie *a* kamieno daiktavardžio (2006: 204). Plg. 1991–1996 m. rastas vienas priesagos *-(i)uotas, -a* vedinys. Tuo metu tai buvo „pati negausiausia būdvardžių kategorija“ (Mikelionienė 2000a: 85)³¹¹.

4.1.5. APIBENDRINAMOSIOS PASTABOS

ND pateiktų būdvardžių priesagų ir galūnių vedinių analizė rodo, kad daugiausia rasta išskiriamųjų (rūšinių) būdvardžių (75 %; 144). Šiai darybos kategorijai priklausantys naujadarai remiasi įvairesniu, tradicinėse gramatikose neaprašytu darybos pamatu. Mažai rasta panašios bei būdingos ypatybės būdvardžių (17,2 %; 33), kurie dažnai remiasi morfologiškai sudėtingesniu darybos pamatu (vediniu, dūriniu ir pan.), taip pat vidinės ypatybės (6,8 %; 13) ir išorinės ypatybės (1 %; 2) būdvardžių. Tiriamuoju metu visai nerasta ypatybės stiprinimo bei kiekio ir rezultatinės ypatybės būdvardžių.

4.2. PRIEŠDĒLIŲ VEDINIAI

DLKG nurodoma, kad „[P]riešdėlių vedinių sudaroma palyginti nedaug“ (2006: 224). ND sukaupia naujoji leksika pagrindžia šį teiginį: duomenyne priešdėlių vediniai³¹² (apie vieną netipiską būdvardį *para-sub-poįstatymìnis, -ė* žr. 7.2. skyrių) sudaro 2 % visų pateiktų būdvardžių (6; tiek pat rasta mišriosios darybos būdvardžių), t. y.

³¹¹ Pastaba. Disertacijos skyrius vadinasi „Išorinės ypatybės bei ypatybės kiekio būdvardžiai“.

³¹² Apie priešdėlio *be-* vedinius žr. 4.1.4. skyrių.

pagal vedinių ir dūrinių skaičių prefiksaciją lenkia sufiksacija (59,1 %; 176), dūryba (30,2 %; 90) ir fleksinė derivacija (6,7 %; 20).

Duomenyne fiksuotas vienas indigenaus priešdėlio *ne-* vedinys *nerealūs, -i* „neap-sakomas, neįtikėtinas; puikus, nuostabus, fantastiškas“ (: *realus, -i*; plg. anglų k. *unreal*). Tokie priešdėlio *ne-* vediniai rodo ypatybę, priešingą pamatiniu žodžiu reiškiamai ypatybei (LKG 1965: 589). Taip pat rastas vienas indigenaus priešdėlio *už-* vedinys³¹³, okazinis darinys *užužužužpernykštis, -ė* „juok. gerokai seniau negu užpernai paga-mintas, atsiradęs, buvęs“ (: **užužužužpernykštis, -ė*), kuris vartojamas, siekiant sustip-rinti emocijų-ekspresinį atspalvį (dar apie šią kalbos funkciją ir jos sąsają su adresan-tu žr. Karaliūnas 1997: 138–139; Pikčilingis 2010: 211).

Pažymėtina, kad ND 2011–2019 m. pateikta nedaug būdvardžių, pasidarytų su svetimkilmiais priešdėliais *cis-*, *ko(n)-* ir *trans-*: *cislỹtis, -ė* „kurio biologinė ir sociali-nė lytis sutampa“ (: *lytis*; plg. anglų k. *cisgender*), *kopriklaušomas, -a* „kuris yra ne-tiesiogiai priklausomas nuo kitų, pavyzdžiui, linkęs per daug kitus kontroliuoti“ (: *pri-klausomas, -a*; plg. anglų k. *codependent; co-dependent*) ir *translỹtis, -ė* „laikantis save kitos lyties nei yra gimęs ir (arba) besielgiantis taip, lyg būtų kitos lyties“ (: *lytis*; plg. anglų k. *transgender*) (dar apie tarptautinius priešdėlius *cis-*, *ko(n)-* ir *trans-* žr. 3.2.2. skyrių). Plg. DLKT 1991–1996 m. priešdėlių vedinių buvo fiksuota 65, iš kurių da-riausiu laikytas *super-* (37 vediniai). Tuo metu priešdėliniai būdvardžiai daryti tik su svetimkilmiais priešdėliais (Mikelionienė 2000a: 85).

Kaip rodo tyrimo rezultatai, priešdėlinė būdvardžių daryba tiriamuoju laikotarpiu nėra produktyvi.

4.3. SUDURTINIAI BŪDWARDŽIAI (DŪRINIAI)

Duomenyne sukaupta medžiaga rodo, kad antras pagal svarbą (po sufiksacijos) būdvardžių darybos būdas – dūryba (30,2 %; 90). Daugiausia ND rasta dūrinių su daiktavardiniu antruoju dėmeniu (71,1 %; 64), kiek mažiau – dūrinių su veiksmažo-diniu antruoju dėmeniu (21,1 %; 19), mažiausiai aptikta dūrinių su būdvardiniu ant-ruoju dėmeniu (3,3 %; 3) ir su neoklasikiniais dėmenimis (4,5 %; 4)³¹⁴. Be to, rastas vienas netipiškas dūriny, kurį sudaro daugiau nei du dėmenys (1,1 %; 1).

4.3.1. DŪRINIAI SU VARDAŽODINIU ANTRUOJU DĖMENIU

Pagal DLKG skiriami du pogrupiai: 1) dūriniai su daiktavardiniu antruoju dėmeniu ir 2) dūriniai su būdvardiniu antruoju dėmeniu (2006: 229). Tokios klasifikacijos lai-komasi ir šioje disertacijoje.

³¹³ Pažymėtina, kad gramatikų aprašuose priešdėlis *už-* prie priešdėlinių būdvardžių nepateiktas.

³¹⁴ Plačiau apie būdvardžių sandūros tipus ir jų produktyvumą anglų k. žr. Pierini 2015: 18–20; plg. sudurtinių būdvardžių tipus ankstyvojoje lotynų k. poezijoje, žr. Coulter 1916: 157–158.

4.3.1.1. Dūriniai su daiktavardiniu antruoju dėmeniu

Pagal ND duomenis dūrinių rūšys pagal produktyvumą (dūrinių skaičių) pasiskirto taip: 1) dūriniai iš būdvardžio ir daiktavardžio (53,9 %; 34), 2) dūriniai iš dviejų daiktavardžių (14,2 %; 9), 3) dūriniai išrieveiksmio ir daiktavardžio (14,2 %; 9), 4) dūriniai iš skaitvardžio ir daiktavardžio (9,5 %; 6), 5) dūriniai iš įvardžio ir daiktavardžio (4,8 %; 3) ir 6) dūriniai iš veiksmažodžio ir daiktavardžio (3,2 %; 2).

4.3.1.1.1. Dūriniai iš būdvardžio ir daiktavardžio

Duomenyne daugiausia rasta dūrinių iš būdvardžio ir daiktavardžio – jų fiksuota 34, kitaip tariant, tokio tipo dūriniai sudaro 53,9 % visų dūrinių su daiktavardiniu dėmeniu. Plg. DLKT 1991–1996 m. tai taip pat buvo „pats gausiausias naujųjų sudurtinių būdvardžių darybos modelis“ – tuo metu rasta 318 dūrinių (Mikelionienė 2000a: 133). Tokio tipo dūrinių „[A]ntruoju sudurtinio būdvardžio dėmeniu pasakoma išsiskirianti žmonių ir gyvulių kūno, augalų ir daiktų šiaip kokia sudaromoji dalis. Pirmasis dėmuo parodo, kuo išsiskiria ta antruoju dėmeniu reiškiamą kūno ar sudaromoji dalis – spalva, forma ir kitais labiau į akis krintančiais išoriniais atributais“ (LKG 1965: 596). Į ND įtrauktus būdvardžio ir daiktavardžio dūrinius galima smulkiau suskirstyti pagal „žymimo daikto išsiskiriančią ypatybę“ (Ibid.), t. y.:

- 1) formą, pavidalą, aukštį ir dydį: *aukštakāklis*, -ė „esantis aukštu kaklu (apie drabužius)“ (: *aukštas*, -a + *kaklas*), *kietagrūdis*, -ė „kuris kieto grūdo (paprastai vartojama kalbant apie kietuosius kviečius – tam tikrą kviečių rūšį)“ (: *kietas*, -a + *grūdas*), *kreivalangis*, -ė „kreivais langais“ (: *kreivas*, -a + *langas*), *mažabiudžėtis*, -ė „turintis mažą biudžetą“ (: *mažas*, -a + *biudžetas*), *riestaaūsis*, -ė „kuris riestomis ausimis“ (: *riestas*, -a + *ausis*) ir kt.;
- 2) spalvą: *baltachalātis*, -ė „nešiojantis baltą chalātą (medikas)“ (: *baltas*, -a + *chalatas*), *geltonskruōstis*, -ė „kuris geltonais skruostais“ (: *geltonas*, -a + *skruostas*), *žaliamarškėnis*, -ė „kuris apsivilkęs žalius marškinėlius“ (: *žalias*, -ia + *marškinėliai*) su dezintegruotu pamatiniu kamienu ir kt. (plačiau apie tokius būdvardžio ir daiktavardžio dūrinius, įvardijančius spalvas ir jų atspalvius, italų k. žr. Pierini 2015: 20);
- 3) fiziologinę ar psichinę žmogaus ypatybę (plačiau žr. LKG 1965: 596): pavienis dūrinys *nuogakrūtė* „kuri apnuoginta krūtine“ (: *nuogas*, -a + *krūtis*), *taikliarañkis*, -ė „kuris turi taiklią ranką“ (: *taiklus*, -i + *ranka*), *tyraveidis*, -ė „kas tyro veido“ (: *tyras*, -a + *veidas*) ir kt.;
- 4) kitokio pobūdžio ypatybes: *gimtakālbis*, -ė 1. „toks, kuriam kokia nors kalba yra gimtoji“; 2. „susijęs su gimtosios kalbos vartojimu“ (: *gimtas*, -a + *kalba*), *įvairiarāsis*, -ė „apimantis skirtingas rases“ (: *įvairus*, -i + *rasė*) ir kt.

Duomenyne pateikta ir naujai pasidarytų būdvardžių, kuriais parodomas „laikas, su kuriuo siejamas žymimas daiktas“ (Ibid., 597): *siauralaikis*, -ė „kuris trunka trumpą laiką“ (: *siauras*, -a + *laikas*) ir *tikralaikis*, -ė „vykstantis realiuoju laiku; vykstantis

kompiuteryje ir sąveikaujantis su procesais, kurie tuo pačiu metu vyksta ne kompiuteryje“ (: *tikras*, *-a* + *laikas*; plg. anglų k. *real-time*, *on-line*).

Būdvardžio ir daiktavardžio dūrinių, pateiktų ND, analizė parodė, kad visi dūriniai yra determinatyviniai ir turi abiejų giminių formas (*ia* ir *ė* kamiengalių). Nustatyta, kad 94,1 % dūrinių (32) vartojami su jungiamaisiais balsiais *-ia-* arba *-a-*.

4.3.1.1.2. Dūriniai iš dviejų daiktavardžių

Duomenyne pateikti 9 dūriniai, sudaryti iš dviejų daiktavardžių. Tokio tipo dūriniai sudaro 14,2 % visų dūrinių, kurių antrasis dėmuo – daiktavardinis. Dūrinių iš dviejų daiktavardžių tiriamuoju metu rasta 3,7 karto mažiau nei būdvardžio ir daiktavardžio dūrinių. Didžiosios daugumos dūrinių pirmojo dėmens poziciją užima daiktavardis *dešinė* arba *kairė*, pvz.: *dešiniavaĩris*, *-ė* „turintis vairą dešinėje pusėje (apie automobilius)“ (: *dešinė* + *vairas*; plg. *kairiavaĩris*, *-ė*), pavienis *dešinialetėnis*, *-ė* „kuris viską daro dešinėmis letenomis“ (: *dešinė* + *letena*; plg. pavienį naujadarą *kairialetėnis*, *-ė*), *dešiniakraūtis*, *-ė* „esantis dešiniajame krante“ (: *dešinė* + *krantas*; plg. *kairiakraūtis*, *-ė*). Plg. į ND įtrauktus kitokių daiktavardžių dūrinius: *auksakišėnis*, *-ė* „kurio kišenės pilnos pinigų (labai turtingas)“ (: *auksas* + *kišenė*) ir kt. Visi duomenyne pateikti dviejų daiktavardžių dūriniai yra determinatyviniai ir turi abiejų giminių formas (su *ia* ir *ė* kamiengaliais). Lyginant ND 2011–2019 m. medžiagą su DLKT 1991–1996 m. duomenimis, matyti, kad tuomet buvo aptikta kiek daugiau dūrinių iš dviejų daiktavardžių – 52 (Mikelionienė 2000a: 137).

Duomenyne pateiktas pavienis, autorinis naujadaras *trispalvyčgediminstulpis*, *-ė* „kuris brangina lietuviškumo simbolius – trispalvę, vytį ir Gedimino stulpus“ (: *trispalvė* + *vytis* + *Gedimino stulpai*), kurio darybos pamatą sudaro ne du dėmenys (kaip yra įprasta), o daugiau: daiktavardis *trispalvė* + daiktavardis *vytis* + žodžių junginys *Gedimino stulpai*. Akivaizdu, kad tokie okaziniai dariniai neatitinka tradicinių darybos modelių ir vartosenos normų (Pikčilingis 1975: 83), kitaip tariant, „[S]tilistinis efektas dažnai ir eina iš to, kad naujadarų jungimas yra kažkas nelaukta: jungiama, kas nejungtina. O taip daryti dažnai nė nebūtų galima, jei nebūtų drastiškai peržengiami įvairiopi apribojimai, privalomi vienam ar kitam žodžių darybos modeliui. Sakysim, <...>, griebiantis netikėtų <...>, neįprastinių sandūrų ir <...> nevengiant įvairių triukų“ (Ibid., 164).

4.3.1.1.3. Dūriniai išrieveiskmio ir daiktavardžio

Duomenyne tiriamuoju laikotarpiu pateikti 9 dūriniai išrieveiskmio ir daiktavardžio, kurie sudaro 14,2 % visų dūrinių su daiktavardiniu dėmeniu. 7 atvejais iš 9 dūrinių pirmaisiais dėmenimis einarieveiskmis *daug* (plg. LKG 1965: 599; DLKG 2006: 233): *daugiafunkcis*, *-ė* „turintis (atliekantis) daug funkcijų“ (: *daug* + *funkcija*), *daugiakultūris*, *-ė* „susijęs su daugeliu kultūrų, daugiakultūriškumu“ (: *daug* + *kultūra*), *daugiaprogrāmis*, *-ė* „proceso, kurio metu atliekami keli darbai ar operacijos, ypatybė“ (: *daug* + *programa*; plg. anglų k. *multitask*), *daugiažidinis*, *-ė* „turintis daug židinių“ (: *daug* + *židiny*) ir kt.

Visi tokio tipo dūriniai, pateikti ND, yra su jungiamuoju balsiu *-ia-*. Plg. DLKT 1991–1996 m. fiksuoti 34 tokio tipo dūriniai, t. y. prievoksmis *daug* + daiktavardis; dūrinių su kitais prievoksmiais nerasta (Mikelionienė 2000a: 138). ND rasti du dūriniai, kurių pirmuoju dėmeniu eina prievoksmis *mažai*: *mažaangliavandėnis*, *-ė* „turintis mažai angliavandenių“ (: *mažai* + *angliavandeniai*) ir *mažatriukšmis*, *-ė* „kuris kelia mažai triukšmo“ (: *mažai* + *triukšmas*). Visi duomenyne pateikti prievoksmio ir daiktavardžio dūriniai yra determinatyviniai bei turi abiejų giminių formas (su kamiengaliais *ia* ir *ė*).

4.3.1.1.4. Dūriniai iš skaitvardžio ir daiktavardžio

ND pateikti 6 dūriniai iš skaitvardžio ir daiktavardžio, kurie sudaro 9,5 % visų dūrinių su daiktavardiniu dėmeniu. Į ND įtrauktų tokio tipo dūrinių pirmaisiais dėmenimis eina kiekiniai skaitvardžiai (plg. LKG 1965: 598; DLKG 2006: 231): *doitaūtis*, *-ė* „kuris turi dvi tautybes“ (: *du*, *dvi* + *tautos*), *šešiadūris*, *-ė* „turintis šešeris duris“ (: *šeši*, *-ios* + *dury*), *tūkstantlapis*, *-ė* „sudarytas iš tūkstančio lapų“ (: *tūkstantis* + *lapas*), *vienakąsnis*, *-ė* „kuris vieno kąsnio (valgomas vienu kąsniu)“ (: *vienas*, *-a* + *kąsnis*) ir kt. Tokie dūriniai turi abiejų giminių formas (su *ia* ir *ė* kamiengaliais), jų skaitvardinis dėmuo determinuoja antrąjį, daiktavardinį. Plg. 1991–1996 m. DLKT toks dūrinių tipas buvo itin produktyvus, priešingai nei dabar, kaip rodo 2011–2019 m. ND duomenys. Tuo metu DLKT rasti 184 dūriniai, iš kurių vos 6 dūrinių pirmaisiais dėmenimis ėjo kelintiniai skaitvardžiai (Mikelionienė 2000a: 136). Nors LKG nurodyta, kad dūriniai iš skaitvardžio ir daiktavardžio – darūs (1965: 598), ND sukaupta medžiaga rodo, kad toks dūrinių tipas – vienas retesnių naujadarų.

4.3.1.1.5. Dūriniai iš įvardžio ir daiktavardžio

Į ND įtraukti 3 dūriniai iš įvardžio ir daiktavardžio, kurių pirmuoju dėmeniu eina pažymimasis įvardis *visas*, *-a* ir *keli*, *-ios*: *visadalis*, *-ė* „turintis visas dalis; junginyje *visadalis grūdas* – turintis visas tris dalis: išorinį apvalkalą (sėlenas), gemalą ir endospermą“ (: *visas*, *-a* + *dalis*), *visagrūdis*, *-ė* „kuris gaminamas iš visas dalis (luobelę, gemalą ir endospermą) turinčių sumaltų grūdų“ (: *visas*, *-a* + *grūdas*); *keliažidinis*, *-ė* „turintis kelis židinius“ (: *keli*, *-ios* + *židinys*). Tokio tipo dūriniai yra determinatyviniai ir turi abiejų giminių formas (*ia* ir *ė* kamiengalių). Taigi, kaip matyti iš ND sukauptos medžiagos, toks tipas – nedarus (plg. LKG 1965: 598; DLKG 2006: 232). Beje, DLKT 1991–1996 m. tai buvo pats negausiausias tipas, kurį reprezentavo 12 dūrinių (Mikelionienė 2000a: 139).

4.3.1.1.6. Dūriniai iš veiksmoždžio ir daiktavardžio

Duomenyne aptikti 2 dūriniai iš veiksmoždžio ar jo formos ir daiktavardžio (tokio tipo dūriniai sudaro 3,2 % visų dūrinių, kurių antrasis dėmuo – daiktavardinis), pvz.: pavienis dūrinys *blizgakepuris*, *-ė* „kuriam būdingos blizgančios kepurės“ (: *blizga* + *kepurė*) ir *sutrauktasnūkis*, *-ė* „kuris sutrauktu snukiu“ (: *sutrauktas*, *-a* + *snukis*). Šie naujadarai rodo „išsiskiriančią žymimojo daikto dalį“ (DLKG 2006: 233) ir yra deter-

minatyviniai. Dūriniai turi jungiamąjį balsį *-a-* ir abiejų giminių formas (su kamien-galiais *ia* ir *é*). ND sukaupta empirinė medžiaga pagrindžia DLKG informaciją, kad tokio tipo dūriniai – nedarūs (Ibid.).

4.3.1.2. Dūriniai su būdvardiniu antruoju dėmeniu

Į ND įtraukti 3 dūriniai su būdvardiniu antruoju dėmeniu. Jų pirmuoju dėmeniu einarieveiksmis, pvz.: *aitriasalšvis*, *-é* „aitriai salsvas“ (: *aitriai* / *aitrus*, *-i* + *salsvas*, *-a*; dar apie tokius skonį reiškiančius būdvardžius žr. LKG 1965: 600; DLKG 2006: 234), *aplīnkpolitīnis*, *-é* „besisukiojantis aplīnk politikus“ (: *aplīnk* + *politīnis*, *-é*) ir *tamsiāpīlkis*, *-é* „kuris tamsiai pilkos spalvos“ (: *tamsiai* + *pīlkas*, *-a*)³¹⁵ (dar apie tokius spalvą reiškiančius būdvardžius žr. LKG 1965: 600; DLKG 2006: 234). Duomenyne sukaupta naujai pasidarytų būdvardžių empirinė medžiaga rodo, kad tiriamuoju laikotarpiu dūriniai su būdvardiniu antruoju dėmeniu nėra produktyvūs. Palyginus duomenyne 2011–2019 m. pateiktus tokio tipo savakilmius dūrinius su tekstyne 1991–1996 m. rastais naujadarais, matyti, kad tuomet dūriniai su būdvardiniu antruoju dėmeniu sudarė nedidelę naujosios leksikos dalį, t. y. fiksuoti 45 dūriniai, iš kurių, atmetus dūrinius su tarptautiniais dėmenimis, pvz., *auto-*, *hiper-*, *pseudo-* ir pan., savakilmių dūrinių rasta 13 (Mikelionienė 2000a: 139).

4.3.2. DŪRINIAI SU VEIKSMAŽODINIU ANTRUOJU DĖMENIU

Remiantis ND kiekybiniais duomenimis, matyti, kad dūrinių rūšys pagal produktyvumą (dūrinių skaičių) pasiskirsto taip: 1) dūriniai iš daiktavardžio ir veiksmažodžio (78,9 %; 15) ir 2) dūriniai išrieveiksmio ir veiksmažodžio (21,1 %; 4). Tiriamuoju metu duomenyne nerasta būdvardžio ir veiksmažodžio, skaitvardžio ir veiksmažodžio bei įvardžio ir veiksmažodžio dūrinių. Plg. 1991–1996 m. tokio tipo dūrinių DLKT fiksuota atitinkamai: 5, 1, 5 (Mikelionienė 2000a: 140).

4.3.2.1. Dūriniai iš daiktavardžio ir veiksmažodžio

Duomenyne pateikta 15 dūrinių iš daiktavardžio ir veiksmažodžio, kurie sudaro 78,9 % visų dūrinių su veiksmažodiniu antruoju dėmeniu. Plg. 1991–1996 m. tekstyne tokio tipo dūrinių rasta 13 (Ibid.). Apie 66,7 % ND fiksuotų naujai pasidarytų būdvardžių sudaro dūriniai, kurių pirmuoju dėmeniu nurodoma tautybė, o antruoju – pasakomas konkretus veiksmas (*kalbėti*), pvz.: *arabakālīs*, *-é* 1. „įprastai kalbantis arabų kalba“; 2. „pateiktas arabų kalba“; 3. „toks, kuriame vartojama arabų kalba (apie vietą, erdvę ir pan.)“ (: *arabai* + *kalbėti*), *ispanakālīs*, *-é* 1. „įprastai kalbantis ispanų kalba“; 2. „pateiktas ispanų kalba“; 3. „toks, kuriame vartojama ispanų kalba (apie vietą, erdvę ir pan.)“ (: *ispanai* + *kalbėti*), *prancūzakālīs*, *-é* „įprastai kalbantis prancū-

³¹⁵ Šiuo atveju greičiausiai tai negalėtų būti dviejų būdvardžių dūrinys, nes *tamsus*, *-i* ir *pīlkas*, *-a* nėra lygiaverčiai dėmenys (plačiau žr. LKG 1965: 599–600).

žų kalba“ (: *prancūzai + kalbėti*), *rusakalbīs*, -ė 1. „įprastai kalbantis rusų kalba“; 2. „pateiktas rusų kalba“; 3. „toks, kuriame vartojama rusų kalba (apie vietą, erdvę ir pan.)“ (: *rusai + kalbėti*) ir kt. Į ND įtraukti kiti pavieniai dūriniai, kurių „[P]irmasis dėmuo parodo antruoju dėmeniu reiškiamo veiksmo objektą“ (LKG 1965: 601): *kainómušis*, -ė „iron. kuris numušą kainas“ (: *kaina + mušti*), *šlamštavaļgis*, -ė „besimaitinantis šlamštmaisčiu“ (: *šlamštas + valgyti*), okazinis dūrinys *telefonamaļgis*, -ė „kuris maigo mobiliojo telefono mygtukus“ (: *telefonas + maigyti*) ir kt. Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, tokio tipo dūrinis galima pakeisti žodžių junginiais, kuriuose žodžiai susieti prijungiamuoju ryšiu. Visi ND fiksuoti naujai pasidaryti būdvardžiai yra abiejų giminių (su *ia* ir *ė* kamiengaliais) ir vartojami su jungiamaisiais balsiais -*ia*-, -*a*- ir -*o*-, išskyrus naujadarą *mėdlaipis*, -ė „kuriam būdinga laiptoti medžiais“ (: *medis + laiptoti*).

LKG nurodoma, kad toks tipas – gana darus (1965: 601). Remiantis 1991–1996 m. DLKT ir 2011–2019 m. ND medžiaga, matyti, kad daiktavardžio ir veiksmažodžio dūriniai sudaro didžiąją dalį sudurtinių būdvardžių su veiksmažodiniu antruoju dėmeniu, tačiau tokį tipą laikyti produktyviu, kai jį reprezentuoja 15 dūrinių, nebūtų tikslu.

4.3.2.2. Dūriniai išrieveiskmio ir veiksmažodžio

DLKG nurodyta, kad toks tipas – nedarus (2006: 236; dar žr. LKG 1965: 603). Duomenyne fiksuoti 4 dūriniai išrieveiskmio ir veiksmažodžio, kurie pagrindžia gramatikų aprašuose pateiktą informaciją: *ilgasėdis*, -ė „iron. kas ilgai užsisėdėjęs (eidamas kokias pareigas)“ (: *ilgai + sėdėti*), *mažasūdis*, -ė „kuris mažai sūdytas (apie maisto produktus)“ (: *mažai + sūdyti*), *prėskaėdis*, -ė „kuris ėda (valgo) prėską maistą“ (: *prėskai + ėsti, ėda*) ir pavienis dūrinys *saldžiaėdis*, -ė „mėgstantis saldų ėdesį“ (: *saldžiai + ėsti, ėda*). Tokio tipo dūrinių „[A]ntrasis sandas rodo veiksmą, kuriuo išsiskiria pažymimojo žodžio reiškiamas daiktas, o pirmasis sandas – to veiksmo atlikimo būdą, laipsnį“ (DLKG 2006: 236). Plg. 1991–1996 m. DLKT buvo rasta šiek tiek daugiau iveauiveiskmio ir veiksmažodžio dūrinių – 9 (Mikelionienė 2000a: 140).

4.3.3. DŪRINIAI SU NEOKLASIKINIAIS DĖMENIMIS

Į ND įtraukti 4 naujai pasidaryti būdvardžiai su neoklasikiniais dėmenimis *bio-* (plačiau apie šį tarptautinį dėmenį žr. 3.3.4.1. skyrių) ir *socio-*, kuris INT apibūdinamas kaip „pirmasis sudurt. žodžių dėmuo, rodantis jų reikšmės sąsąją su visuomene arba jos reiškiniais“ (dar žr. OED; DPSCF): *biopanašūs*, -i „kuris būdingas biologiniam produktui, panašiam į kitos įmonės sukurtą produktą, bet ne identiškas jam“ (: *bio- + panašus, -i*; plg. anglų k. *biosimilar*) ir *bioskaidūs*, -i „biologiškai skaidūs – kuris greitai ir natūraliai yra“ (: *bio- + skaidus, -i*); *socioekonòminis*, -ė „apimantis socialinius ir ekonominius aspektus“ (: *socio- + ekonominis, -ė*)³¹⁶ ir *sociopastorācinis*, -ė „apimantis socialinius ir pastoracinius (t. y. kunigų darbo su tikinčiais) aspektus“ (: *socio- + pastoracinis, -ė*).

³¹⁶ Tai galėtų būti ir priesagos -*inis*, -ė vedinys, kurio darybos pamatas – *socioekonomika*. Plg. interneto vartoseną: *Japonijos valdžia sumažino socioekonomikos prognozę* [antraštė] (tv3.lt 2011 08 12).

4.3.4. APIBENDRINAMOSIOS PASTABOS

Apibendrinti sudurtinių būdvardžių dūrybos polinkiai pateikti 29 lentelėje.

29 lentelė. Naujai pasidarytų sudurtinių būdvardžių dėmenų statistika³¹⁷

Pirmieji dūrinių dėmenys	Antrieji dūrinių dėmenys			
	Daiktavardis	Būdvardis	Veiksmažodis	Žodžių junginys
Daiktavardis	9	–	15	1?
	10 %		16,8 %	1,1 %
Būdvardis	34	–	–	–
	37,8 %			
Skaitvardis	6	–	–	–
	6,7 %			
Įvardis	3	–	–	–
	3,3 %			
Veiksmažodis	2	–	–	–
	2,2 %			
Prieveiksmis	9	3	4	–
	10 %	3,3 %	4,4 %	
Neoklasikinis dėmuo	–	4	–	–
		4,4 %		
Iš viso:	90; 100 %			

Duomenyno 2011–2019 m. empirinė medžiaga rodo, kad produktyviausias sandūros tipas – būdvardis + daiktavardis (37,8 %; 34), antroje vietoje pagal dūrinių skaičių atsiduria daiktavardžio ir veiksmažodžio dūriniai (16,8 %; 15). Likę sandūros tipai didesniu darumu nepasižymi: kiekvieną jų reprezentuoja mažiau nei 10 naujai pasidarytų būdvardžių, kai kurių tipų tiriamuoju laikotarpiu iš viso nerasta, vadinasi, galima teigti, kad ND sukaupta naujoji leksika pagrindžia tam tikrus gramatikų duomenis. DLKG nurodoma, kad sudurtinių būdvardžių iš įvardžio ir daiktavardžio, veiksmažodžio ir daiktavardžio, būdvardžio ir veiksmažodžio, skaitvardžio ir veiksmažodžio, įvardžio ir veiksmažodžio, prieveiksmio ir veiksmažodžio – nedaug, tokie tipai yra nedarūs (2006: 232, 233, 235, 236; dar žr. LKG 1965: 602–603). LKG prie nedariųjų tipų dar priskirti daiktavardžio ir būdvardžio, skaitvardžio ir būdvardžio dūriniai (Ibid., 600, 601). Išvardytų tipų dūrinių ND tiriamuoju metu rasta arba pernelyg mažai, arba jų iš viso naujažodžių bazėje neužfiksuota. Be to, neoklasikinė būdvardžių dūryba, kaip rodo ND, 2011–2019 m. nėra produktyvi. Būdvardžiai su tarptautiniais dėmenimis sudaro 4,4 %

³¹⁷ Plg. analogišką lentelę (Mikelionienė 2000a: 141).

visų ND pateiktų sudurtinių būdvardžių (plg. sudurtiniai daiktavardžiai su svetimkilmiais dėmenimis sudaro 12,1 % visų ND fiksuotų dūrinių). Disertacijos rašymo laikotarpiu naujų būdvardžio sandūros tipų neaptikta, išskyrus vieną netipiską dūrinių (?) *trispalvyč-gediminstulpis*, *-ė* (daiktavardis + daiktavardis + žodžių junginys), kurio negalima laikyti tradiciniu morfologiniu dūriniu, nes jis sudarytas iš trijų dėmenų, be to, yra kontaminacijos požymių (sąlieja *-v-*; plačiau apie kontaminaciją žr. 7.1. skyrių).

4.4. MIŠRIOSIOS DARYBOS BŪDWARDŽIAI

Duomenyne daugiausia rasta kompozicijos-sufiksacijos darybos būdu pasidarytų būdvardžių (6), pvz.: *pofeiskukinis*, *-ė* „susijęs su *postfeiskuko epocha*, t. y. laikotarpiu, kuris eis po dabartinio, žyminčio feiskuko iškilimą“ (: *po feiskuko* + *-inis*, *-ė*), *pokatastròfinis*, *-ė* „išlikęs, egzistuojantis po katastrofos“ (: *po katastrofos* + *-inis*, *-ė*), *posąjūdinis*, *-ė* „susijęs su laikotarpiu, besiklostančiu praėjus porai dešimtmečių nuo Sąjūdžio susikūrimo“ (: *po sąjūdžio* + *-inis*, *-ė*), *poteātrinis*, *-ė* „susijęs su veikla po darbo teatre“ (: *po teatro* + *-inis*, *-ė*), *priešgimtadieninis*, *-ė* „kuris yra, vyksta prieš gimtadienį“ (: *prieš gimtadienį* + *-inis*, *-ė*)³¹⁸ ir pavienis naujadaras *visaáikštiškas*, *-a* „galintis žaisti visokiose (bet kokiose) aikštėse“ (: *visos aikštės* + *-iškas*, *-a*)³¹⁹ (dar apie mišriosios darybos daiktavardžius ir veiksmažodžius žr. 3.4. ir 5.4. skyrius).

Išnagrinėjus ND pateiktus negausius dūrinių-priesagų vedinius, kurie sudaro 2,1 % visų būdvardžių, nustatyta, kad įprastai prie prielinksninės konstrukcijos, išskyrus naujadarą *visaáikštiškas*, *-a*, pridedama priesaga *-inis*, *-ė*.

³¹⁸ Plg. žodžių darybos veikaluose tokie mišriosios darybos būdvardžiai (*povandeninis*, *-ė*, *povestuvinis*, *-ė*, *priešmokyklinis*, *-ė*, *prieššventinis*, *-ė* ir pan.) laikomi priešdėlių-priesagų vediniais (Keinys 1999: 23, 82–83; Urbutis 2009: 253, 340), vis dėlto šiame darbe tokio požiūrio nesilaikoma. Manytina, kad labiau tikėtinas tokių vedinių darybos pamatas yra prielinksninė konstrukcija.

³¹⁹ Plg. būdvardis *bendražmogiškas*, *-a* laikomas durybos-priesagų vediniu (Keinys 1999: 23), pabrėžiant, kad tokių „[T]eikiamų vartoti durybos-priesagų darybos būdu padarytų būdvardžių nedaug tėra. Juos sudarant dažniausiai, be sudūrimo, taip pat dar prisegama priesaga *-inis*, *-ė*, rečiau *-iškas*, *-a*, <...>“ (Ibid., 83).

5. VEIKSMAŽODŽIŲ DARYBA

Duomenyne fiksuoti naujai pasidaryti veiksmažodžiai (tokių – 406) disertacijoje nagrinėjami paeiliui pagal darybos būdus: pirmiausia apžvelgiami priesagų vediniai pagal pamatinio žodžio kalbos dalį (vardažodiniai ir ištiktukiniai vediniai; vardažodiniai vediniai dar skirstomi į smulkesnes darybos kategorijas), paskui – priešdėlių vediniai (indigenių priešdėlių vediniai skirstomi į smulkesnes darybos kategorijas ir nagrinėjami skyrium nuo neoklasikinių), sangrąžiniai vediniai ir mišriosios darybos vediniai, galiausiai analizuojami netipiški veiksmažodžiai.

5.1. PRIESAGŲ VEDINIAI

Duomenyne pateikti priesagų vediniai sudaro didžiąją dalį (41,1 %; 167) visų naujai pasidarytų veiksmažodžių. Daugiausia rasta vardažodinių vedinių, ištiktukinių vedinių grupę reprezentuoja vienintelis naujadaras, o veiksmažodinių vedinių tiriamuoju metu išvis nerasta.

5.1.1. VARDAŽODINIAI VEDINIAI

Į ND įtrauktus vardažodinius vedinius (154) galima suskirstyti į tokias grupes: 1) padaromosios (48,7 %; 75); 2) atitikimo (29,2 %; 45); 3) būvio kaitos (10,5 %; 16); 4) instrumentinės (5,8 %; 9); 5) dalyvavimo reikšmės veiksmažodžius (4,5 %; 7) ir 6) būsenos (1,3 %; 2).

5.1.1.1. Padaromosios reikšmės veiksmažodžiai

Padaromieji, arba sekventyviniai, vediniai (75) sudaro 48,7 % visų priesaginių veiksmažodžių (plg. 1991–1996 m. DLKT tokie naujadarai sudarė 57,6 % visų veiksmažodžių, plačiau žr. Mikelionienė 2000a: 90). Daugiausia ND rasta priesagos *-(i)uoti* vedinių (46,7 %; 35)³²⁰, kurių didžioji dauguma remiasi daiktavardžiais (plg. Ibid., 248). Tokie vediniai, kaip rodo DLKT naujažodžių tyrimas, dominavo ir anksčiau – jų rasta 352 (Mikelionienė 2000a: 90).

Padaromosios reikšmės veiksmažodžiai pasižymi tuo, kad dauguma veiksmažodžių darybiškai santykiauja su tarptautiniais daiktavardžiais (plg. LKG 1971: 249; DLKG 2006: 388): *čipúoti* „paženklini implantuojant lustą (mikroschemą“ (: *čipas*), *serumúoti* „suleisti serumo nuo infekcinių ligų sukėlėjų“ (: *serumas*), *struktūrúoti* „struktūrin-

³²⁰ Plg. LKG priesaga *-(i)uoti* laikoma „viena produktyviausių“ (1971: 247).

ti, sukurti struktūrą“ (: *struktūra*), *zonuoti* „skirstyti zonomis“ (: *zona*) ir kt. Būdvardinių šios grupės veiksmažodžių ND – vienas (plg. Mikelionienė 2000a: 90; DLKG 2006: 388), pvz., *aktyvoti* „padaryti aktyvų, parengtą veikti“ (: *aktyvus*, *-i*).

DLKG rašoma, kad vardažodinių veiksmažodžių daryba su priesaga *-(i)uoti* – labai produktyvi (Ibid.), tačiau „viena tipiškiausių ir dariausių šios kategorijos veiksmažodžių priesagų“ (Ibid., 387) laikoma darybos priemonė *-inti*³²¹. Jos vedinių ND rasta šiek tiek mažiau (44 %; 33) nei priesagos *-(i)uoti*. Dauguma priesagos *-inti* vedinių remiasi tarptautiniais daiktavardžiais (plg. Ibid., 388): *piārinti* „menk. skleisti per viešuosius ryšius“ (: *piaras*), *rebrándinti* „vieną rinkoženklį (*brandą*) pakeisti kitu“ (: *rebrandas*), *reklāminti* „reklamuoti“ (: *reklama*), *zòmbinti* „versti zombiu (-iais)“ (: *zombis*) ir kt. Likę naujadarai remiasi paprastaisiais ir morfologiškai sudėtingais lietuviškos kilmės daiktavardžiais: *gėl̃minti* „gilinti, suteikti gelmės“ (: *gelmė*) ir *gleiṽinti* „daryti gleivingą“ (: *gleivės*); *laik̃raštinti* „dėti į laikraštį, versti laikraščio turiniu“ (: *laikraštis*), *patikt̃kinti* „pažymėti ką nors patiktuku socialiniuose tinkluose“ (: *patiktukas*), *žiñtinti* „rašyti trumpąsias žinutes mobiliuoju telefonu, naudojant specifinį jų stilių“ (: *žinutė*) ir kt. DLKG rašoma, kad apie 60 % visų vardažodinių priesagos *-inti* vedinių remiasi kokybiniais laipsniuojamais ir darybiškai neskaidomais būdvardžiais (Ibid., 387; dar žr. Jakaitienė 1973: 19). ND duomenys šio teiginio nepagrindžia: rasti 2 naujadarai, iš kurių vienas remiasi dūriniu, pvz.: *išm̃ninti* „daryti išmanų; taikyti išmaniąsias technologijas“ (: *išmanus*, *-i*) ir *vienar̃eik̃šminti* „prikirti žodžiui vieną kurią reikšmę, automatiškai (skaitmeniniais įrankiais) nagrinėjant tekstą“ (: *vienareikšmis*, *-ė*).

Į ND įtraukti pavieniai priesagų *-(i)auti* (4 %; 3) ir *-inėti* (4 %; 3) sekventyviniai vediniai (dar apie šiuos neproduktyvių priesagų vedinius žr. Mikelionienė 2000a: 93). DLKG rašoma, kad priesagos *-(i)auti* „darybos tipas yra gana produktyvus: pagal jo modelį gali būti daroma daug naujadarų“ (2006: 389), tačiau ND pateikti trys veiksmažodžiai, kurių darybinė reikšmė – „ieškoti, rinkti, gaudyti tai, kas pasakyta pamatinio žodžiu“ (Ibid.): *bat̃auti* „ieškoti pamestų, nebenešiojamų batų ir kolekcionuoti jų nuotraukas (žaismingas vieno internetinio judėjimo pomėgis)“ (: *batas*), *sraig̃iauti* „rinkti sraiges, paprastai turint tikslą jas parduoti maisto rinkai“ (: *sraigė*) ir *stint̃auti* „žvejoti stintas“ (: *stinta*).

Šiek tiek mažiau rasta priesagos *-inėti* vedinių, pasidarytų iš daiktavardžių: *klubiñėti* „lankytis, linksintis klubuose“ (: *klubas*) ir *knygiñėti* „domėtis knygomis“ (: *knyga*). Jiems būdingas kartojimosi požymis (Ibid.).

Padaromosios reikšmės veiksmažodžių daromasi su produktyviomis priesagomis *-(i)uoti* ir *-inti*, taip pat su retesnėmis priesagomis *-(i)auti* ir *-inėti*. Didžioji dauguma (94,7 %; 71) sekventyvinių vedinių remiasi daiktavardžiais. Priesagos *-(i)uoti* vediniai ganėtinai dažnai remiasi morfologiškai sudėtingais daiktavardžiais.

³²¹ Beje, „veiksmažodžių priesaga *-inti* žargone pati produktyviausia“ (Kudirka 2021: 29).

5.1.1.2. Atitikimo reikšmės veiksmožodžiai

Pagal DLKG „pati ryškioji šios reikšmės veiksmožodžių priesaga, savo darumu žymiai pralenkianti visas kitas“ (2006: 392) yra *-(i)auti*. ND tarp atitikimo reikšmės veiksmožodžių (45) vyrauja priesagos *-(i)auti* vediniai (73,3 %; 33) (plg. Mikelionienė 2000a: 96), kurių daugumos darybos pamatas – daiktavardžiai (plg. DLKG 2006: 392).

Didžiąją dalį priesagos *-(i)auti* veiksmožodžių sudaro vediniai, kurie remiasi asmenų pavadinimais, nusakančiais tų asmenų darbą, verslą, elgesį ir pan. (Ibid.), pvz.: *aiškiaregiáuti* „užsiimti aiškieriagyستės amatu“ (: *aiškiaregys*, *-ė*), *barmenáuti* „dirbti barmenu“ (: *barmenas*, *-ė*), *frilanseríáuti* „dirbti laisvai samdomu darbuotoju“ (: *frilanseris*, *-ė*), *gidáuti* „dirbti (būti) gidu“ (: *gidas*, *-ė*), *korepetitoríáuti* „dirbti korepetitoriumi, t. y. papildomai samdomu mokytoju“ (: *korepetitorius*, *-ė*), *meilužiáuti* „būti meilūžu ar meilūže“ (: *meilūžis*, *-ė*) ir kt. Į ND įtraukti pavieniai naujadarai, kurių pamatinis žodis – tikrinis arba perkeltine reikšme pavartotas daiktavardis: *gražuliáuti* „menk. viešai kalbėti panašiai kaip smarkiu būdu ir elgesiu bei kontroversiškomis pažiūromis pasižymintis Seimo narys P. G.“ (: *Gražulis*) ir *šunáuti* „tarnauti kaip šuniui“ (: *šuo*, *šuns*). Duomenyne pateikti trys būdvardiniai priesagos *-(i)auti* veiksmožodžiai: autorinis, pavienis naujadaras *dviprasmiáuti* „kalbėti dviprasmiškai“ (: *dviprasmis*, *-ė*), pagal analogiją su žodžiu *direktoriauti* pasidarytas naujadaras *generaliáuti* „juok. būti generaliniu direktoriumi“ (: *generalinis*, *-ė*) su dezintegruotu pamatiniu kamienu ir kt.

Į ND įtraukta gerokai mažiau priesagos *-(i)uoti* vedinių (22,2 %; 10), kurie, kaip nurodoma DLKG, „bendrinėje kalboje vartojami daug rečiau“ nei priesagos *-(i)auti* veiksmožodžiai (Ibid.): *auditúoti* „atlikti ūkio subjekto (įmonės, įstaigos, organizacijos) veiklos, finansų, valdymo ar teisinės būklės patikrinimą“ (: *auditas*), *ereliúoti* „elgtis kelyje pramuštgalviškai kaip kelių ereliui“ (: *erelis*), *taksúoti* „dirbti taksistu“ (: *taksi*, *taksas*), *seimúoti* „būti Seimo nariu“ (: *Seimas*) ir kt. Kaip rodo ND pavyzdžiai, priesagos *-(i)uoti* vediniai remiasi bendriniais ir tikriniais daiktavardžiais bei perkeltinės reikšmės daiktavardžiu.

Duomenyne fiksuoti du priesagos *-inti* vediniai (4,4 %; plg. Ibid., 393), kurių darybos pamatas – skolinys ir tikrinis daiktavardis, pvz.: *bitbòksinti* „groti balsu atkartojant mušamųjų skambesį“ (: *bitboksas*) ir pavienis naujadaras *patāckinti* „pasakoti, porinti“ (: *Patackas*), kurio darybinė reikšmė – „pasakoti, porinti kaip Patackui“.

Produktyviausia atitikimo reikšmės veiksmožodžių priesaga yra *-(i)auti*; mažiau vedinių pasidaryta su darybos priemonėmis *-(i)uoti* ir *-inti*. Dauguma atitikimo reikšmės veiksmožodžių remiasi daiktavardžiais.

5.1.1.3. Būvio kaitos reikšmės veiksmožodžiai

DLKG rašoma, kad produktyviausias būvio kaitos, arba mutatyvinių, vedinių darybos tipas – priesagos *-ėti* veiksmožodžiai (Ibid., 390). Nors DLKG nurodoma, kad didžiausią dalį mutatyvinių vedinių (apie 70 %) sudaro vediniai, kurių darybos pamatas – laipsniuojami kokybiniai būdvardžiai (Ibid.; dar žr. Jakaitienė 1973: 12), vis

dėlto ND priesagos *-ėti* naujadarai rodo priešingai. Duomenyne pateikta 16 būvio kaitos reikšmės veiksmažodžių (plg. 1991–1996 m. tekstyne rasti 29, plačiau žr. Mikelionienė 2000a: 97) – priesagos *-ėti* vedinių, kurių dauguma (81,3 %; 13) remiasi daiktavardžiais. Tokių daiktavardinių vedinių darybinė reikšmė – „darytis, virsti tuo, kas pasakyta pamatiniu daiktavardžiu“ (DLKG 2006: 390), pvz.: *dykumėti* „virsti dykuma“ (: *dykuma*), *milicininkėti* „*menk.* virsti milicijos (t. y. sovietinės jėgos struktūros) valdoma valstybe“ (: *milicininkas*, *-ė*), *nomenklatūrėti* „tapti, darytis nomenklatūra, t. y. įsitvirtinti vadovaujamuosiuose postuose“ (: *nomenklatūra*), *putinėti* „*niek.* darytis panašiam į Rusijos Federacijos prezidentą V. P. ir jo režimą“ (: *Putinas*), *zombėti* „darytis (virsti) zombiu“ (: *zombis*) ir kt. Į ND įtrauktas vienas priesagos *-ėti* vedinys, kuris remiasi perkeltinės reikšmės daiktavardžiu, įvardijančiu asmenį. Jo darybinė reikšmė – „darytis panašiam į tai, kas pasakyta pamatiniu žodžiu“ (Ibid., 390–391): *dinozaurėti* „darytis visiškai atgyvenusiam; laukėti“ (: *dinozauras*).

Duomenyne rasti 3 būdvardiniai priesagos *-ėti* vediniai (18,8 %) reiškia laipsnišką ypatybės atsiradimą, pvz.: *išmanėti* „darytis išmaniam“ (: *išmanus*, *-i*), *triukšmingėti* „darytis triukšmingam“ (: *triukšmingas*, *-a*), ir laipsnišką ypatybės didėjimą, pvz., *protingėti* „darytis protingesniai“ (: *protingas*, *-a*). Pažymėtina, kad du ND mutatyviniai veiksmažodžiai remiasi būdvardžiais su priesaga *-ingas*, *-a*, nors DLKG rašoma, kad iš tokių būdvardžių šios grupės veiksmažodžiai nedaromi (Ibid., 390).

Duomenyne būvio kaitos reikšmės veiksmažodžius reprezentuoja išimtinai priesagos *-ėti* vediniai, kuriuos labiau linkstama daryti iš daiktavardžių (DLKG teigiama priešingai). Be to, pavieniai būdvardiniai priesagos *-ėti* vediniai rodo, kad esama ir daugiau neatitikimų su DLKG, pvz., mutatyviniai veiksmažodžiai remiasi būdvardžiais su priesaga *-ingas*, *-a* (DLKG rašoma, kad toks darybos pamatas šiam darybos tipui nebūdingas).

5.1.1.4. Instrumentinės reikšmės veiksmažodžiai

Pagal DLKG instrumentinės reikšmės veiksmažodžiai sudaro nedidelę grupę (Ibid.). Šį teiginį pagrindžia ir 2011–2019 m. ND, ir 1991–1996 m. DLKT naujadarai – dabar ir tuomet rasta apylygiai šios grupės veiksmažodžių (atitinkamai – 9 ir 10) (plačiau žr. Mikelionienė 2000a: 98). Didžiąją dalį (88,9 %; 8) instrumentinės reikšmės veiksmažodžių sudaro priesagos *-inti*, kuri DLKG nepriskirta prie šių veiksmažodžių darybos priemonių, vediniai, pvz.: *feišbukinti* „naudotis socialiniu tinklu *feisbuku*“ (: *feisbukas*), *grilinti* „kepti grilyje (keptuve)“ (: *grilis*), *gūglinti* „naudotis (ieškoti informacijos) interneto paieškos įrankiu „Google“ (: *gūglas*) ir kt. Be to, į ND įtrauktas vienas priesagos *-(i)uoti*, kuri nebūdinga šiai veiksmažodžių grupei, vedinys (plg. 1991–1996 m. tekstyne su šia priesaga pasidaryti 9 instrumentinės reikšmės veiksmažodžiai, plačiau žr. Ibid.), pvz., *poligrafuoti* „tirti su poligrafu (kartais vadinamu melo detektoriumi)“ (: *poligrafas*).

Visi ND instrumentinės reikšmės veiksmažodžiai pasidaryti su tokiomis darybos priemonėmis (*-inti* ir *-(i)uoti*), kurios pagal DLKG nepriklauso instrumentinės reikšmės veiksmažodžių grupei. Pažymėtina, kad, remiantis 1991–1996 m. DLKT medžiaga, matyti, kad ir tuomet daugiau šios grupės naujadarų darytasi su priesaga *-(i)uoti*; su būdinga šios grupės priesaga *-(i)auti* rastas vienintelis vedinys (Ibid.).

5.1.1.5. Dalyvavimo reikšmės veiksmožodžiai

DLKG rašoma, kad tai yra „labai negausi vardažodinių veiksmožodžių grupė“ (2006: 393). ND ši teiginį pagrindžia: dalyvavimo reikšmės veiksmožodžių rasta – 7 (plg. nagrinėjant 1991–1996 m. DLKT duomenis, tokia grupė neišskirta, plačiau žr. Mikelionienė 2000a: 90).

Didžiąją dalį šios grupės naujadarų sudaro priesagos *-(i)auti* vediniai (71,4 %; 5); pagal analogiją su žodžiu *rungtyniauti* naujai pasidarytas veiksmožodis *imtyniáuti* „eiti imtynių“ (: *imtynės*), *jubiliejáuti* „švęsti jubiliejų“ (: *jubiliejus*), *nuotykiáuti* „patirti nuotykių“ (: *nuotykiš*)³²² ir kt.

Rasti du priesagos *-(i)uoti* vediniai (28,6 %), pvz.: *debatúoti* „dalyvauti debatuose, oficialioje viešojoje diskusijoje“ (: *debatai*) ir *raliúoti* „dalyvauti daugiadienėse automobilių ar motociklų lenktynėse – ralyje“ (: *ralis*).

Kaip rodo ND, dalyvavimo reikšmės veiksmožodžių grupėje bent kiek didesniu produktyvumu pasižymi priesaga *-(i)auti*. Visi dalyvavimo reikšmės veiksmožodžiai remiasi bendriniais daiktavardžiais.

5.1.1.6. Būsenos reikšmės veiksmožodžiai

DLKG nurodoma, kad būsenos (statinių) vedinių, arba statyvų, „daryba yra labai neproduktyvi“ (2006: 393). Šią gramatikos informaciją pagrindžia ir 2011–2019 m. ND, ir 1991–1996 m. DLKT empirinė medžiaga. Į ND įtraukti du priesagos *-(i)uoti* vediniai, pvz.: *kairúoti* „laikytis kairiųjų pažiūrų; linkti į kairuoliškumą“ (: *kairys*, *-ė / kairė*) ir *pasyvúoti* „būti pasyviam“ (: *pasyvus*, *-i*). Plg. 1991–1996 m. tekстыne rasti 8 statyvai, pasidaryti su priesagomis *-(i)uoti* ir *-(i)oti* (plačiau žr. Mikelionienė 2000a: 98).

5.1.1.7. Apibendrinamosios pastabos

Duomenyne pateikti priesagų vediniai sudaro didžiąją dalį (41,1 %; 167) visų naujai pasidarytų veiksmožodžių. Daugiausia rasta vardažodinių vedinių (154), kuriuos pagal produktyvumą galima suskirstyti į tokias grupes: 1) padaromosios (48,7 %; 75); 2) atitikimo (29,2 %; 45); 3) būvio kaitos (10,5 %; 16); 4) instrumentinės (5,8 %; 9); 5) dalyvavimo reikšmės veiksmožodžius (4,5 %; 7) ir 6) būsenos (1,3 %; 2).

Daugiausia neatitikimų, lyginant ND fiksuotų veiksmožodžių darybą su tradicinių gramatikų aprašais, pastebėta būvio kaitos ir instrumentinės reikšmės veiksmožodžių grupėse: 1) ND būvio kaitos reikšmės veiksmožodžius reprezentuoja išimtinai priesagos *-ėti* vediniai, kuriuos labiau linkstama daryti iš daiktavardžių (DLKG teigiama priešingai – minimi būdvardžiai); 2) šie veiksmožodžiai remiasi būdvardžiais su priesaga *-ingas*, *-a* (DLKG rašoma, kad toks darybos pamatas šiam darybos tipui nebūdingas); 3) visi ND fiksuoti instrumentinės reikšmės veiksmožodžiai pasidaryti su darybos priemonėmis *-inti* ir *-(i)uoti* (DLKG prie instrumentinės reikšmės veiksmožodžių tokios priesagos nenurodytos).

³²² Ši naujadarų būtų galima priskirti ir prie padaromosios reikšmės veiksmožodžių grupės.

5.1.2. IŠTIKTUKINIAI VEDINIAI

DLKG rašoma, kad „[D]abartinėje lietuvių kalboje apie 15 % visų priesaginių veiksmažodžių sudaro vediniai, padaryti iš įvairių išiktukų“ (2006: 401). Į ND įtrauktas vienintelis veiksmažodis, kurio darybos pamatas neabejotinai yra išiktukas (plačiau apie keblumus, nustatant išiktukinių vedinių pamatinę kalbos dalį (veiksmažodis ar išiktukas), žr. Ibid.), pvz., *kliktelėti* „spustelėti kompiuterio pelės žymekliu“ (: *klikt* „išiktukas kompiuterio pelės spragtelėjimui (spustelėjimui) nusakyti“ / *klik* „t. p.“). Duomenyne pateikto priesagos *-telėti* vedinio darybinė reikšmė – „veiksmo momentiškumas, staigumas“ (Ibid.).

5.2. PRIEŠDĖLIŲ VEDINIAI

Antrasis pagal produktyvumą veiksmažodžių darybos būdas – prefiksacija (31,8 %; 129). Duomenyne fiksuotus priešdėlių vedinius galima skirti į dvi grupes: 1) indigenių priešdėlių vediniai (127), kurių yra absoliuti dauguma, ir 2) neoklasikinių priešdėlių vediniai (2).

5.2.1. INDIGENIŲ PRIEŠDĖLIŲ VEDINIAI

Duomenyne, kaip jau minėta, daugiausia rasta indigenių priešdėlių vedinių (98,4 %), kurie skirstomi į tokias grupes: 1) rezultatinės veiksmo baigties veiksmažodžiai (69,3 %; 88); 2) laiko reikšmės veiksmažodžiai (14,2 %; 18); 3) intensyvumo reikšmės veiksmažodžiai (9,4 %; 12); 4) krypties reikšmės veiksmažodžiai (3,9 %; 5); 5) mažybinės reikšmės veiksmažodžiai (1,6 %; 2); 6) veiksmo pradžios reikšmės veiksmažodžiai (0,8 %; 1) ir 7) kartotinės reikšmės veiksmažodžiai (0,8 %; 1).

5.2.1.1. Rezultatinės veiksmo baigties veiksmažodžiai

Didžiąją dalį indigenių priešdėlių vedinių sudaro rezultatinės veiksmo baigties veiksmažodžiai (69,3 %; 88). Plg. 1991–1996 m. tai buvo „pati gausiausia iš veiksmažodinio kamieno padarytų veiksmažodžių klasė“³²³ (Mikelionienė 2000a: 93).

Daugiausia rasta priešdėlio *su-* vedinių (26,1 %; 23)³²⁴, pvz.: *suarabėti* „pasiduoti arabų kultūrinei įtakai“ (: *arabėti*³²⁵), *sublenderiuoti* „sutrinti (suplakti, sumaišyti) mais-

³²³ Tokių priešdėlių vedinių, kurie žymi pamatiniu žodžiu pasakyto veiksmo ribą, rasta 153. Tiesa, savakilmiai ir svetilkilmiai priešdėliai skaičiuoti kartu (Ibid.).

³²⁴ Plg. Kaip rodo 1991–1996 m. DLKT medžiaga, tai buvo pagrindinė šios rezultatinės veiksmo baigties veiksmažodžių priesaga (66) (Ibid., 94).

³²⁵ *Būtent todėl visa Europa labai greitai ARABĖJA, SPALVOTĖJA ir anksčiau ar vėliau balti žmonės dirbs arabams* (traders.lt [el. komunikacija] 2017 09 22). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 06 01].

tą su trintuvu (plakikliu, maišytuvu)“ (: *blenderiuoti*³²⁶), *supamiñklinti* „paversti paminklu“ (: *paminklinti*), *suserumuoti* „suleisti serumo nuo infekcinių ligų sukėlėjų“ (: *serumuoti*), *suzombinti* „paversti zombiu ar panašiu į jį“ (: *zombinti*) ir kt.

Šiek tiek mažiau rasta priešdėlio *į-* vedinių (23,9 %; 21) (plg. 1991–1996 m. DLKT rasti 4 tokie vediniai, dar žr. *Ibid.*, 95): *įfolklorinti* „padaryti folkloro (tautosakos) dalimi; suteikti folkloro pavidalą“ (: *folklorinti*³²⁷), *įkultūrinti* „paversti kultūros dalimi; įtraukti į kultūros kontekstą“ (: *kultūrinti*)³²⁸, *įmuziejinti* „paversti muziejiniu eksponatu“ (: *muziejinti*³²⁹), *įrašinti* „suteikti raštišką pavidalą“ (: *rašinti*), *įtvōrinti* „atsitverti ką nors, paisant tik savo interesų (ir perkeltine reikšme)“ (: *tvōrinti*) ir kt.

Į ND įtraukta kiek mažiau priešdėlio *iš-* vedinių (21,6 %; 19) (plg. 1991–1996 m. DLKT rasti 5 tokie vediniai, dar žr. *Ibid.*), pvz.: *išbrainwashinti* „iron. perkeltine reikšme – išplauti smegenis; pakeisti žmogaus (politinius) įsitikinimus, naudojant tam tikras psichologines technikas“ (: *brainwashinti*), *išdiēvinti* „panaikinti, pašalinti dieviškumą“ (: *dievinti*), *išlietūvinti* „panaikinti lietuviškumo žymes“ (: *lietuovinti*), *išpublikuoti* „paskelbti“ (: *publikuoti*), pagal *įsimylėti* analogiją pasidarytas *išsimylėti* „išsipainioti iš apėmusio įsimylėjimo“ (: *mylėti*³³⁰) ir kt.

Dar mažiau duomenyne pateikta priešdėlio *nu-* vedinių (15,9 %; 14) (plg. 1991–1996 m. DLKT rasta 11 tokių vedinių, dar žr. *Ibid.*, 94; dar žr. LKG 1971: 280): *nugālinti* „atimti galią“ (: *galinti*), *nujaūtrinti* „padaryti nejautrų“ (: *jautrinti*), *numitinti* „išsklaidyti mitus“ (: **mitinti*)³³¹, *nupaukščiūoti* „pašalinti pasirinkto sąrašo punkto žymę – paukščiuką“ (: *paukščiūoti*), *nuteisėjauti* „neteisingai suteisėjauti“ (: *teisėjauti*) ir kt.

Visai mažai rasta priešdėlio *pa-* (5,7 %; 5), *už-* (5,7 %; 5) (plg. 1991–1996 m. DLKT rasti 7 tokie vediniai; dar žr. Mikelionienė 2000a: 95) ir *pri-* (1,1 %; 1) vedinių: *palāikinti* „paspausti socialiniuose tinkluose naudojamą patiktuką – mygtuką „Patinka“ („Like“)“ (: *laikinti*), *papōstinti* „padaryti įrašą (-us), paskelbti informaciją socialiniuose tinkluose“ (: *postinti*) ir kt.; *užkōučinti* „iron. dirbtinai mokyti, kaip siekti tiek profesinių tikslų, tiek asmeninio tobulėjimo“ (: *kōučinti*³³²), *užtāginti* „pažymėti *tagu* –

³²⁶ *Artimiausiu metu mąstau apie mėsos faršą, tuomet neberekėtų „visko blenderiuoti“ ir sūnus dar mokytysi kramtymo meno* (mamoszurnalas.lt 2018 04 30). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 06 01].

³²⁷ *Kaip žinoma, folklorinė tradicija visu pajėgumu reiškiasi tik per kolektyvinę kūrybą. Būtų galima tarti, jog tradicija ir individualumas tarp savęs dera tiek, kiek individualią kūrybą, esant visoms reikalingoms sąlygoms, perima ir folklorina kolektyvas tegu ir pačios mažiausios grupės pavidalu* (liti.lt (iš: V. Ivanauskaitė „Kūrybinio individualumo ženklai lietuvių folklorinėje tradicijoje“ – „Tautosakos darbai XXXI“, 2006; p. 150). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 06 01].

³²⁸ Tai galėtų būti ir mišriosios darybos vedinys, t. y. priešdėlio *į-* ir priesagos *-inti*.

³²⁹ *Kaip tik todėl, kad postmodernybės pažadintas interesas minėti, prisiminti ir muziejinti naujausios istorijos temas jau liejasi per kraštus, į tą problemą būtina pažvelgti mokslinės sistematikos akimis* (eurozine.com 2005 03 11).

³³⁰ Tai galėtų būti ir sangražinis vedinys. Į LKŽ_e įtrauktas žodis *išmylėti*: 1. „mylėti kurį laiką“.

³³¹ Tai galėtų būti ir mišriosios darybos vedinys, t. y. priešdėlio *nu-* ir priesagos *-inti*.

³³² – *Kas yra specialistas? Na, gavai diplomą, tarsi turi teisę kōučinti. Visgi, vertinant specialistą, reikėtų vadovautis kriterijumi – padeda jis klientui, ar ne* (15min.lt 2018 10 02; Rūta Adamonytė). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta; pateikti tik skolinio *kōučingas* pavyzdžiai [žiūrėta 2020 06 01].

grafitininko ženklų, parašu“ (: *taginti*³³³) ir kt.; *prifriendinti* „padaryti (pripažinti) draugu feisbuko socialiniame tinkle“ (: *friendinti*³³⁴).

Rezultatinės veiksmo baigties veiksmažodžiai sudaro didžiąją dalį indigenių priešdėlių vedinių (69,3 %; 88) ir pasižymi darybos priemonių (*į-*, *iš-*, *nu-*, *pa-*, *pri-*, *su-* ir *už-*) įvairumu, iš kurių produktyviausios yra *su-*, *į-*, *iš-* ir *nu-*.

5.2.1.2. Laiko reikšmės veiksmažodžiai

ND rasta priešdėlių *pa-* ir *su-* vedinių – laiko reikšmės veiksmažodžių, kurie sudaro 14,2 % visų indigenių priešdėlių vedinių (18).

Daugiausia rasta priešdėlio *pa-* vedinių (94,4 %; 17), kurie „turi veiksmo trumpumo (mažybinę) reikšmę“ (DLKG 2006: 404; dar žr. LKG 1971: 282) (plg. tokios reikšmės priešdėlio *pa-* vedinių 1991–1996 m. DLKT buvo 6, plačiau žr. Mikelionienė 2000a: 97), pvz.: *paatvirauti* „pabūti kiek atviram, atvirai pasipasakoti“ (: *atvirauti*), *pabarmenauti* „padirbėti barmenu“ (: *barmenauti*), *padrįftinti* „pasivažinėti šoniniu slydimu; paslidinėti šonu (automobilių sporte)“ (: *driftinti*), *painflueñcinti* „paskleisti įtakingą nuomonę“ (: *influencinti*), *patròlinti* „paerzinti ką; pasišaipyti iš ko elektroninėje komunikacijoje“ (: *trolinti*) ir kt.

Į ND įtrauktas vienas priešdėlio *su-* vedinys, kuris rodo „tik akimirką trunkančią būseną“ (DLKG 2006: 404; dar žr. LKG 1971: 290), t. y. *sugùglinti* „pasinaudoti interneto paieškos įrankiu „Google“ (: *guglinti*) (plg. tokios reikšmės priešdėlio *su-* vedinių 1991–1996 m. DLKT buvo 2, plačiau žr. Mikelionienė 2000a: 97).

Duomenyne daugiausia rasta priešdėlio *pa-* vedinių (94,4 %; 17). Visi priešdėlių *pa-* ir *su-* vediniai yra akimirkos (momentiniai) veiksmažodžiai (plg. visi 1991–1996 m. DLKT rasti šių priešdėlių vediniai (8) priklauso šiai grupei, plačiau žr. Mikelionienė 2000a: 97); trukmės (duratyvinių) veiksmažodžių tiriamuoju laikotarpiu nerasta.

5.2.1.3. Intensyvumo reikšmės veiksmažodžiai

Duomenyne rasta 12 intensyvumo reikšmės veiksmažodžių, kurie sudaro 9,4 % visų indigenių priešdėlių vedinių. Daugiausia rasta priešdėlių *nu-* ir *per-* vedinių – po 4 (33,3 %), pvz.: pagal analogiją su žodžiais *nuvalkioti*, *nunešioti* ir pan. pasidarytas veiksmažodis *nugróti* „pernelyg dažnai grojamą muzikos kūrinį subanalinti, nuvalkioti“ (: *groti*), pavienis veiksmažodis *nukálbinti* „juok. daug kalbinant iškamantinėti iki

³³³ A.R. *nedaro jokių išimčių: mieste neturi būti nei labai gražiai nupieštų grafiti, nei legalių sienų jiems piešti: „Man ne kartą teko girdėti iš tos stovyklos žmonių, kad štai mes, tikri grafitininkai, patys Solomoną smerkiame. Nesąmonė. Jie patys iš tikrųjų gali nupiešti neblogą darbą, o vakare eiti į miestą ir taginti. <...>“* (15min.lt 2012 02 24; Algis Ramanauskas). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 06 01].

³³⁴ *po to kviečia vakarienės pas save namuose. mažą bėda, kad jokios bendros kalbos nei vieni iš mūsų nemoka. iš pradžių visai 'normaliai' susikalbame pirštais ir gestais, vėliau padeda google translate. jaunieji šeimos atstovai puola mus friendinti feisbuke :)* [unknownbug.net [el. komunikacija] 2020 birželis (ne vėliau)].

paskutiniųjų“ (: *kalbinti*), *nukraūpti* „pasibaisėti“ (: *kraupti*) ir pavienis veiksmožodis *nusidiētinti* „juok. per daug užsižaisti dietomis“ (: *dietintis*)³³⁵ (dar žr. LKG 1971: 279–280); *pérdozuoti* „viršyti dozę“ (: *dozuoti*), *pérsipuošti* „persistengti puošiantis“ (: *puoštis*), pavienis veiksmožodis *péršvilpti* „persistengti ir be reikalo sušvilpti skiriant baudą“ (: *švilpti*) ir *pérvartoti* „per daug vartoti; per dažnai vartojant nupiginti“ (: *vartoti*) (dar žr. Ibid., 284–285). Dauguma ND priešdėlių *nu-* ir *per-* vedinių „rodo pamatiniu žodžiu žymimo veiksmo perteklių, viršijimą, kuris dažnai esti nemalonus ar duoda neigiamų padarinių“ (DLKG 2006: 405).

Duomenyne pateikti pavieniai priešdėlių *į-*, *pra-* ir *už-* vediniai: *įkviūpti* „įgauti kvapą, persiimti kvapu“ (: *kviūpti*) (plg. *įgerti*) (dar žr. LKG 1971: 276), *prakūrti* „neigiama reikšmė – priešingybė atkūrimo veiksmui“ (: *kurti*)³³⁶ (dar žr. Ibid., 286) ir *užsišviēsti* „iron. naujadaras, pasidarytas pagal analogiją su *užsišaukti sau ant galvos* „užsiprašyti“ (: *šviēstis*) (dar žr. Ibid., 293).

Duomenyne aptiktas vienas sangražinis priešdėlio *iš-* vedinys, turintis intensyvumo reikšmę – *išsirašyti* „parašyti viską, kas turėta ir galėta“ (: *rašytis*)³³⁷. Pažymėtina, kad priešdėlis *iš-* DLKG nepriskirtas prie intensyvumo reikšmės veiksmožodžių darybos priemonių, nors LKG rašoma, kad šio priešdėlio „vediniai rodo (tiesa, ne visada ryškiai) pagrindiniu žodžiu žymimo veiksmo intensyvumą“ (Ibid., 278).

Duomenyne bent kiek daugiau rasta priešdėlių *nu-* ir *per-* vedinių (33,3 %; po 4) – intensyvumo reikšmės veiksmožodžių. Be to, rastas vienas priešdėlio *iš-* vedinys, turintys intensyvumo reikšmę (LKG tokie vediniai fiksuoti; DLKG – nebeaprašomi).

5.2.1.4. Krypties reikšmės veiksmožodžiai

Į ND įtraukti 5 krypties reikšmės veiksmožodžiai, pvz.: autorinis naujadaras *atprīēšinti* „juok. gražinti į būvį iki susipriešinimo“ (: *priešinti*), *atsitapātinti* „priešingas susitapatinimui veiksmas: nutraukti ryšį su tapatybe“ (: *tapatintis*), *atskam̃binti* „paskambinti telefonu atsakant į buvusį neatsakytą skambutį“ (: *skambinti*), *įšurmuliūoti* „įsilieti į šurmulį“ (: *šurmuliuoti*) ir *pérsikloti* „turėti sąlyčio taškų; sutapti ploto dalimis (apie plokštumas)“ (: *klotis*)³³⁸ (plačiau apie tokius veiksmožodžius, kurių 1991–1996 m. rasti 7, žr. Mikelionienė 2000a: 99). Priešdėlio *at-* vediniai rodo kryptį atgal (dar žr. DLKG 2006: 404), *į-* vedinys rodo kryptį į vidų (dar žr. LKG 1971: 276; DLKG 2006: 403), o priešdėlio *per-* vedinys rodo kryptį į visas puses, kitaip tariant, toks veiksmožodis „rodo, kad pagrindinio žodžio reiškiamas veiksmas yra nukreiptas ar vyksta ko nors paviršiumi nuo vieno taško iki kito, per ko nors viršų“ (LKG 1971: 283).

³³⁵ Tokie priešdėliniai veiksmožodžiai intensyvumo reikšmę įgauna, prisijungus sangražos afiksui (DLKG 2006: 405).

³³⁶ Toks priešdėlio *pra-* vedinys panašus į priešdėlių *nu-* ir *per-* vedinius, kuriais žymimi neigiami padariniai.

³³⁷ Tai galėtų būti ir sangražinis vedinys (: *išrašyti*).

³³⁸ Tai galėtų būti ir sangražinis vedinys (: *perkloti*).

5.2.1.5. Mažybinės reikšmės veiksmoždziai

Duomenyne pateikti du priešdėlio *pa-* vediniai, kurie reiškia „veiksmo silpnumą, jo menką intensyvumą“ (DLKG 2006: 405): *papipirinti* „pabarstyti pipirais“ (: *pipirinti*) ir pavienis veiksmoždzis *paprieskoniuoti* „pagardinti prieskoniais“ (: *prieskoniuoti*) (dar žr. LKG 1971: 281–282).

5.2.1.6. Veiksmo pradžios reikšmės veiksmoždziai

Į ND įtrauktas vienas veiksmo pradžių žymintys veiksmoždzis – priešdėlio *už-* vedinys (dar žr. DLKG 2006: 405), t. y. *uždriftinti* „imti važiuoti šoniniu slydimu (apie automobilių sportą); imti slysti šonu“ (: *driftinti*). LKG rašoma, kad „[P]alyginti daug yra priešdėlio *už-* vedinių, žyminčių pagrindinio žodžio reiškiamo veiksmo pradžių“ (1971: 293), tačiau ND duomenys šio teiginio nepatvirtina. Beje, naujai pasidarytų veiksmo pradžių veiksmoždžių nerasta ir DLKT 1991–1996 m. (Mikelionienė 2000a: 90–99).

5.2.1.7. Kartotinės reikšmės veiksmoždziai

Duomenyne pateiktas vienas kartotinės reikšmės veiksmoždzis *pérskelbti* „paskelbti iš naujo; paskelbti kitame šaltinyje“ (: *skelbti*) (plačiau apie tokius veiksmoždžius, kurių 1991–1996 m. rasta 19, žr. Mikelionienė 2000a: 95–96³³⁹).

5.2.2. NEOKLASIKINIŲ PRIEŠDĒLIŲ VEDINIAI

Duomenyne pateikti 2 neoklasikinio priešdėlio *de-* (dar apie šį priešdėlį žr. 3.2.2. skyrių) vediniai: *debiurokratizuoti* „pašalinti biurokratizmą“ (: *biurokratizuoti*³⁴⁰) ir *dekonstruoti* 1. „išardyti dalimis kokią nors materialią konstrukciją ar abstraktų konstrukta“; 2. „taikyti postmoderniajai ideologijai būdingą dekonstrukcijos metodą – išskaidyti reiškinį į elementus ir juos sudėstyti nauja tvarka, ypač ironiškame kontekste“ (: *konstruoti*). Toks priešdėlis naujai pasidarytam veiksmoždžiui „suteikia ne tik baigtinio veiksmo reikšmę, bet dažnai žymi ir ko nors panaikinimą“ (Ibid., 94). Pažymėtina, kad LKG minimi tarptautiniai veiksmoždziai „su nelietuviškos kilmės priešdėliais“, bet jie „traktuojami kaip nepriešdėliniai“ (1971: 294; dar žr. Pakerys 2013–2014: 11–12).

³³⁹ Svarbu pažymėti, kad indigenių priešdėlių vedinių *at-* ir *per-* rasta 5, o svetimkilmio priešdėlio *re-* – 14 (Ibid., 96).

³⁴⁰ „*Santuoka atsirado tuomet, kai reikėjo išsaugoti turtą, o ne santykius. Laimę lemia santykiai, o ne įrašas. Nereikia čia Seime daryti bažnyčios. Gyvename šiuolaikinėje visuomenėje ir nereikia biurokratizuoti. Reikia gerbti žmonių veiksmus ir gyventi santarvėje, o ne smurte*“ <...> (anyksta.lt 2015 12 04); Žinoma, antra vertus, valiutos ribojimai **biurokratizuoja** tarptautinius santykius, <...> (DLKT (iš: „Vakarinės naujienos“) 1996).

5.2.3. APIBENDRINAMOSIOS PASTABOS

Duomenyne daugiausia rasta indigenių priešdėlių vedinių (98,4 %; 127), kurie pagal produktyvumą suskirstyti į tokias grupes: 1) rezultatinės veiksmo baigties veiksmažodžiai (69,3 %; 88); 2) laiko reikšmės veiksmažodžiai (14,2 %; 18); 3) intensyvumo reikšmės veiksmažodžiai (9,4 %; 12); 4) krypties reikšmės veiksmažodžiai (3,9 %; 5); 5) mažiškos reikšmės veiksmažodžiai (1,6 %; 2); 6) veiksmo pradžios reikšmės veiksmažodžiai (0,8 %; 1) ir 7) kartotinės reikšmės veiksmažodžiai (0,8 %; 1). Neoklasikinių priešdėlių vediniai (2) sudaro 1,6 % visų priešdėlių vedinių. Duomenyne fiksuotų veiksmažodžių daryba dėsninga, reikšmingų nuokrypių nuo tradicinės darybos tiriamuoju metu nepastebėta.

5.3. SANGRAŽINIAI VEDINIAI

Sangražiniai vediniai³⁴¹ sudaro 6,7 % visų ND pateiktų veiksmažodžių (27). Sangražinė daryba (refleksyvacija) – tai, kaip rodo ND, ketvirtas pagal produktyvumą (vedinių skaičių) veiksmažodžių darybos būdas. Tokie sangražiniai vediniai „atskiro darybos būdo atstovais laikomi pagal DLKG: 406–409“ (Girčienė 2011: 167; dar apie sangražos afiksą kaip darybos formantą žr. Drotvinas 2001: 3; Jakaitienė 2010: 243, 244, 250).

Daugiausia rasta veiksmažodžių (88,9 %; 24), kur sangražos afiksas pridėtas prie tokių veiksmažodžių galo, pvz.: *ánglintis* „pasiduoti anglų kalbos įtakai“ (: *anglinti*³⁴²), *diētintis* „laikytis dietos“ (: *dietinti*³⁴³), *filializúotis* „pasidaryti sau filialu“ (: **filializuoti*), *religizúotis* „suteikti savo veiklai religinį pobūdį“ (: *religizuoti*³⁴⁴), *skròlintis* „pačiam slankioti kompiuterio ar kito įrenginio ekranu aukštyn–žemyn“ (: *skrolinti*) ir kt.

Duomenyne fiksuoti 3 naujadarai (11,1 %), kurių darybos pamatas – priešdėlinis veiksmažodis, todėl sangražos afiksas įterpiamas tarp priešdėlio ir šaknies: *iššidūrti* „apsigauti, apsimauti, apsikvailinti“ (: *iššidurti*), *įsivėrginti* „tapti vergu“ (: *įverginti*) ir *pasikosmėtinti* „pasigražinti; susikurti gražų įvaizdį“ (: *pakosmetinti*³⁴⁵).

³⁴¹ Disertacijoje sangražiniai vediniai į subjektinius ir objektinius nėra skirstomi (plačiau žr. DLKG 2006: 407–409).

³⁴² *Aš taip pat esu už tikros lietuvių kalbos išsaugojimą ir nereikia nieko „anglinti“.* Būtent taip elgiamasi Rusijoje ir ką turime? Argi ne kvailai atrodo rusiški žodžiai, tokie kaip „tyneidžer“? (miestai.net [el. komunikacija] 2006 08 02). DLKT veiksmažodžio *anglinti* vartosenos pavyzdžių nerasta; aptiktas vienintelis sangražinio veiksmažodžio *anglintis* pavyzdys [žiūrėta 2020 06 10]. LKŽ, yra *anglinti* 2 „versti angliu“.

³⁴³ *Jaunele 4 kg gime, ir didele pagal visas tas lenteles, bet man dzin... ir nesugalvokit savo leliuku, vaikuciu - „dietinti“* – paskui tik sveikatas sugadinsit jiems (tevu-darzelis.lt [el. komunikacija] 2012 09 27). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 06 10].

³⁴⁴ *Žinoma, esperanto kalbos nereikia religizuoti ir daryti iš jos kažkokią šventovės kalbę* (manokrastas.lt 2020 04 03; Gediminas Degėsys). DLKT rastas vienintelis būdvardžio *religizuotas*, -a vartosenos pavyzdys: *Europos žmogus niekada nebuvo religizuotas intelektė: nuo to jo intelektą saugojo teologinio <...>* (DLKT (iš: R. Ozolas „Išsivadavimas“) 1997) [žiūrėta 2020 06 10].

³⁴⁵ *Beliktų jį tik truputį pakosmetinti ir prikalti lentelę su užrašu LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KAUNO DEPUTATŲ NAMAI ar kažką panašaus* (diena.lt [el. komunikacija] 2009 02 07). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 06 11].

ND pateiktų sangražinius veiksmažodžių analizė rodo, kad duomenyne sangražinių ir nesangražinių žodžių santykis galėtų būti bent kiek tikslesnis, jei užribyje nebūtų paliekami nesangražiniai veiksmažodžiai, kurie eina tam tikrų sangražinių vedinių darybos pamatu (dar žr. 2 priedą), vis dėlto svarbu pabrėžti, kad daugelio nesangražinių veiksmažodžių vartoseną – pavienė. Be to, kaip buvo ne kartą teigta, „pagrindinis šios duomenų bazės tikslas – fiksuoti naują leksiką, ją pastebinti įvairiuose informacijos šaltiniuose, bet neieškant metodiškai, tikslingai. Duomenynas neturi tikslo suformuoti sangražinių ir nesangražinių veiksmažodžių bei atitinkamų jų vedinių sistemos“ (Murmulaitytė 2016c: 77).

5.4. MIŠRIOSIOS DARYBOS VEIKSMAŽODŽIAI

Mišriosios darybos vediniai (82) sudaro 20,2 % visų ND fiksuotų veiksmažodžių (dar apie mišriosios darybos daiktavardžius ir būdvardžius žr. 3.4. ir 4.4. skyrius). Kaip rašoma DLKG, tokie veiksmažodžiai „daromi iš karto su dviem afiksais: priesaga ir priešdėliu, priesaga ir sangražos afiksu, priešdėliu ir sangražos afiksu“ (2006: 409).

Duomenyne vyrauja mišriosios darybos veiksmažodžiai, pasidaryti su priesaga ir priešdėliu (54,9 %; 45): *apgrafičiuoti* „aprašyti ar apipiešti grafičiais“ (: *grafitis, grafičiai*)³⁴⁶, *atnūlinti* „vietoje buvusio nulio pateikti kitą skaičių (ypač kalbant apie finansinių sąskaitų įforminimą)“ (: *nulis*)³⁴⁷ (plg. *išnūlinti* „paversti nuliu“ ir *užnūlinti* „paversti nuliu (ypač kalbant apie finansinių sąskaitų įforminimą)“), *nublūsinti* „išnaikinti blusas“ (: *blusa*)³⁴⁸, *nusnūrinti* „likviduoti „Snoro“ banką“ (: *Snoras*)³⁴⁹, pagal analogiją su žodžiu *paantrinti* pasidarytas veiksmažodis *patrētinti* „juok. trečią kartą pritariamai pakartoti“ (: *trečias, -ia*), *subriuselėti* „menk. aklaui pasiduoti Briuselio (Europos Sąjungos) politikai“ (: *Briuselis*), pavienis veiksmažodis *užkakaduoti* „pranešti žinių pramoginėje televizijos laidoje „KK2“ (: *kakadu*)³⁵⁰ ir kt. Nemažai veiksmažodžių pasidaroma su priešdėliais *su-* arba *į-* ir priesaga *-inti* (atitinkamai – 14 ir 9), kitaip tariant, tai viena produktyviausių mišriosios darybos vedinių darybos grupių, pvz.:

³⁴⁶ Pažymėtina, kad šis naujadaras nelaikytinas priešdėlio *ap-* vediniu, nes tyrimo metu interneto vartosenoje ir DLKT nebuvo fiksuotas darybos pamatas **grafičiuoti* [žiūrėta 2020 05 18]. Kitur, kur įmanoma, nurodoma, kurių veiksmažodžių darybą galima aiškinti dvejopai.

³⁴⁷ Tai galėtų būti ir priešdėlio *at-* vedinys. Plg. interneto vartoseną: *Jei norite nulinti kasininko darbo apyvaortą, paspauskite klavišą 0* (aspa.lt 2006). DLKT pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 05 18].

³⁴⁸ Plg. į LKŽ_e įtrauktas veiksmažodis *blusinti* reiškė „leisti blusas“.

³⁴⁹ Tai galėtų būti ir priešdėlio *nu-* vedinys. Plg. interneto vartoseną: *Tokioje sumaištyje labai patogu bankus snorinti* (tiesos.lt [el. komunikacija] 2020 03 18). DLKT vartosenos pavyzdžių nėra [žiūrėta 2020 05 18]. Atsižvelgiant į tai, kad naujai pasidaryto veiksmažodžio *snorinti* vartoseną yra pavienė, labiau tikėtina, kad tai yra mišriosios darybos vedinys.

³⁵⁰ Plg. interneto vartoseną: <...> *žiniasklaida aiškiai neturėdama apie ką parašinėti (analizei gi proto neduota) kakaduoja su savo informacija* (tv3.lt [el. komunikacija] 2009 12 01), vadinasi, *užkakaduoti* gali būti ir mišriosios darybos, ir priešdėlio *už-* vedinys.

pavienis naujadaras *subumčikinti* „paversti lėkšta pramoga“³⁵¹ (: *bumčikas*³⁵²), pavienis, autorinis naujadaras *sugyvūninti* „padaryti gyvūnžmoguiu, t. y. žmogumi, valdomu gyvūniškų instinktų, arba turinčiu gyvūno pavidalą“ (: *gyvūnas*), *suišteklinti* „paversti ištekliais“ (: *ištekliai*), *sukeĩstinti* „padaryti keistą“ (: *keistas, -a*)³⁵³, pavienis naujadaras *sukokakolinti* „paversti kokakolos industrijos dalimi“ (: *kokakola*), pavienis naujadaras *suvaišvilėti* „*juok.* pasidaryti panašiam į politiką Z. V.“ (: *Vaišvila*) ir kt.; *įlaikrodinti* „išmokyti tvarkyti savo gyvenimą pagal laikrodį“ (: *laikrodis*), *įlentyninti* „sudėlioti į lentynas (suskirstyti)“ (: *lentyna*), *įmatėrinti* „suteikti materijos pavidalą“ (: *materija*)³⁵⁴, *įsāpninti* „paversti sapnu, padaryti kaip sapną“ (: *sapnas*), *įvidūjinti* „padaryti vidinio gyvenimo dalimi“ (: *viduj, viduje / vidujis, -ė*)³⁵⁵ ir kt.

Antrąją vietą pagal vedinių skaičių užima priešdėlio ir sangrąžos afikso vediniai (32,9 %; 27), kurie DLKG vertinami kaip „gana produktyvūs“ (2006: 409), pvz.: *apsiplanšetinti* „apsirūpinti planšete; turėti planšetę“ (: **planšetinti*)³⁵⁶, *apsisnòrinti* „iron. apsikvailinti, svarstant „Snoro“ banko nacionalizavimo klausimus“ (: *snorinti*), pagal analogiją su žodžiu *įsivaikinti* pasidarytas naujadaras *įsikātinti* „pasiimti auginti pamestą katę“ (: **katinti*), pagal analogiją su žodžiu *įsiklausyti* pasidarytas pavienis naujadaras *įsikramtyti* „kramtant įsijausti į skonį“ (: *kramtyti*), *įsipatōginti* „įsitaisyti patogiai“ (: *patoginti*)³⁵⁷, pagal analogiją su žodžiu *nusifotografuoti* pasidarytas okazinis naujadaras *nusīšalčiūtinti* „iron. nusifotografuoti asmenukei socialinių tinklų ir pramogų pasaulio veikėjos M. Š. stiliumi“ (: **šalčiūtinti*), *užsitròlinti* „pasiduoti provokacijai elektroninėje erdvėje“ (: *trolinti*) ir kt. Kaip rodo ND pavyzdžiai, šios ne itin gausios mišriosios darybos vedinių darybos grupėje dažnu atveju veikia analogija, į kurią visuomet įžvelgta kaip į „vieną galingiausių vidinių kalbos mechanizmų, lemiančių naujos leksikos atsiradimą“³⁵⁸ (Mikelionienė 2002: 73; dar apie analogijos vaidmenį žodžių daryboje žr. Mikelionienė 2000a: 23; Paulauskienė 2006: 53; Vaskelienė 2019: 13; plg. Kaulakienė 2014: 165).

³⁵¹ Į ND įtrauktas toks vienintelis pavyzdys: *Šiek tiek skeptiškas esu „Duokim garo!“ variantui, kuris yra subumčikintas pramoginis šou, nesiekiantis sutelkti, pažinti save, savo vidų* (bardai.lt 2012 03 22; Vytautas V. Landsbergis).

³⁵² *Naktis Kaune: brolių „kunigaikščių“ muštynės, žmogus su pjūklų bei netylantis „bumčikas“* [antraštė] „Laisvės pikniką“ Nemuno saloje surengęs A. T. privertė ne juokais paplušėti Kauno pareigūnus. Apie vidurnaktį kauniečiai užvertė policiją skambučiais dėl netylančio „bumčiko“ (15min.lt 2018 08 26; Karolina Stažytė).

³⁵³ Tai galėtų būti ir priešdėlio *su-* vedinys. Plg. interneto vartoseną: *Galvoju, kad mūsų atmintis – ir „keista vieta“; ir šiaip jau normalių, įprastų dalykų „keistintoja“*. Turiu galvoj, kad praėjus tam tikram laikui, gręžiojamės atgal ir imame **keistinti** praeitį. Tiek nedaug laiko palyginti praejo nuo mano pačios vaikystės, o viskas joje atrodo taip keista... (artnews.lt 2012 03 20; aut. Danutė Gambickaitė; naujažodį pavartojo Jolanta Marcišauskytė–Jurašienė). DLKT pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 05 18].

³⁵⁴ Vedinyje praleistas tarptautinio daiktavardžio formantas *-ij-*.

³⁵⁵ Jei darybos pamatu pasirenkamas būdvardis *vidujinis, -ė*, čia galima įžvelgti pamatinio kamieno dezintegraciją vedinyje – praleidžiama priesaga *-inis, -ė*.

³⁵⁶ Čia darybos pamatas galėtų būti ir daiktavardis *planšetė*, nors greičiausiai naujadaras *apsiplanšetinti* pasidarytas pagal analogiją su veiksmožodžiu *apsiprekinti* ir pan.

³⁵⁷ LKŽ: *patoginti* 1. „daryti patogų“.

³⁵⁸ Plg. „Iš esmės visą žodžių darybą galima laikyti analogijos procesu“ (Pažūsis 1989: 59).

Į ND įtraukta nedaug priesagos ir sangrąžos afikso vedinių (12,2 %; 10): *festivālin-tis* „dalyvauti, linksmintis festivaliuose“ (: *festivalis*)³⁵⁹, *pūkintis* „juok. naujadaras, skirtas apibūdinti parlamentaro K. P. veiklai, dėl kurios jam pareikšti įtarimai dėl seksualinio priekabiavimo“ (: *Pūkas*), *rankdarbiūotis* „užsiimti rankdarbiais“ (: *rankdarbis*), *terāpintis* „užsiiminėti psichoterapija; lankytis pas psichoterapeutą“ (: *terapija*)³⁶⁰, *žvagūlintis* „juok. smagintis scenoje“ (: *Žvagulis*)³⁶² ir kt. ND pavyzdžių analizė rodo, kad daugiausia esama priesagos *-inti* ir sangrąžos afikso vedinių.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad daugiausia yra priesagos ir priešdėlio vedinių (54,9 %; 45), šiek tiek mažiau pateikta priešdėlio ir sangrąžos afikso vedinių (32,9 %; 27), mažiausiai – priesagos ir sangrąžos afikso vedinių (12,2 %; 10). Priešdėlio ir sangrąžos afikso vediniai rodo, kad dauguma šios darybos grupės veiksmažodžių pasidaromi pagal analogiją.

5.5. PAVIENIAI, NETIPIŠKI VEIKSMAŽODŽIAI

DLKG rašoma, kad lietuvių kalboje „veiksmažodžių darinių pasidaroma su priesagomis, priešdėliais ir sangrąžos afiksu. <...> Pasitaiko ir mišriosios darybos vedinių, t. y. tokių veiksmažodžių, kurie daromi su dviem afiksais. Sudūrimo būdu veiksmažodžiai nedaromi“ (2006: 385; dar žr. LKG 1971: 219). Į ND įtrauktas pavienis veiksmažodis *tinklāveikti* „palaikyti ryšius kompiuteriniuose (socialiniuose) tinkluose; megzti ryšius su potencialiais partneriais ar klientais“ (plg. daiktavardį *tinklāveika*), kurį iš pirmo žvilgsnio būtų galima palaikyti dūriniu, tačiau veikiausiai tai yra priesaginis vedinys iš sudurtinio daiktavardžio, kitaip tariant, iš naujadarą *tinklāveika* (: *tinklas* + *veikti*) pasidaryta veiksmažodžio bendratis forma *tinklāveikti*. Plg. DLKG informaciją: „[D]višakniai veiksmažodžiai, tokie kaip *dykaduoniáuti*, *padlaižiáuti*, *skersakiúoti*, *žmogžudėti*, laikytini priesaginiais vediniais iš sudurtinių vardažodžių, o tokio tipo dariniai, kaip *keliaklupsčiáuti*, *piktžodžiáuti*, *šunuodegiáuti*, kurių pamatiniai žodžiai dabartinėje kalboje ne visada gyvi, matyt, yra padaryti pagal kitų priesaginių vedinių pavyzdį“ (2006: 385).

Kaip matyti, ND rastas vienintelis pavienis netipiškas veiksmažodis *tinklāveikti*. Dauguma veiksmažodžių, fiksuotų ND, pasidaryti pagal dėsningos žodžių darybos taisykles.

³⁵⁹ Tai galėtų būti ir sangrąžinis vedinys. Plg. interneto vartoseną: *Užbaik sakinį - patikrinsim, ar moki festivalinti! O kvietimus į festivalį ELEKTRONINĖ ŽOLĖ laimi D. L., R. V. ir D. S.* (facebook.com 2014 07 16). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 05 18].

³⁶⁰ Vedinyje praleistas tarptautinio daiktavardžio formantas *-ij-*.

³⁶¹ Tai galėtų būti ir sangrąžinis vedinys. Plg. interneto vartoseną: *Suvokimas apie kompleksinę pagalbą šeimoms – kad ne „koduoti“ nuo alkoholizmo reikia, o detoksikuoti ir „terapinti“; neretai dar ir depresijas gydyti bei socialinių įgūdžių mokyti, nekalbant apie tėvystės pamokas – tai čia irgi ne apie mūsų valstybę* (delfi.lt 2016 03 04; Dovilė Šakalienė). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 05 18].

³⁶² Į ND įtrauktas toks pavyzdys: *Bet girdėdama protestus – menininkų ir apskritai meno žmonių – pirmiausia manau, kad menininko „stovylos“ labai skirtingos. Tarkim, scenoje „žvagulinasi“ I. S., L. G. rašo naują knyga* („Literatūra ir menas“ 2010 01 01; Giedra Radvilavičiūtė).

6. PRIEVEIKSMIŲ, IŠTIKTUKŲ IR JAUSTUKŲ DARYBA

Duomenyne periferinėmis kalbos dalimis būtų galima laikytirieveiksnius (10), ištiiktukus (1) ir jaustukus (1), kurie sudaro itin mažą dalį visos ND fiksuotos naujosios leksikos.

6.1. PRIEVEIKSMIAI

Į ND įtraukta 10rieveiksnių, daugiausia rasta priesagos *-(i)ai* vedinių (9)³⁶³, pvz.: okazinis naujadaras *didmoteriškai* „juok. būdingai didmoterėms“ (: *didmoteriškas*, *-a*³⁶⁴), *gražuliškai* „juok. kaip būdinga G. (turimas galvoje Seimo narys P. G., išgarsėjęs savo kraštutine nuomone apie LGBT)“ (: *gražuliškas*, *-a*³⁶⁵), *hipsteriškai* „būdingai hipsteriams“ (: *hipsteriškas*, *-a*³⁶⁶), *nerealiai* „neapsakomai, neįtikėtina; nuostabiai, fantastiškai“ (: *nerealus*, *-i*), *saldžialiežuviškai* „perdėtai lipšniai, pataikaujamai“ (: **saldžialiežuviškas*, *-a*) ir kt. ND aptiktas vienintelis priesagos *-(i)om(is)* vedinys, t. y. *galvotrukomis* „galvotrukčiais, labai greitai“ (: *galvotrukis*).

6.2. IŠTIKTUKAI

Duomenyne, atmetus mėgdžiojamuosius ištiiktukus, pvz.: *bliūrp* „ištiiktukas garsui, kurį su pertrūkiais skleidžia atsuktas, bet vandens neleidžiantis čiaupas“, *dliŋgt* „ištiiktukas, imituojantis garso signalą, kuris lydi informacijos pasikeitimą švieslentėje, rodančioje aptarnaujamo kliento eilės numerį“, ir svetimkilmį ištiiktuką *klikt* 1. „ištiiktukas kompiuterio pelės spragtelėjimui (spustelėjimui) nusakyti“, 2. „ištiiktukas elektros jungiklio spragtelėjimui (spustelėjimui) nusakyti“ (plg. anglų k. *click*), kuris lietuvių kalboje įgavo formantą *-t*³⁶⁷ (plačiau apie savakilmius ištiiktukus su tokiu formantu žr. LKG

³⁶³ Plg. DLKT 1991–1996 m. visirieveiksmai buvo pasidaryti su priesaga *-(i)ai* (Mikelionienė 2000a: 88).

³⁶⁴ *na BlaCk_CheRRy toks poelgis kaip tamstos tikrai didmoteriškas - spaudžiu leteną* (banga.tv3.lt [el. komunikacija] 2003 08 06). DLKT darybos pamatas nerastas, tačiau aptiktas vienintelis ir, tikėtina, vienas pirmųjųrieveiksmaio *didmoteriškai* vartosenos pavyzdžių: *Pusdienį didvyriškai (didmoteriškai?) su savimi pakovojusi, bet nenugalėjusi, <...>* (DLKT (iš: J. Ivanauskaitė „Placebas“) 2003).

³⁶⁵ *Beje, mažiausiai mums gali padėti gražuliškas radikalizmas* (bernardinai.lt 2016 02 25; Andrius Navickas). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 06 15].

³⁶⁶ *Trisdešimtmečių vilniečių poros užgaida – hipsteriškas interjeras* [antraštė] *Tuomet visi kartu švelnino interjero braižą ir galutinai apsisprendė, jog tai bus netipinis modernaus ir urbanistinio stiliaus mišinys. Pradinės gana radikaliuos Luko idėjos – betono lubos, atidengtos plytos, grafičiai ant sienų, seni baldai, perdaryti iš industrinių detalių, – buvo supaprastintos* (lrytas.lt 2018 02 12). DLKT vartosenos pavyzdžių nerasta [žiūrėta 2020 06 15].

³⁶⁷ Plg. į ND įtrauktas ir vienskiemenio ištiiktuko *klikt* atitikmuo be formanto *-t*, t. y. *klik* „ištiiktukas kompiuterio pelės spragtelėjimui (spustelėjimui) nusakyti“ (plg. DLKG 2006: 470).

1971: 736; DLKG 2006: 470), aptiktas vienintelis galimai kontaminacijos būdu pasidarytas ištiktukas – tai *bumbuliókšt* „malon. žodis besimokančio vaikščioti vaiko parkritimui pavaizduoti“ (: *bumbulis*³⁶⁸ + *keberioškšt*) (dar apie ND fiksuotus kontaminacinius darinius žr. 5.5. ir 7.1. skyrius) ir su veiksmažodžiu darybiškai santykiaujantis ištiktukas *nurnurnuř* „ištiktukas neaiškiam niurnesiui reikšti“ (: *nurnėti*).

6.3. JAUSTUKAI

Duomenyne disertacijos rařymo laikotarpiu fiksuotas vienintelis antrinis jaustukas *soriùkas* „malon. angliřko atsiprašomojo žodžio *sorry* (‘atsiprašau’) aplietuvintas (hibridinis) variantas“ (: *sori*) – priesagos *-(i)ukas* vedinys.

³⁶⁸ LKŽ_e: 1 *bumbulis* 5. „*fam.* kūdikis, bubulis“.

7. NEMORFEMINĖ, NETIPIŠKA IR NEAIŠKI ŽODŽIŲ DARYBA

Šiame skyriuje pirmiausia aptariami kontaminaciniai dariniai, kurie žodžių darybos specialistų veikaluose buvo vertinami kaip periferiniai reiškiniai, vadinamieji „liežuvio suklypimai“, nepriklausą tradiciniams žodžių darybos būdams (šioje žodžių sąmaišoje nepaisoma morfemų ribų). Toliau apžvelgiami netipiški ir neaiškios darybos dariniai. Pažymėtina, kad į šį skyrių sudėti tie neaiškios darybos dariniai, kurių nei darybos pamato, nei darybos priemonės nepavyko nustatyti, tačiau čia neturėta tikslo aptarti visus netipiškus darinius (savitos darybos dariniai, kurie, nepaisant jų netipiškumo, atitiko vieno ar kito darybos tipo reikalavimus, buvo aptarti prie konkrečių darybos kategorijų).

7.1. KONTAMINACINIAI DARINIAI

Disertacijos empirinę medžiagą sudaro 133 savakilmiai kontaminaciniai dariniai (toliau šiame skyriuje – KD; plg. lietuviškuose moksliniuose tekstuose įvairuojančių terminų vartoseną: *kontaminantai* (Murmulaitytė 2018: 61), *maišiniai* (Kabašinskaitė 1998: 63; Urbutis 2009: 355; Miliūnaitė 2014: 250; Murmulaitytė 2018: 63), kurie sudaro 4,3 % visų naujadarų³⁶⁹. Kiek žinoma, tokie dariniai kol kas kaupiami tik minėtame duomenyne (plg. Murmulaitytė 2021: 95).

Lietuvių kalbotyros veikaluose KD (anglų k. *blends*³⁷⁰) – dviejų žodžių (labai retai – kelių (Plag 2003: 155; Bauer 2006: 501; Cook, Stevenson 2010: 130; Renner 2019: 30) maišiniai³⁷¹ (dar šio termino apibrėžtį žr. Cannon 1989: 107–108; Skardžius 1996 [1943]: 21; Bat-El 1996: 283; Plag 2003: 17; Katamba 2005: 128; Arndt-Lappe, Plag 2013: 537; plačiau žr. Земская 1992: 51, 191–192) – ilgą laiką buvo „pakraštiniai, didesnio dėmesio neverti reiškiniai“ – tokia buvo ankstesnė tyrėjų nuostata (Miliūnaitė 2014: 246), pavieniai kalbėjimo riktai („savotiškas liežuvio suklypimas“; plačiau žr. Urbutis 2009: 354–355), kurių atsiradimo pagrindas – psichologinis, t. y. „kalbėtojo neapsisprendimas, katrą konkuruojantį vienetą pasirinkti“ (LKE 2008: 282)³⁷², o jų

³⁶⁹ Plg. 2020 m. liepos 27 d. ND buvo pateikti 261 KD, skaičiuojant su skoliniais, t. y. kontaminacija yra įvykusi kitoje (ne lietuvių) kalboje.

³⁷⁰ Anglų k. *blend* žymi darybos rezultatą, o *blending* – darybos procesą (Miliūnaitė 2014: 250).

³⁷¹ Tai, kad KD įprastai sudaro du pamatiniai žodžiai, lemia jų dažną lyginimą su dūriniais (plačiau apie KD ir dūrinių (ne)panašumą žr. Bat-El 1996: 285–288; Arndt-Lappe, Plag 2013: 537–538; Ahn 2014: 22; Renner 2019: 30).

³⁷² Plg. „Kontaminacijos padariniai paprastai suvokiami kaip vienkartinės kalbėjimo klaidos ir tik retai kada įsigali kalboje“ (LKE 2008: 282); „Kalbėdami apie okazionalizmus, kiti tarp panašių reiškinių dar nurodo kontaminacinius darinius. Jeigu ir sutiktume, kad šią visą kalbėjimo reiškinių įvairovę tinka vadinti bendru okazionalizmu vardu, neturėtume nematyti, kad ką tik minėti dalykai su žodžių daryba neturi nieko bendra. Žodžių darybai terūpi dariniai, o ne fonetiniai ar kitokie perdirbiniai, vienų teksto žodžių keitimas kitais, kontaminacijos padariniai ir panašūs dalykai“ (Urbutis 2009: 324).

sudarymo būdas (sąmaiša), anot daugumos mokslininkų, nelaikytas „tradiciskai suprantamos žodžių darybos proceso dalimi“ (Miliūnaitė 2014: 249). ND sukaupia medžiaga rodo, kad toks darinių tipas – tai „ne pavieniai kalbėjimo riktai, o naujažodžiai kaip sąmoningos kalbinės veiklos rezultatas“³⁷³ (Miliūnaitė 2014: 261), todėl privalu „skirti kalbėjimo ir kalbos kontaminaciją“ (Murmulaitytė 2018: 65). Užsienio kalbotyros veikaluose ir esama tokios skirties tarp KD, įsivesti šie terminai: *speech-error blends* (kalbėjimo riktai) ir *intentional blends* (sąmoningos kalbinės veiklos rezultatas)³⁷⁴ (Gries 2004b: 201; 2012: 146; plg. apie tokią skirtį užsimena Urbutis 2009: 354–355; Mikić Čolić 2015: 26). Nors užsienio kalbotyros veikaluose (kaip ir lietuvių) KD anksčiau nebuvo skiriama daug dėmesio (Bat-El 1996: 283; Lehrer 2003: 369, 379; Renner 2019: 27; apie tokių tyrimų stygių kroatų kalboje žr. Mikić Čolić 2015: 25), tačiau pastaruoju metu publikuojama vis daugiau mokslo veikalų, kuriuose šie dariniai nagrinėjami kaip sąmoningos kalbinės veiklos, kalbinio žaidimo rezultatas (Gries 2012: 145; Villoing 2012: 40; Ahn 2014: 26; Renner 2015: 121, 130). Be to, jais ne tik daug vaizdingiau, ekspresyviau (Lehrer 2003: 370), bet ir ekonomiškiau įvardijamas koks nors daiktas, reiškinys ir pan. (Štekauer et al. 2005: 44; Miliūnaitė 2014: 256; Mikić Čolić 2015: 26, 32), kitaip tariant, tokiuose dariniuose yra „dvi reikšmės, supakuotos į vieną žodį“ (Miliūnaitė 2014: 250)³⁷⁵. Veikiausiai pagrindinė priežastis paskatinusi tirti šį reiškinį tiek Lietuvoje, tiek svetur – tai pastaruoju metu spartus KD gausėjimas vartosenoje (Bauer 1983: 236–237; Lehrer 2003: 369; Katamba 2005: 128; Renner 2015: 121–122).

Leksinę kontaminaciją³⁷⁶ „labai apibendrintai galima apibrėžti kaip naujo žodžio atsiradimą su(si)maišant (susilieiant, susilydant, susikryžiuojant) dviem ar keliems žodžiams“; tiksliau, tų žodžių nemorfeminėms dalims (Murmulaitytė 2018: 61; dar žr. Gries 2004a: 639; Hamawand 2011: 11; Ahn 2014: 21; Gries 2004c: 415³⁷⁷). Duomenyne pateiktus leksinės kontaminacijos rezultatus – KD – pagal sąmaišos būdą galima

³⁷³ Pažymėtina, kad Lietuvoje anksčiau būta pavienių veikalų, kuriuose kontaminacija tirta kaip dėsningas reiškinys (Kabašinskaitė 1998).

³⁷⁴ Plg. KD kartais įvardijami anglų k. žodžiu *frankenwords*, taip pabrėžiant jų neigiamas ypatybes (Mikić Čolić 2015: 25–26). Šie „dariniai kuriami išlaikant pusiausvyrą tarp dviejų priešingų veiksmų – pamatinių žodžių atpažįstamumo ir darinių sandaros (tarimo, rašybos) paprastumo, o tai ir neleidžia sukurti šiuos procesus paaiškinančio bendrojo sąlyjejos modelio. Todėl linkstama pripažinti, kad kontaminaciniai dariniai – viena iš nenusėjamiausių naujų žodžių susidarymo kategorijų“ (Miliūnaitė 2014: 253; dar žr. Bauer 1983: 235; Tomaszewicz 2008: 363).

³⁷⁵ Tiesa, kai kurie mokslininkai kvestionuoja KD ekonomiškumą, nurodydami, kad, dažnai (ypač pirmą kartą) susidūrus su tokiu dariniu, reikia laiko ir pastangų suvokti jo reikšmę, pamatinius žodžius ir pan. (Lehrer 2003: 369; plg. Tomaszewicz 2008: 373).

³⁷⁶ Pirmasis terminą *kontaminacija* 1880 m. pavartojo vokiečių kalbininkas Hermannas Paulas (Fischer 1998: 34).

³⁷⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad pastarieji du mokslininkai kontaminaciją laiko žodžių darybos būdu (anglų k. *word-formation process*). Manytina, kad anglų k. KD sukuriama dviem žodžių darybos būdais: dūryba (anglų k. *compounding*) ir trumpinimu (anglų k. *clipping*) (Brinton 2000: 97). A. Smetonos nuomone, „žodžių daryba yra ne tik derivacija, bet ir visi kiti darybos būdai, paprastai peržengiantys morfemų ribas“ (2020: 6).

suskirstyti į tokias grupes (Miliūnaitė 2014: 253–254; dar žr. Mikić Čolić 2015: 30): 1) trumpinama tik pirmo pamatinio žodžio pabaiga (7,5 %; 10): pagal analogiją su skoliniu *vikilyksas* pasidarytas *adamlīksas* „LR prezidento V. A. paviešinti slapti dokumentai ar faktai apie buvusį prezidentavimo laikotarpį“ (: *Adamkus* + *-liksas*³⁷⁸), *feišbučkis* „juok. virtualus bučinyš ar jį žymintis jausmaženklis socialiniuose tinkluose“ (: *feisbukas* + *bučkis*), *fotelóva* „keliafunkcinis baldas – fotelis, kurį galima išlankstyti kaip lovą“ (: *fotelis* + *lova*)³⁷⁹, *kalafóbija* „juok. baimė pirkti žiedinius kopūstus (kalafiorus) dėl pakilusių jų kainų“ (: *kalafioras* + *fóbija*), vertinys *labraliūtas* „labradorų veislės šuo, apkirptas, kad būtų panašus į liūtą“ (: *labradoras* + *liūtas*; plg. anglų k. *labra-lion*), *lieteuropiētis*, *-ė* „menk. kas yra beprarandąs tradicinę lietuvių tapatybę ir įgyja naują – Europos Sąjungos piliečio“ (: *lietuvis*, *-ė* + *europietis*, *-ė*³⁸⁰), *premeñtas* „iron. premjeras, kuris vadovaujasi policijos darbo metodais“ (: *premjeras* + *mentas* „žarg. policininkas“ ir kt.); 2) trumpinama tik antro pamatinio žodžio pradžia (3,8 %; 5): *eurāsamtis* „iron. už gerokai išpūstą kainą eurais Krašto apsaugos ministerijos pirktas kiaurasamtis kariuomenės virtuvei aprūpinti“ (: *euras* + *kiaurasamtis*), *šlamštāstika* „vertinys spektakliui apie šiukšlių daromą poveikį mūsų planetai pavadinti“ (: *šlamštas* + *fantastika*) ir kt.; 3) trumpinami abu pamatiniai žodžiai – tai pati gausiausia KD grupė (88,7 %; 118): *akvarėzija* „akvarele iliustruota poezija“ (: *akvarelė* + *poezija*), *bāslīkas*, *-a* „juok. paslikas (t. y. visu ilgiu bejėgiškai išsitiesęs) baslys“ (: *baslys* + *paslikas*), vertinys *darbóstogos* „laikas, kai darbas derinamas su atostogomis, išvykomis už darbovietės ribų“ (: *darbas* + *atostogos*; plg. anglų k. *workidday*, *workation*), *fotosòfija* „fotografijos ir filosofijos sintezė“ (: *fotografija* + *filosofija*), pagal analogiją su žodžiu „Eurovizija“ (Europos šalių dainų konkursas) pasidaryta *gamtovìzija* „laukinės gyvūnijos pavasarį skleidžiamų garsų visuma“ (: *gamta* + *Eurovizija*), *internėtmenas* „interneto kavinės aptarnautojas“ (: *internetas* + *barmenas*, *-ė*), *kiaulėgà* „juok. kiaulinantis kolega“ (: *kiaulė* + *kolega*), *lopatològas*, *-ė* „iron. apibendrintas politiškai angažuoto politologo pavadinimas“ (: *Lopata* + *politologas*), *muzikėčia* „muzikinė pasakėčia“ (: *muzika* + *pasakėčia*), *poilsenybė* „karališkai poilsiaujanti jos didenybė“ (: *poilsis* + *didenybė*) ir daugelis kt.

Nedidelę atskirą grupę sudaro KD, kurie pasidaryti sąmaišos būdu, trumpinant abu žodžius ir pridodant galūnę: *interkòmis* „interneto komentarų rašytojas (komentuotojas)“ (: *internetas* + *komentuotojas* + *-is*) ir *tarsájus* „iron. Tarybų Sąjungos suformuotas žmogaus tipas – *homo sovieticus*“ (: *Tarybų Sąjunga* + *-us*).

³⁷⁸ Į KD patekusios pamatinių žodžių dalys paryškintos, foneminės sanklotos vietos pabrauktos.

³⁷⁹ Apie KD sutampantį bent vieną pamatinių žodžių priebalsį žr. Bat-El 1996: 292–293; dar apie šių darinių foneminę sanklotą (anglų k. *overlapping segment*, *overlap*) žr. Cook, Stevenson 2010: 130; Gries 2012: 146; Ahn 2014: 22, 23; Miliūnaitė 2014: 252, 254; Renner 2015: 124; 2019: 32, 33–34.

³⁸⁰ Svetur nestinga mokslinių tyrimų, įrodančių, kad didžiąją dalį KD įprastai sudaro ilgesnis pamatinis žodis (ilgesnis dažniausiai būna antras žodis) (Arndt-Lappe, Plag 2013: 542). Jei pamatinių žodžių ilgis vienodas, į darinį perkeliamas ilgesnis antro žodžio fragmentas (Gries 2004b: 204) tam, kad naujai sukurtas darinys būtų visuomenei lengviau atpažįstamas ir suprantamas.

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, daugiausia ND KD sudaroma iš daiktavardžių, nors pasitaiko ir įvairesnės (būdvardis, veiksmazodis ar jo forma (neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvis), išiktukas; žodžių junginys, santrumpa + daiktavardis) sąmaišos, pvz.: *geronòmika* „geros, teigiamai nuteikiančios žinios apie ekonomiką“ (: *geras*, -a + *ekonomika*³⁸¹), *Klaidkēdos* „iron. komercializuota ir tikrąją prasmę praradusi Kalėdų šventė“ (: *klaikus*, -i + *Kalēdos*), *melagiena* „menk. melaginga, klaidinanti naujiena“ (: *melagingas*, -a + *naujiena*), *Šiuokšliniškės* „menk. apšiukšlintas gyvenamasis rajonas (turimos galvoje Vilniaus Viršuliškės)“ (: *šiuokšlinas*, -a + *Viršuliškės*); galimas vertinys *mokomātas* „aparatas, kuriuo galima be tarpininkų susimokėti mokesčius“ (: *mokėti* + *parkomatas*; plg. rusų k. *платомат*), *verktinis*, -ė „iron. verkšlenantis šauktinis – kas verkšleno dėl šauktinių kariuomenės ir nori nuo jos išsisukti arba kas tai parodijuoja; kas nepagrįstai dėl ko nors virkauja“ (: *verkti* + *šauktinis*), *vėminutvyvas* „niek. vėmti verčiantis deminutyvas (mažybinis maloninis žodis)“ (: *vėmė* + *deminutyvas*); *saugomija* „saugoma teritorija“ (: *saugomas*, -a + *teritorija*); *miaujiena* „su katėmis ir jų priežiūra susijusi naujiena“ (: *miau* + *naujiena*); *murmānas* „kas mėgsta glaistyti varškės sūrelius „Murr...““ (: *mur*³⁸² + *gurmanas*, -ė), *mūbilusis* „juok. karvės prarytas mobilusis telefonas“ (: *mū* + *obilusis*); *planšefonoplūšas* „planšefonas (planšetinis telefonas) padidintu ekranu“ (: *planšetinis telefonas* + *plūšas*³⁸³; plg. anglų k. *phab plus*) ir *es'fāltas* „iron. asfaltas, nulietas už Europos Sąjungos (ES) fondų lėšas“ (: *ES* + *asfaltas*).

Tai, kad duomenyne išimtinai vyrauja KD, sudaryti iš dviejų pamatinių žodžių, pagrindžia jų panašumą su dūriniais (plg. *feiskalbis*, -ė „juok. kas daug reiškiasi socialiniame tinkle feisbuke“ (: *feisbukas* + *kalbėti*); apie ND fiksuotus daiktavardžio ir veiksmazodžio *kalbėti* dūrinius, pvz., *anglakalbis*, -ė ir daugelis kt., žr. 3.3.2.1. skyrių). Be to, yra ir daugiau sandaros panašumų: 1) į KD įterpiamas jungiamasis balsis -o-, pvz.: *grybokrātija* „iron. kieta ranka pasižyminčios prezidentės D. G. valdymas“ (: *Grybauskaitė* + *-kratija* < graikų k. *kratos* „jėga, prievarta“), *oropokalipsė* „gąsdinanti vizija apie pasaulio pabaigą, kurią gali priartinti oro užterštumas“ (: *oras* + *apokalipsė*) ir *siaurovizija* „juok. A. S. (generalinio direktoriaus) vadovaujamas Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija“ (: *Siaurusevičius* + *televizija*); 2) šie dariniai atitinka kamiengalių keitimo polinkius, pvz.: *ė* kamieno naujadaro *irklentė* „maždaug trijų metrų ilgio ir metro pločio lenta paprastai kiek riestu priekiu, skirta plaukti irkluojant vienu irklų stovint ar klūpant“ (: *irklas* + *lenta*) antrasis pamatinis žodis yra *o* kamieno daiktavardis *lenta* ir (*i*)a kamieno verstinio naujadaro *šikšnóžmogis* „žmogus-šikšnosparnis (nuo-roda į herojų Betmeną, kuris nėra mistinė būtybė, tačiau taip vadinamas dėl šikšnosparnį primenančio kostiumo)“ (: *šikšnosparnis* + *žmogus*; plg. anglų k. *betman*) antrasis pamatinis žodis yra *u* kamieno daiktavardis *žmogus* (plg. LKG 1965: 447–448).

³⁸¹ Tai vienas produktyvesnių KD pamatinių žodžių. Su juo sąmaišos būdu pasidaryti 6 dariniai, pvz.: *dykonòmika* „ekonomika, pagrįsta dalies prekių ar paslaugų teikimu vartotojams už dyką“ (: *dykas*, -a + *ekonomika*), *kalėdonòmika* „Kalėdų švenčių išlaidų skaičiavimas“ (: *Kalēdos* + *ekonomika*) ir kt.

³⁸² Duomenyne šio darinio pamatiniai žodžiai nurodyti *murmėti* + *gurmanas*.

³⁸³ Įterpiamas jungiamasis balsis -o-.

Į ND įtraukti keli naujadarai, kurie yra sudaryti sąmaišos būdu, trumpinant abu pamatinius žodžius. Nejprasta tai, kad į pirmą pamatinį žodį (tiksliau, į jo vidurį) yra įterpiama nedidelė antro pamatinio žodžio dalis, fragmentas (toks sąmaišos būdas anglų k. vadinamas *sandwich blending*; žr. Renner 2019: 32): *demagúogija* „iron. situacinis naujadaras europarlamentaro A. G. nevienaprasmiškiems išvedžiojimams įvardyti“ (: *demagogija* + *Guoga*), *ekskremleñtai* „niek. propagandiniai Kremliaus taršalai, sklindantys televizijos kanalais“ (: *ekskrementai* + *Kremlius*) ir *postkapitalìpsė* „bauginanti poapokaliptinės kapitalistinės visuomenės pabaigos vizija“ (: *postapokalipsė* + *kapitalizmas*).

Duomenyne pateikti du neaiškios sandaros naujadarai (1,5 %) – galimai KD, t. y. *meškatrònas* „vaikiškas kombinezonas, kurio dizainas susijęs su elektroninio pasaulio motyvais“ (: *meška* + ?) ir *tautalitāras*, -ė „tautalitarizmo propaguotojas ar palaikytojas“ (: *tauta* + *totalitarizmas*?).

Į ND įtraukta po vieną kontaminacijos būdu pasidarytą būdvardį ir veiksmažodį, pvz.: *kaunāstiškas*, -a „malon. būdingas Kaunui kaip nuostabiam, fantastiškam miestui“ (: *Kaunas* + *fantastiškas*, -a) ir *klaipėdinti* „juok. judėti Klaipėdoje“ (: *Klaipėda* + *pėdinti*) (apie pavienį ištiktuką *bumbuliókšt* (galimai kontaminacinį darinį) žr. 6.2. skyrių).

Duomenyne pateiktų KD analizė rodo, kad lietuvių kalbotyros veikaluose būtina skirti sąmaišos būdu atsiradusius kalbėjimo riktus, vadinamuosius „liežuvio suklupimus“ (anglų k. *speech-error blends*) ir KD – sąmoningos kalbinės veiklos rezultatą (anglų k. *intentional blends*). Pastarieji sudaro 4,3 % visų ND pateiktų naujadarų.

7.2. NETIPIŠKI IR NEAIŠKIOS DARYBOS DARINIAI

Duomenyne rasta 18 naujadarų (naujai pasidarytų daiktavardžių ir būdvardžių), kurių daryba – netipiška, neaiški ir pan. (žr. 30 lentelę; dalis netipiškų darinių pagal formalų kriterijų aprašomi prie konkrečių darybos priemonių, juos atskiriant nuo tipiškų naujadarų; žr. 3.1.1.–3.1.5.; 3.1.10.2.–3.1.10.3.; 3.1.11.; 3.1.13.; 3.3.3.; 4.3.3. ir kt. skyrius). Vėliau, sukauptus daugiau netipiškų darinių ND, naujažodžių netipiškumas būtų tiriamas atskirai.

Daugiausia duomenyne rasta naujai pasidarytų daiktavardžių su netipišku darybos pamatu: pagal vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų darybos kategorijos vedinių analogiją padarytas naujadaras *čiulpìnìs* „čiulpiamas saldainis (gali būti ant pagaliuko)“ (: *čiulpti*) ir *smigìnìs* „taiklumo žaidimas, kai į apvalų ant sienos kabinamą taikinį ranka svaidomos trumpos strėlytės (smigiai)“ (: *smigti* / *smigė*?³⁸⁴) bei su deminutyvine priesaga iš deminutyvams nebūdingo pamatinio žodžio pasidaryta *žiūrūtė* „masiška platinama skaitmeninio formato pps pateiktis kokia nors tema (pvz., šventinių ar humoristinių vaizdų rinkinys); el. laiškas su tokios pateikties priedu“ (: *žiūrėti*). Visų šių naujadarų darybos pamatas – veiksmažodis, nors nei vienai, nei kitai darybos katego-

³⁸⁴ VLKK KB pateikti žodžiai *smiginis* (žaidimas) ir *smigė*, *strėlytė* (smiginiui žaisti); plačiau žr. <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/653-dartas-dartas-smigis-smiginis>.

rijai tokia kalbos dalis nebūdinga. Šiam pogrupiui dar priklauso pavienis naujadaras *įstatympataisdavystė* „iron. įstatymų pataisų leidyba – politikų pamėgtas įstatymų pataisų kūrimas“; pasidarytas pagal analogiją su žodžiu *įstatymdavystė*. Duomenyno lankytojams paaiškinama, kad tai yra „netipiškas darinys, į kurį suplaktas vertalas *įstatymdavystė* (= įstatymų leidyba) ir *pataisos*“ (dar žr. Murmulaitytė 2019: 109).

30 lentelė. Netipiški ir neaiškios darybos dariniai ND

Eil. nr.	Žodis	Pamatiniai žodžiai	Netipiška(s)			
			darybos pamatas	darybos priemonė	darybos kategorija	kt. netipiškumas
1.	asocialika	asocialus, -i		+		
2.	banglas, -ė	?				
3.	bikyšualus, -i	?				
4.	čiulpinis	čiulpti	+			
5.	įstatympataisdavystė	įstatymdavystė + pataisos	+			
6.	kapituliavičius	kapituliavo		+		
7.	klubija	klubas			+	
8.	kmokas	?				
9.	labdarkė	labdara		+		
10.	laisvūnija	laisvūnas, -ė			+	
11.	mytiūtis, -ė	mytiu / mytiūtė				
12.	neužmirštuolis, -ė (dktv.)	neužmirštuolė / neužmiršti				
13.	para-sub-poįstatyminis, -ė	poįstatyminis, -ė				+
14.	proselis	?				
15.	rūtusėlis	Rūta				+
16.	smiginis	smigti	+			
17.	tįstinis	tįsti			+	
18.	žiūrutė	žiūrėti	+			

Į ND taip pat įtraukta daiktavardžių, kurie pasidaryti su LKG ir DLKG neminimomis priesagomis *-ičius*, *-ika* ir *-kė*: autorinis naujadaras *kapituliāvičius* „iron. kas kapituliuoja (pasiduoda pripažinęs, kad pralaimėjo)“ (: *kapituliavo*)³⁸⁵, *asociālika* „asociali

³⁸⁵ Tai pavardėms būdingas baigmuo. Plg. *Pavardžių duomenų bazėje* (toliau – PDB) pateiktas tokias pavardes: *Abanavičius*, *Abasevičius*, *Ablamavičius* ir kt.

aplinka“ (: *asocialus*, -i)³⁸⁶ ir žargonybė *labdárkė* „dėvėtų drabužių, gautų per labdarą, krautuvė“ (: *labdara*) (dar apie šią slavišką priesagą žr. Smetonienė 2019: 16).

Neaišku, kuriai darybos kategorijai turėtų priklausyti *klùbija* „moteriškas maudymosi kostiumėlis, kurio apatinė dalis labiau uždengia klubus nei įprastos maudymosi kelnaitės“ (: *klubas*)³⁸⁷, *laisvūnijà* „laisvumas be atsakomybės, nesivaržymas“ (: *laisvūnas*, -ė)³⁸⁸ ir *tįstìnis* „šuo iš didelio aukščio, prisirišus tampriu saugiu lynu (tįstine), kuris sustabdo kritimą ir pakelia aukštyn, nespėjus atsitrenkti į žemę“ (: *tįsti*)³⁸⁹. Galima daryti prielaidą, kad sportinių žaidimų ir pan. pavadinimai, daromi su priesaga -inis, ima remtis ne tik vardažodžiais, bet ir veiksmožodžiais.

Dvejopai galima traktuoti ir naujadarų darybą, pvz.: *mytiūtis*, -ė „seksualinio priekabiavimo auka, paviešinusį šį faktą viešojoje erdvėje su grotazyme #metoo, taip išreikšdama solidarumą su kitomis nukentėjėlemis“ (: *mytiu* / *mytiūtė*) ir *neužmirštuolis*, -ė „kas nešioja Sausio 13-osios aukų atminimo simbolį – neužmirštuolę“ (: *neužmirštuolė* / *neužmiršti*). Daiktavardį *mytiūtis*, -ė būtų galima laikyti arba tarminės priesagos -(i)ūtis, -ė, arba galūnės -is vediniu, nes vartosenoje pirmiau fiksuota moteriškosios giminės forma. Jei daiktavardžio *neužmirštuolis*, -ė darybos pamatas – daiktavardis *neužmirštuolė*, tuomet tai yra galūnės -is, -ė vedinys; jei pamatiniu žodžiu pasirenkamas veiksmožodis *neužmiršti*, tuomet tai yra priesagos -uolis, -ė vedinys, priklausantis veikėjų ir veiksmožodinės ypatybės turėtojų pavadinimams.

Į ND įtrauktas vienintelis vaikų kalbos žodis *proselis* „malon. prosenelio pavadinimas vaikų kalba“ (: ?) – tai ne pagal darybos dėsningumus atsiradęs naujadaras (dar apie vaikų žodžių darybą žr. Clark 2009: 14 ir 3.1.5. skyrių).

Visai neaiški šių naujai pasidarytų daiktavardžių daryba: *bañglas*, -ė „XX a. pab. – XXI a. pr. jaunimo subkultūros, kuriai būdingi platūs apsmukę drabužiai, ilgi plaukai ir priešprieša treninguotiems skustagalviams, atstovas“ (: ?), pagal analogiją su žodžiu *biseksualus*, -i pasidarytas okazinis būdvardis *bikyšualus*, -i „juok. kas ir ima, ir duoda kyšius“ (: ? / *kyšis*?) ir pavienis naujadaras *kmokas* „saldus želės rutuliukas iš uogų ar vaisių sulčių“ (: ?) – tai galėtų būti ir garsažodinės kilmės naujadaras, kuris gali turėti sąsajų su nurijimo garsu³⁹⁰ ar pan. Čia taip pat šliejasi pavienis naujadaras *rūtusėlis*

³⁸⁶ Plg. INT pateiktus tarptautinius daiktavardžius su šiuo baigmeniu: *aerobika*, *autentika*, *diagnostika*, *genetika*, *informatika*, *kosmetika*, *urbanistika* ir daugelis kt. (dar apie anglų k. baigmenį -ics žr. OED).

³⁸⁷ Be to, neaiški ir šio naujadaras darybinė reikšmė.

³⁸⁸ Plg. ND pateiktą vartosenos pavyzdį: *O pasiklausius garsiųjų anekdotų „meistrų“; net plaukai ima pietu stotis, šiurpuliai nueina per visą kūną. Rodos, kad ne televizijos studijoje esama, o prisigėrusių valkatūnų šutvėje ar paauglių kompanijoje, kai pasididžiuojama tik keikiantis.*

Kas gi pasidarė? Kas atvėrė vartus į šitokią laisvūniją? Ar čia naujasis kalbos „stilius“, ar tiktai piemeniškas burnojimas ties kaimyno ežia? (ND (iš: aidas.lt) 2011 05 04; Aleksandras Šidlauskas)

DLKT vartosenos pavyzdžių nėra [žiūrėta 2020 06 29]. Tai galėtų būti ir ypatybės (su netipiška darybos priemone), vietos ar kuopos pavadinimas.

³⁸⁹ Pagal LKG ir DLKG priesaga -tinis, -ė (-inis, -ė) priklauso veikėjų ir veiksmožodinės ypatybės turėtojų pavadinimams.

³⁹⁰ Plg. interneto vartoseną: *Vyruai atnesa alaus bokala bare- tas gulkt, gulkt- puse bokalo is kart.*

- Aa - skaniai bega- sako žmonai sedinciai salia (banga.tv3.lt [el. komunikacija] 2002 12 04).

„savitų vieno menininko drožiamų kūrinių pavadinimas (pasidarytas iš drožėjo žmonos Rūtos vardo)“³⁹¹ (: *Rūta*). Jis netipiškas tuo, kad a) galimai pasidaryta su gramatikose nefiksuota darybos priemone, -ėmis (darybos pamatas – *Rūta*) arba b) galimai pasidaryta su tradicine priesaga -ėlis, -ė (darybos pamatas – neaiškus).

Į šį skyrių patenka vienintelis priešdėlinis būdvardis *para-sub-poįstatyminis*, -ė „visiškai pakraštinis, nereikšmingas įstatymo lydymasis dokumentas“ (: *poįstatyminis*, -ė³⁹²) (daugiau apie būdvardžių priešdėlių vedinius žr. 4.2. skyrių), kurio netipiškumas grindžiamas tuo, kad tame pačiame darybos žingsnyje pridedami du afiksai: *para*-³⁹³ (apie šį svetimkilmį dėmenį dar žr. 3.3.4.1. skyrių) ir *sub*- (apie šį priešdėlį plačiau žr. 3.2.2. skyrių).

Apibendrinant šiame skyriuje pateiktus daiktavardžius ir būdvardžius, be to, turint omenyje, kokie darybos nedėsningumai buvo aptarti ankstesniuose disertacijos skyriuose, galima teigti, kad dažniausiai naujadarų netipiškumas grindžiamas neįprastu, gramatikose neaprašytu darybos pamatu ar darybos priemone. Naujadarų, kurių daryba visai neaiški, – mažuma (plg. disertacijoje nagrinėjami 3098 dariniai, iš kurių 5 darybiškai išnagrinėti nepavyko).

³⁹¹ Plg. ND pateiktą pavyzdį: „Kiekvienas **rūtusėlis** yra sūpuonėlis iš prigimties, nes jis labai mėgsta sūpuotis po lempa, ant eglutės ar lango. <...>“

Sūpuonėlis yra veikėjas iš mano mėgstamiausios ukrainiečių pasakų knygos. Ten buvo toks Sūpuonėlis, kuris pergudravo slibiną. Labai gudrus berniukas. O rūtusėlį sugalvojo Linas. Kadangi aš kuriu šias pasakas, o jis turbūt tą dieną buvo labai įsimylėjęs, tai ir pavadino juos rūtusėliais“, – šį kartą gyvenimišką istoriją papasakojo Rūta (ND (iš: 15min.lt (iš: žmonės.lt) 2012 12 16).

³⁹² Plačiau apie terminą *poįstatyminis teisės aktas* žr. LRTB.

³⁹³ Šiame naujadare *para*- veikia atlieka tarptautinio priešdėlio, o ne dėmens funkciją.

IŠVADOS

1. Pažymėtina, kad 2011–2019 m. ND medžiaga negali rodyti visiškai objektyvaus naujažodžių darybos vaizdo. Tyrimo laikotarpiu duomenynas buvo vienintelis skaitmeninis išteklius, leidžiantis vertinti dabartinės žodžių darybos būklę ir išvelgti naujus jos polinkius (ND sistemingai kaupiama naujoji lietuvių kalbos leksika). Ištirti 3098 naujadarai, tačiau įvairių jų rūšių kai kuriais atvejais ND dar buvo sukaupta nepakankamai, tad, siekiant visapusiškai reprezentatyvaus lietuvių kalbos naujadaros vaizdo, šioje disertacijoje pateiktus tyrimo rezultatus būtina papildyti, palyginti su kitų šaltinių tyrimų rezultatais.
2. Duomenyno daiktavardžių medžiaga rodo, kad sparčiai daugėja dūrinių. Pagrindiniu darybos būdu išlieka sufiksacija, duodanti daugiausia naujadarų (priesagų vedinių) (50,8 %; 1209), antras pagal produktyvumą (po sufiksacijos) naujadarų darybos būdas – kompozicija (35,6 %; 846), kuriai savo produktyvumu nepriylgsta fleksinė derivacija, duodanti 3,9 % galūnių vedinių (93). Gramatikų aprašuose nurodoma kitaip – antrąją vietą pagal vedinių skaičių užima fleksinė derivacija: galūnių vedinių tuo metu priskaičiuota nežymiai daugiau negu sudurtinių daiktavardžių. Lyginant šiuos duomenis su J. Milkėlionienės 1991–1996 m. naujažodžių tyrimu, matyti, kad tuo metu produktyviausias naujažodžių darybos būdas buvo sufiksacija (54 % visų darinių), neproduktyviausias – fleksinė derivacija (1 % visų darinių).
3. Atlikus darybinę naujadarų analizę, nustatyta, kad keičiasi kai kurių daiktavardžių darybos tipų produktyvumas – su buvusiomis dariomis priesagomis daromasi mažiau vedinių nei su buvusiomis ne tokiomis dariomis, pvz., pagal ND produktyviausios ypatybių pavadinimų priesagos: *-ystė* (34,1 %; 58), *-umas* (18,8 %; 32) ir *-ybė* (11,8 %; 20), plg. pagal gramatikas: *-umas*, *-ybė* ir *-ystė*; pagal ND produktyviausios vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesagos: *-(i)ukas*, *-ė* (31,9 %; 97?), *-ininkas*, *-ė*, *-(n)inkas*, *-ė* (19,4 %; 59) ir *-uolis*, *-ė* (9,3 %; 28), plg. pagal gramatikas: *-ininkas*, *-ė*, *-(n)inkas*, *-ė*, *-inė* ir *-inis* (*-inys*); pagal ND produktyviausios įrankių pavadinimų priesagos: *-iklis* (41 %; 30), toliau eina *-yklė* ir *-tuvas*, plg. pagal gramatikas: *-tuvas*, *-iklis* ir *-tas*; pagal ND produktyviausios vietų pavadinimų priesagos: *-inė* (53,3 %; 32), toliau eina *-ynas* ir *-ykla*, plg. pagal gramatikas: *-ynas*, *-ynė* ir *-inė* ir kt.
4. Išsamios morfeminės analizės rezultatai leidžia teigti, kad naujadarų pamatinių žodžių struktūra morfemiškai sudėtingesnė nei anksčiau – remiamasi priesagiais, priešdėliniais, sudurtiniais, t. y. išvestiniais, pamatiniais žodžiais, kurie anksčiau retai būdavo darybos pamatu, pvz., daiktavardžiai *akmėnslydininkas*, *-ė* (: *akmenslydis*), *apsipirkinėtojas*, *-a* (: *apsipirkinėti*), *barzdaskutystė* (: *barzdaskutys*, *-ė*), *dangoraižynas* (: *dangoraižis*), *fifiškūmas* (: *fifiškas*, *-a*), *gastrorèketininkas*, *-ė* (: *reketininkas*, *-ė*), *išverčiamybė* (: *išverčiamas*, *-a*), *išžmōginimas* (: *išžmoginti*),

- įdieginėtojas*, -a (: *įdieginėti*), *krantótovarkininkas*, -ė (: *krantotvarka*), *neišnešiotùkas*, -ė (: *neišnešiotas*, -a), *nuolaidÿnmetis* (: *nuolaidynės + metas*), *nusispjáudėlis*, -ė (: *nusispjauðes*, -iusi) ir kt.; būdvardžiai *aplínkosauginis*, -ė (: *aplínkosauga*), *gandragalvíškas*, -a (: *gandragalvis*, -ė), *gauruotažnÿplis*, -ė (: *gauruotas*, -a + *žnyplės*), *tinklaraštinis*, -ė (: *tinklaraštis*), *žaliavalģiškas*, -a (: *žaliavalģis*, -ė) ir kt.
5. Apibendrinus naujadarų darybinės analizės rezultatus, buvo nustatyta, kad naujosios leksikos daryba – laisvesnė, nukrypstanti nuo žodžių darybos bendrųjų taisyklių:
- 5.1. remiamasi potencialiu (žodynuose, rašytinėje vartosenoje nefiksuotu) darybos pamatu, pvz., veiksmų pavadinimų (veiksmažodžių abstraktų) priesagos -imas vediniai (*kakadükãvimas*, *pasišėštadieniãvimas*, *žydšaudžiãvimas*); ypatybių pavadinimų (vardažodžių abstraktų) priesagos -ystė vediniai (*ci-tatmeldÿstė*, *žmogininkÿstė*); priesagos -umas vediniai (*atlépausiškùmas*, *ne-užmirštuoliškùmas*, *vištaprotiškùmas*); priesagos -inis, -ė vediniai (*fašistòidinis*, -ė); panašios bei būdingos ypatybės būdvardžių priesagos -iškas, -a vediniai (*ganguriėtiškas*, -a) ir kt.;
 - 5.2. remiamasi tradiciniuose gramatikų aprašuose nepateikta darybos pamato rūšimi (fraze, žodžių junginiu ir santrumpa), pvz., *nenutaijotizmas* (: *ne, nu tai jo*); *liberalsãjÿdininkas*, -ė (: *Liberalų sąjÿdis*), *megztaberėtininkai* (: *megzta beretė*), *vingiÿjonizmas* (: *Vingiÿ Jonas*); *lddpizmas* (: *LDDP*) ir kt.
6. Duomenyne fiksuota daugiau įvairiais aspektais netipiškos darybos atvejų:
- 6.1. asmenų pavadinimų pagal jų kilimo bei gyvenamąją vietą priesagos -ietis, -ė vediniai tradiciškai daugiausia remiasi ne vietovardžiais (*naisiėtis*, -ė), o kolektyvų, politinių partijų ir pan. pavadinimais (*darbiėtis*, -ė, *feisbukiėtis*, -ė, *pegasiėtis*, -ė, *tvarkiėtis*, -ė). Pažymėtina, kad anksčiau tokie asmenų pavadinimai pagal profesiją, keliažodžius kolektyvų, gyvenamųjų vietų pavadinimus ir pan. bendrinės kalbos normų požiūriu buvo intensyviai taisomi;
 - 6.2. su vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų priesaga -ainis, -ė duomenyne fiksuota tokių valgių pavadinimų, kurie netradiciškai įvardijami pagal kurią nors jų dalį (ppr. nevalgomą), maisto ruošimo būdą bei valgymo laiką (*iešmaĩnis*, *kimštãinis*, *suktaĩnis*, *pusrytaĩnis*);
 - 6.3. įrankių pavadinimų priesagos -iklis vediniai rodo, kad ši darybos priemonė tapo tipine maisto priedų pavadinimų leksinės semantinės grupės priesaga (*drėkiklis*, *gardiklis*, *kildiklis*, *puriklis*, *rūgštiklis*, *saldiklis*, *skaniklis*, *spalviklis*);
 - 6.4. su tipine mėsos pavadinimų priesaga -iena sistemiškai daromiesi tokie (dažniausiai – menkinamieji) pavadinimai: *dokumentiena*, *internetiena*, *laikraštiena*, *portaliena*, *skaitaliena*, *televizijiena*, *verteliena*, *žodiena*, *žurnaliena*. Galima daryti prielaidą, kad galbūt formuojasi naujas priesagos -iena darybos tipas; pirmoji šio besiformuojančio darybos tipo užuomazgas aprašė naujažodžių tyrėja J. Mikelionienė savo daktaro disertacijoje;
 - 6.5. šiuo metu pasaulyje suaktualėjus feminizmo judėjimui (plg. mėginimą pertvarkyti kalbą, kuriuo siekiama panaikinti kalboje slypinčią lyčių nely-

gybę; anglų k. *non-sexist language reform*; *gender-based language reform* ir pan.) ir kilus diskusijoms Lietuvoje dėl lyčiai jautrios kalbos (plg. „Vilniaus universiteto lyčiai jautrios kalbos gaires“), pavadinimai pagal lyties skirtumą aktyviau daromi ne tik su įprasta galūne *-ė*, bet ir su tradiciškai šiai darybos kategorijai nepriklausančiomis darybos priemonėmis: *-a*, *-as*, *-is* ir *-ius* (*žmogà*; *múzas*, *slauęas*; *sesùtis*, *sesëlis*; *áuklius*);

- 6.6. su tarptautinėmis priesagomis *-(i)acija*, *-istas*, *-ė*, *-oidas* ir *-izmas* daugėja hibridinių vedinių. Ypač pakitęs priesagos *-izmas* produktyvumas: ši darybos priemonė gramatikose aiškiai vertinta kaip nedari su lietuviškais žodžiais, o ND sukaupia medžiaga rodo, kad toks darybos tipas lietuvių kalboje dabar yra gana produktyvus – svetimą priesagą *-izmas* linkstama pridėti prie savakilmių šaknų, pvz., *bukagalvìzmas*, *bukìzmas*, *plìurpalìzmas*, *priekvailìzmas*, *runkelìzmas*, *skundìzmas*, *vadìzmas* ir kt. Didelė dalis naujųjų priesagos *-izmas* vedinių turi neigiamą ekspresinį atspalvį (niekinamąjį, menkinamąjį ar ironiškąjį);
- 6.7. duomenyne fiksuoti dūriniai iš dviejų veiksmažodžių, pvz., *judāmatis* (: *judėti* + *matuoti*), *sėdnešė* (: *sėdėti* + *nešti*), *šokvaikštis* (: *šokti* / *šokis* + *vaiškščioti*) ir kt., šis darybos būdas neaprašytas tradicinėse gramatikose. Tokių dūrinių šiuo metu užfiksuota pernelyg mažai, kad būtų galima įžvelgti besiformuojančius naujus sandūros tipus. Reikia sukaupti daugiau duomenų iš įvairesnių šaltinių, norint patvirtinti ar atmesti tokią hipotezę.
7. Duomenyne fiksuota pavienių atvejų, kai su tarminėmis priesagomis pa(si)daroma po vieną kitą dabartinės kalbos žodį, pvz., *darnuòà* „iron. visko, kas darnu, visuma“ (: *darnus*, *-i*), *krìzena* „menk. negarsaus juoko su potekstėmis srautas“ (: *krizenti*) ir kt. Šiuo metu trūksta duomenų nustatyti, ar tai vienadienės, spontaniškos kūrybos rezultatas, ar ND fiksuotas retų, tarminių priesagų galimas atgijimas ir patekimas į plačiąją vartoseną (už tarmės ribų). Šiai hipotezei patikrinti būtina sukaupti daugiau naujosios leksikos pavyzdžių.
8. Morfeminė tiriamųjų naujažodžių analizė atskleidė, kad naujadarų morfemika yra daugiau svetima nei sava. Duomenyne daugiausia fiksuota naujažodžių, turinčių tik indigenias morfemas (38,2 %; 1817). Šiek tiek mažiau (36,2 %; 1722) yra vien svetimas morfemas turinčių žodžių, daugiausia tai – adaptuoti ar neadaptuoti skoliniai. Tarpinę padėtį tarp skolintų ir indigenių žodžių užimantys morfeminiai hibridai (1199) sudaro 25,2 % visos duomenyno pateikiamos naujosios leksikos. Nors indigenių naujažodžių grupė didžiausia, jų vis dėlto yra mažiau nei skolintų morfemų turinčių žodžių, t. y. skolinių ir morfeminių hibridų (santykis maždaug 40:60). Gauti morfeminės analizės rezultatai paremia J. Mikeliūnienės tyrimų rezultatus, kad 1991–1996 m. tekstyne buvo fiksuota daugiau skolintų morfemų turinčių žodžių nei savos morfemikos naujažodžių (santykis 77:23). Nors lyginamų šaltinių pobūdis skirtingas ir nevienodas duomenų kiekis, tačiau gauti panašūs rezultatai leidžia teigti, kad jau keletą dešimtmečių morfeimiškai naujoji leksika buvo ir yra daugiau svetima nei sava.

9. Duomenyne pateiktų kontaminacinių darinių analizė rodo, kad lietuvių kalbotyroje būtina skirti sąmaišos būdu atsiradusius kalbėjimo riktus, vadinamuosius „liežuvio suklypimus“ (anglų k. *speech-error blends*) ir kontaminacinius darinius – sąmoningos kalbinės veiklos rezultatą (anglų k. *intentional blends*), kurie sudaro 4,3 % visų duomenyne pateiktų naujadarų. Dėl šios priežasties reikėtų tikslinti ankstesnę kontaminacijos apibrėžimą: tai ne tik netyčinis, bet ir sąmoningas naujų žodžių darymo(si) būdas. Pažymėtina, kad tikslingai sąmaišos būdu sukurti naujadarai šiuo metu fiksuojami vieninteliame skaitmeniniame ištekliuje – ND, todėl ateityje, sukauptus daugiau duomenų, kontaminacinius darinius būtų galima nuodugniau išnagrinėti įvairiais pjūviais.
10. Duomenyne daugiausia fiksuota daiktavardžių. Naujai pasidarytų daiktavardžių ir kitų kalbos dalių (būdvardžių, veiksmažodžių,rieveiksmių ir kt.) santykis ND maždaug 77:23. Tai įrodo, kad visuomenei reikia referentinę funkciją atliekančių naujadarų – naujoms realijoms, sąvokoms, reiškiniams ir pan. pavadinti. Šie duomenys sutampa su J. Mikelionienės 2000 m. atliktų naujosios leksikos tyrimų rezultatais: 1991–1996 m. tekstyne taip pat daugiausia rasta daiktavardžių.
11. 2011–2019 m. duomenyne fiksuoti 572 stilistiškai konotuoti naujadarai, iš kurių didžiąją emocinės-ekspresinės leksikos dalį (69,4 %; 397) sudaro neigiamos konotacijos naujadarai, t. y. ironiškąjį, menkinamąjį, niekinamąjį, vulgarųjį ir familiarųjį atspalvį turintys dariniai. Tokį netolygų pasiskirstymą ND galima paaiškinti psichologinėmis ir socialinėmis priežastimis: pirmiausia visuomenė atkreipia dėmesį į neigiamus dalykus, reiškinius ir pan., kurie nukrypsta nuo normos, todėl lietuvių kalboje (kaip ir daugelyje kitų kalbų) vyrauja neigiamas emocinis vertinimas. Antra vertus, visa, kas teigiama, priimama kaip norma, todėl įprasta nerodyti ypatingų emocijų dėl pozityvių dalykų, reiškinių ir pan. Šiuos teiginius pagrindžia disertacijoje aprašyti naujadarai – gyvenamojo meto aktualijų ženklai (dauguma jų – neigiamos konotacijos).
12. Darybinė ND daiktavardžių analizė atskleidė, kad, kuriant šiuolaikinius naujadarus, nepaisoma darybos priemonių įvairovės (su didele dalimi priesagų naujadarai nedaromi), pvz., veiksmo rezultato pavadinimų visiškai neproduktyvios 38 priesagos (t. y. duomenyne nebuvo fiksuota nė po vieną naujadarą, pasidarytą su šiomis priesagomis); vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų – 37 priesagos; veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų – 36 priesagos; įrankių pavadinimų – 33 priesagos; veiksmy pavadinimų – 35 priesagos ir kt.
13. Duomenyno medžiaga rodo, kad naujadarai kuriami ne tik dėl lingvistinių, bet ir ekstralingvistinių priežasčių. Kalbos vartotojai reaguoja į šių dienų aktualijas ir geba prikurti pačių įvairiausių naujadarų (dažniausiai – stilistiškai žymėtų). Naujoji leksika yra visuomenės atspindys, o bazėje sukaupti naujadarai (gyvenamojo meto aktualijų ženklai) teikia vertingos informacijos apie tam tikrą laikotarpį tautos gyvenime, todėl duomenyne pateiktą medžiagą pravartu patyrinėti ne tik žodžių darybos, bet ir etnolingvistikos aspektu.

14. Šis naujažodžių tyrimas parodė, kad ND yra tinkamas, parankus šaltinis žodžių darybai tirti. Išplėtota šios duomenų bazės detalioji paieška, gausi empirinė medžiaga (duomenynas kasmet papildomas apie 500 įrašų) leidžia naująją lietuvių kalbos leksiką tirti įvairiais aspektais (kilmės, semantikos, stilistikos, etnolingvistikos, darybos ir kt.).
15. Apibendrinant visą lietuvių kalbos naujadarą, remiantis 2011–2019 m. duomenyno medžiaga, galima daryti išvadą, kad tiriamuoju laikotarpiu lietuvių kalbos žodžių darybos sistema yra ganėtinai stabili, nors ir fiksuota tam tikrų nuokrypių nuo tradicinėse gramatikose pateikiamų duomenų. Šioje disertacijoje pateiktas naujadarų darybos inovacijas ateityje būtų pravartu palyginti su kitų šaltinių duomenimis.

ŠALTINIAI

- ANG 2005 – *Anglonas. Anglų–lietuvių kalbų kompiuterinis žodynas*, sud. B. Piesarskas, Vilnius: Žodynas.
- AHD – *The American Heritage Dictionary of the English Language*. Prieiga internete: <https://ahdictionary.com/>.
- BCN – *Bank of Catalan Neologisms*. Prieiga internete: <http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php>.
- BN – *Banco de neologismos*. Prieiga internete: https://cvc.cervantes.es/lengua/banco_neologismos/default.htm.
- CALD – *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*. Prieiga internete: <http://dictionary.cambridge.org/>.
- CED – *Collins English Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>.
- DLKG 2006 – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, red. V. Ambrazas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- DLKT – *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*. Prieiga internete: <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/>.
- DPSCF 2002 – *A Dictionary of Prefixes, Suffixes, and Combining Forms from Webster's Third New International Dictionary*. M. Webster. Prieiga internete: https://secure.spellingbee.com/forms/M_W_pre_suf_comb.pdf.
- DŽ 2017 – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. S. Keinys, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas>.
- eKP 2021 – *Kalbos patarimai*. Kalbos rekomendacijų duomenynas, sud. R. Miliūnaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/kalbos-patarimai/>.
- INT 2008 – *Kompiuterinis tarptautinių žodžių žodynas „Interleksis“*, ats. red. A. Kinderys, Vilnius: Alma littera, Fotonija.
- KTŽ 1990 – *Kalbotyros terminų žodynas*, sud. K. Gaivenis ir S. Keinys, Kaunas: Šviesa.
- LDCE – *Longman Dictionary of Contemporary English*. Prieiga internete: <http://www.ldoceonline.com/>.
- LKE 2008 – *Lietuvių kalbos enciklopedija*, red. V. Ambrazas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- LKG 1965 – *Lietuvių kalbos gramatika – fonetika ir morfologija I*, red. K. Ulvydas, Vilnius: Mintis.
- LKG 1971 – *Lietuvių kalbos gramatika – morfologija II*, red. K. Ulvydas, Vilnius: Mintis.
- LKŽ_e 2018 – *Lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. G. Naktinienė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas>.
- LRTB – *Lietuvos Respublikos terminų bankas*. Prieiga internete: <http://terminai.vlkk.lt/>.
- MED – *Macmillan English Dictionary*. Prieiga internete: <http://www.macmillandictionary.com/>.
- MWD – *Merriam-Webster's Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.merriam-webster.com/>.
- N – *Neologismenwörterbuch*. Prieiga internete: <https://www.owid.de/docs/neo/start.jsp>.
- NM – *Databáze excerpčního materiálu Neomat*. Verze 3.0. Praha: Oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český AV ČR. Prieiga internete: <http://neologismy.cz/>.

- NS – *Neolosfera*. Prieiga internete: <https://neolosfera.wordpress.com/presentacio/>.
- NU – *NeoUSAL*. Prieiga internete: <http://neousal.usal.es/index.php/neologismos-de-prensa-de-castilla-y-leon/aglossary/Neologismos-1/>.
- ND – *Lietuvių kalbos naujajodžių duomenynas*. Tęstinis internetinis žinynas nuo 2011 m., sud. R. Miliūnaitė, reng. A. Aleksaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/naujajodziai/>. ISBN 978-609-411-147-1. <https://doi.org/10.35321/neol>.
- NSDB – *Naujųjų skolinių duomenų bazė*. Prieiga internete: <http://nsdb.sociolingvistika.lt/?lid=1>.
- OLD – *Oxford Learner's Dictionaries*. Prieiga internete: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>.
- OED – *Online Etymology Dictionary*. Prieiga internete: <http://www.etymonline.com/>.
- PDB – *Pavardžių duomenų bazė*. Šios bazės pagrindas – *Lietuvių pavardžių žodynas*, ats. red. A. Vanagas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/pavardziu-duomenu-baze>.
- RUND – *The Rice University Neologisms Database*. Prieiga internete: <http://neologisms.rice.edu/>.
- TŽŽ_e 2003 – *Kompiuterinis tarptautinių žodžių žodynas*, sud. V. Vaitkevičiūtė, Vilnius: Alma littera, Fotonija.
- VLKK KB – *Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų bankas*. Prieiga internete: <http://www.vlkk.lt/konsultacijos>.
- VU LJKG – *Vilniaus universiteto lyčiai jautrios kalbos gairės*, par. N. Arlauskaitė, L. Vaicekauskienė, J. Pakerys, V. Vukotic, A. Giniotaitė. Prieiga internete: https://www.vu.lt/site_files/Apie_VU/VU_lyciai_jautrios_kalbos_gaires_PROJEKTAS.pdf.
- VŽ 2007 – *Vietovardžių žodynas*, sud. M. Razmukaitė, A. Pupkis. Prieiga internete: <http://vietovardziai.lki.lt/>.
- ŽDV 2021 – *Žodžių darybos vedlys* [elektroninis išteklius], sud. D. Murmulaitytė, A. Aleksaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/zodziu-darybos-vedlys/>.

Vartosenos pavyzdžių ieškota interneto paieškos sistema *Google*.

LITERATŪRA

- Ahmad Khurshid 2000: Neologisms, Nonces and Word Formation. – Heid U. et al. (eds.). *Proceedings of the 9th EURALEX International Congress*, 711–729. Prieiga internete: https://euralex.org/wp-content/themes/euralex/proceedings/Euralex%202000/083_Khurshid%20AHMAD_Neologisms,%20Nonces%20and%20Word%20Formation.pdf.
- Ahn Suzy 2014: Faithfulness conflict in Korean blends. – *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics* 20 (1), 21–30. Prieiga internete: <https://repository.upenn.edu/pwpl/vol20/iss1/4/>.
- Akelaitienė Gražina 2002: *Lietuvių kalbos žodžių darybos pratybos*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Aleksaitė Agnė, Murmulaitytė Daiva 2018: Naujoji lietuvių kalbos leksika – sāva ir svētima. – *Linguistica Lettica* 26, 236–258.
- Aleksaitė Agnė 2018: Ypatybių pavadinimai *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne*. – *Bendrinė kalba* 91, 1–27. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/91/Aleksaite_BK_91_straipsnis_apie_pavadinimus.pdf.
- Aleksaitė Agnė 2019: Emocinė-ekspresinė leksika *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne* – naujadarų radimosi aplinkybės ir darybos būdai. – *Bendrinė kalba* 92, 1–27. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/92/Aleksaite_BK_92_straipsnis_apie_naujazardzius.pdf.
- Aleksaitė Agnė 2021: Lietuvių kalbos naujadarų neoklasikinės darybos polinkiai: *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno* atvejis. – *Lituanistica* 67 (1), 64–78. Prieiga internete: <https://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/lituanistica/article/view/4394/3496>.
- Ayto John 2007: *A Century of New words*. Revised edition, Oxford: Oxford University Press.
- Algeo John 1978: The Taxonomy of Word Making. – *Word* 29 (2), 122–131. Prieiga internete: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00437956.1978.11435654>.
- Algeo John 1993: *Fifty Years Among the New Words: A Dictionary of Neologisms, 1941–1991*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ambrasas Saulius 1993: *Daiktavardžių darybos raida. Lietuvių kalbos veiksmažodiniai vediniai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Ambrasas Saulius 2000: *Daiktavardžių darybos raida 2: Lietuvių kalbos vardažodiniai vediniai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Ambrasas Saulius 2011: *Būdvardžių darybos raida*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Andreescu Cristina Veronica 2012: Teaching English Medical Neologisms. – *Medical Connections* 7 (1), 71–76. Prieiga internete: <http://conexiunimedicale.ro/fisiere/0321.pdf>.
- Arndt-Lappe Sabine, Plag Ingo 2013: The role of prosodic structure in the formation of English blends. – *English Language and Linguistics* 17 (3), 537–563. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1017/S1360674313000154>.
- Baeskow Heike 2004: *Lexical Properties of Selected Non-Native Morphemes of English*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Banuševičienė Ksenija 2017: Apie anglicizmų klasifikacijas prancūzų ir lietuvių kalbose: teorinė apžvalga. – *Kalba ir kontekstai*, Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 16–32.

- Barauskaitė Dalia 1985: *Darybinė žodžių analizė*, Šiauliai: Šiaulių pedagoginio instituto leidykla.
- Bat-El Outi 1996: Selecting the best of the worst: the grammar of Hebrew blends. – *Phonology* 13, 283–328.
- Bauer Laurie 1983: *English Word-Formation*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Bauer Laurie 1998: When is a sequence of two nouns a compound in English? – *English Language and Linguistics* 2 (1), 65–86.
- Bauer Laurie 2004: The function of word-formation and the inflection-derivation distinction. – Aertsen H. et al. (eds.). *Words in their Places. A Festschrift for J. Lachlan Mackenzie*, Amsterdam: Vrije Universiteit, 283–292.
- Bauer Laurie 2006: Compounds and minor word-formation types. – Aarts B., AMcMahon A. (eds.). *The Handbook of English Linguistics*, Malden: Blackwell Publishing, 483–506.
- Bauer Laurie, Lieber Rochelle, Plag Ingo 2013: *The Oxford Reference Guide to English Morphology*, Oxford: Oxford University Press.
- Benczes Réka 2005: Creative noun–noun compounds. – *Annual Review of Cognitive Linguistics* 3 (1), 250–268.
- Benczes Réka 2006: Analysing Metonymical Noun–Noun Compounds: the Case of Freedom fries. – Benczes R., Csábi S. (eds.). *The Metaphors of Sixty: Papers Presented on the Occasion of the 60th Birthday of Zoltán Kövecses*, Budapest: Eötvös Loránd University, 46–54.
- Benczes Réka 2010: Setting limits on creativity in the production and use of metaphorical and metonymical compounds. – Onysko A., Michel S. (eds.). *Cognitive Perspectives on Word Formation*, Berlin / New York: de Gruyter Mouton, 219–242.
- Benigni Valentina, Masini Francesca 2009: Compounds in Russian. – *Lingue e Linguaggio* 8 (2), 171–194.
- Bennett Paul 2002: English Adjective–Noun Compounds and Related Constructions. – *GEMA Online Journal of Language Studies* 2 (1), 1–10. Prieiga internete: <http://ejournal.ukm.my/gema/article/viewFile/217/190>.
- Berman Ruth 2009: Children’s acquisition of compound constructions. – Lieber R., Štekauer P. (eds.). *The Oxford Handbook of Compounding*, Oxford: Oxford University Press, 298–322.
- Bernal Elisenda 2012: Catalan compounds. – *Probus. International Journal of Latin and Romance Linguistics* 24, 5–27.
- Bitinienė Audronė 2007: *Publicistinis stilius*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Blažinskaitė Dalia 2004: Naujadarai ir perdirbiniai reklamoje. – *Kalbos kultūra* 77, 56–65.
- Booij Geert 2005: *The Grammar of Words. An Introduction to Linguistic Morphology*, Oxford: Oxford University Press.
- Brinton Laurel 2000: *The Structure of Modern English. A linguistic introduction*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Buckingham Hugh 1981: Where do neologisms come from? – *Jargonaphasia*, 39–62. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-137580-5.50009-4>.
- Būda Vytautas Pranciškus 1994: *Sudurtiniai ir priešdėlinės darybos žodžiai su tarptautiniais dėmenimis*, Vilnius: Technika.
- Cannon Garland 1989: Abbreviations and acronyms in English word-formation. – *American Speech* 64 (2), 99–127.
- Carstairs–McCarthy Andrew 2002: *An Introduction to English Morphology: Words and Their Structure*, Edinburg: Edinburg University Press.

- Celiešienė Vilija 2016: Žodžių reikšmių keitimas kaip vienas svarbiausių kompiuterijos terminijos kūrimo būdų. – *Santalka: Filologija, Edukologija* 24(1), 45–54.
- Clark Eve, Berman Ruth 1987: Types of linguistic knowledge: Interpreting and producing compound nouns. – *Journal of Child Language* 14, 547–567.
- Clark Eve 1993: *The Lexicon in Acquisition*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Clark Eve 2009: *First language acquisition*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Cook Paul, Stevenson Suzanne 2010: Automatically identifying the source words of lexical blend in English. – *Computational Linguistics* 36 (1), 129–149.
- Coulter Cornelia 1916: Compound Adjectives in Early Latin Poetry. – *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 47, 153–172. Prieiga internete: <https://www.jstor.org/stable/pdf/282833.pdf>.
- Crystal David 2003: *English as a Global Language*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal David 2005: *Kalbos mirtis*, Vilnius: Tyto alba.
- Dabašinskienė Ineta 2010: The comprehension of derivational morphemes in early childhood: An experimental study for Lithuanian. – *Estonian papers in applied linguistics* 6, 43–50.
- Díaz-Negrillo Ana 2014: Neoclassical compounds and final combining forms in English. – *Linguistik Online* 68 (6), 3–20. Prieiga internete: <https://bop.unibe.ch/linguistik-online/article/view/1631/2755>.
- Drotvinas Vincentas 1989: Leksikos vertiniai XVII a. vokiečių-lietuvių kalbų žodynuose. – *Baltistica* XXV (1), 75–82.
- Drotvinas Vincentas 2000: Tarptautinių būdvardžių aplietuvinimas. – *Gimtas žodis* 9, 2–5.
- Drotvinas Vincentas 2001: Tarptautinių veiksmažodžių aplietuvinimas. – *Gimtas žodis* 1, 2–6.
- Endzelytė Renata 2004: Šiaurės vidurio Lietuvos vietovardžiai su priesaga *-išk-*. – *Acta Linguistica Lithuanica* L, 1–10.
- Fabri Ray 2009: Compounding and adjective–noun compounds in Maltese. – Comrie B. et al. (eds.). *Introducing Maltese Linguistics*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 207–231.
- Fischer Roswitha 1998: *Lexical Change in Present-Day English: A Corpus-Based Study of the Motivation, Institutionalization, and Productivity of Creative Neologisms*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Forgue Guy-Jean 1979: Neologisms in American English Since 1945: Indicators of Cultural Change? – *International Journal of Applied Linguistics* 45 (1), 127–133. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1075/itl.45-46.18for>.
- Gaivenis Kazimieras 1980: Naujadarai ir naujažodžiai. – *Mokslas ir gyvenimas* 2, 31.
- Galinsky Hans 1980: American Neologisms in German. – *American Speech* 55 (4), 243–263.
- Gast Volker 2008: Verb–noun compounds in English and German. – *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik* 56, 269–282.
- Girčienė Jurgita 2000: Naujųjų skolinių atitikmenys – naujadarai. – *Acta Linguistica Lithuanica* 42, 33–57.
- Girčienė Jurgita 2003: Žodžio reikšmė leksikologijos ir žodžių darybos požiūriu. – *Žmogus ir žodis* 1, 21–29. Prieiga internete: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367159665964/DS.002.0.01.ARTIC>.
- Girčienė Jurgita 2005: Neologizmų integracija į tekstą. – *Žmogus ir žodis* 1, 78–82.

- Girčienė Jurgita 2006a: Naujieji skoliniai ir jų atitikmenys. – *Gimtas žodis* 6, 2–7. Prieiga internete: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154452710/DS.002.0.01.ARTIC>.
- Girčienė Jurgita 2006b: Verstinės literatūros naujažodžiai. – *Kalbos kultūra* 79, 74–89.
- Girčienė Jurgita 2007: Naujųjų skolinių vartoseną: kalbos kultūros ir stilistikos takoskyra. – *Kalbos kultūra* 80, 143–151.
- Girčienė Jurgita 2008a: Italų kulinarijos svetimžodžiai. – *Kalbos kultūra* 81, 192–205.
- Girčienė Jurgita 2008b: Naujieji svetimžodžiai su šaknimi *blog-* ir jų atitikmenys. – *Kalbos kultūra* 81, 50–64.
- Girčienė Jurgita 2011: Naujažodžiai su dėmeniu (-)tinkl-. – *Kalbos kultūra* 84, 165–177.
- Girčienė Jurgita 2012a: Metakalbiniai komentarai kaip internetinio naujažodžių diskurso elementas. – *Lituanistica* 58 (3/89), 248–272.
- Girčienė Jurgita 2012b: *Naujoji lietuvių kalbos leksika: teorija ir praktika*. Metodinė priemonė, Vilnius: Edukologija.
- Girčienė Jurgita 2012c: Pokyčiai, kalba ir mokykla. – *Gimtas žodis* 8, 19–25.
- Girčienė Jurgita 2013: Stilistiniai naujadarai internete. – *Šiuolaikinės stilistikos kryptys ir problemos: mokslo straipsnių rinkinys*, Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 79–88.
- Girčienė Jurgita 2015: Gastronomijos srities skoliniai kaip globalėjančio pasaulio atspindys. – *Linguistica Lettica* 23, 146–167.
- Gries Stefan 2004a: Shouldn't it be *breakfunch*? A quantitative analysis of blend structure in English. – *Linguistics* 42–3, 639–667. Prieiga internete: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.61.5541&rep=rep1&type=pdf>.
- Gries Stefan 2004b: Some characteristics of English morphological blends. – Andronis M. A. et al. (eds.). *Papers from the 38th Regional Meeting of the Chicago Linguistics Society II*, Chicago, IL: Chicago Linguistics Society, 201–216.
- Gries Stefan 2004c: Isn't that *fantabulous*? How similarity motivates intentional morphological blends in English. – Achard M., Kemmer S. (eds.). *Language, Culture, and Mind*, Stanford: CSLI Publications, 415–428.
- Gries Stefan 2012: Quantitative corpus data on blend formation: psycho- and cognitive-linguistic perspectives. – Renner V. et al. (eds.). *Cross-disciplinary perspectives on lexical blending*, Berlin: Mouton de Gruyter, 145–167. Prieiga internete: http://www.stgries.info/research/2012_STG_QuantDataBlendFormation_CrossDiscPerspLexBlend.pdf.
- Gritėnienė Aurelija 2020: Eugenijos Šimkūnaitės žodžiai „Lietuvių kalbos žodyne“ ir jo kartotekose. – *Gimtoji kalba* 9, 9–17.
- Grossmann Maria, Rainer Franz 2009: Italian adjective-adjective compounds: between morphology and syntax. – *Italian Journal of Linguistics/Rivista di Linguistica* 21 (1), 71–96. Prieiga internete: <http://www.italian-journal-linguistics.com/wp-content/uploads/04.grossman.pdf>.
- Grumadienė Laima 2004: Skolinimosi pobūdis pasaulio kalbose. – *Skoliniai ir bendrinė lietuvių kalba*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 210–217.
- Gudavičius Aloyzas 1992: Kalbos tautiškas. – *Gimtoji kalba* 6, 1–5.
- Gudavičius Aloyzas 2000: *Etnolingvistika*, Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- Gudavičius Aloyzas 2003: Žodžio reikšmės definicijos tautinis aspektas. – *Leksikografijos ir leksikologijos problemos*, 61–69.

- Gudavičius Aloyzas 2007: *Gretinamoji semantika*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Guerra Alexandre Rodríguez 2016: Dictionaries of neologisms: a review and proposals for its improvement. – *Open Linguistics* 2 (1), 528–556.
- Hamawand Zeki 2011: *Morphology in English. Word Formation in Cognitive Grammar*, London: Continuum.
- Hanić Jasmina 2013: The prefix *super-*: A cognitive linguistic approach. – *Jezikosloolje* XIV 2, 281–294. Prieiga internete: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.903.3623&rep=rep1&type=pdf>.
- Haspelmath Martin 2009: Lexical borrowing: Concepts and issues. – Haspelmath M. et al. (eds.). *Loanwords in the World's Languages. A Comparative Handbook*, Berlin: de Gruyter, 35–54.
- Hjelmslev Louis 1995: *Kalba. Įvadas*, Vilnius: Baltos lankos.
- Holvoet Axel, Semėnienė Loreta 2006: Giminės kategorija. – Holvoet A., Mikulskas R. (red.). *Daiktavardinio junginio tyrimai [= Lietuvių kalbos gramatikos darbai 4]*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 101–120.
- Hüning Matthias 2010: Adjective + Noun constructions between syntax and word formation in Dutch and German. – Onysko A., Michel S. (eds.). *Cognitive perspectives on word formation*, Berlin / New York: de Gruyter Mouton, 195–215.
- Inčiuraitė Lina 2013a: Kognityvinis požiūris į žodžių darybą. – *Taikomoji kalbotyra* 2, 1–24. Prieiga internete: <https://www.zurnalai.vu.lt/taikomojikalbotyra/article/view/17257/16423>.
- Inčiuraitė Lina 2013b: On the question of neoclassical compounds in Lithuanian. – *Verbum* 4, 60–69. Prieiga internete: <https://www.zurnalai.vu.lt/verbum/article/view/4982/3250>.
- Inčiuraitė–Noreikienė Lina 2015: Lietuvių kalbos dūriniai su neoklasikiniais dėmenimis. – *Baltistica* L(2), 245–259.
- Inčiuraitė–Noreikienė Lina 2017: *Dabartinės lietuvių kalbos vardažodžių su (neo)klasikiniais elementais morfeminė sandara ir daryba*: daktaro disertacija, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Jakaitienė Evalda 1973: *Veiksmožodžių daryba (priesagų vediniai)*, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Jakaitienė Evalda 1980: *Lietuvių kalbos leksikologija*, Vilnius: Mokslas.
- Jakaitienė Evalda 1988: *Leksinė semantika*, Vilnius: Mokslas.
- Jakaitienė Evalda 2010: *Leksikologija*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Jakaitienė Evalda 2018: Lietuvių kalba per šimtmetį – kaip pakito leksika? – *Gimtoji kalba* 2, 3–16.
- Jakaitienė Evalda, Laigonaitė Adelė, Paulauskienė Aldona 1976: *Lietuvių kalbos morfologija*, Vilnius: Mokslas.
- Jarmalavičius Dalius 2017: Dėl žodžių darybos teorijoje vartojamų terminų ir darybinių elementų klasifikacijos. – *Acta Linguistica Lithuanica* 76, 75–88.
- Jesenská Petra 2010: Neologisms of Foreign Origin in English. – Trušník R., Nemčoková K. (eds.). *Theories in Practice. Proceedings of the First International Conference on English and American Studies*, Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 107–112.
- Kabašinskaitė Birutė 1998: *Lietuvių kalbos liaudies etimologija ir artimi reiškiniai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Kamandulytė–Merfeldienė Laura 2010: Daiktavardžio paradigmų produktyvumas: skolinių morfologinio įforminimo ir fleksijų varijavimo analizė. – *Lietuvių kalba* 4, 1–12. Prieiga internete: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/23/93>.

- Karaliūnas Simas 1997: *Kalba ir visuomenė. Psichosociologiniai ir komunikaciniai kalbos vartojimo bruožai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Katamba Francis 2005: *English Words: Structure, History, Usage*, New York: Routledge.
- Kaulakienė Angelė 2014: *Terminologija. Terminografija. Terminija*, Vilnius: Technika.
- Kazlauskaitė Rūta, Župerka Kazimieras, Macienė Jurgita 2013: Okazionalūs deminutyvai: tipai ir paskirtis kalbiniame akte. – *Žmogus ir žodis* 1, 90–100. Prieiga internete: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1371470739998/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
- Kazlauskienė Asta, Rimkutė Erika, Utka Andrius 2011: Kiekybiniai tyrimai kalbotyroje. – *Gimtasis žodis* 10, 2–7.
- Keinys Stasys 1979: Tarptautiniai elementai lietuvių terminologijoje. – *Kalbos kultūra* 37, 14–26.
- Keinys Stasys 1984: Lietuvių kalbos hibridai (sąvoka, rūšys ir normiškumas). – *Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai* 3(88), 113–125.
- Keinys Stasys 1999: *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Keinys Stasys 2005: *Dabartinė lietuvių terminologija*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Keinys Stasys 2009: *Bendrinės lietuvių kalbos morfemika. Teorija ir praktika*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Klajn Ivan 2001: Neologisms in present-day Serbian. – *International Journal of the Sociology of Language* 151, 89–110.
- Klimas Antanas 1975: Word-Formation in Lithuanian. – *Flexion und Wortbildung*, 130–147.
- Kniūkšta Pranas 1976: *Priesagos -inis būdvardžiai. Daryba, reikšmės, gramatiniai sinonimai*, Vilnius: Mokslas.
- Kniūkšta Pranas 1998: Darybinė ir darybos reikšmė. – *Kalbos kultūra* 71, 29–30.
- Koženiauskienė Regina 2013: *Retorinė ir stilistinė publicistinių tekstų analizė*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Kudirka Robertas 2020: Lietuvių kalbos žargono pavieniai suprieveiksmėję žodžiai ir prieveiksmiai be formantų bei jų adaptacinės ypatybės. – *Lietuvių kalba* 14, 1–16. Prieiga internete: <https://www.zurnalai.vu.lt/lietuviu-kalba/article/view/22462/21724>.
- Kudirka Robertas 2021: Hibridiniai anglų kalbos kilmės veiksmažodžiai su priesaga *-inti* lietuvių kalbos žargone: morfologija ir adaptacinės ypatybės. – *Lietuvių kalba* 16, 25–50. Prieiga internete: <https://www.zurnalai.vu.lt/lietuviu-kalba/article/view/24701/24769>.
- Kuosienė Monika 1986: *Morfeminė analizė*, Šiauliai: Šiaulių Kazio Preikšo pedagoginis institutas.
- Kupčinskaitė Asta 1995: Skoliniai ir nauji žodžiai danų kalboje. – *Kalbos kultūra* 67, 103–109.
- Kupčinskaitė Asta 1997: Nelietuviškų kalbos elementų (dėmenų) vartojimo polinkiai. – *Kalbos kultūra* 69, 56–61.
- Larsson Jenny Helena 2002: Nominal Compounds in the Baltic languages. – *Transactions of the Philological Society* 100 (2), 203–231.
- Lehrer Adrienne 1995: Prefixes in English Word Formation. – *Folia Linguistica* XXIX(1–2), 133–148. Prieiga internete: <https://lehrer.faculty.arizona.edu/sites/lehrer.faculty.arizona.edu/files/Prefixes%20in%20English%20word%20formation.pdf>.
- Lehrer Adrienne 2003: Understanding trendy neologisms. – *Italian Journal of Linguistics* 15.2, 369–382.

- Levchenko Yaroslav 2010: *Neologism in the Lexical System of Modern English*, Munich: GRIN Verlag.
- Lieber Rochelle 2005: English word-formation processes. – Štekauer P., Lieber R. (eds.). *Handbook of Word-Formation*, Dordrecht: Springer, 375–427.
- Lipka Leonhard 2002: *English Lexicology. Lexical structure, word semantics and word-formation*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Lüdeling Anke 2009: *Neoclassical word-formation*, Berlin: Universität zu Berlin. Prieiga internete: <https://edoc.hu-berlin.de/bitstream/handle/18452/14067/26OqlnUAo7rtE.pdf?sequence=1>.
- Macienė Jurgita 2005: *Deminyvų stilistika*, Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- Marchand Hans 1969: *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation. A Synchronic-Diachronic Approach*. Second edition, München: Verlag C. H. Beck.
- Marcinkevičienė Rūta 1997: Tekstynų lingvistika ir lietuvių kalbos tekstynas. – *Lituanistica* 1 (29), 58–78.
- Marcinkevičienė Rūta 2000: Tekstynų lingvistika: teorija ir praktika. – *Darbai ir dienos* 24, 7–64.
- Marcinkevičienė Rūta 2008: *Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys*, Vilnius: Versus Aureus.
- Mataitytė Inga 2013: Kaip vertinti žodį *vadizmas*? – *Gimtoji kalba* 7 [Klausimų kraitelė], 10–11.
- Mataitytė Inga 2017: Nuo skambių žodžių prie pašaipių (nelietuviškų priesagų vediniai iš asmenvardžių). – *Gimtoji kalba* 3, 3–8.
- Mattiello Elisa 2016: Analogical neologisms in English. – *Italian Journal of Linguistics* 28.2, 103–142.
- Mažylė Jolanta 2012: Naujienų atrankos įtaka publikacijos pateikimo būdai ir formai. – Pečiulis Ž. (moksl. red.). *Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje: kolektyvinė monografija*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 165–171.
- Melnikienė Danguolė, Dovydaitytė Neringa 2015: Ispanų kalbos skoliniai lietuvių kalboje. – *Verbum* 5, 125–138. Prieiga internete: <http://www.zurnalai.vu.lt/verbum/article/view/5003/3271>.
- Melnikienė Danguolė, Gelažauskas Matas 2015: Ispaniškos kilmės skolinių asimiliacija anglų kalboje. – *Verbum* 5, 139–155. Prieiga internete: <http://www.zurnalai.vu.lt/verbum/article/view/5004/3272>.
- Mikelionienė Jurgita 2000a: *Naujoji lietuvių kalbos leksika (1991–1996 m. kompiuterinio periodikos tekstyno pagrindu)*: daktaro disertacija, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Mikelionienė Jurgita 2000b: *Naujoji lietuvių kalbos leksika (1991–1996 m. kompiuterinio periodikos tekstyno pagrindu)*: daktaro disertacijos santrauka, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2000.
- Mikelionienė Jurgita 2000c: Naujažodžiai Vytauto Didžiojo universiteto kompiuteriniame tekстыne (paieška, atranka, klasifikavimas). – *Acta Linguistica Lithuanica* 42, 15–21.
- Mikelionienė Jurgita 2000d: Šiuolaikiniai metodai kalbos naujovėms tirti. – *Darbai ir dienos* 24, 65–73.
- Mikelionienė Jurgita 2002: Analogija lietuvių kalbos žodžių daryboje. Potenciniai ir okaziniai dariniai. – *Acta Linguistica Lithuanica* 46, 73–80.
- Mikelionienė Jurgita 2003: Dūriniai su dėmeniu *savi-*. – *Kalbos kultūra* 76, 93–97.
- Mikelionienė Jurgita 2008: Nauji žodžiai su dėmeniu *techno-*. – *Kalbos kultūra* 81, 185–191.

- Mikelionienė Jurgita 2017: Tarptautinių terminų apeliatyvacijos aspektai. – *Terminologija* 24, 127–144.
- Mikić Čolić Ana 2015: Word formation of blends. – *Mostariensia* 19/2, 21–36. Prieiga internete: <https://core.ac.uk/download/pdf/197551614.pdf>.
- Miliūnaitė Rita 2000: Nauji kalbos reiškiniai: natūralioji ir dirbtinė atranka. – *Acta Linguistica Lithuanica* 42, 3–14.
- Miliūnaitė Rita 2006: *Apie kalbą ir mus*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Miliūnaitė Rita 2009: *Dabartinės lietuvių kalbos vartosenos variantai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Miliūnaitė Rita 2012a: Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas. – *Gimtoji kalba* 6, 3–11.
- Miliūnaitė Rita 2012b: Kalbos vartotojai ir naujadarų kūryba. – *Gimtoji kalba* 9, 3–14.
- Miliūnaitė Rita 2014: Naujieji kontaminaciniai dariniai lietuvių kalboje. – *Acta Linguistica Lithuanica* 71, 246–264.
- Miliūnaitė Rita 2015: Naujažodžių atranka ir pateikimas *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne*. – *Leksikografija ir leksikologija* 5, 161–184.
- Miliūnaitė Rita 2018a: Naujažodžių pateikimas ir paieškos galimybės Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne. – *Bendrinė kalba* 91, 1–21. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/91/Miliunaite_BK_91_straipsnis.pdf.
- Miliūnaitė Rita 2018b: *Kalbos normos ir jų savireguliacija interneto bendruomenėje*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Miliūnaitė Rita 2020: Neologijos terminija ir „Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno“ praktika. – *Terminologija* 27, 81–107. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/terminologija/article/view/2023/2118>.
- Miliūnaitė Rita 2021: Priesagos *-ietis*, *-ė* vediniai dabartinėje lietuvių kalboje: norma ir vartosenos pokyčiai. – *Acta Linguistica Lithuanica* 85, 293–318. Prieiga internete: <http://doi.org/10.35321/all85-15>.
- Murmulaitytė Daiva 2014: Priesagos *-iklis* naujadarų apibrėžčių sistemiškumas. – *Bendrinė kalba* 87, 1–17. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/87/Murmulaityte_BK_87_straipsnis.pdf.
- Murmulaitytė Daiva 2016a: Naujieji asmenų pavadinimai darybos ir semantiniu aspektu. – *Lietuvių kalba* 10, 1–22. Prieiga internete: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/200/165>.
- Murmulaitytė Daiva 2016b: *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas* ir naujadarų tyrimų perspektyvos. – *Bendrinė kalba* 89, 1–27. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/89/Murmulaityte_BK_89_straipsnis.pdf.
- Murmulaitytė Daiva 2016c: *Naujažodžių duomenyno* leksika pakeliui į *Bendrinės lietuvių kalbos žodyną*. – *Acta Linguistica Lithuanica* 75, 68–88.
- Murmulaitytė Daiva 2018: Kontaminacija ir lietuvių kalbos naujadas. – *Kalba ir kontekstai VIII* (1), 60–70. Prieiga internete: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:31651794/datastreams/MAIN/content>.
- Murmulaitytė Daiva 2019: Lietuvių kalbos sudurtinių daiktavardžių naujadas ir bendrinės kalbos normos. – *Baltu filologija* 28 (2), 107–122. Prieiga internete: <https://doi.org/10.22364/bf.28.2.03>.

- Murmulaitytė Daiva 2020: Naujųjų dūrinių analizės ir klasifikacijos galvosūkliai. – *Acta Linguistica Lithuanica* 82, 34–51. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/actalinguisticalithuanica/article/view/1023/1398>.
- Murmulaitytė Daiva 2021: Naujažodžių darybos ir morfemikos tyrimų perspektyvos (*Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno* atvejis). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://doi.org/10.35321/e-pub.16.naujadaros-tyrimu-perspektyvos>.
- Naktinienė Gertrūda 2002: Specialiosios leksikos pateikimas „Bendrinės lietuvių kalbos žodyne“: – *Kalbos kultūra* 75, 47–56.
- Offord Malcolm 2001: *French Words: Past, Present and Future*, Clevedon: Multilingual Matters.
- Onysko Alexander, Michel Sascha 2010: Introduction: Unravelling the cognitive in word formation. – Onysko A., Michel S. (eds.). *Cognitive Perspectives on Word Formation*, Berlin / New York: de Gruyter Mouton, 1–25.
- Pacuła-Borowiec Joanna 2013: Augmentative and evaluative morphemes *super(-)*, *ekstra(-)*, *mega(-)* and *hiper(-)* in Polish – a corpus-based analysis. – *Studies in Polish Linguistics* 8 (1), 15–43. Prieiga internete: <https://core.ac.uk/download/pdf/229247653.pdf>.
- Pakerys Antanas 1994: *Akcentologija I. Daiktavardis ir būdvardis*, Kaunas: Šviesa.
- Pakerys Jurgis 2013–2014: *Naujųjų skolinių duomenų bazės veiksmožodžių morfologija, Taikomoji kalbotyra* 3, 1–26. Prieiga internete: <https://www.zurnalai.vu.lt/taikomojikalbotyra/article/view/17480/16652>.
- Pakerys Jurgis 2016: Morphological adaptation of adjectival borrowings in modern Lithuanian. – *Baltistica* LI (2), 239–269.
- Palionis Jonas 1985: *Kalbos mokslo pradmenys*, Vilnius: Mokslas.
- Panocová Renata 2012: Morphological properties of neoclassical formations in English. – *Bulletin of the Transilvania University of Brasov: Series IV: Philology, Cultural Studies* 5 (54) 2, 31–36. Prieiga internete: http://rs.unitbv.ro/BU2012/Series%20IV/BULETIN%20IV/04_%20Panocova_red.pdf.
- Paulauskienė Aldona, Tarvydaitė Danutė 1986: *Gramatikos normos ir dabartinė vartosena*, Kaunas: Šviesa.
- Paulauskienė Aldona 2006: *Lietuvių kalbos morfologijos pagrindai*, Kaunas: Technologija.
- Pauwels Anne 1998: *Women Changing Language*, London: Longman.
- Pauwels Anne 2003: Linguistic Sexism and Feminist Linguistic Activism. – Holmes J., Meyerhoff M. (eds.). *The Handbook of Language and Gender*, Maiden, MA: Blackwell Publishing, 550–570.
- Pažūsis Lionginas 1989: Konvergencinė žodžių daryba. – *Kalbotyra* 40(1), 58–73.
- Petrėnienė Ona 2017: Naujųjų skolinių stilistinės išgalės kultūrinėje spaudoje. – *Žmogus ir žodis* 19 (1), 81–89.
- Petropoulou Evanthia 2009: On the parallel between neoclassical compounds in English and Modern Greek. – *Patras Working Papers in Linguistics* 1, 40–58. Prieiga internete: <https://pasithee.library.upatras.gr/pwpl/article/view/15/12>.
- Picone Michael 1996: *Anglicisms, Neologisms and Dynamic French*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Pierini Patrizia 2015: Translating English compound adjectives into Italian: problems and strategies. – *Translation & Interpreting* 7 (2), 17–29. Prieiga internete: <http://www.trans-int.org/index.php/transint/article/view/429/191>.

- Pikčilingis Juozas 1971: *Lietuvių kalbos stilistika 1*, Vilnius: Moksas.
- Pikčilingis Juozas 1975: *Lietuvių kalbos stilistika 2*, Vilnius: Moksas.
- Pikčilingis Juozas 2010: *Stilistikos darbų rinktinė*, moksl. red. R. Koženiauskienė, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
- Plag Ingo 2003: *Word-Formation in English*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Pupkis Aldonas 1980: *Kalbos kultūros pagrindai*, Vilnius: Moksas.
- Radimský Jan 2015: *Noun+Noun Compounds in Italian. A corpus-based study*, České Budějovice: Jihočeská Universitá.
- Ralys Danielius Algirdas 2017: Mašininis vertimas lietuvių kalbai. – *Bendrinė kalba* 90, 1–20. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/90/Ralys_BK_90_straipsnis.pdf.
- Ralli Angela, Stavrou Melita 1997: Morphology-syntax interface: A–N compounds vs. A–N constructs in Modern Greek. – Booij G., Marle van J. (eds.). *Yearbook of Morphology*, 243–264.
- Razmukaitė Marija 2005: Oikonimų su priesagos *-išk-* variantais paplitimas. – *Bendrinė kalba* 78, 171–174. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/78/Razmukaite_KK_78_straipsnis.pdf.
- Renner Vincent 2015: Lexical blending as wordplay. – Zirker A., Winter-Froemel E. (eds.). *Wordplay and Metalinguistic/Metadiscursive Reflection*, Berlin: de Gruyter, 119–133. Prieiga internete: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/books/9783110406719/9783110406719-006/9783110406719-006.pdf>.
- Renner Vincent 2019: French and English lexical blends in contrast. – *Languages in Contrast* 19 (1), 27–47.
- Rimkutė-Ganusauskienė Aušra 2019: Naujieji avalynės pavadinimai. – *Terminologija* 26, 184–208. Prieiga internete: <https://doi.org/10.35321/term26-09>.
- Rimkutė Erika, Kazlauskienė Asta, Utkā Andrius 2016: Morphemic Structure of Lithuanian Words. – *Open Linguistics* 2, 160–179.
- Ryklienė Asta 1998: Tekstynų lingvistika ir autentiška kalba. – *Kalbos kultūra* 71, 98–105.
- Ryklienė Asta 1999: *Euras, euro* ir *euro-*. – *Kalbos kultūra* 72, 47–51.
- Rozenbergs Janis 2004: *The Stylistics of Latvian*, Rīga: Latvijas Universitāte.
- Rudaitienė Vida, Vitkauskas Vytautas 1998: *Vakarų kalbų naujieji skoliniai*, Vilnius: Enciklopedija.
- Rudaitienė Vida 2001: Žodžiai su prepoziciniais nelietuviškos kilmės dėmenimis. – *Lituanistica* 2(46), 94–107. Prieiga internete: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367159848920/DS.002.0.01.ARTIC>.
- Rudaitienė Vida 2002: Žodžiai su prepoziciniais dėmenimis *info-*, *pop-*, *porno-*. – *Žmogus ir žodis* (4)3, 39–45.
- Rudaitienė Vida 2012: Vertybių transformacijos apraiškos lietuvių kalboje. – *Societal Innovations for Global Growth* 1(1), 1121–1135. Prieiga internete: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367189101116/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
- Rutkienė Lina 2019a: 1918–1940 m. statybos terminijos dūrinių darybos polinkiai. – *Bendrinė kalba* 92, 1–22. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/92/Rutkiene_BK_92_straipsnis.pdf.

- Rutkienė Lina 2019b: Hibridiniai statybos terminijos dūriniai su klasikiniais prepozicininiais sietiniais kamienais. – *Terminologija* 26, 140–161. Prieiga internete: <http://doi.org/10.35321/term26-07>.
- Rutkienė Lina 2021: *Statybos terminijos dūriniai: formavimasis ir raida*: daktaro disertacija, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Savickienė Ineta 2005: Naujausi psicholingvistiniai vaikų kalbos tyrimai. – *Bendrinė kalba* 78, 231–240. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/78/Savickiene_KK_78_straipsnis.pdf.
- Savickienė Ineta 2006: Komunikacinė pragmatika ir kalbėjimo situacijos tikslas: deminutyvų vartojimo atvejis. – *Bendrinė kalba* 79, 256–262. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/79/Savickiene_KK_79_straipsnis.pdf.
- Schiller Anne 2005: German Compound Analysis with wfsc. – *Proceedings of the 5th International Workshop on Finite-State Methods and Natural Language Processing (FSMNLP)*, 239–246.
- Schlücker Barbara, Plag Ingo 2011: Compound or phrase? Analogy in naming. – *Lingua* 121 (9), 1539–1551.
- Seifart Frank 2015: Direct and indirect affix borrowing. – *Language* (91)3, 511–532. Prieiga internete: https://pure.uva.nl/ws/files/2549335/165429_91.3.seifart.pdf.
- Skardžius Pranas 1996 [1943]: *Rinktiniai raštai 1: Lietuvių kalbos žodžių daryba*, parengė A. Rošinas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Skujinia Valentina 1979: Tarptautinių elementų vartojimas latvių terminijoje. – *Kalbos kultūra* 37, 57–63.
- Smetona Antanas 2005: Pagrindinių darybos būdų skyrimo klausimu. – *Acta Linguistica Lithuanica* 52, 83–89.
- Smetona Antanas 2017: Žodžių daryba lietuvių kalboje: konversija. – *IV tarptautinio liuanistų kongreso pranešimų tezės*, Vroclavas, 2017 m. gegužės 22–24 d., 77–78. Prieiga internete: https://labaswroclaw.files.wordpress.com/2017/05/theses_iv-international-lithuania-congress-2017.pdf.
- Smetona Antanas 2020: Žodžių darybos ribos. Nauji pamąstymai apie senus dalykus. – *Lietuvių kalba* 15, 1–7. Prieiga internete: <https://www.zurnalai.vu.lt/lietuviu-kalba/article/view/22441/21707>.
- Smetonienė Anželika 2016: Slavizmai veiksmožodžiai ir slaviškos šaknies hibridai. – *Acta Linguistica Lithuanica* 74, 68–88.
- Smetonienė Irena 2009: *Reklama... Reklama? Reklama!* Vilnius: Tyto alba.
- Smetonienė Irena 2013: Intertekstualumo formos reklamoje. – *Kalbos kultūra* 86, 167–178. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/86/KK_86_167_178_Smetonienė.pdf.
- Smetonienė Irena 2019: *Kalbos normos praktika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. Prieiga internete: https://www.vu.lt/leidyba/images/eknygos/Kalbos_normos_praktika.pdf.
- Stundžia Bonifacas, Jarmalavičius Dalius 2019: *Daiktavardžių dūryba vokiškuose XVII–XVIII a. baltų kalbų žodynuose*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Stunžinas Robertas 2018: Netaisyklingi junginiai su dėmeniu *kripto*: reikšmės ir teiktini atitikmenys. – *Bendrinė kalba* 91, 1–17. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/91/Stunzinas_BK_91_straipsnis.pdf.

- Szymanek Bogdan 2005: The latest trends in English word-formation. – Štekauer P., Lieber R. (eds.). *Handbook of Word-Formation*, Dordrecht: Springer, 429–448.
- Štekauer Pavol, Chapman Don, Tomaščíková Slávka, Franko Štefan 2005: Word-formation as creativity within productivity constraints: sociolinguistic evidence. – *Onomasiology Online* 6, 1–55.
- Tanaka Takaaki, Baldwin Timothy 2003: Noun-noun compound machine translation: A feasibility study on shallow processing. – *Proceedings of the ACL. Workshop on Multiword Expressions: Analysis, Acquisition and Treatment*, 17–24.
- Tolstojus Nikita 2009: Kalba ir kultūra. – *Kalba ir žmonės*, 81–100.
- Tomaszewicz Ewa 2008: Novel words with final combining forms in English. A case for blends in word formation. – *Poznań Studies in Contemporary Linguistics* 44(3), 363–378.
- Umbrasas Alvydas 2018: Informatikos ir kompiuterijos terminai naujadarai. – *Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 94–149.
- Urbutis Vincas 1961: Dabartinės lietuvių kalbos galūnių darybos daiktavardžiai. – *Kalbotyra* 3, 27–60.
- Urbutis Vincas 2009: *Žodžių darybos teorija*. 2-asis leid, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Vaicekauskienė Loreta 2004: *Naujųjų lietuvių kalbos svetimžodžių norminimo teorija ir praktika*: daktaro disertacija, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Vaicekauskienė Loreta 2007: *Naujieji lietuvių kalbos svetimžodžiai: kalbos politika ir vartoseną*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Vaicekauskienė Loreta 2013: „Skolos bijosi – turtų nepadarysi“. Leksikos skolinimosi poreikiai ir polinkiai 1991–2013 m. rašytiniuose tekstuose. – *Taikomoji kalbotyra* 3, 1–33. Prieiga internete: <https://www.zurnalai.vu.lt/taikomojikalbotyra/article/view/17478/16650>.
- Vaicekauskienė Loreta, Dabašinskienė Ineta, Kamandulytė-Merfeldienė Laura 2013–2014: Naujųjų skolinių kaitybinio ir darybinio adaptavimo modelių produktyvumas. – *Taikomoji kalbotyra* 3, 1–27. Prieiga internete: <https://taikomojikalbotyra.lt/ojs3/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/24/18>.
- Vaičiakauskienė Sonata 2016: Kompiuterijos srities naujieji skoliniai. – *Žmogus ir žodis* 18 (1), 80–95. Prieiga internete: <http://zmogusirzodis.leu.lt/index.php/zmogusirzodis/article/view-File/150/144>.
- Valeckienė Adelė 1967: Kitų kalbų kilmės žodžiai lietuvių kalbos morfologinėje sistemoje. – *Lietuvių kalba tarybiniais metais*, Vilnius: Mintis, 108–128.
- Valeckienė Adelė 1968: Kitų kalbų kilmės sudurtiniai žodžiai. – *Kalbos kultūra* 15, 16–26.
- Valeckienė Adelė 1998: *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Van Goethem Kristel 2009: Choosing between A+N Compounds and Lexicalized A+N Phrases: The Position of French in Comparison to Germanic Languages. – *Word Structure* 2(2), 241–253.
- Vaskelaitė Ramunė 2017: Skaitmeninių technologijų keliami iššūkiai ir siūlomi būdai juos įveikti. 24-oji Jono Jablonskio konferencija. – *Bendrinė kalba* 90, 1–12.
- Vaskelienė Jolanta 2000: *Darybiniai sinonimai*, Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- Vaskelienė Jolanta 2005: Žodynų nefiksuoti dariniai literatūrologų tekstuose. – *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai* 19, 459–470.

- Vaskelienė Jolanta, Kvašytė Regina 2006: Lietuvių ir latvių kalbų darybinių sinonimų stilistinės ypatybės. – *Lietuvių ir latvių gretinamosios stilistikos klausimai. Lietuvių un latviešu sastātām stilistikas jautājumi*, Šiauliai: Šiaulių universitetas, 295–310.
- Vaskelienė Jolanta 2010: *Lietuvių kalbos žodyne* nefiksuoti dariniai ir jų funkcionavimas Antano Kalanavičiaus poezijoje. – *Filologija* 15, 151–166.
- Vaskelienė Jolanta 2011: Žodynų nefiksuotų darinių funkcionavimas Jono Strielkūno lyrikoje. – *Res humanitariae* 10, 54–70.
- Vaskelienė Jolanta 2012: Žodynų nefiksuotų darinių funkcionavimas Ričardo Gavelio kūriniuose. – *Filologija* 17, 145–162. Prieiga internete: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367186335297/DS.002.0.01.ARTIC>.
- Vaskelienė Jolanta, Kučinskienė Ramunė 2012: Dabartinės lietuvių kalbos būdvardžių darybiniai sinonimai. – *Žmogus ir žodis* 1(14), 153–161.
- Vaskelienė Jolanta 2013: Darybinių sinonimų, darybinių variantų ir paronimų panašumai bei skirtumai. – *Žmogus ir žodis* 1, 206–214.
- Vaskelienė Jolanta 2017: Lietuvių rašytojų naujadarų darybos ir semantikos ypatumai. – *Bendrinė kalba* 90, 1–30. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/90/Vaskeliene_BK_90_straipsnis.pdf.
- Vaskelienė Jolanta, Vilčinskienė Regina 2018: Kamienų *lietu-* turinčių žodžių darybiniai ryšiai. – *Bendrinė kalba* 91, 1–24. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/91/Vaskeliene_Vilcinskiene_BK_91_straipsnis.pdf.
- Vaskelienė Jolanta 2019: Dėl darinių su baigmeniu *-eivis*, *-ė*. – *Bendrinė kalba* 92, 1–16. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/92/Vaskeliene_BK_92_straipsnis.pdf.
- Villoing Florence 2012: French compounds. – *Probus. International Journal of Romance Linguistics* 24 (1), 29–60.
- Zabarskaitė Jolanta 2011: Didžiojo Lietuvių kalbos žodyno „Melagių kartoteka“. – *Inveniens quaero = Ieškoti, rasti, nenurimti*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 503–517.
- Zabarskaitė Jolanta 2017: Kalbos, valdžios ir visuomenės santykiai Lietuvoje 1919–1940 m. – *Parlamento studijos* 22, 41–59.
- Žilinskienė Vida 2003: Administracinio lietuvių kalbos stiliaus skoliniai. – *Viešoji politika ir administravimas* 4, 74–81.
- Župerka Kazimieras 2005: Tekstas etinės stilistikos požiūriu. – *Žmogus ir žodis* I, 25–28. Prieiga internete: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367153622685/DS.002.0.01.ARTIC>.
- Wohlgemuth Jan 2009: *A Typology of Verbal Borrowings*, Berlin / New York: Mouton de Gruyter.
- Вальчак Мачей 2018: Стилистическая и частотная специфика русских и польских лексем с морфемами *био-/bio-*, *гунер-/hiper-*, *мега-/mega*. *Acta Universitatis Lodzensis. – Folia Linguistica Rossica* 15, 145–155. Prieiga internete: <https://czasopisma.uni.lodz.pl/lingrossica/article/view/3774/3312>.
- Земская Елена Андреевна 1992: *Словообразование как деятельность*, Москва: Наука.
- Котелова Надежда Захаровна 1995: *Словарь новых слов русского языка (середина 50-х – середина 80-х годов)*, Санкт-Петербург: Институт лингвистических исследований РАН.
- Максимов Вадим Игоревич 2001: Типы неологизмов в современном русском языке. – *Русский язык за рубежом* 177, 52–57.

- Маршалек Марек 2016: Протологизмы Михаила Эпштейна с корнем «врем»: структурно-семантический анализ. – *Язык и метод* 3, 59–67.
- Ненарокова Мария Равильевна 2014: Словарь как медиатор культурного процесса. Материалы Круглого стола «Словари и Энциклопедии: эксперимент и традиция» в Институте мировой литературы им. А. М. Горького (ИМЛИ РАН). – *Культурологический журнал* 2 (16).
- Попова Татьяна, Рацибурская Лариса, Гугунава Дмитрий 2005: *Неология и неография современного русского языка*, Москва: Наука.
- Скляревская Галина Николаевна 2006: *Толковый словарь русского языка начала XXI века*, Москва: Эксмо.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

<i>1 paveikslas.</i> Naujadarų ir skolinių santykis duomenyne.....	25
<i>2 paveikslas.</i> Duomenyno naujažodžiai pagal morfemų kilmę	39

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Naujažodžių rūšių klasifikacija duomenyne	22
2 lentelė. Morfemų kilmės indeksai	38
3 lentelė. Deminutyvai pagal darybos priesagas DLKG ir ND	42
4 lentelė. Veiksmų pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND	45
5 lentelė. Veiksmų pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND	49
6 lentelė. Ypatybių pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND	49
7 lentelė. Veikėjų ir veiksmožodinės ypatybės turėtojų pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND	57
8 lentelė. Veikėjų ir veiksmožodinės ypatybės turėtojų pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND	63
9 lentelė. Vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND	64
10 lentelė. Vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND	73
11 lentelė. Veiksmo rezultato pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND	75
12 lentelė. Veiksmo rezultato pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND	76
13 lentelė. Įrankių pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND	77
14 lentelė. Įrankių pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND	81
15 lentelė. Vietų pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND	82
16 lentelė. Asmenų pavadinimai pagal profesiją (darybos priesagos DLKG ir ND)	86
17 lentelė. Asmenų pavadinimai pagal jų kilimo bei gyvenamąją vietą (darybos priesagos DLKG ir ND)	87
18 lentelė. Pavadinimai pagal lyties skirtumą (darybos galūnės DLKG ir ND)	92
19 lentelė. Pavadinimai pagal lyties skirtumą (darybos priesagos DLKG ir ND)	94
20 lentelė. Kuopiniai pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND	95
21 lentelė. Švenčių bei apeigų pavadinimai pagal darybos priesagas DLKG ir ND	96
22 lentelė. Švenčių bei apeigų pavadinimai pagal darybos galūnes DLKG ir ND	97
23 lentelė. Indigenūs priešdėliai pagal darumą (vedinių skaičių) ND	99
24 lentelė. Tarptautiniai priešdėliai pagal darumą (vedinių skaičių) DLKT (1991–1996 m.) ir ND (2011–2019 m.)	103
25 lentelė. Afro- samprata anglakalbiuose žodynuose	105
26 lentelė. Naujai pasidarytų sudurtinių daiktavardžių dėmenų statistika	124
27 lentelė. Tarptautiniai dėmenys, esantys pirmojo kamieno pozicijoje, pagal darumą (dūrinių skaičių) ND (2011–2019 m.) ir DLKT (1991–1996 m.)	126
28 lentelė. Tarptautiniai dėmenys, esantys antrojo kamieno pozicijoje, pagal darumą (dūrinių skaičių) ND (2011–2019 m.) ir DLKT (1991–1996 m.)	135
29 lentelė. Naujai pasidarytų sudurtinių būdvardžių dėmenų statistika	155
30 lentelė. Netipiški ir neaiškios darybos dariniai ND	178

1 PRIEDAS.
LIETUVIŲ KALBOS NAUJAŽODŽIŲ DUOMENYNE
PATEIKTI NAUJADARAI (2011–2019)

abilitacinis, -ė	aktyvuolis, -ė	apgrafičiuoti
abilobystė	aktyvuoti	apybliūškis, -ė
adamliksas	akvakultūrininkas, -ė	apykojė
adikcinis, -ė	akvakultūrinis, -ė	apipirkėjas, -a
adrenalinščikas, -ė	akvarezija	apkalbynas
adresynas	akvatlonininkas, -ė	apkalbosklaida
advekcinis, -ė	alachoholikas, -ė	apkalta
aerorogės	algadienis	apkavinti
afokalinis, -ė	alyvkrūmis	aplaudinimas
afroamerikietis, -ė	alkoholiauti	apleistis
afroamerikietiškas, -a	alkospyna	aplinkosauga
afrobrazilas, -ė	alubaris	aplinkosaugininkas, -ė
afrodiziakiškias, -a	alutizuoti	aplinkosauginis, -ė
afrokaribietis, -ė	amžėjimas	aplinkpolitinis, -ė
afrolietuvis, -ė	amžėti	apnėštinti
afrošvedas, -ė	anapusybė	apreptis
agrovilnietis, -ė	andragoginis, -ė	apsipirkinėjimas
agurkžuvė	anekdoteliens	apsipirkinėtojas, -a
aifonistas, -ė	angelizacija	apsiplanšetinti
airsoftinis, -ė	anglakalbis, -ė (būdv.)	apsiskaitėlis, -ė
aiškiaregiauti	anglakalbis, -ė (dktv.)	apsisnorinti
aiškinraštis	anglalietuvis, -ė	apsisnukiuotojas
aitriasalsvis, -ė	anglintis	apsišimtagraminti
aitvaravimas	animatroninis, -ė	apsišopinimas
aitvaruoti	ankstukas, -ė	apsišotinti
aitvaruotojas, -a	antbačiai	apsivartoti
ajurvedinis, -ė	antčiužinis	apsodrinti
akimatis	antenininkas	apšildytojas, -a
akimirksniškumas	antigėjiškumas	apšvita
akiodūmis	antiskalūnininkas, -ė	aptamsa
akmendirbys, -ė	antiskalūninis, -ė	aptemptukai
akmenslydininkas, -ė	antiskiepininkas, -ė	aptemptukas
akmenslydis	antkojai	aptemptukės
akmenstūmis	antkojis	apvaliaskruostis, -ė
akropolizacija	antrabangis, -ė	apverstsmegenis, -ė
akropolizuotis	antreprenerystė	arabakalbė

arabakalbis, -ė (būdv.)	atovėra	baletinukės
arabakalbis, -ė (dktv.)	atpažintis	balinėtojas, -a
arbatvakaris	atprastukės	balkonininkystė
archajybė	atpriešinti	balsadėžė
arkadinis, -ė	atrieda	balsalapis
arkivyskupė	atriedutis	balsavietė
arkliakukulis	atsakiklis	balsevičiukas
aromaterapinis, -ė	atsarguolis, -ė	balsiuukas
aršuoelis, -ė	atsekamumas	baltachalatis, -ė
arthausinis, -ė	atsilupėlis, -ė	baltapadis, -ė (būdv.)
artistkekšė	atsiseimauti	baltprausys, -ė
asfaltligė	atsitapatinti	bambadienis
asildroidas	atskambinti	bambalinė
asilografas	atsklaida	bambalinis (dktv.)
asmeninukė	atstumtis	bambalinis, -ė (būdv.)
asmenlazdė	atvirauti	banalizacija
asmensargis	audituoti	banalizavimas
asmenukė	aukadėžė	bandažinis, -ė
asmenukininkas, -ė	aukliukas	bandažistas, -ė
asmenukintis	auklius	bandelinė
asmenuklazdė	aukotuvė	banglentė
asmenutė	auksakišenis, -ė (būdv.)	banglentininkas, -ė
asocialika	aukštakaklis, -ė (būdv.)	barbekinė
ašarotyryninkas, -ė	ausiniuotis, -ė	barmenauti
aštuonratis	ausinukas	barmenavimas
aštuonsraigtis	ausiratis	barzdakirpė
atidėjimas	aussagas	barzdaskutykla
atidėjinys	autolaužynas	barzdaskutystė
atiduotuvė	automobilinimas	basakanopis, -ė
atitikmė	automobilvežis	baseinukės
atkakluolis, -ė	autoritetė	baslikas, -ė
atlépausiškumas	autostopininkas, -ė	bastiada
atliekynas	babajukas, -ė	batakovė
atliktis	bačkašauklis, -ė	batauti
atmintukas	baisuoklis, -ė	batautojas, -a
atnulinti	baisuomenė	batinė
atolaiškis	baisžodis	batologas, -ė
atomizacija	baldainė	batonėlis
atomlėkis	baldelės	baubukas
atosklaida	baldoteka	baudgrikė
atotolis	balerinukės	baudžiakas

becukris, -è	bilietadienis	bohemietis, -è
beglobiukas, -è	bioanglis	boksinukès
bègtakis	biobankas	bomžpakis
beigelinè	biodinamikas, -è	boulderinimas
beigelininkas, -è	biodinaminis, -è	boulderinti
bendrabūris, -è	bioninis, -è	braiduolis, -è
bendrabutinis, -è	biopanašus, -i	brainwashinti
bendradalis, -è (dktv.) 1	bioskaidus, -i	brandiena
bendradalis, -è (dktv.) 2	biospausdinimas	bratkabukas
bendragyventinis, -è	biospausdintuvas	brauktažodis
bendrakalbystè	biotatuiruotè	brausinti
bendraklubis, -è	bioūkis	breinstorminti
bendrakūra	bistronominis, -è	breivikizacija
bendrakūrustè	bitboksininkas, -è	brexitinti
bendraprokrustlovis, -è	bitboksinti	briedmusè
bendraredaktoris, -è	biurozauras	britvininkas
bendrasielis, -è	bjauradaras	brukalas
bendraskliautis, -è	bjauražodinis, -è	brukalius, -è
bendravertėjis, -è	bjauražodis	brukalosklaida
benzingalvis, -è	bjauriukas	brukas
bepèdis, -è	bjaurukas, -è	brūkšniažodis
bepilotis (dktv.)	blaivis	bučkintis
bepilotis, -è (būdv.)	blanketinis, -è	budelè
beprezidentis, -è	blynadienis	buitiakas
bernvakaris	blindiana	buivoliena
besimptomis, -è	bliuzasriubè	bukagalvizmas
beskonybè	bliuzininkas, -è	bukčius
betelefonis, -è	bliuzistas, -è	bukizmas
betkokiškumas	blizgakepuris, -è	bulvininkas, -è
betonmonstris	blizgèsis	bulvininkystè
betonoidas	blizgiklis	bumbuliokšt
beveikhikikomoris, -è	blogažodis	bumsas
beždžioninas	blogietis, -è	bumsis
bežidinis, -è	bloginimas	bunkerininkas, -è
bibliometrinis, -è	bloginti	burgerinè
bibliomūšis	blogintojas, -a	burvaltè
bifokalinis, -è	blogiukas, -è	butelizacija
bifokinis, -è	blogiukiškas, -a	butvagis, -è
bijūnizacija	blusturgis	būvèjas, -a
bijūnizuotis	bobizmas	cementuotè
bikyšualus, -i	bobvakaris	chalinis, -è

chalatuotas, -a	dantisiūlis	dekupažininkas, -ė
chebravežis	darbabiliržė	dekupažinis, -ė
cigaretininkas, -ė	darbalaukis	dekupažinti
cislytis, -ė (būdv.)	darbdavystė	delfinis, -ė
cislytis, -ė (dktv.)	darbgavys, -ė	delfinizmas
citatonija	darbietis, -ė	delfistas, -ė
citatmeldystė	darboholikas, -ė	delfistinis, -ė
cukraligininkas, -ė	darboholizmas	delfūnas, -ė
cukrinukas, -ė	darbomanas, -ė	dėlionė
cukromatis	darbostogautojas, -a	delninė
cukruotis	darbostogos	delninukas
čatinti	darnuva	delninukė
čatintis	daugiadarbiškumas	demaguogija
čežutės	daugiafunkcis, -ė	demotyvacinis, -ė
čiasuškininkas, -ė	daugiagreitis, -ė (būdv.)	depresikas, -ė
čikenfaktorinis, -ė	daugiakultūris, -ė	dergliava
čikininė	daugiakultūriškumas	dergomanija
čilinimas	daugiamandatininkas, -ė	desertinė
čilinti	daugiamandatis, -ė	dešiniakrantis, -ė (būdv.)
čiborelingas, -a	daugiaprogramis, -ė	dešinialetenis, -ė (būdv.)
čioperistas	daugiaprogramiškas	dešiniavairis, -ė (būdv.)
čipavimas	daugiaryžis	dešiniavairis, -ė (dktv.)
čipinis, -ė	daugiasraigtis	dešiniukas, -ė
čipuoti	daugiaterpis, -ė	dešraininė
čiulpinis, -ė	daugiaveika	dešrainininkas, -ė
čiulpinukas	daugiaveikliškumas	dešrainis
čiuožlentė	daugiažidinis, -ė	dešranosis
čiviliavimas	daugovė	dėtavietė
čiviliuoti	daugumizmas	devynaukštininkas, -ė
dabartistas, -ė	daužtukas	dialoguoti
dabartizmas	davatkinas	didcentris
dabstepinis, -ė	dažasvydis	didkepsnis, -ė
daiktadėžė	debatuoti	didkepsnis
daiktavardynas	debesija	didlaikraštis
daiktija	debiurokratizuoti	didmaišis
dailymankštė	deforma	didmoteriškai
dainarašys, -ė	degustuotojas, -a	didriestainis
dainuolis, -ė	dekioskelizacija	didulis, -ė
daktarautojas, -a	dekonstravimas	diduniversitėtis
dalykla	dekonstruoti	didžėjauti
dangoraižynas	dekriminalizavimas	didžėjavimas

didžiaalgis, -ė (dktv.)	dujoplovė	eksmerienė
didžiabiudžetis, -ė	duombazė	elektrinukas
didžiamedis	duomenynas	elektrostulpis
didžiažodynininkas, -ė	duomenkasys, -ė	elektrotaka
dienvaizdis	duoniukas	elektrukas
dietintis	dūzgalius, -ė	elektrukas
dietoraštis	dūzgės	elitėti
dievintis	dūzgiažodis	elnynas
dievojauta	dūzgintis	emociukas
dykadienis	dūzgiukas, -ė	energiholikas, -ė
dykonomika	dvasingologas, -ė	energinis, -ė
dykumėjimas	dvidešimtkažkelintmetis, -ė	engykla
dykumėti	dvidešimtkeliametis, -ė	entomėsainis
dilgėlingas, -a	dvikainystė	entreprenerystė
dinozaurėjimas	dvikalėdis	epigenetinis, -ė
dinozaurėti	dvikėdis, -ė	erdvėlaikis
distopinis, -ė	dvimiestis	erdvėlapis
dizainėti	dvipasystė	erdvėtvarka
dyzelheitas	dvipavardystė	ereliuoti
dokumentiena	dviprasmiauti	ergoterapis, -ė
doplerinis, -ė	dvirankinė	es'faltas
dosnuolis, -ė	dviratinis	ešerilis
dovanynas	dvirlentė	etnobambizmas
dovanomika	dvirtakis	etnokultūrininkas, -ė
dozuotė	dvisantuokystė	etnokultūrinis, -ė
draika	dvitautis, -ė	eurakalys, -ė
drambliaskrydis	dvižidinis, -ė	eurasamtis
dramistė	dvižodis	eurazmogis
draskyklė	džiaustynė	euriukas, -ė
draudometras	džiazuomenė	eurofederalistas, -ė
draugišius, -ė	džiugena	eurokomjaunuolis, -ė
draugpriešis, -ė	edukuoti	euromąstymas
drėkiklis	egodokumentinis, -ė	eurooptimistas, -ė
driežžmogis	egzekutyvinis, -ė	europas, -ė
driftinguoti	egzomėnulis	europašaipūnas, -ė
driftininkas, -ė	ekorutulys	europažmogis
driftinti	ekovairavimas	euromanais
droninti	ekranvaizdis	eurosaka
droninukė	ekselinis, -ė	eurosažinė
drovesys	ekskrementmenis	euroskėptiškas, -a
druskainis	ekskremlentai	eurovizininkas, -ė

eurovizinis, -ė	flashmobinti	gandragalviškas, -a
eutanazuoti	flešmobininkas, -ė	gandramintis, -ė
falafelinė	fondoieška	gandrašaudis
fasilitavimas	fonogramininkas, -ė	gandriniai
fasilituoti	forumiena	gangurietiškas, -a
fašistoidinis, -ė	fotelova	garbanynas
fazanynas	fotochrominis, -ė	garbanoklis
feikinis, -ė	fotografuomenė	gardiklis
feikinti	fotomedžiotojas, -a	gariklis
feisbučkis	fotosienelė	garintojas, -a
feisbukėjimas	fotosofija	gariūnlaikis
feisbukėnas, -ė	fotošopinis, -ė	gariūnmetis
feisbukietis, -ė	fraktalinis, -ė	gariūnstilė
feisbukininkas, -ė	frankenmaistas	garpuodis
feisbukinis, -ė	frazažodis	garsajuostė
feisbukinti	frilanseriauti	garsatakis
feisbukiškės	gabuoelis, -ė	garsovaizdis
feisbukiškis, -ė	gailišius, -ė	garstakis
feisbukuomenė	gaiviklis	gartraukis
feiskalbis, -ė	galiasklaida	gastroistorikas, -ė
feismėšlis	galinstaninis, -ė	gastroreketininkas, -ė
felicitarinis, -ė	galuscenis	gauruotažnyplis, -ė
feministinti	galvajuostė	geidaraštis
feminizuoti	galvakablis	geidžiamybė
festivaliautojas, -a	galvapjūtė	geiminimas
festivalininkas, -ė	galvaplovė	geležinkelizacija
festivalintis	galvaskausmis	gėliapuokštė
festivalizacija	galvasopė	gelminti
festivalizavimas	galvažmogis	geltonasklaida
festivalizuotis	galvizmas	geltonskruostis, -ė
fifiškas, -a	galvotrūkomis	genderinis, -ė
fifiškumas	gamyklabuti	generaliauti
filializuotis	gamtameldis, -ė	generalizuotai
filibusterystė	gamtamyelis, -ė	generalizuotas, -a
filmanešys, -ė	gamtamokslis, -ė	genolapis
filmininkas, -ė	gamtavysmis	gerametis
filmlaiškis	gamtinėti	geražodis
filmuotė	gamtmeldys, -ė	gerietis, -ė
firmavardis	gamtojauta	geronomika
fitoarбата	gamtovizija	gestakalbis, -ė (dktv.)
fitovalymas	gandragalviai	gidauti

gidavimas	greitdiplomis	hyggintis
gydovas, -ė	greitmaistis	hiperintensyvumas
gydūnas, -ė	greitmakaroniai	hiperkritiškas, -a
gyduolis, -ė	greitošauda	hiperlituanistas, -ė
gimtadienininkas, -ė	greitpiečiai	hipsterija
gimtadieninkas, -ė	greitsriubė	hipsterynas
gimtakalbis, -ė (būdv.)	greitukas	hipsterystė
gimtakalbis, -ė (dktv.)	greitukė	hipsterišškai
gimtavietė	grėžskylė	holistinis, -ė
ginklanešė	grybaknygė	homoseksualizuoti
gintarautojas, -a	grybauskizmas	homosovietizmas
girtuomenė	grybavietė	huaweikalipsė
gyvasienė	grybokratija	hugintis
gyvuliavežis	grifokratija	įbūtinti
gyvūnukė	grikiada	įdabartinimas
gyvūnžmogis	grikšaškės	įdabartinti
glaustinis	grikvaržybės	įdegtukas
glaustinukas	grilinė	idėjininkas, -ė
glaustinukė	grilininkas, -ė	identitarinis, -ė
gleivinti	grilinti	įdieginėtojas, -a
gliancinis, -ė	grynatarmis, -ė (būdv.)	i-dozavimas
glokaliai	grindinukas, -ė	įdrauginti
glokalumas	griponomika	įėja
glostinukas	grizotas	įerdvinimas
glostytinis, -ė	grojaraštis	ieškesys
glotnutis	grotažymė	iešmainis
glotozauras	grotžymė	įfolklorinti
gniūžtukai	grūdininkas, -ė	įgalūninimas
gobtūvininkas, -ė	grupinukė	įgalus, -i
grafitininkas, -ė	gruzdintuvė	įgėris
graikoholikas, -ė	guglinti	įgimtybė
grandynas	guglintojas, -a	įkategorinti
gražgarstė	gulmaišis	ikėjiškas, -a
gražulėjimas	gultukas	įkiemis, -ė
gražuliada	guminukas	ikonizuoti
gražuliauti	guogavimas	įkontekstinimas
gražuliavimas	guostuvės	įkontekstinti
gražuliškai	gurmanystė	įkultūrinimas
gražulizmas	halalinis, -ė	įkultūrinti
greitavalgis, -ė (dktv.)	hamaminimasis	įkvipti
greitaveika	heitinimas	įlaikrodinti

įlentyninti	įprezidentis, -ė	išdurti
ilgalentė	įpūtis	išgertuvininkas, -ė
ilgasėdis, -ė	įrankus, -i	išgirda
ilgasėdis, -ė (dktv.)	įraštinimas	išgyventojas, -a
ilgaskaitis, -ė (dktv.)	įraštinti	išgrėsminti
įlietuvinti	įreceptinti	išgriaučiai
įliteratūrinimas	irklentė	išguglinti
įliteratūrinti	irklentinininkas, -ė	išjuneskinimas
įlytinti	iršvatinklis	iškomunikuoti
ilsėtuvės	įsąpinti	iškvieta
imamė	įsibrazauskinti	išlaiduolis, -ė
įmaterinti	įsidarbinamumas	išlaimingėjimas
įmeninimas	įsidrauginti	išlietuvinimas
įmestis	įsikatinti	išlietuvinti
imtyniauti	įsikramtyti	išlindis
įmuziejinti	įsimbolinimas	išmanėti
indaplovė	įsinomenklatūrinti	išmaninti
individė	įsipatoginti	išmanizacija
influencinimas	įsišeiminimas	išmanuolis
infoteinmentas	įsitinklinti	išmanuolis, -ė
inkariukai	įsivaikaitinti	išmintė
inočekis	įsiverginti	Išmiratai
įnorminti	įsižmoginti	išnorminti
instagraminimas	islamofobiškas, -a	išnormintojas, -a
instagraminis, -ė	įsodrinimas	išnulinti
instagraminti	įsodrinti	išparduotuvė
instagramintojas, -a	ispanakalbis, -ė (būd.v.)	išparlamentinimas
institucionalizuotis	ispanakalbis, -ė (dktv.)	išpiarinti
interkomis	įspirtukės	išplautsmegenis, -ė
internetiena	įstatympataisdavystė	išpleiktinė
internetininkas, -ė	isterikuoti	išplėstinė
internetmenas	įsvarbinti	išpoligrafinti
interoperabilumas	įsveikatinti	išpublikuoti
intraokulinis, -ė	išbiologinti	išraidžiuoti
invalidizuoti	išblondininti	išreikštis
invizizmas	išbrainwashinti	išsėtinukas
įpaminklinimas	išdalytuvės	išsidurti
įpaminklinti	išdauža	išsigimžodis
įpaveldinimas	išdievinti	išsiguglinti
įpaveldinti	išdrauginti	išsikėvišinti
įplyšis	išdūrinėjimas	išsikūnijimas

išsimylėjimas	javainis	kakadūkavimas
išsimylėti	javainis	kakadukinis, -ė
išsirašyti	jezomatas	kakofagas, -ė
išsitrynėlis, -ė	jogininkas, -ė	kakofagija
išsklaida	jogintis	kaktusažmogis
ištumtinukas, -ė	jogistas, -ė	kaktusynas
išteklynas	jogurtainė	kalafiorgeitas
ištęstinukas, -ė	jogurtinė	kalafobija
įšurmuliuoti	jubiliejauti	kalakutainis
išveika	judamatis	Kalantinės
išveikti	juodkrantiškis, -ė	kalbadienis
išverčiamybė	juodmetalio	kalbainis
išvestis	juodmetis	kalbainystė
išvirkštėnai	juosmeninė	kalbainiškas, -a
išzombinti	juosmenukė	kalbainizmas
išžmoginimas	jūsintis	kalbaknisys, -ė
išžmoginti	justinezija	kalbaratis
įtakdarys, -ė	jutiklinis, -ė	kalbykla
įtakotojas, -a	jutiklis	kalbišius
įtekstinimas	jutubininkas, -ė	kalbišiūtė
įtinklinimas	jutūbinis, -ė	kalbodara
įtinklinti	kabeliuoti	kalbodarininkas, -ė
įtrauktis	kabiamušis	kalbokūra
įtrolinti	kabokšlis	kalbosofas, -ė
įtualetinimas	kabukė	kalbotakis
įtvorinti	kailiajuostė	kalbotarša
įvairiaplotmis, -ė	kailiakeitystė	kalbotvarka
įvairiarasis, -ė	kaimynadienis	kalbuonis, -ė
įvairiareligis, -ė	kaimynaitis, -ė	kalėdonomika
įvairiažolės	kaimobilis	kalėdoskopas
įvaisa	kainapjūtė	kanceliarpinigiai
įvaizdininkas, -ė	kainokritis	kanjonininkas, -ė
įveika	kainolaužis	kapaduobė
įveiklinimas	kainomušis, -ė (būdv.)	kapituliavičius
įveiksminti	kairiakrantis, -ė (būdv.)	kapsulinis, -ė
įvesdintojas, -a	kairialetenis, -ė	karadarys, -ė
įvidujinti	kairiavairis, -ė (būdv.)	karbauskiada
įviešinti	kairiavairis, -ė (dktv.)	karbauskininkai
įžmoginti	kairuoti	karbauskižmas
jautainis	kaitlentė	karboskvernelis
jautruolis, -ė	kaitvietė	kardelizacija

kareivė	keistalytis, -ė	kitamanystė
karietinė	keistėjimas	kitovalda
karjerizuotis	keistulys	klaidasklaida
karkadienis	keliažidinis, -ė	klaidavalgystė
karstyklė	kelniapėdis	klaidesys
karštė	kelninės	klaidosklaida
karštukė	kempinligė	Klaikėdos
karštvynis	kengūravimas	klaikraštis
kartotė	kengūriena	klaipėdinti
kartotuvai	keršakandė	klastūnynas
karulis	keturlogija	klastuomenė
katalonybė	keturmiestis	klausimynas
katastrofuotojas, -a	keturratininkas, -ė	klausuonis, -ė
katybė	keturratis	kleptokratinis, -ė
katinometras	ketursraigis	kleputės
katkelis	kiaulainis	klerkvabalis
katkrūmis	kiaulega	klikiasklaida
katžudys, -ė	kiauliagyvis	klikoeuras
kaukolinė	kiauliažmogis	kliksėjimas
kaukolinis	kiauraakė	kliktelėjimas
kaunastiškai, -a	kiaurabačiai	kliktelėti
kavaholikas, -ė	kiaurakaliošiai	klimatodara
kavaliere	kiaurastis	klimatogeitas
kavavirė	kiaušiniena	klipinis, -ė
kavaviryš, -ė	kibernetintis	klystmintė
kavinžmogis	kiberšauktinis, -ė	klišakalbė
kavogėris	kibutis	klubija
kaziukinis, -ė	kiemšikis	klubinėjimas
kebabinė	kiemterjeras	klubinėti
kebabininkas, -ė	kietagrūdis, -ė	klubinėtojas, -a
kebabistas, -ė	kietuolis, -ė	klumpdirbystė
kebabizacija	kildiklis	knygadienis
kebiada	kimštainis	knygalbumis
kebininkas, -ė	kinizacija	knyggraužys, -ė
kedofilas, -ė	kinkadrebystė	knyginėti
kedofilija	kinkagalvis	knygmugė
kedofilinis, -ė	kioskelizacija	knygomatas
kedofilizacija	kirkiklis	knygosūkis
kedulas	kirkilica	knygskirtė
kėdžmogis	kirptukas	Knygstokas
kėglinė	kišenpildis	koferistas, -ė

kodaspynė	kramtukė	kuprinėtojas, -a
kohabituoti	krantotvarka	kuprinmaišis
kolabordroidas	krantotvarkininkas, -ė	kūrybininkas, -ė
koldūnadienis	kraupiakas	kvadratanosiai
koldūngeitas	kredibilumas	kvapiklis
koloradininkas, -ė	kregždūnas	kvapininkas, -ė
koloradinis, -ė	kreidutininkas, -ė	kvapomanas, -ė
koloravimas	kreipė	kvapukas
kolūkiena	kreivalangis, -ė	kvėpalininkas, -ė
komentarija	kremliofobas, -ė	kvėpiklis
komentarininkas, -ė	kriminalizuoti	kvortafonas
komitetėti	kriptogalas	labdarynas
kompromisininkas, -ė	kriptorinka	labdarkė
komunistkapitalizmas	kriptošuva	labradudelis
konjaunimas	kriptovaliuta	labraliūtas
konjaunuoliškas, -a	kritulingas, -a	laicistinis, -ė
konservatorienė	kritulys	laidavedys, -ė
konsumacinis, -ė	krivė	laikiklinė
konteineriautojas, -a	krizena	laikinti
konteinervežis	krizmetis	laikintojas, -a
konversiukai	kryždirbystė	laikmatis
kopijuoklis	krokodiliena	laikraštiena
kopipeistinis, -ė	krokodilizmas	laikraštinti
kopriklausomas, -a	krosplatforminis, -ė	laikrodinė
kopriklausomybė	krovadėžė	laikuotė
kopūstpalmė	krovamiestis	laipynė
koreguoklis	kruizininkas, -ė	laisvadarbis, -ė
korepetitoriauti	kruopaėdis, -ė	laisvadarbystė
korepetitoriaivimas	kruopainiai	laisvanomika
korepetitorystė	kruopainis	laisvarinkietis, -ė
kortelinė	ksenofobinis, -ė	laisvarinkininkas, -ė
korumpulas, -ė	kubilininkystė	laisvūnija
kosmojauta	kubilizmas	laiškavokis
kosmostopas	kubiloidas	laižalas
kosplėjinti	kuistukas	laižiklis
kostiumsparnis	kultūrpelkė	langdaužys, -ė
kostiumuotis	kultūrspaudė	langokraštis
košiavalgis, -ė	kumštukė	lankstinukas
kotletainis	kūnovara	lankstisauga
kovovienuoliktadieninis, -ė	kūpolingas, -a	lankstukas
kramtgumė	kupranugariena	latrinalizmas

laumiškumas	limpakojis	mamystė
laužabulvė	linguoklis	mamiškas, -a
lavonė	lingvaoptimistas, -ė	mandaguolis, -ė
lavonėdis, -ė	lynkelis	maninukas
lavonmaišis	linksmakojis	margutininkas, -ė
lavonsiūlė	liofilizavimas	markauskiada
lavonvežis	liofilizuoti	marsabitė
lazerininkas, -ė	liposažinis, -ė	marsaeigis
lddpizmas	literatūronautas, -ė	marškučiai
ledgrąžtis	litrabolas	masalinė
ledininkas, -ė	lituanofilas, -ė	maskulinizuoti
leftistinis, -ė	liūdnuva	maskuoklis
legitimumas	liurmenis	masterinimas
legomanas, -ė	lobuoti	masteriuotojas, -a
lėkščiasvydis	loftininkas, -ė	mašinvagis, -ė
leninakrytis	loftiškas, -a	matmintinis
leninkritys	lokiažudystė	maudymvietė
lenkakalbis, -ė (būdv.)	lolutukas	maudomukas
lenkakalbis, -ė (dktv.)	londoniškis, -ė	mautas
lenkynė	lopatologas, -ė	mažaalgis, -ė (būdv.)
lėtabalizacija	lovakrėslis	mažaalgis, -ė (dktv.)
lėtpuodis	lovasėdė	mažaangliavandenis, -ė
levituoti	lovininkas, -ė	mažabiudžetis, -ė
liberaliuoti	lūpdažis	mažaspalvystė
liberalsąjūdininkas, -ė	lustynas	mažasūdis, -ė (būdv.)
lydekolakis	lustinis, -ė	mažataršis, -ė (būdv.)
liepinys	lūzeriškas, -a	mažatriukšmis, -ė (būdv.)
lieteuropietis, -ė	mačistinis, -ė	mažažodis, -ė (būdv.)
lietlašis	madinguolis, -ė	mecenatystė
lietskraistė	madnešys, -ė	medinukas
lietuviakalbis, -ė	mainykla	medlaipis, -ė (būdv.)
lietuviakalbis, -ė	maironiada	medpjovys, -ė
lietuviakalbis, -ė (būdv.)	maistavietė	medžioklėtyra
lietuvybininkas, -ė	maistažolė	medžiotžudys, -ė
lygiapadis, -ė	maistnešys, -ė	megamiestas
lygiapadžiai	maistologija	megauniversitetas
lyginamybė	maistomatas	megztaberečiai
ligonlapis	maiškrepšis	megztaberetininkai
ligras, -ė	malondaiktis	megztaberetis, -ė (dktv.)
likutiena	mamadienis	megztipaltis
liminalumas	mamyčiukas, -ė	meilivaistis

meilužiauti	mistralizacija	musulmonizuoti
meilužiavimas	miškasodis	mūzas
meistryminis, -ė	miškavagis, -ė	muzikėčia
melagiena	mišriakaris	muziknešys, -ė
melasklaida	mytiūtis, -ė	naisiada
melionadienis	mitokūra	naisybė
memiškas, -a	mytukė	naisietija
memristorinis, -ė	mytušnikė	naisietis, -ė
mėnulėlydis	mizoesperija	naisynas
merauti	močiučiauti	naisizacija
mėsaininė	močiutėjimas	naisumas
mėsainis	modeliauti	naisus, -i
mėsavalgis, -ė	modernuolis, -ė	naisuva
meškafobija	mokasinbačiai	naktinėtojas, -a
meškafonas	mokytojukas	naktiraštis
meškatronas	mokomatas	naktišokiai
meškelionė	moksliukas, -ė	nakvynbutis
mėšlainis	mokslometrija	namotyra
mėšlasklaida	mokslometrinis, -ė	nanodalelė
meteopatinis, -ė	mokslotyra	nanodanga
metroksualumas	mokslotyrininkas, -ė	nanopalydovas
metrotraukis	mokslotyrinis, -ė	nanotechnologas, -ė
mezoterapinis, -ė	moliūgadienis	nanotechnologija
miaujiena	moliūgagalvis, -ė	nanotechnologinis, -ė
miaujiėnlaiškis	monetizuoti	nanovaistas
miestokūra	monofokalinis, -ė	nanovaškovimas
miestovaizdis	monstražodis	narcizė
migdukas	motociklizmas	nardiklis
migrantinis, -ė	mūbilusis	narstinys
mikriukas	muitvanagis	naršyklė
mikročipavimas	multifokalinis, -ė	naršyklinis, -ė
mikročipuoti	multifunkcinis, -ė	naršytojas, -a
mikropluoštas	multiinstrumentininkas, -ė	naujagimystė
milicininkėti	multikultūrininkas, -ė	naujaradas
mylimukas, -ė	multikultūrinis, -ė	naujaraštis, -ė
miliravimas	multimodalinis, -ė	naujažmogis
miniažmogis	multipleksinis, -ė	naujažodynas
miniukas	multivisata	naujažodystė
minkštakalbė	murmanas	naujažodžiauti
minkštalovė	murmėlė	naujiėnlaikraštis
mirksiukas	muslimofobiškas, -a	naujiėnlaiškis

naujienraštis	nevalgiukas, -ė	nuožulna
naujinys	nevyriausybininkas, -ė	nupaukščiuoti
navakarorizmas	nevisžmogis	nupoetinti
neapčiuopiamybė	niekstartis	nureikšminimas
nebetiesa	nyktis	nureikšminti
neįdomyla	nimbizmas	nureligėjimas
neįgaliukas	nišinis, -ė	nuseimuoti
neišnešiotukas, -ė	niujorkizuotis	nusidietinti
nekalbadienis	niūruolis, -ė	nusiselfinti
nelabuonis	nobelininkas, -ė	nusisįpjaudėlis, -ė
nelovadienis	nomenklatūrėti	nusisįpjovališkas, -a
nemiegiukas, -ė	nooprograma	nusisįpjovizmas
nenoriukas, -ė	noskaras	nusišalčiūtinti
nenutaijotizmas	nublusinti	nusnorinti
neokonservatorius, -ė	nugalinti	nusunkiklis
neototai	nugirstukas	nusvaigėlis, -ė
neotribalistinis, -ė	nugroti	nusvaigimas
nepatiktukas	nugvešti	nusvarbinti
nerealiai	nuherojinti	nušlapinti
nerealus, -i	nujautrinti	nušvitėlis, -ė
neseksadienis	nukalbinti	nuteisėjauti
neskaitadienis	nukirmėlikas	nuteisėjavimas
neskustukė	nukirmėlintas, -a	nutikmuo
nesprogėlis	nukirminti	nuzombėti
nesulūkis	nukraupti	obuolinė
nesveikiukas, -ė	numitinti	ofisininkas, -ė
nesveikutis, -ė	nuobodologija	ofisinis, -ė
nešioklė	nuogakrūtė	Oktalėdos
nėštukė	nuokvaka	okupantsaka
nešvankiaburnis, -ė	nuolaidynas	oligarchizuoti
netyčiukė	nuolaidynės	oligopolizuoti
networkinti	nuolaidynmetis	omonininkas
neuromokslai	nuomelžis	operbaletis
neuromokslas	nuomonuolis, -ė	opoanalitikas, -ė
neuromokslininkas, -ė	nuostabybė	oportunistika
neuromokslinis, -ė	nuošneka	opotyrėjas, -a
neuroplastiškumas	nuotakynas	optometrininkas, -ė
neurorinkodara	nuotykiauti	orajuostė
neurotropinis, -ė	nuotolinis, -ė	orakulė
neužmirštuolis, -ė	nuovaža	oralinukas
neužmirštuoliškumas	nuovyliš	origamininkas, -ė

orininkas, -ė	paminklinimas	pasirinktis
orinukas	paminklokūra	pasisėdėjimas
orlentė	paminklotvarkininkas, -ė	pasiselfinti
orlentininkas, -ė	pampersuotas, -a	pasisiaubėjimas
ormaišis	panardas	pasišėštadieniavimas
oropokalipsė	paneuropietiškas, -a	pasitrolinti
ortognatinis, -ė	paneuropietiškumas	pasyvuoti
osmoprotekcinis, -ė	paneuropinis, -ė	pašžodinėjimas
otkatininkas, -ė	paobelininkas, -ė	paskirtukas
otkutiūrinis, -ė	papipirinti	paskrolinti
paatvirauti	papirmininkis, -ė	paslauginimas
paatviravimas	papostinti	pasmerktis
paauglija	paprastuomenė	paspirtukas
pabaisiukas	paprastutė	paspirtukininkas, -ė
pabarmenauti	paprieskoniuoti	pastabuolis, -ė
pabarstukai	paprogramė	pastoracinis, -ė
pabėgtinukas, -ė	paprojektis	pasvetainė
pabreinstorminti	papuolenis	pašalpadienis
pacentris	parasparnininkas, -ė	pašalpinis, -ė (dktv.)
padaiktis	parasparnis	pašierinti
padekupažinti	para-sub-poįstatyminis, -ė	paštadėžė
padėkutė	parašiauti	patackinti
padoruolis, -ė	paraštinis, -ė	pateiktis
padriftinti	parengiamukai	pateiktuvės
pafeministinti	parengiamukas, -ė	patika
pagyvenėlis, -ė	parfumerininkas, -ė	patiktukas
paguglinėti	parfumininkas, -ė	patiktukinti
paguglinti	partinukas, -ė	patografinis, -ė
painfluencinti	partneriauti	patretinti
paišmaninti	paruoštukas	patrolinti
pakaitalystė	paruoštukas, -ė	paukščiažmogis, -ė
pakildišinti	paruoštukė	pavapalionė
paklausybė	pasidėtis	pažangizmas
pakoučinimas	pasidūzginimas	pėdsekystė
pakramtukas	pasifestivalinti	pegasietis, -ė
paksogeitas	pasihamaminti	peiliadirbys, -ė
palaičinimas	pasikosmetinimas	pelėdžiavimas
palaikinti	pasikosmetinti	pelnagaudystė
paleomityba	pasikultūrinti	penitencinis, -ė
pamėgtukas	pasipiarinti	penktakolonis, -ė (dktv.)
pamentoriauti	pasiplauti	perdainis

perdozavimas	pilnutė	plunksninukas
perdozuoti	pilotinis, -ė	plunksniukas
performatyvumas	pilstukas	pluoštinys
perkrūvis	pilstukininkas, -ė	podoktorantas, -ė
perkutaninis, -ė	pilvažmogis	podoktorantūra
perpusininkas, -ė	pimpačkiukas	pofeisbukinis, -ė
persamda	pipirkrieniai	poilsenybė
persemantizavimas	pypliotyra	pokatastrofinis, -ė
persikloti	pypsalas	poliamorininkas, -ė
persikraustytojas, -a	pypsiukas	poliamorinis, -ė
persipuošti	piratnamis	poliamoriškas, -a
perskelbti	pirkiniadienis	poligrafologinis, -ė
peršvilpti	pirkligė	poligrafuoti
pertampa	pirmabangis, -ė	politekorektiškas, -a
perteisimas	pirmatomis	politekorektiškumas
pertepas	pirštuotė	politekektorius, -ė
pertraukti	pižamadienis	pomidoriena
pervartoti	plaktainis	pomidorininkas, -ė
peskovegetarizmas	planfonas	popiergrauža
piarininkas, -ė	planšefonopliusas	popiežė
piarinis, -ė	planuotė	pospininkas, -ė
piarinti	plasnoklis	poraštė
piarintis	plaukuomenė	pornografizuoti
picadienis	plaukuosena	portaliena
picakepys, -ė	plebsėti	portalininkas, -ė
picakrosnė	plepologas, -ė	portalinti
picintis	plėšeika	posąjūdinis, -ė
pietainė	plikbajorystė	posąlygė
pigena	plismas	pospaulda
pigiadienis	plytaveidis, -ė	postfeisbukas
pigiiena	plytelininkas, -ė	postinti
pigumynas	plytomatas	postkapitalipsė
piguva	pliurpakalbė	posttiesa
pijariškai	pliurpalyvas	posūniauti
pikinis, -ė	pliurpalizmas	pošaltkaris
pikosekundinis, -ė	pliušinukas	poteatrinis, -ė
pykštas	plokščiapadžiai (dktv.)	poteriada
pilaitiškis, -ė	plokščiažemininkas, -ė	potermaniakas, -ė
pilietija	plokštuolis	poteromanija
pilkažmogis	plonulė	povaizdė
pilnatinis, -ė	ploviklis	poveiklė

pozicionavimas	pritapėlis, -ė	pusiaušėmis, -ė
pozicionuoti	pritraukėjas	pusjubiliejis
prakurti	privatukas, -ė	puskeiksmazodis
pramogadienis	profesoriuotis	pusknygė
pramogasklaida	profiliuotis	puslapiakarpys, -ė
pramogėti	programišius, -ė	puslapiasklaidys, -ė
prancūzakalbis, -ė (būdv.)	projektoras, -ė	pusrezultatis
praraliavimas	projektažmogis	pusrytainis
prašikautojas	projektintis	pustautis, -ė
pratęstuvės	projektizmas	pusvyrė
prausiklis	propaganditas	pušiarovis
prekybcentris	propatrinis, -ė (dktv.)	putadienis
prekydėsta	protgėdystė	putinauja
premjerauti	protingėti	putinėti
premjeravimas	protmūšis	putinizuoti
prementas	protonautas, -ė	putinmobilis
prėskaėdis, -ė (būdv.)	provokovas, -ė	putlerizmas
prezimentas	psichodarbininkas, -ė	putlialūpis, -ė (būdv.)
prichvatizuoti	psichokalbotyra	putlialūpis, -ė (dktv.)
prieglaudinukas, -ė	psichokalbotyrininkas, -ė	putlutė
priekasis	psichotroninis, -ė	radavietė
priekepas	pūkintis	radikalizuoti
priekraštis	puodeliauti	radikalizuotis
priekvailizmas	puodeliavimas	radžviliada
prieskyra	pupinukas	rafinuotis
prieskoninti	pupytė	ragautuvės
prieskoniuoti	pupytiškas, -a	raikyklė
priešgimtadieninis, -ė	pupytvežis	raketlazdė
prieškamerė	pupomanija	raketsvaidis
prieššalygė	puponautas	raliuoti
prievadas	puponautika	rankdarbiuotis
prievartybė	puponizacija	raštgula
prievartininkas, -ė	puponizuoti	rašiklinė
priežvalga	pupulis	rašistinis, -ė
prifriendinti	puriauodegis, -ė	rašytnamis
primintukas	puriklis	rašytojautojas, -a
prioritetizavimas	purvadainė	rašytuvas
prisegtukas	purvasklaida	raštininkas, -ė
prisibriuselkopūsteliauti	purvasklaidininkas, -ė	ratukininkas, -ė
prisikėlietis, -ė	purvaspirdis	ratuotis
prisivibruoti	pusgimtadienis	raudonpadis, -ė (būdv.)

raudonpadžiai	rinkmena	sapioseksualumas
rebrandinti	rinkodara	sapnuotė
receptainė	rinkotyra	sargelis
receptinė	rinkoženklis	sargis
referendūmas	rytfanis, -ė	sąslydis
referendumininkas, -ė	ritmologinis, -ė	sąšvelnis
reformanija	ryžainis	saugomija
reformistinis, -ė	robobitė	saugumizacija
reideriavimas	robošuo	saulėdengtės
reiderystė	robotė	saulininkystė
reikminis, -ė	romofobija	sausaodis, -ė (dktv.)
reikšminguolis, -ė	romuvis, -ė	sauskelnės
reindžerystė	rotavirusinis, -ė	Sausuva
reisuoti	rūbaholikas, -ė	savaitlaiškis
reitingėjimas	rūgštiklis	savanoriauti
reitinguotas, -a	rūksnys	savanoriavimas
reklamdavys, -ė	rungtyniškas, -a	sąveikumas
reklameris, -ė	rungtyniškumas	sąveikus, -i
reklamininkas, -ė	runkelynas	savitata
reklaminti	runkeliškas, -a	savitavimas
reklamjuostė	runkelizmas	savigrauža
reklamkūrys, -ė	rusakalbis, -ė (būdv.)	savikūra
reklamsklaida	rusakalbis, -ė (dktv.)	savimasažas
reklamščikas, -ė	rutulinis	savipagalba
rekuperacinis, -ė	rutulionė	savipopuliarinimas
religizuotis	rūtusėlis	saviraiškus, -i
rengyklė	saistalas	savisvarba
repšiukas	saitažymė	savitikra
restobaras	saitažodis	savivadas, -i
ridenyklė	saitynas	savivaizdis
riebiaodis, -ė (dktv.)	saitvietė	savivarta
riedbačiai	sakadinis, -ė	savižaba
riedis	sakartveliškąs, -a	savižala
riedkalnis	sakurozė	savižodis
riedslidės	saldiklis	sąvokynas
riedutininkas, -ė	saldžiaėdis, -ė (būdv.)	sąžininguolis, -ė
riestaausis, -ė	saldžiakalbė	sąžvėra
riestainiagalvis, -ė	saldžialiežuviškai	sėdmaišininkas, -ė
riestanagystė	saldžiarūris, -ė (dktv.)	sėdmaišis
riestažodis, -ė	santapa	sėdmaišus, -i
rinkažmogis	santrumpukas	sėdnešė

segiklis	sieloraštis	skraidlentė
seimasėdis, -ė	signatarystė	skraidukas
seimerbutis	sijonkelnės	skraiduoklis
seimeris	silantavimas	skrolinimas
seimininkas, -ė	silantinis, -ė	skrolintis
seimokratūra	silantuoti	skrudintuvas
seimonautas, -ė	silpnablauzdis, -ė	skudurlėkis
seimūnas, -ė	sinefiliškas, -a	skundizmas
seimuoti	sirpėlė	skurduomenė
sėkminguolis, -ė	siulėtuvas	skurduva
sekoskaita	siurprizinė	skustaprotis
seksiolikmetė	skaičiuoklė	skvernelininkas, -ė
seksistinis, -ė	skaidriavakaris	skvernelkė
seksistiškas, -a	skaidruolis, -ė	skvotauti
seksiukė	skaipinti	skvoteriauti
seksofobinis, -ė	skaistutė	skvotininkas, -ė
seksualizavimas	skaitaliena	skvotiškas, -a
sekvenavimas	skaityklė	slankjuostė
selfintis	skaitmeniena	slaugas
selfukininkas, -ė	skaitmeninimas	slavakalbis, -ė
seneliauti	skaitmeninti	slemininkas, -ė
seneliautojas	skaitmenuoklis	slidėsis
sengyvena	skalbyklė	slydmetis
seniūnaitija	skambiaposmis, -ė	slidrogės
seniūnaitis, -ė	skandalizacija	sluoksniuotinis
serumacija	skaniklis	smalžainė
serumavimas	skaniukas	smegenaplovė
serumuoti	skanukas	smegenistas, -ė
seselis	skausmažodis	smegenotyra
sesutis	skautauti	smegenovaizda
siaubafilmis	skautavimas	smegplovė
siaubiakas	skenuotė	smėldėžė
siaubiakas	skydinė	smėliamėgis, -ė (būdv.)
siauragatvė	skiepenis, -ė	smėliažiurkė
siaurakalbė	skiepykla	smėlinukas
siauralaikis, -ė (būdv.)	skylėtbačiai	smiginis
siaurikės	skiltininkas, -ė	smulkietis
siaurovizija	skirmsas	smurtautojas, -a
siaustinukas	skolyba	snargliasklaida
siekiamybė	skolioseksualumas	sniegagniūžtė
sielograma	skoniklis	sniegkritis

snieglentė	spragėsinė	stripklubis
snieglentininkas, -ė	spuoguočius	striukmarškiniai
sniegomobilis	spurgininkas, -ė	struktūriena
snobija	spurgistas, -ė	struktūruoti
snoriada	sraigiarinkys, -ė	strutizmas
snoriukas	sraigiauti	stumbrininkas, -ė
snukiadaužis	sraigiautojas, -a	stumdukas
snukiaknygė	sraigiavimas	suarabėti
sočbebras	sraigiena	suaugystė
socialdarbietis, -ė	sraigininkas, -ė	subankinimas
sociatinklis	sraigininkystė	subinšaldystė
socioekonominis, -ė	sriubočius	subjektė
sociopastoracinis, -ė	sriubokėliai	sublenderiuoti
soctinklas	stabarus, -i	subriuselėti
sočiapilvis, -ė	stabdas	subtieka
sodapūtė	stalinoidas	subumčikinti
sofadienis	stambutė	sučiurlioninti
sofinėjimas	standiklis	sugyvūninti
sofinėti	standžiašlaunis, -ė	sugrėsminti
sofinėtojas, -a	startuolė	sugrįžėivis, -ė
sofininkas, -ė	startuolis	suguglinti
sofistikavimas	startuolis, -ė	suinternetinimas
sofistikuotai	stebėseną	suinternetinti
sofistikuoti	stebuklatikis, -ė	suišteklinimas
soriukas	steigtis	suišteklinti
sostinietis, -ė	stereotipizuoti	sujauktis
sovietligė	stiliabaisa	sukasparnis
sovietofilas, -ė	stilometrnis, -ė	sukčiuoklė
sovietžmogis	stingdiklis	sukeistinti
spalviklis	stingtis	suknelinės
spalvotašonis, -ė	stintauti	sukokakolinti
spardukas	stintautojas, -a	sukrė
spaudajaukis	stintmetis	suktainis
spaudė	stoglaipys, -ė	suktinukas
spausdintuvas	stoglaipystė	sulčiadienis
spinduliuotė	stoguotojas, -a	sulčiavirė
spintologas, -ė	storablynis	sulėktuvės
spintologija	stovykloraštis	sulytinimas
spiritonešis, -ė	strategavimas	sulytinti
spoksadėžė	strateguoti	sulondonėti
sportinukas	strėlyčiautojas, -a	sumamėjimas

sumamutėti	susižiūrėjimas	šarlizmas
sumanipuliuoti	susolomonėti	šarmanoidas
sumanutis, -ė	susportinti	šaukštašakė
sumenėjimas	sustabarėjėlis, -ė	šaukštutė
sumenėti	susvarbinti	šeimadienis
sumeninti	sušaulinimas	šeimistas, -ė
sumestinukas	sušaulinti	šeimiškumas
sumeškerėti	sušimašinti	šeimūnas
sumuštininė	sušinė	šernakiaulė
sunekaltybinimas	sutaupadienis	šešėliauti
sūnologija	sutrauktasnukis, -ė (būdv.)	šešėliautojas, -a
supaminklinti	sutrikėlis, -ė	šešiaduris, -ė
supaviršėjimas	suvadėti	šešiasraigtis
supedofilėti	suvadybinti	šėtonvaikis
superinis, -ė	suvaišvilėti	šiandienžmogis
superkaina	suverslinti	šiaudoraizis
supermaistas	suvestukas, -ė	šiaudpatriotis, -ė
supermama	suvežtinis, -ė	šierinimas
supermamytė	suvoktis	šierinti
supermarketiškas, -a	suzombinti	šikpopieris
superšpagatas	sužaidybinimas	šikšnožmogis
suplotasnukis, -ė	sužaidybinti	šilumogrąža
suprekinimas	sužvaigždinimas	šimtakojiė
suprekinti	sužvaigždinti	šimtalapis
suprojektinti	svajokliškas, -a	šimtlaidis
suprotokolinti	svarainis	šimtukininkas, -ė
suradikalėti	svarbuolis, -ė	šypsenuoklis
sūrainis	sveikatiada	šypsniukas
suranguoti	sveikatinė	šitpostinti
surobotėti	sveikatronas	šiukšliadėžė
surunkelėti	svetimeivis, -ė	šiukšliamaistis
survivalistinis, -ė	svetimraidė	šiukšliažmogis
susėdovas, -ė	svirdulys	šiukšliažodis
suseimėti	šakapjaustė	Šiukšliniškės
suserumuoti	šaligatvinis, -ė	šiuolaikybė
susidirbti	šalikologija	šiurpė
susihorizontuoti	šaltadienis	Šiurpnaktis
susipaveldinti	šaltdėžė	škudiena
susisvarbinti	šaltiniotyra	šlamštamokslis
susitraumuoti	šaltkrepšis	šlamštastika
susivadybinti	šarlinėjimas	šlamštastika

šlamštavalgis, -ė (būdv.)	šūdmalystė	tampkelnės
šlamštavalgis, -ė (dktv.)	šulniakasyba	tamprės
šlamštažodis	šunainis	tamsiapilkis, -ė
šlamštiena	šunauti	tapinizmas
šlamštlaiškis	šundiplomis	tapinoidas
šlamštmaistis	šungeitas	tapinokratija
šlamštologinis, -ė	šunyte	tapšnoklis
šlamštomilė	šunofobas, -ė	tarybmetis
šlamštotesteris	šunpaminklis	tarpsezonis
šlapdešrė	šunžudys, -ė	tarpukalbė
šlapdribėti	švaistytuvės	tarpurinkimis
šlapkritis	švaistūniškumas	tarpuskaita
šlapmena	švaistuomenė	tarsąjus
šlapsniegis	švariaburnis, -ė	taršus, -i
šlykštažmogis	švariakalbė	tartuvas
šlykštukas	švedakalbis, -ė (dktv.)	taškaligė
šlykštukas, -ė	švedbankas	tatuiruotininkas, -ė
šmaikštautojas, -a	švelniklis	taupukas, -ė
šmaikštulys	švelnukas	taupuolis, -ė
šmaikštūnas, -ė	Šveplandija	tautadrebys, -ė
Šmėklinės	švieslaidės	tautalitaras, -ė
šmėža	šviesolaidinis, -ė	tautinukas
šnekalinė	šviesolaidis	tautokūra
šnypštavynis	šviesulė	tautovežis
šokoladainis	švietikas, -ė	tautukai
šokoladinė	tabloidinis, -ė	techninukė
šokoladplytė	tabuizavimas	technoidinis, -ė
šokvaikštis	tabuizuoti	teisėkūra
šonaslydininkas, -ė	tačskryninis, -ė	teisėtyra
šonaslydis	tagintojas, -a	teisėtyrininkas, -ė
šonkaulinė	taikdarystė	teismokratija
šopintis	taikliarankis, -ė (būdv.)	teismokratinis, -ė
šortsijonis	taikliarankis, -ė (dktv.)	tekstasklaida
špygsubinė	taikpliurpys, -ė	tekstynas
šratasvydis	taipietis, -ė	tekstoholikas, -ė
šrioderizacija	taksavimas	tekstovaizdis
štanginė	taksuoti	tekstualizuoti
šucheriauti	talibaninis, -ė	telefonamaigis, -ė (būdv.)
šucheriavimas	talpiklis	telefonknygė
šūdainis	tampdžinsiai	telefonspynė
šūdmala	tampyklė	televizijiena

telšetė	tįskelnės	trukdiklis
teminukas	tįstinė	trumpakalbė
tepyba	tįstinis	trumpraštis
teraformavimas	tofinienė	trumpukai
terahercinis, -ė	tokiapatybė	trupiniuoitis
teranostinis, -ė	tolerantžmogis	tūbis
terapintis	tomaševskininkas, -ė	tūkstantlapis, -ė
termonuotrauka	topiarinis, -ė	tulpiadienis
termopuodelis	tortadienis	tundrautojas, -a
termovizinis, -ė	tortilainis	tuneliarausė
tėvadienis	traiškiklis	turbovežis
tėvė	trampokalipsė	tuščiagarbystė
tiesiastuburis, -ė	translytis, -ė (būd.v.)	tuštutė
tiesometras	translytis, -ė (dktv.)	tuštutiškas, -a
tiesosaka	transmergaitė	tutorystė
tiesuolis, -ė	transmoteris	tvarkietis, -ė
tikralaikis, -ė	transriebalai	tvarkyklė
tikrovistas, -ė	transvyras	tvarkinguolis, -ė
tiksluikas, -ė	transžmogus	tvirtafonas
tildytojas, -a	traškis	tvirtarankis, -ė
tylėraštis	trečiabangis, -ė	tvitintojas, -a
timpdžinsiai	trečialytis, -ė	tvorlaikraštis
timpos	treninguotis	uabas
tinkladraugis, -ė	trešnėdra	uabinis, -ė
tinklakalbė	trichologinis, -ė	uberizacija
tinklalaidė	trikis	ūgtis
tinklapolis	trimiestis	uogavaisis
tinklapis	triminguoti	uolakopa
tinklaraštininkas, -ė	trinkelizacija	uostamiestietis, -ė
tinklaraštinis, -ė	trintinys	uostukas
tinklaraštis	triprasmybė	uošvienfobija
tinklasklaida	trismūgis	urėdė
tinklaveika	trispalvyčgediminstulpis,	urvotyra
tinklaveikti	-ė	urzgliaus, -ė
tinklavietė	trisraigtis	uspaskizuoti
tinklažmogis	triukšmingėti	uždarukas
tinklintis	trolija	uždriftinti
tinklinukas	trolinimas	užkakaduoti
tinklišius	trolinis, -ė	užkalmanija
tyraveidis, -ė	trolinti	užkandnešys, -ė
tirštsriubė	trolintojas, -a	užkandukas

užkoučinti	vaizdakalbė	vasovas
užmestukas	vaizdalapis	vasželis
užmobinti	vaizdasklaidūnas	vaškainis
užnorinti	vaizduoklis	vedinukas
užnulinti	Vaižgantinės	vedlystė
užpaukščiuoti	valdžiadurnis, -ė	veidakaukė
užrašinė	valdžiaagalvis	veidaknygė
užreferenduminti	valdžiagyvija	veidopalmė
užreferendūminti	valdžiagyvis	veidoskaita
užsigrybauti	valdžiagrobis	veidoskaitininkas, -ė
užsišviesti	valdžiapjūtė	veidotyra
užsitrolinti	valdžiasiekys, -ė	veidotyrininkas, -ė
užspaudiklis	valdžiasklaida	veikėjauti
užtaginti	valdžiasnukis	veiklauti
užtepas	valdžiatvarka	veipinimas
užtepėlė	valdžiavyris	veipintojas, -a
užtrolinti	valdžiažmogis, -ė	vėjaratis
užužužužužpernykštis, -ė	valdžiukas	vėjininkas, -ė
užvamzdis	valdžiūnas	vėlinukai
vabalistas, -ė	valentinadienis	velobusas
vabalizmas	valentindienis	vėminutyvas
vabzdiena	valentinkė	veryganas, -ė
vadybinti	valgiukas, -ė	verygininkas, -ė
vadizmas	vanageitas	verygizacija
vaiduokliavimas	Vanaginės	verygmetis
vaikadienis	vandenpylė	verktinis, -ė
vaikgrobyš, -ė	vandenslidės	verslovas
vaikgrobystė	vandenslydis	veršiašunis
vaikišė	vandentvarka	verteliena
vaikjuostė	vardinukas	vibrafonininkas, -ė
vaikmaišis	vardodara	vibrosvarmuo
vaikmušys, -ė	varganojimas	videobrukalas
vaikštyklė	vargondirbys, -ė	videografuoti
vaikštukas	vargondirbystė	videošedevras
vaipukas	vargospūdis	videotinklaraštis
vairasvirtė	variavagis, -ė	vidurkaris
vaisiavalgis, -ė (dktv.)	varškėfobija	vielabraukis
vaisiavalgystė	varškianešys, -ė	vienakąsnis (dktv.)
vaivorykštinis, -ė	vasarobaiga	vienakąsnis, -ė (būdv.)
vaizdadėžė	vasgužė	vienareikšminimas
vaizdadiskis	vaslandis	vienareikšminti

vienatūris (dktv.)	visureigizacija	želdavietė
vienavingis, -ė	visvaldybė	želinukas
viengurkšnis	vištagyvis	žemadangis
vienišauti	vištaprotiškumas	žemagrindis (dktv.)
vienišiauti	vytininkas, -ė	žemagrindis, -ė (būdv.)
vienišystė	vloginimas	žemėdreba
vienkiemistas, -ė	vloginti	žemėlapiavimas
vienmandatininkas, -ė	vokavimas	žemėlapiuoti
vienmandatis, -ė	vokiečiakalbis, -ė (būdv.)	žemėraižis
vienodintuvas	vokiečiakalbis, -ė (dktv.)	žemėskutis
vienoraštis	vorkšopinis, -ė	žemgrobys, -ė
viešakalbis, -ė	wrapinė	žemgrobystė
viešaryšininkas, -ė	zebriena	ženklodara
vietoraštis	zombadėžė	ženklodrauda
vietovardynas	zombė	žeuras
vietvalda	zombėti	žiaumukė
vikarė	zombifikuoti	žydšaudžiavimas
vykėlis, -ė	zombinimas	žigaitukas, -ė
vilkogaudis	zombinis, -ė	žygioraštis
Vilnecija	zombinti	žingsniuoklis
vynbaris	zombintojas, -a	žiniaklaida
vingiųjonizmas	zombizmas	žiniakovė
vingrūnė	zonuoti	žinialaiža
viniamušis	žaibosauga	žinialaižys, -ė
vyntaurė	žaidybinimas	žiniaskalda
vipinis, -ė	žaidimizacija	žiniasklaidininkas, -ė
vipiškas, -a	žaisloteka	žiniatinklis
vyražinystė	žalfanis, -ė	žiniukas
vyresniokas, -ė	žaliamarškinis, -ė (būdv.)	žinutinimas
vyrmoteris	žaliamarškinis, -ė (dktv.)	žinutinti
virpė	žaliavalgiauti	žioplaklaidė
viršįtampis	žaliavalgis, -ė (būdv.)	žirkliarankis, -ė
virššamonė	žaliavalgis, -ė (dktv.)	žirniadešris
virtualybė	žaliavalgystė	žirniamegenis, -ė
vyržinys	žaliavalgiškas, -a	žiuljenavimas
visaaikštiškas, -a	žaliavalsčiai	žiuljenuoti
visadalis, -ė (būdv.)	žaliavalsčiai	žiūrutė
visagrūdis, -ė	žalinimas	žliurgė
visavalgis, -ė (dktv.)	žalstiečiai	žmoga
visavalgystė	žavadienis	žmoganžė
viskoelastinis, -ė	žavuolis, -ė	žmogininkystė

žmogkelis
žmogmylystė
žodeiva
žodeliena
žodiena
žodininkas, -ė
žodininkystė
žodraštis

žūkladėžė
žurmulys
žurnaliena
žurnališius, -ė
žurnaliūga
žuvainis
žuviažmogis
žuvilė

žuvlesys
žvagulintis
žvaigždūnas
žvalgiklis
žvėrėda
žvėrelidė
žveryga
žvirblija

2 PRIEDAS.
LIETUVIŲ KALBOS NAUJAŽODŽIŲ DUOMENYNĖ
NEFIKSUOTI NAUJADARŲ DARYBOS PAMATAI

akropolizuoti	hipsteriškas, -a	nuselfinti
angelizuoti	huginti	pafestivalinti
anglinti	įrdvinti	pakosmetinti
antigėjiškas, -a	ikonizacija	pakoučinti
aplaudinti	įmeninti	paminklotvarka
arabėti	interoperabilus, -i	paselfinti
atomizuoti	įsišeiminti	pasidūzginti
balinėti	išdūrinėti	pasišodinėti
balkonininkas, -ė	išmanizuoti	performatyvus, -i
bambizmas	išsikūnyti	persemantizuoti
banalizuoti	įtekstinti	praraliuoti
barbekiu	festivalinti	prioritetizuoti
biurokratizuoti	festivalizuoti	projektinti
blenderiuoti	joginti	rašytojauti
boksinis, -ė	kailiakeitys, -ė	religizuoti
bumčikas	keistėti	robotėti
burgeris	keistinti	saugumizuoti
būtinti	kliksėti	selfinti
čikinas	konjaunuolis, -ė	skalūnininkas, -ė
daugiakultūriškas, -a	konteineriauti	snorinti
daugiaveikliškas, -a	konversai	sumamėti
didmoteriškas, -a	kopipeistas	šimašinti
dvikainis, -ė	koučinti	šitpostas
feisbukėti	kredibilus, -a	šopinti
festivaliauti	kubilininkas, -ė	švaistūniškas, -a
festivalizuoti	laumiškas, -a	taginti
folklorinti	legitimus, -i	terapinti
friendinti	lokiažudys, -ė	trolintis
geiminti	mačistas	vaiduokliuoti
guglinėti	mobinti	videografas, -ė
gražuliškas, -a	multiinstrumentas	vrapas (wrapas)
grėsminti	multikultūra	žaidybinti
herojinti	muziejinti	žaidimizuoti
hiperintensyvus, -i	neuroplastiškas, -a	žemėlapiuoti
hiperkritika	nureligėti	

SUMMARY

The novelty and relevance of the work. The vibrant economic, political, social, and cultural processes of the past couple of decades are driving change in the lexis; as a result, the vocabularies of the languages affected by globalisation are experiencing an influx of neologisms that mirror the new realities (also see Miliūnaitė 2015: 161) and are either made with the language's own formational resources or are borrowed from foreign languages that enjoy a high degree of prestige (Vaicekauskienė 2007: 39). The rapidly shifting lexis (for more about the ongoing lexical changes, see Algeo 1978: 122; Celiešienė 2016: 45; Jakaitienė 2018: 3), or rather neologisms in particular have drawn linguists' attention to a new and promising field of research – neology, the science of neologisms (Miliūnaitė 2012: 3; Girčienė 2005: 78). Foreign researchers have been focusing on the subject of neology for years already, publishing dictionaries of neologisms (Algeo 1993; Аyto 2007; Котелова 1995; Склярёвская 2006, et al.; for a comparative analysis of neologism dictionaries, see Guerra 2016; also see Miliūnaitė 2018: 2) as well as linguistic tracts, in which neologisms are addressed from different angles by analysing their origin, underlying causes, and trends in usage (Forgue 1979; Galinsky 1980; Buckingham 1981; Picone 1996; Fischer 1998; Ahmad 2000; Klajn 2001; Lehrer 2003; Levchenko 2010; Mattiello 2016; Максимов 2001, and many others). Even though the current phase in the evolution of the Lithuanian language can be referred to as a 'boom in neologisms' (Girčienė 2005: 78; also see Miliūnaitė 2020: 82), or the 'age of neologisms' (Naktinienė 2002: 47), there 'is a major gap' (Miliūnaitė 2012: 4) between the linguistic achievement nationally and abroad (Miliūnaitė 2012: 4): any studies of this field conducted in Lithuania are far and between. Slightly more effort has been invested in analysing the new loanwords and neologisms serving as such (Rudaitienė, Vitkauskas 1998; Vaicekauskienė 2004; 2007), neologisms have been approached from different angles by Jurgita Girčienė (2000; 2005; 2006a; 2006b; 2013, and many others). Jolanta Vaskelienė consistently researches neologisms present in fiction (2010; 2011, etc.). The dissertation by Jurgita Mikelionienė (2000a) stands out in its significance by being the first detailed study of the new lexis conducted in reliance on the data from the computational corpus of the Lithuanian language (also see Mikelionienė 2000b).

The number of scientific articles, in which neologisms are approached from a formational (Mikelionienė 2008; Murmulaitytė 2014; 2016a; 2019; 2020; Umbrasas 2018, et al.; for more about the outlook of research into neologisms based on the *Database of Lithuanian Neologisms* (DN, the database, the database of neologisms), see Murmulaitytė 2016b; 2021) has been on the rise in Lithuania; on top of that, once considered purely as *lapsus linguae*, blends, too, are now being given scientific thought as the product of conscientious word formation (Kabašinskaitė 1998; Miliūnaitė 2014; Murmulaitytė 2018) (see Chapter 7.1 of the dissertation for details).

Even though neologisms in Lithuanian neology tracts are approached from different angles (those of origin, formation, semantics, proliferation, stylistic connotation, and so on) (Girčienė 2000: 36; Vaskelienė 2017: 1), it is nonetheless obvious that our country follows the flawed practice of mainly publishing pieces on micro-neology that feature studies of isolated new and borrowed linguistic units without covering the whole of the new lexis in a systematic manner (Miliūnaitė 2012: 6).

The dissertation should be considered a study in macro-neology because it analyses the entirety of neologisms from the period of 2011–2019, as well as its relationship with the language system. Formational analysis and investigation of neologisms follows the most prominent work by Lithuanian researchers of word formation (Jakaitienė 1973; Valeckienė 1998; Keinys 1999; Paulauskienė 2006; Urbutis 2009), including research into diachronic word formation (Ambrazas 1993; 2000; 2011; also cf. Skardžius 1996 [1943]), and probes into key publications by foreign authors (Marchand 1969; Lipka 2002; Bauer 1983; Plag 2003; Baeskow 2004; Lieber 2005; Wohlgemuth 2009, and many others). One point of interest is the forward-looking approach to the word formation system of the Lithuanian language as adopted by Antanas Smetona (2005; 2017), observing that ‘the concept of the underlying formational methods that function within the word formation system of the Lithuanian language is traditionally oversimplified. This simplification does not reveal the role the different types of the structural elements of formational opposition play in the process of formation, or the correlations of these elements, sometimes even straying into classification on multiple grounds’ (Smetona 2005: 88). Of course, the fundamental tract on synchronous word formation, one that is heavily relied upon in this dissertation, is ‘The Theory of Word Formation’, a dissertation by Vincas Urbutis, the professor who ‘laid the theoretical foundation for research into the synchronous word formation of the Lithuanian language’ (Akelaitienė 2002: 5): ‘his work embraced the entire specific subject of word formation; as such, it became a solid pillar of support for every researcher of this field and a postulate in favour of the autonomous nature of word formation as a separate linguistic branch.’ (Ibid.).

Even though, as overview of scientific papers suggests, some isolated studies of neology and word formation have indeed been carried out in Lithuania, ‘we do not have any large-scale works painting the whole picture of the contemporary lexis and describing the trends and forms of its quantitative and qualitative variation in Lithuanian linguistics’ (Miliūnaitė 2015: 161). This dissertation is the first paper on macro-neology providing a systemic coverage of the new lexis and offering an in-depth description of the formation of neologisms in the modern Lithuanian language based on DN contents. Notably, ‘research of word formation of the Lithuanian language is dominated by a structural approach, while cognitive insights are few’ (Inčiuraitė 2013: 3)³⁹⁴. Additionally, this dissertation approaches neologisms as signs of current realities that convey valuable infor-

³⁹⁴ For more about the relationship between word formation and cognitive linguistics, see Hamawand 2011: 9; for more about the relationship between neologisms and cognitive linguistics, see Понорова 2005: 22.

mation about the contemporary world-view and emotional attitude of the Lithuanian nation, because 'created by the people, language serves the needs of the society and evolves in close correlation with the development of social life' (Palionis 1985: 6).

What makes the dissertation relevant is that it aims, in reliance on the DN, to conduct a thorough analysis and produce a structured description of the formational system that has undergone a transformation since the days of Lithuania's Rebirth. In the words of Urbutis, who provided a validation for the importance of this kind of research: 'generally speaking, the system of word formation is probably the most fluid of all language systems, specially due to how open-ended it is (the existing strings of formations can typically be augmented on a continuous basis, and the types of formation as such as well as their interactions are not stable)³⁹⁵. It is a system that is both the product of development and a process of creative work. /.../ If synchrony should be perceived as a state in which everything is static, lifeless, void of any signs of development, then a synchronic word formation could hardly be a thing to talk about. /.../ After all, the elements of the formation system as such possess the attributes of time and development, functioning as new or as outdated, or as neutral in that respect. Ergo, word formation cannot be unconcerned with the liveliness of formational relations, the level of activity and productivity of individual types of formation at a given time.' (Urbutis 2009: 41)

This dissertation is expected to benefit word formation specialists, DN readers, lexicologists and everyone who is interested in the new lexis of the Lithuanian language, and will become a study in the analysis of language usage. The formational trends for neologisms of the modern Lithuanian language that were identified in the dissertation would allow making new additions to the Word Formation Guide, a digital resource developed within the scope of the *E-advice* under the project of 'Development of the Information System of Lithuanian Language Resources (E-language)' (WFG; the author of this dissertation developed this resource in association with Dr Daiva Murmulaitytė and Dr Rita Miliūnaitė and was in charge of structuring information about the formation of words in the modern Lithuanian language).

The problem of the study. The formation of neologisms in the Lithuanian language is a problematic area for lack of scientific tracts providing a thorough coverage of morphological system of the Lithuanian language of the early 21st century. The main problem is that the modern-day word formation of the Lithuanian language, which has changed to a greater or lesser degree since the times of Lithuania's Rebirth, when the Lithuanian language entered a phase of rapid recovery and intense interaction with other language, still largely remains unexplored. Over the whole period of Lithuania's Independence, but a single tract (Mikelionienė 2000a) has been published,

³⁹⁵ Cf. 'The shift in the productivity of types of formation is generally a natural phenomenon' (Paulauskienė, Tarvydaitė 1986: 43).

covering at length the formation of neologisms registered in the written Lithuanian language between 1991 and 1996; as a result, we must take a deep dive into the field of Lithuanian word formation that has shied away from the researchers' probing eye for two decades or so, and identify the changes that have taken place over that period – the trends in the development of modern word formation. This based on an assumption that the variety of neologisms recorded in the DN would allow observing the early shifts in the formational pattern (if any).

The aim of the dissertation is to examine the status of and trends in the formation of neologisms of the modern Lithuanian language from a synchronic viewpoint.

Even though Lithuanian neologisms can be approached from different angles (origin, semantics, stylistics, ethnic linguistics, cognitive linguistics, formation, and so on), for the purposes of this dissertation, the sole investigatory angle of choice is that of formation (the other aspects constituting guidelines for further research into neologisms).

To achieve the aim, the dissertation had the **objective** to:

- 1) carry out a formational and a morphemic analysis of DN neologisms;
- 2) compare the results of the study with the data presented in the Lithuanian grammars of the 2nd half of the 20th century (the Grammar of the Lithuanian Language (GLL); the Grammar of the Modern Lithuanian Language (GMLL));
- 3) compare the results of the study with the results of the research presented in J. Mikelionienė's doctoral dissertation (2000a) 'The New Lithuanian Lexis (on the Basis of the 1991–1996 Computational Corpus of Periodicals)';
- 4) conduct (for the purposes of this dissertation) an additional formational and morphemic analysis of the neologisms listed in the appendix to J. Mikelionienė's doctoral dissertation (2000a);
- 5) register new methods of formation and scrutinise their underlying formations in a structured manner;
- 6) describe new formational trends.

In addition to the above, there was yet another (rather practical) objective of registering the neologisms that are covered in this dissertation and have not been included in the DN yet, which could later be added to this database.

The object of the dissertation is the formation of Lithuanian neologisms featured in the DN. Collected in the span of time between 1 October 2017 and 8 April 2019, the empiric material consists of 5,319 lexicographically annotated new language units³⁹⁶.

³⁹⁶ It needs to be mentioned that there are much more unprocessed data on file in the DN; these data are being processed and uploaded to the database on a daily basis, with new data gathered by the developers and sent in by the visitors are added to the file continuously (for more about this file, see Miliūnaitė 2015: 170–171; 2018: 6).

Nearly 58.2% of them (3,098 formations) were approached from a formational angle: these are self-originating neologisms or formations that follow a mixed formational pattern (hybrids; see Appendix 1 to this dissertations). The rest of them – loanwords (31.2%; 1,659), new quotes, abbreviations, as well as semantic formations, reborn words, and so on (10.6%; 562) – are not the object of this dissertation.

Research methods and methodology. The main research method adopted for the purposes of this dissertation is the *synchronous formational analysis of neologisms* (also see Jakaitienė et al. 1976: 14). In a formational breakdown of neologisms, ‘formations are words that have their form and meaning based on other (underlying) words and seem to derive from them’ (GMLL 2006: 86) – it is the so-called ‘functional (or functional structural) aspect of studying word formation’ where ‘what matters is not the genetic, but synchronously perceived structural and functional interdependencies between words. Researching word formation from the functional angle in reliance on the life formational correlations of words that exist at one time is called synchronic (descriptive) word formation’ (Urbutis 2009: 40). After it had been collected, the empiric material was first broken down into loanwords and formations (the transposition of the research data to the *Microsoft Excel* application of the neologisms database was performed by Evaldas Ožeraitis, software engineer at the Institute of the Lithuanian Language). Depending on the number of underlying words, the formations were further broken down into derivatives and compounds.

A *formation* is the kind of neologism that is formally and semantically based on another word (*the underlying word / formational foundation*); in other words, ‘the primary task of a formational analysis is to see whether the subject word has its form and meaning grounded on some other word (or words) that exists synchronically in the language’ (Urbutis 2009: 81–82; also see Jakaitienė et al. 1976: 14; Jakaitienė 2010: 240–241), which is why formations are also known as *formationally motivated words* (Ibid., 238). This relationship that occurs between the neologism and the underlying word is called the *formational opposition* (Ibid., 240; also see Urbutis 2009: 81–82, 84).

In addition to the part it shares with the underlying word, the formation also has a part that distinguishes it from the underlying word: the so-called *formational formant* (Keinys 1999: 18, 105; also see Jakaitienė et al. 1976: 15; Urbutis 2009: 246); as a result, the second objective of the formational analysis is to identify the type of formation based on the formational formant: *prefixation, suffixation, flexional derivation*. A neologism made with a prefix, a suffix, or a flexion is called a *derivative*, while a neologism grounded on two underlying words is considered to be a *compound* – this method of formation is called *composition*. For the purposes of the dissertation, the formational analysis begins with the most dominant derivatives in the DN that fall within a particular category of formation, one that ‘consists of types of formation that have the same or comparable meaning; in other words, it includes formations made with various formational formants yet having a shared formational meaning’ (Jakaitienė 2010: 260).

The dissertation also deals with neologisms made under a *mixed formational pattern*, ‘when two different methods of formation are evident in the formation of a word’ (Urbutis 2009: 340).

Notably, this dissertation also addresses *blends* made under the non-morphemic method of formation (for more about this, see Chapter 7.1 of the dissertation); these are blends of words that go beyond the boundaries of a morpheme.

The key method of research is mixed and matched with the *morphemic neologism analysis*, which has the ‘objective to disclose the morphologic (morphemic) structure of words, identify the structural types of words. The main phase of this work is to break down the words into their smallest semantic elements, morphemes’ (Kuosienė 1986: 5; also see Barauskaitė 1985: 4; for more about the course of the morphemic analysis and its results, see Chapter 2.3 of the dissertation).

Additionally, to reveal the similarities and differences between neologisms of Lithuanian and mixed-type origin, with the DN material contrasted against the data available in the Lithuanian grammars of the 2nd half of the 20th century and in the doctoral dissertation of J. Mikelionienė (2000a), the *comparative method* is employed. The *analytical descriptive method* is applied to study and describe the specifics of neologism formation in the Lithuanian language. The most productive formational affixes are approached from a *quantitative* point of view and compared with the data available in tracts on diachronic word formation (Ambrasas 1993; 2000; 2011).

The above research objectives and the defined object of the study are closely connected to the **defended propositions**:

- 1) The productivity of the types of noun formation is changing.
- 2) The productivity of some of the types of noun formation is changing.
- 3) The structure of underlying words of neologisms is morphemically more complex than before, relying on suffixal, prefixal, compound derivatives and underlying words that have rarely constituted formational grounds before.
- 4) The formation of neologisms has become more liberal and have departed from the general rules of word formation, relying on a potential formational foundation (one that is not registered in dictionaries or written usage) or a type of formational foundation that is absent from the traditional grammar inventories (such as a phrase, a combination of words, and an abbreviation).
- 5) The morphemes of neologisms are foreign rather than indigenous.
- 6) Blending is a method that embraces both incidental and conscious elements of word formation. Intentional blends made with this method have to be set apart from *lapsus linguae*, or speech-error blends.

Structure of the dissertation. The dissertation consists of a glossary of key terms and an introduction describing the novelty and relevance of the work, the problem of the study, the goals, objectives, and object of the work, the methods and methodology employed, and the defended propositions, as well as offering an overview

of the history of investigations into the problem at hand and works published by other authors. The theory part consists of two chapters and describes the potential of the DN as a tool for research into synchronic word formation, reviews the specifics of this source, the ratio between new coinages and loanwords in the database, provides the definition of the term *neologism*, identifies and describes the types of neologisms, highlights the importance of neologisms as signs of modern realities, and provides the results for neologisms that have been dissected morphemically.

Chapter three of the investigatory part opens with a formational analysis of nouns based on the GMLL classification, starting with suffixal and flexional derivatives and moving on to prefixal derivatives and compounds. Suffixal derivatives are covered on the basis of the formational categories laid down in the GMLL. The formational analysis begins with derivatives that have the biggest presence in the DN and fall into a particular formational category. Chapter four features a formational analysis of adjectives based on the GMLL classification, starting with suffixal and flexional derivatives and moving on to prefixal derivatives and compounds. Chapter five deals with the formation of verbs: their suffixal and prefixal derivatives, as well as reflexive derivatives, verbs that follow a mixed formational pattern and isolated, unusual verbs. Chapter six describes adverbs, interjections, and onomatopoeic interjections. Chapter seven describes trends in the formation of blends, scrutinises unusual blends and those that do not follow a clear formational method. The thesis closes with conclusions, a list of sources and references that features 271 items, lists of figures and tables, and Appendices 1 Neologisms Presented in the *Database of Neologisms of the Lithuanian Language* (2011–2019) and 2 Formational Foundations of Neologisms that are not Registered in the *Database of Neologisms of the Lithuanian Language*, an English summary, a list of publications on the subject of the dissertation, and a *curriculum vitae*.

CONCLUSIONS

1. Notably, the 2011–2019 contents of the DN cannot paint a completely objective picture of neologism formation. Over the course of this study, the database was the only digital resource allowing to evaluate the condition of modern word formation and to glean its recent trends (the DN is a repository where the new Lithuanian lexis is being compiled in a structured manner). A total of 3,098 neologisms were examined, yet the DN did not contain a sufficient amount of some of their different types; as a result, to form a fully representative view of how new Lithuanian words are formed, the study results presented in this dissertation need to be supplemented with new data and compared with the results of investigations of other sources.
2. The material on nouns available in the database shows a rapidly growing amount of compound words. Suffixation is still the formational method number one, producing the largest number of neologisms (suffixal derivatives) (50.8%; 1,209),

followed by composition at two in terms of productivity (35.6%; 846), with inflexional derivation trailing far behind with 3.9% of inflexional derivatives (93). Grammar inventories tell us a different story, with inflexional derivation placing second in terms of the amount of derivatives: inflexional derivatives outnumbered compound nouns by a slight margin at the time. A comparison of these data with J. Milkėlionienė's study of neologisms conducted in 1991–1996 shows that the most productive method of formation of neologisms was suffixation (54% of all formations), the least productive, inflexional derivation (1% of all formations).

3. The formational analysis of neologisms has revealed that the productivity of some of the formational types of nouns is in flux: suffixes that once were conducive to formation appear in fewer derivatives than those that were not: for instance, based on the DN data, the most productive suffixes that denote attributes are: *-ystė* (34.7%; 59), *-umas* (18.8%; 32), and *-ybė* (11.8%; 20), cf. grammar data: *-umas*, *-ybė*, and *-ystė*; based on the DN data, the most productive suffixes that denote bearers of a nominal attribute are: *-(i)ukas*, *-ė* (31,9 %; 97?), *-ininkas*, *-ė*, *-(n)inkas*, *-ė* (19.1%; 58), and *-uolis*, *-ė* (9.3%; 28), cf. grammar data: *-ininkas*, *-ė*, *-(n)inkas*, *-ė*, *-inė*, and *-inis* (*-inys*); based on the DN data, the most productive suffixes that denote the names of instruments are: *-iklis* (41%; 30), followed by *-yklė* and *-tuvas*, cf. grammar data: *-tuvas*, *-iklis*, and *-tas*; based on the DN data, the most productive suffixes that denote place names are: *-inė* (53.3%; 32), followed by *-ynas* and *-ykla*, cf. grammar data: *-ynas*, *-ynė*, and *-inė*, and so on.
4. The results of the comprehensive morphemic analysis suggest that the structure of the underlying words in neologisms is, as far as morphemes are concerned, more complex than before, relying on suffixal, prefixal, compound (derivative) underlying words that rarely constituted a formational foundation before, such as the nouns *akmėnslydininkas*, *-ė* (: *akmenslydis*), *apsipirkinėtojas*, *-a* (: *apsipirkinėti*), *barzdaskutystė* (: *barzdaskutys*, *-ė*), *dangoraižynas* (: *dangoraižis*), *fifiškūmas* (: *fifiškas*, *-a*), *gastrorėketininkas*, *-ė* (: *reketininkas*, *-ė*), *išverčiamybė* (: *išverčiamas*, *-a*), *išžmōginimas* (: *išžmoginti*), *įdieginėtojas*, *-a* (: *įdieginėti*), *krantōtvarkininkas*, *-ė* (: *krantotvarka*), *neišnešiotukas*, *-ė* (: *neišnešiotas*, *-a*), *nuolaidynmetis* (: *nuolaidynės* + *metas*), *nusispjūdėlis*, *-ė* (: *nusispjaudęs*, *-iusi*), and so on.; the adjectives *aplinkosauginis*, *-ė* (: *aplinkosauga*), *gandragalviškas*, *-a* (: *gandragalvis*, *-ė*), *gauruotažnyplis*, *-ė* (: *gauruotas*, *-a* + *žnyplės*), *tinklaraštinis*, *-ė* (: *tinklaraštis*), *žaliavalgiškas*, *-a* (: *žaliavalgis*, *-ė*), and so on.
5. A summary of the results of the formational analysis of neologisms has determined that the new lexis follows a more liberal formational pattern, one that departs from the general rules of word formation, instead relying on:
 - 5.1. a potential formational foundation, such as derivatives with the suffix *-imas* that denotes the names of actions (abstract verbs) (*kakadūkāvimas*,

pasišeštadieniāvimas, žydšaudžiāvimas); derivatives with the suffix *-ystė* that denotes the names of attributes (abstract nominals) (*citatmeldystė, žmogininkystė*); derivatives with the suffix *-umas* (*atlēpausiškūmas, neužmirštuoliškūmas, vištaprotiškūmas*); derivatives with the suffix *-inis, -ė* (*fašistoidinis, -ė*); derivatives with the adjectival suffix *-iškas, -a* that denotes a comparable and intrinsic attribute (*ganguriėtiškās, -a*), and so on;

- 5.2. the type of the formational foundation (a phrase, a collocation, or an abbreviation) that is not present in the traditional grammar inventories, such as *nenutaijotizmas* (: *ne, nu tai jo*); *liberalsqjūdininkas, -ė* (: *Liberalų sqjūdis*), *mezgtaberėtininkai* (: *mezgta beretė*), *vingiujonizmas* (: *Vingių Jonas*); *lddpizmas* (: *LDDP*), and so on.
6. There are more instances of otherwise atypical formation registered in the database:
 - 6.1. derivatives of persons' names based on the place of their origin or residence with the suffix *-ietis, -ė* traditionally are grounded not on place names (*naisiėtis, -ė*), but rather on the names of collectives, political parties, and such (*darbiėtis, -ė, feisbukiėtis, -ė, pegasiėtis, -ė, tvarkiėtis, -ė*). Notably, such names of persons based on profession, names of collectives and places of residence (among other things) consisting of multiple words, previously would be rigorously corrected in terms of the norms of the standard language;
 - 6.2. the database contains entries for the names of dishes with the suffix *-ainis, -ė* that denotes the names of bearers of a nominal attribute, which are unconventionally denominated by some part of them (usually one that is not edible), the type of preparation, and the time when they are consumed (*iešmaėnis, kimštaėnis, suktaėnis, pusrytaėnis*);
 - 6.3. derivatives of the names of instruments with the suffix *-iklis* indicate that this tool of word formation has become a typical suffix of the lexical semantic group of the names of food additives (*drėkėklis, gardėklis, kildėklis, purėklis, rūgštėklis, saldėklis, skanėklis, spalvėklis*);
 - 6.4. the suffix *-iena* that typically denotes the names of meats is systemically used to form the following (derogatory as often as not) names: *dokumentėna, internetėna, laikraštėna, portalėna, skaitalėna, televizijėna, vertelėna, žodėna, žurnalėna*). One can assume that there may be a new type of forming words with the suffix *-iena* taking shape; the rudiments of this budding formational type were first described by Mikėlionienė, the researcher of neologisms, in its doctoral dissertation;
 - 6.5. with the feminist movement gaining traction around the globe (cf. the attempts to transform language to eliminate the ingrained gender inequality – the non-sexist language reform; the gender-based language reform, and so on) and in the face of the discussions about gender-sensitive lan-

guage in Lithuania (cf. the Vilnius University Guidelines for Gender-Sensitive Language), in addition to the usual ending *-ė*, names that denote gender differences are made increasingly often with formational instruments that usually fall outside of this formational category, such as *-a*, *-as*, *-is* or *-ius* (*žmogà*; *mūzas*, *slaūgas*; *sesūtis*, *sesėlis*; *áuklius*);

- 6.6. the number of hybrid derivatives made with the international suffixes *-(i)acija*, *-istas*, *-ė*, *-oidas*, *-izmas* is on the rise. There has been a particularly pronounced shift in the productivity of the suffix *-izmas*: this instrument of word formation is clearly considered not to be conducive to formation with Lithuanian words in the grammars, while the DN material shows that this type of formation is quite productive in the Lithuanian language at this time: the foreign suffix *-izmas* tends to be added to self-originating roots such as *bukagalvìzmas*, *bukìzmas*, *plurpalìzmas*, *priekvailìzmas*, *runkelìzmas*, *skundìzmas*, *vadìzmas*, and so on. A lot of derivatives of the suffix *-izmas* carry a negative (disdainful, derogatory, or ironic) charge of expression;
- 6.7. the database features compound words made from two verbs, such as *judāmatis* (: *judėti* + *matuoti*), *sėdnešė* (: *sėdėti* + *nešti*), *šokvaikštis* (: *šokti* / *šokis* + *vaikščioti*), and so on; this method of word formation is not covered in any of the traditional grammars. At this time, compounds like these are too few to be able to detect any budding types of compounding. This hypothesis calls for more data to be collected from a larger variety of sources to be confirmed or debunked.
7. The database carries individual cases when dialectal suffixes are used to make one or another modern word, such as *darnuvà* ‘iron. the entirety of all that’s cohesive’ (: *darnus*, *-i*), *krìzėna* ‘derog. a stream of low-pitched laughter with implications’ (: *krizėnti*), and so on. Currently, there are not enough data to determine whether it is the product of overnight, spontaneous creative process or if the DN bears testimony to a potential revival of rare, dialectal suffixes and their appearance in broad usage (outside of the dialect). Verifying this hypothesis requires more examples of the new lexis.
8. The morphemic analysis of the subject neologisms revealed that the morphemes of neologisms are foreign rather than indigenous. Neologisms with indigenous morphemes only account for most of the database entries (38.2%; 1,817). Words with exclusively foreign morphemes are trailing slightly behind (36.2%; 1,722); most of them are adapted or non-adapted loanwords. Morphemic hybrids (1,199) place between loanwords and indigenous words, accounting for 25.2% of all new lexis featured in the database. Even though indigenous neologisms constitute the largest group, they are still fewer than words that contain borrowed morphemes – loanwords and morphemic hybrids at a ratio of approximately 40:60. The results of the morphemic analysis obtained support the outcomes

of Mikelionienė's research that in 1991–1996, words with borrowed morphemes outnumbered neologisms with indigenous morphemes in the corpus 77 to 23. Even though the comparable sources differ in nature and in the amount of data, the similarity of the results obtained suggests that for decades, the new lexis has been, and still is, foreign rather than indigenous.

9. The analysis of blends in the database shows that, for the purposes of Lithuanian linguistics, the so-called speech-error blends need to be distinguished from intentional blends accounting for 4.3% of all neologisms contained in the database. For this reason, the prior definition of blending should be revised: this method of new word formation can be both intentional and conscious. Notably, neologisms intentionally made through blending are currently only recorded in the digital resource of the DN; therefore, in the future, once more data are available, blends can be dissected from different angles.
10. Most of the neologisms recorded in the database are nouns. New nouns and other parts of speech (adjectives, verbs, adverbs, and so on) stand at a ratio of roughly 77:23 in the DN. This proves that the public needs neologisms that perform a referential function to denominate new realities, terms, phenomena, and whatnot. These data mirror the results of the new lexis survey done by Mikelionienė in 2000, when most of the neologisms found in the 1991–1996 corpus were also nouns.
11. The 2011–2019 was found to contain 572 neologisms with stylistic connotations, with neologisms having a negative connotation (an ironic, degrading, derogatory, vulgar, and familiar shade) accounting for the largest portion of the emotional-expressive lexis (69.4%; 397). This variegated distribution in the DN can be attributed to psychological and social reasons: the public tends to notice negative things and phenomena that break away from the norm first, and that is why the Lithuanian language (just like most other languages) is dominated by a negative emotional attitude. On the other hand, all things positive are accepted as the norm, and that is why people usually tend not to show any particular emotions over positive things, phenomena, and whatnot. These statements are supported by the neologisms described in the dissertation: the signs of the realities we live in (most of them carrying a negative connotation).
12. The formational analysis of the DN's nouns revealed that the formation of modern-day neologisms pays no regard to the variety of the formational tools available (a lot of suffixes are omitted when it comes to making new formations); as a case in point, 38 suffixes denoting the names of the outcome of an action are completely non-productive (meaning that not a single neologism made with these suffixes is recorded in the database); with the names of bearers of a nominal attribute, these suffixes total 37; the names of actors and bearers of a verbal attribute, 36; the names of tools, 33; the names of acts, 35; and so on.

13. The database material shows that neologisms are formed both out of linguistic and extra-linguistic considerations. Language users react to today's realities and are able to coin all kinds of neologisms (that have stylistic connotations as often as not). The new lexis is a reflection of the society, and the neologisms compiled in the database, as signs of the realities of the time we live in, offer a font of valuable information about a particular period of time in the nation's life – that is why the material available in the database should be examined both from the viewpoint of word formation and that of ethno-linguistics.
14. This study of neologisms showed that the DN is an appropriate and handy source for the purposes of researching word formation. The database has a well-developed detailed search engine and carries a great deal of empiric material (the database gets around 500 new entries every year), allowing the new Lithuanian lexis to be dissected from different angles (origin, semantics, stylistics, ethno-linguistics, formation, and so on).
15. Summing up the whole of Lithuanian neologisms based on the material from the 2011–2019 database, a conclusion can be made that the system of Lithuanian word formation is quite stable during the period covered by the analysis, although there have been some deviations from the data presented in the conventional grammars. The innovations in making neologisms as presented in this dissertation should be compared with data from other sources in the future.

PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS

Moksliniai straipsniai disertacijos tema:

- Aleksaitė Agnė 2021: Lexical blends in the Lithuanian language: the case of *the Database of Lithuanian Neologisms*. – *Scientific Bulletin / A Series, Philology Fascicle XXX*, 17–34. Prieiga internete: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3278576>.
- Aleksaitė Agnė 2021: Lietuvių kalbos naujadarų neoklasikinės darybos polinkiai: *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno* atvejis. – *Lituanistica* 67 (1), 64–78. Prieiga internete: <https://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/lituanistica/article/view/4394/3496>.
- Aleksaitė Agnė 2019: Emocinė-ekspresinė leksika *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne* – naujadarų radimosi aplinkybės ir darybos būdai. – *Bendrinė kalba* 92, 1–27. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/92/Aleksaite_BK_92_straipsnis_apie_naujazodzius.pdf.
- Aleksaitė Agnė 2018: Ypatybių pavadinimai *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne*. – *Bendrinė kalba* 91, 1–27. Prieiga internete: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/91/Aleksaite_BK_91_straipsnis_apie_pavadinimus.pdf.
- Aleksaitė Agnė, Murmulaitytė Daiva 2018: Naujoji lietuvių kalbos leksika – sava ir svėtima. – *Linguistica Lettica* 26, 236–258.

Tarptautinėse konferencijose skaityti pranešimai disertacijos tema:

- Aleksaitė Agnė. Lietuvių kalbos naujadara: „Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno“ ir „Žodžių darybos vedlio“ apžvalga. – *Jaunieji humanitarai ir Kazimieras Būga: 2-oji tarptautinė mokslinė konferencija*, 2021 m. lapkričio 25–26 d., Vilnius, Lietuvių kalbos institutas.
- Aleksaitė Agnė, Urnėžiūtė Rita. Koronaviruso pandemijos atspindžiai lietuvių kalboje: kovos leksika ir įvaizdžiai. – *Vertybės lietuvių ir lenkų pasaulėvaizdyje III. Praeitis ir dabartis kalboje ir kultūroje*: tarptautinė mokslinė konferencija, 2021 m. spalio 7–8 d., Vilnius, Vilniaus universitetas.
- Aleksaitė Agnė. Laisvėjanti lietuvių kalbos naujadarų daryba: kontaminacinių darinių atvejis. – *Laisvės formos – literatūroje, kultūroje, kalboje*: tarptautinė mokslinė baltistikos konferencija, 2021 m. rugsėjo 20–21 d., Varšuva, Varšuvos universitetas.
- Aleksaitė Agnė, Urnėžiūtė Rita. Manifestations of linguistic creativity as a reaction to COVID-19 pandemic in Lithuania. – *The 63rd International Scientific Conference of Daugavpils University*: tarptautinė mokslinė konferencija, 2021 m. balandžio 15–16 d., Daugpilis, Daugpilio universitetas.

- Aleksaitė Agnė, Urnėžiūtė Rita. Creative Responses to COVID-19 Pandemic in Lithuania: from Neologisms to Reinterpretation of Folklore. – *Folk – folklor – folklorizm*: tarptautinė mokslinė konferencija, 2020 m. gruodžio 10–11 d., Liublinas, Marijos Kiuri-Sklodovskos universitetas.
- Aleksaitė Agnė. Emocinė-ekspresinė leksika *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne* – radimosi priežastys ir darybos būdai. – *Kalbinė įvairovė šiuolaikiniame pasaulyje: kalbos galia ir prestižas*: 26-oji tarptautinė mokslinė Jono Jablonskio konferencija, 2019 m. spalio 3–4 d., Vilnius, Lietuvių kalbos institutas.
- Aleksaitė Agnė. Okaziniai dariniai *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne*. – *V tarptautinis lituanistų kongresas*, 2019 m. gegužės 16–17 d., Vroclavas, Vroclavo universitetas.
- Aleksaitė Agnė. Ypatybių pavadinimai *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne*. – *Variantiškumas kalbose ir jų atmainose*: 25-oji Jono Jablonskio tarptautinė mokslinė konferencija, 2018 m. rugsėjo 27–28 d., Vilnius, Vilniaus universitetas.
- Aleksaitė Agnė, Murmulaitytė Daiva. Naujoji lietuvių kalbos leksika – sava ir svėtima. – *Language in its Diversity*: tarptautinė mokslinė konferencija, skirta akademiko Janio Endzelyno 145-osioms gimimo metinėms, 2018 m. vasario 22–23 d., Ryga, Latvijos universiteto Latvių kalbos institutas.
- Aleksaitė Agnė. *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno* panaudos galimybės. – *Vertimas: tapatumas, panašumas ir dermė*: 4-oji tarptautinė vertimo tyrimų konferencija, 2017 m. spalio 6 d., Vilnius, Vilniaus universitetas.

CURRICULUM VITAE

Asmeniniai duomenys / Personal data

Agnė Aleksaitė gimė 1992 10 27 Vilniuje / was born on 27 October 1992 in Vilnius.

Išsilavinimas / Education

- 2017–2022 – Filologijos mokslo krypties doktorantūros studijos Lietuvių kalbos institute / Doctoral studies in Philology, the Institute of the Lithuanian Language.
- 2015–2017 – Lietuvių filologijos studijos Lietuvos edukologijos universitete (dabar – Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija) (lietuvių filologijos magistro laipsnis su pagyrimu) / Studies of Lithuanian philology at the Lithuanian University of Educational Sciences (currently Vytautas Magnus University Academy of Education) (a master's honours degree in Lithuanian philology).
- 2011–2015 – Lietuvių filologijos studijos Lietuvos edukologijos universitete (dabar – Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija) (dalyko pedagogikos, lietuvių filologijos bakalauro laipsnis su pagyrimu ir mokytojo kvalifikacija) / Studies of Lithuanian philology at the Lithuanian University of Educational Sciences (currently Vytautas Magnus University Academy of Education) (a bachelor's honours degree in pedagogics of the subject, Lithuanian philology and a teacher's qualification).

Profesinė veikla / Professional activity

- 2013 05 – dabar – Lietuvių kalbos instituto Bendrinės kalbos tyrimų centro jaunesnioji mokslo darbuotoja (iki 2017 05 – šio centro vyr. laborantė) / Junior Researcher at the Research Center of the Standard Language, Institute of the Lithuanian Language (chief lab assistant at the centre until 5/2017).
- 2021 10 – dabar – Kalbos ir kultūros instituto Lingua Lituanica lietuvių kalbos dėstytoja (lietuvių kalbos dėstymas užsieniečiams) / Teacher of the Lithuanian language at the Language and Culture Institute Lingua Lituanica (Lithuanian as a foreign language).
- 2019 07 – 2019 08 – Kalbos ir kultūros instituto Lingua Lituanica lietuvių kalbos dėstytoja (lietuvių kalbos vasaros kursai vaikams) / Teacher of the Lithuanian language at the Language and Culture

Institute Lingua Lituanica (Lithuanian language summer courses for children).

2017 05 – 2018 01 – Lietuvių kalbos instituto Bendrinės kalbos tyrimų centro administratorė / Administrator at the Research Center of the Standard Language, Institute of the Lithuanian Language.

2015 01 – 2015 03 – Maironio lituanistinės mokyklos (Lemontas, JAV) lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja / Lithuanian language and literature teacher at Maironis Lithuanian School (Lemont, USA).

Agnė ALEKSAITĖ

LIETUVIŲ KALBOS NAUJAŽODŽIŲ DARYBA
(2011–2019 M. *NAUJAŽODŽIŲ DUOMENYNŲ* PAGRINDU)

Daktaro disertacija

Santraukos vertėjas į anglų kalbą
Jūras Barauskas

SL 655. 2022 03 21. Tiražas 30 egz.
Išleido Lietuvių kalbos institutas, P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
Spausdino KTU spaustuvė/leidykla „Technologija“
Studentų g. 54, LT-51424 Kaunas

Nemokamai.